

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Historický ústav

Brněnský státní soud v letech 1948–1952: Popravení v Brně
(Magisterská diplomová práce)

Bc. Tomáš Trkan

Vedoucí práce: PhDr. Vladimír Černý, Ph.D.

Brno 2016

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl všechnu použitou literaturu a prameny.

datum:

podpis

Poděkování:

Moje velké poděkování patří vedoucímu magisterské práce PhDr. Vladimíru Černému, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost, cenné rady a připomínky, pracovníkům Moravského zemského archivu Brno a Archivu bezpečnostních složek Praha, zejména Mgr. Janě Fazorové, Mgr. Xenii Penížkové, Mgr. Ondřeji Fišrovi, Kateřině Urbánkové, a své rodině za podporu.

Obsah

Obsah.....	4
1. Úvod.....	6
2. Zavádění komunistického práva v Československu.....	9
2.1 Zákon na ochranu lidově demokratické republiky.....	11
2.2 Zákon o táborech nucených prací.....	12
2.3 Trestní zákon z r. 1950.....	12
3. Státní soud.....	14
3.1 Státní soud Brno.....	17
4. Role prokuratury.....	19
5. Role StB.....	21
6. Role obhajoby.....	26
7. Trest smrti.....	29
8. Rehabilitace.....	31
9. Případ Antonína a Karla Daňka.....	34
9.1 Světlana.....	34
9.2 Obžalování.....	35
9.3 Oficiální verze událostí.....	40
9.4 Hlavní přelíčení.....	41
9.5 Rozsudek.....	42
9.6 Odvolání.....	44
9.7 Osudy pravomocně odsouzených.....	44
9.8 Soudní rehabilitace (od r. 1968).....	48
10. Případ Františka Dvořáka.....	50
10.1 BOZ-38.....	50
10.2 Obžalování.....	51
10.3 Oficiální verze událostí.....	57
10.4 Hlavní přelíčení.....	59
10.5 Rozsudek.....	61
10.6 Odvolání.....	62
10.7 Osudy pravomocně odsouzených.....	63
10.8 Soudní rehabilitace (od r. 1968).....	65
11. Případ Jaromíra Vrby.....	66
12. Případ Rudolfa Pohla.....	67
12.1 Obžalování.....	67
12.2 Květoslav Kyzlík.....	71
12.3 Jan Korejs.....	73
12.4 Oficiální verze událostí.....	75
12.5 Hlavní přelíčení.....	76
12.6 Rozsudek.....	77
12.7 Odvolání.....	79
12.8 Osudy pravomocně odsouzených.....	80
12.9 Soudní rehabilitace (od r. 1968).....	84
13. Případ Jana Křížana a Františka Boháče.....	86
14. Případ Petra Křivky.....	87
14.1 Skupina 9909.....	87
14.2 Obžalování.....	87
14.3 Zdeněk Tůma.....	95
14.4 Křivkova činnost v hlášení agentů StB.....	97

14.5 Oficiální verze událostí	98
14.6 Hlavní přelíčení	100
14.7 Rozsudek	102
14.8 Odvolání	104
14.9 Osudy pravomocně odsouzených	104
14.10 Soudní rehabilitace (od r. 1968)	109
15. Případ Bohumila Sixty	110
15.1 Obžalování	110
15.2 Oficiální verze událostí	117
15.3 Hlavní přelíčení	118
15.4 Rozsudek	119
15.5 Odvolání	120
15.6 Osudy pravomocně odsouzených	120
15.7 Soudní rehabilitace (od r. 1968)	121
16. Případ Karla Lomiče	122
17. Případ Miroslava Jurči	124
18. Případ Leopolda Doležala	125
19. Vyšetřování Inspekce ministra vnitra	127
19.1 Vznik a činnost Inspekce ministra vnitra	127
19.2 František Dvořák a spol.	128
19.3 Jan Korejs	128
19.4 Zdeněk Tůma	130
19.5 Rudolf Pohl, Petr Křivka a spol.	131
20. Reflexe dobového tisku	136
20.1 Lidová demokracie	137
20.2 Rovnost	138
20.3 Rudé právo	140
20.4 Svobodné slovo	141
21. Závěr	144
23. Seznam použitých pramenů a literatury	147
23.1 Prameny	147
23.2 Publikované prameny	147
23.3 Literatura	147
23.4 Nepublikované diplomové práce	150
23.5 Dobový tisk	150
23.6 Internetové materiály	150

1. Úvod

V magisterské diplomové práci „Brněnský státní soud v letech 1948–1952: Popravení v Brně“ se, jak již název napovídá, zabývám činností brněnského oddělení státního soudu se zaměřením na deset procesů, v nichž bylo dvanáct osob odsouzeno k trestu smrti a rozsudek vykonán v Brně. Jednalo se konkrétně o Antonína Daňka, Karla Daňka, Františka Dvořáka, Jaromíra Vrbu, Rudolfa Pohla, Jana Křížana, Františka Boháče, Petra Křivku, Bohumila Sixtu, Karla Lomiče, Miroslava Jurču a Leopolda Doležala. Vrbův, Křížanův, Boháčův, Lomičův, Jurčův a Doležalův případ podrobněji rozebírá sedm let trvající projekt Ústavu pro studium totalitních režimů (ÚSTR) „Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989“, jehož výstupy ÚSTR dříve zveřejňoval v elektronické podobě (v současnosti nejsou dostupné) a nyní chystá knižní vydání.¹

V první kapitole předkládám nástin procesu zavádění komunistického práva a jednotlivých zákonů sloužících novému režimu jako prostředek represe proti odpůrcům, poté přecházím k vymezení instituce státního soudu a jeho samostatného oddělení v Brně. Následně uvádím skutečnou roli různých činitelů na soudní procesy – Státní prokuratury, Státní bezpečnosti (StB) a obhajoby, výstižně umístěné až na poslední místo. Výkon rozsudku smrti sleduji z pohledu jeho průběhu v Krajské soudní věznici v Brně na Cejlu č. 71, jejíž budova se zde nachází i dodnes. Řadu po sobě jdoucích úvodních kapitol spíše teoretického zaměření uzavírá kapitola popisující problematiku rehabilitací. Konkrétním procesům, které skončily popravou v Brně, se věnuji v samostatných kapitolách, náležících k jednotlivým případům, kdy se snažím postupovat chronologicky od života vedeného pozdějšími obžalovanými před zatčením až po očištění jejich jména soudní rehabilitací. Analýzu případů jsem vypracoval zejména na základě vyšetřování Inspekce ministra vnitra. Atmosféru během procesů a oficiální propagandu zachycuji pomocí reflexe dobového tisku.

Kromě popisu jednotlivých případů, již zmíněné analýzy a zhodnocení činnosti Státního soudu Brno, si práce klade za cíl také odpovědět na výzkumnou otázku, zda lze činnost brněnského oddělení státního soudu označit za něčím specifickou či pouze nevybočující ze soustavy tehdejších státních soudů. Tématem Státního soudu Brno se dosud žádná odborná práce nezabývá. Dokazuje to např. i skutečnost, že jsem se při teoretickém vymezení Státního soudu Brno musel pít po každé jednotlivé zmínce v nejrůznějších publikacích, zaměřených obecně na právo v době nadvlády KSČ v Československu, a to často ještě jako kapitola v rámci celých dějin práva. Ucelený přehled odsouzených Státním soudem Brno a popravených v Brně zatím také nikdo nezpracoval. Jako základ pro výběr osob popravených v Brně jsem použil publikaci Otakara Lišky „*Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*“. Po řádném ověření údajů v archivních pramenech jsem našel řadu nepřesností týkajících se nejen data, ale i místa poprav.

Stěžejní zdroje, ze kterých jsem vycházel, představovaly fondy C 145 Státní soud Brno uložený v Moravském zemském archivu v Brně (MZA), BN-V Vyšetřovací spisy Brno a A 8 Inspekce ministra vnitra spravované Archivem bezpečnostních složek v Praze (ABS). Fond C 145 obsahuje k jednotlivým případům informace o osobním a rodinném životě obžalovaných, posudky místních bezpečnostních a stranických orgánů, výpisy z rejstříku trestů, záznamy o umístění do vazby, obžalobu, ustanovení obhájců, protokoly o průběhu líčení Státního soudu Brno nebo odvolacího líčení konaného před Nejvyšším soudem, rozsudky, odvolání, doklady o přemístění do jiného vězeňského zařízení nebo propuštění,

¹ <http://www.ustrcr.cz/cs/dokumentace-popravenych-politicke-duvodovy-48-89> (ověřeno k 24. 3. 2016)

žádosti o milost, obnovu řízení či podmíněčné propuštění, a s tím související soudní rozhodnutí, protokoly o výkonu trestu smrti, posudky z věznic, financování nákladů trestního řízení, výkonu trestu a peněžitého trestu, rozhodnutí o udělení milosti, vztahování se amnestie nebo rehabilitace na odsouzeného. Při práci s fondem C 145 je nutné si uvědomit, že se jedná o výhradně oficiální materiály spojené s procesem. Protokoly o hlavním přelíčení nemusely odrážet jeho skutečný průběh, jelikož se do něj případné excesy nezanášely, což mohu minimálně v jednom případě doložit. Kromě záměrného zamlčování reality se poměrně často objevovalo komolení jmen jednotlivými úředníky bez ohledu na důležitost dokumentu nebo zmatená hlášení o přemístění vězňů, ze kterých vyplývalo, že se vězeň musel ve stejný okamžik nacházet nejméně ve dvou věznicích, každé na jiném konci republiky. Když se poté zjišťoval výdělek odsouzeného a náklady jeho nedobrovolného pobytu, věznice občas mohla konstatovat, že se v ní dotyčná osoba nikdy ani nenacházela. Některá hlášení občas i chybí, takže není jistá přesná doba věznění v určitém vězeňském zařízení, tudíž se v podkapitolách „Osudy pravomocně odsouzených“ musí objevit v závorce za jednotlivými věznicemi a tábory otazník.

Fond BN-V zahrnuje nechvalně známé výslechové protokoly, sestavené často na základě vynucených výpovědí nebo i zfalšované. Samozřejmě se protokoly o jiném než dobrovolném doznání nezmiňovaly. Zajímavý materiál, pomocí něhož lze lépe rozkrývat skutečné pozadí případu, představují dokumenty určené výhradně pro vnitřní potřebu StB jako operativní materiál, obsahující např. záznamy o sledování podezřelých osob nebo různé zprávy od spolupracovníků či příslušníků StB vydávajících se za ilegální pracovníky. Operativní materiál není ale přiložen ke každému z vyšetřovacích spisů nebo nemusí být úplný. Setkal jsem se také s případem, kdy StB klamala vědomě sama sebe, resp. podřízený útvar zasílal falešné zprávy nadřízenému útvaru. Jan Křen označil dokumenty StB za nedostatečný pramen a zdůrazňoval nemožnost vytvořit si pouze na základě těchto materiálů pravý obraz o protikomunistickém odboji. Křen však rozhodně dokumenty StB nezavrhoval a zdůrazňoval jejich přínos pro historickou vědu, pokud je k nim přistupováno kriticky.² Prokop Tomek upozorňoval, že by využití materiálů StB jako jediného pramene v historické práci přineslo pouze jednostranné svědectví o fungování a způsobu uvažování StB. Za nezbytnost považoval kvalitní teoretickou přípravu badatele a zasazení do správného kontextu. Podobně jako Křen je považoval za cenný historický pramen, se kterým je nutno obezřetně pracovat, a to ideálně s využitím dalších zdrojů.³

Za pravděpodobně nejvhodnější materiál k analyzování případů považuji fond A 8, ač nebyla Inspekce ministra vnitra vytvořena jako kontrolní orgán za účelem zcela řádného potrestání StB, o čemž se v příslušné kapitole podrobně ještě zmíním. A 8 obsahuje zejména výpovědi příslušníků StB, obvykle již bývalých, a jejich často obětí, osob odsouzených za protistátní činnost. Podle Libora Bílka, hlavní problém nespočívá jako u fondu BN-V ve vynucených výpovědích, ale ve snaze vyslychaných zlehčovat svoji činnost nebo odmítání jejího protistátního zaměření.⁴ Nelze se pochopitelně divit, když se před odsouzenými po letech vězení objevila naděje na propuštění. Osobně za problematické považuji snad i více výpovědi bývalých vyšetřovatelů. Záleží ale na konkrétních jednotlivcích. V protokolech jsem se setkal se třemi typy výpovědí: přiznání se k použití násilí při vyšetřování ospravedlňované snahou pomoci KSČ v boji proti nepřátelům spojené s pozdějším uznáním těchto metod jako

² Jan KŘEN, *Dokumenty StB jako pramen poznání minulosti*, In: Soudobé dějiny, Praha 2005, č. 3–4, s. 712–713.

³ Prokop TOMEK, *Svazek StB jako historický pramen*, In: Soudobé dějiny, Praha 2005, č. 1–2, s. 209–210; 214.

⁴ Libor BÍLEK, *Odhalení odbojové protikomunistické skupiny 'BOZ 38' na Hodonínsku v roce 1949*, In: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 26, 2012, č. 2, s. 237.

nevhodných, přiznání povědomí o páchaném násilí, ale s vyloučením jakéhokoliv vlastního podílu nebo popírání i pouhého povědomí o nezákonnostech, a to navzdory výpovědím jejich bývalých kolegů, usvědčujících je ze spolupachatelství.

S vědomím výše uvedených úskalí se snažím o citlivý a pečlivý přístup k archiváliím a vyhýbání se ukvapeným a nepodloženým názorům, místo kterých, pokud mám pochybnosti, raději nabízím pravděpodobné vyličení události, avšak bez vydávání jej jako jediného správného. V té souvislosti považuji nutné podotknout, že jsem se až nepříjemně často setkával s existencí pouze jednoho stěží ověřitelného pramene, na což se vždy pokouším upozornit.

2. Zavádění komunistického práva v Československu

„Pouze moudrý a vznešený vítěz se dokáže v okamžicích, kdy získá moc, obejít bez pomsty. Ti, kteří triumfovali v únoru 1948 a měsících následujících, měli ke vznešenosti dál než ke hvězdám (...).“ „Po čase triumfu nadešel, musel zákonitě nadejít, čas zúčtování s těmi, kteří tak či onak překáželi.“⁵

Nejdůležitější zbraň proti odpůrcům komunistického režimu představovalo paradoxně právo.⁶ To ale platilo jen pro běžné občany, ne však pro vedoucí činitele režimu. Kromě výjimečných případů se elita nemusela obávat soudního postihu za porušování právních norem.⁷ Neporušitelnost zákona odmítl již Vladimír Iljič Lenin: *„Je špatný revolucionář, kdo se ve chvíli ostrého boje zastavuje před neporušitelností zákona. Zákony mají v přechodné době dočasný význam. A jestliže zákon překáží vývoji revoluce, pak se zruší nebo opraví“*. Josif Vissarionovič Stalin vnímal právo zejména účelově: *„Účelnost a socialistická zákonnost nejsou ovšem vzájemně se vylučující pojmy. Účelnost je nutná při provádění zákona v tom smyslu, aby zabezpečila jeho přesné a nejlepší uplatňování“*. V rámci tohoto účelového pojetí práva rozhodovalo po únoru 1948 vedení komunistické strany, kdo bude třídním nepřítelem a odstraněn.

Představy o ideálním právu formuloval Klement Gottwald následovně: *„Potřebujeme právo, které je zbraní proti nepřátelům lidu a socialismu“*. Podle sovětského modelu proběhly rozsáhlé čistky v justici a na půdě právnických fakult. Významná místa zaujaly „uvědomělé“ a režimu loajální, ale nevzdělané osoby.⁸ Do začátku čistek mělo dělnický původ jen 6 % soudců a prokurátorů a pouze 5,5 % patřilo mezi členy KSČ. Po reformě právnického studia proto vznikly tzv. „právnické školy pracujících“, kde právnické vzdělání po několika měsících získali budoucí „dělničtí“ soudci, prokurátoři a vyšetřovatelé.⁹

27. června 1950 došlo výnosem Ministerstva školství ke zrušení Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Jako jediný profesor přestoupil do Prahy bývalý děkan fakulty Jaromír Blažke¹⁰. K obnovení fakulty došlo až v roce 1969.¹¹ Na Právnické fakultě Karlovy univerzity čistky ponechaly čtyři profesory.¹² Pět cyklů, z toho jeden slovenský, právnické školy pracujících přineslo 280 absolventů. Například od nových „dělnických“ prokurátorů bylo očekáváno, že *„rozhojní řady justičních kádrů, (...) budou účinně pomáhat měnit ovzduší u soudů, vytvářet soudružský pracovní kolektiv, budou iniciátory nových metod práce v soudnictví, socialistického soutěžení, budou organizátory, referenty politického školení u soudů, plánovateli, zkrátka úderníky v zlidovělém soudnictví.“* Nedostatek spolehlivých

⁵ Roman CÍLEK, *Přejde vás smích aneb Prokletí moci: 1948–1953: Pohled do zákulisí politických zločinů*, Praha 2008, s. 7.

⁶ Karel NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, In: Třetí odboj: Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v padesátých letech 20. století, Plzeň 2010, s. 259.

⁷ Karel MALÝ, *K teorii a praxi socialistického zákonodárství*, In: Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990, Praha 2003, s. 43.

⁸ K. NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, s. 259–262.

⁹ Jaroslav VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, Praha 2004, s. 15; 110.

¹⁰ Jaromír Blažke (1910–1966), 1935 absolvent Právnické fakulty Masarykovy univerzity, 1942 zatčen a vězněn za účast v odboji, 1949 profesor občanského práva a právní filozofie, 1949–1950 děkan právnické fakulty, profesor na Právnické fakultě Karlovy univerzity, 1953 návrat do Brna, přestup na Vysokou školu zemědělskou. Životní data viz Ilona SCHELLEOVÁ, *Prof. JUDr. Jaromír Blažke*, Brno 1993, s. 3–4.

¹¹ Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ, *Masarykova univerzita v Brně: Příběh vzdělání a vědy ve střední Evropě*, Brno 2009, s. 141; 176.

¹² Vilém HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, Praha 1990, s. 184.

osob v justici měl vyřešit zákon č. 33/1953 Sb., o právní praxi a odborné zkoušce v oboru justice a prokuratury, který snížil povinnou praxi právních čekatelů a advokátních koncipientů na jeden rok a umožnil také její úplné prominutí. Praxe na právnických školách pracujících trvala jen 2–3 měsíce.¹³ Čistky nejen v justici prováděly protiústavní tzv. „Ústřední akční výbory Národní fronty“ s cílem „řídít ‘očistu’ společnosti od ‘reakčních živlů’ a zajistit ‘politickou moc dělnické třídy’“,¹⁴ legalizované retroaktivně až zákonem č. 213/1948 Sb., o úpravě některých poměrů na ochranu veřejných zájmů.¹⁵

25. únor 1948 neznamenal okamžité přijetí nějakého zvláštního právního předpisu, jelikož komunisté popírali převrat, který prezentovali jako zákonné řešení vládní krize.¹⁶ Klement Gottwald ve svém projevu v červnu 1948 považoval za nutné novými předpisy „zlikvidovat nemožný stav, kdy u nás plat[ily] zákony z dob Marie Terezie“. Premiér Antonín Zápotocký¹⁷ požadoval „vytvořit takový právní a organizační systém výstavby, který by byl přizpůsoben všem společenským a hospodářským poměrům, které přinesla národní a demokratická revoluce a únorové události“. ¹⁸ Jejich přání se splnila během tzv. „právníké dvouletky“ probíhající v letech 1948–1950, kdy vláda požádala ministerstva spravedlnosti a vnitra o osnovu nových zákoníků s cílem vytvořit „jednotný právní řád a nové ‘nevykořisťovatelské’ právo“, ¹⁹ se vyspělé československé meziválečné právo postupně změnilo „v pouhou nápodobu zaostalé právní školy, a to v její nejpokleslejší podobě stalinského sovětského práva.“ ²⁰ Bylo užíváno „tzv. dvojnásobně třídní právo, které spočívalo v třídním zákonodárství a navíc v jeho třídním výkladu a třídním využití soudů.“ Naplnila se tak „oficiální tez[e] o právu jako nástroji politiky a o justici jako pokorné služce komunistické moci.“ ²¹ Cílem „dvouletky“ se stalo také řešení právního dualismu, který existoval mezi českou a slovenskou částí převážně v trestním a občanském právu, ²² resp. rozdílů v rakouském a uherském právu. Podobně tak došlo k odstranění dualismu v obecném a vojenském právu.²³

Za účelem ochrany nového poúnorového režimu došlo k vydání několika právních norem, a to zejména zákona č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, zákona č. 232/1948 Sb., o státním soudu a dále zákona č. 247/1948 Sb., o táborech nucených prací. Organizaci soudnictví zjednodušil a přizpůsobil krajskému zřízení národních výborů zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.²⁴ Tento zákon ukončil stoletý vývoj soudní organizace a bylo na něj navázáno zákonem č. 320/1948 Sb., o územní organizaci krajských a okresních soudů.²⁵

¹³ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 27; 111; 156; 163.

¹⁴ Petr RADOSTA, *Protikomunistický odboj: Historický nástin*, Praha 1993, s. 20.

¹⁵ K. NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, s. 264.

¹⁶ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 13.

¹⁷ Antonín Zápotocký (1884–1957), 1921 zakládající člen KSČ, 1922–1925 ústřední tajemník KSČ, 1939–1945 vězně v koncentračním táboře, od 1945 v předsednictvu ÚV KSČ, 1948–1953 předseda vlády, 1953–1957 prezident republiky. Životní data viz Karel KAPLAN, *Mocní a bezmocní*, Toronto 1989, s. 466–467.

¹⁸ Ladislav VOJÁČEK – Karel SCHELLE – Vilém KNOLL, *České právní dějiny*, Plzeň 2008, s. 557.

¹⁹ Ivana BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti: Právní aspekty politických procesů 50. let 20. století*, Praha 2013, s. 51–52.

²⁰ K. NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, s. 262.

²¹ Karel KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993, s. 242.

²² Jaromír CÍSAŘ – Vladimír KINDL, *Vývoj zákonodárství na území ČSR 1945–1990*, In: Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990, Praha 2003, s. 84.

²³ L. VOJÁČEK – K. SCHELLE – V. KNOLL, *České právní dějiny*, s. 616.

²⁴ Eduard VLČEK, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, Brno 2006, s. 48; 62.

²⁵ L. VOJÁČEK – K. SCHELLE – V. KNOLL, *České právní dějiny*, s. 532

2.1 Zákon na ochranu lidově demokratické republiky

Jako hlavní znak převodu sovětských norem do československého právního řádu lze považovat výše zmíněný zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky,²⁶ o který se zasloužil zejména bývalý sociální demokrat, vězeň koncentračního tábora a od podzimu 1945 poslanec Prozatímního národního shromáždění prof. Dr. Jiří Hájek. Profesor Hájek při přijímání zákona 6. října 1948 Národním shromážděním prohlásil: „*Je zásadní rozdíl mezi dneškem a dobou před dvaceti pěti lety a tedy mezi zákonem z roku 1923 a zákonem, který projednáváte. Zatímco onen zákon byl namířen proti celým vrstvám lidu, náš zákon je namířen proti zrádcům, záškodníkům a sabotérům, proti těm, kteří nechtějí pochopit, že v této zemi je lid pánem veškeré moci. Naše republika v čele s Klementem Gottwaldem je dnes blíže Masarykovi, nežli byla republika z roku 1923, která sice měla Masaryka formálně v čele, ale která jeho ideu znehodnotovala agrárně kapitalistickou korupcí s mocenskými zásahy.*“²⁷ Vzorem se sice stal „buržoazní“ zákon č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, který umožňoval trest smrti jen v případě vyhlášení stanného práva, ale ve zpřísnění trestů a zavedení nových trestných činů navazoval na retribuční zákony.²⁸

Zákon na ochranu lidově demokratické republiky znovu zavedl zločin velezrady, trestaný smrtí. První hlava zákona dále obsahovala zločiny „*sdužování proti státu, pobuřování proti republice a hanobení republiky*“, druhá hlava „*zločiny proti vnější bezpečnosti státu*“ („*vyzvědačství, vyzvědačství proti spojenci, nedbalé uchovávání státního tajemství, ohrožení obrany republiky, válečné škůdnictví, válečná zrada a nedovolené zpravodajství*“) a třetí hlava „*zločiny proti vnitřní bezpečnosti státu*“, čtvrtá hlava se zabývala „*zločiny proti mezinárodním vztahům republiky*“ („*neoprávněné[...] opuštění republiky, neuposlechnutí výzvy k návratu a poškozování zájmu republiky v cizině*“) a pátá hlava zahrnovala společná a závěrečná ustanovení.²⁹ Zločiny proti vnitřní bezpečnosti státu zahrnovaly „*útoky na život ústavních činitelů, spolčování se k těmto útokům, vzbouření, násilí na veřejných sborech, hanobení prezidenta a ústavních činitelů, podpora a propagace fašismu, hanobení národa nebo rasy, nedovolené ozbrojování, šíření poplašných zpráv, podněcování, schvalování a neoznámení trestných činů, sabotáž, ohrožování jednotného hospodářského plánu a neoprávněné opuštění republiky.*“³⁰ Zákon, konkrétně § 59, neumožňoval uložit za výše uvedené zločiny podmíněné odsouzení, pouze u přestupků a přečinů.³¹ Nejvíce byly používány § 1, velezrada, a § 5, vyzvědačství. Po necelé dvouleté platnosti tento zákon nahradil zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon.³² Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky vedl celkem k odsouzení 26 079 osob. Pro srovnání, podle zákona č. 50/1923 Sb., na ochranu republiky, který se stal pro tento zákon vzorem, bylo odsouzeno 5 187 osob.³³

²⁶ K. NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, s. 264.

²⁷ P. RADOSTA, *Protikomunistický odboj: Historický nástin*, s. 35.

²⁸ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 53.

²⁹ Jan KUKLÍK et al., *Vývoj československého práva 1945–1989*, Praha 2009, s. 147–148.

³⁰ Jiřina DVOŘÁKOVÁ, *Státní bezpečnost v letech 1945–1953: Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*, Praha 2007, s. 111.

³¹ L. VOJÁČEK – K. SCHELLE – V. KNOLL, *České právní dějiny*, s. 615.

³² J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 15.

³³ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 56.

2.2 Zákon o táborech nucených prací

Zákon č. 247/1948 Sb., o táborech nucených prací, umožňoval poslat osoby od osmnácti do šedesáti let do táborů nucených prací na základě pouhého rozhodnutí tříčlenných komisí, které jmenovaly krajské národní výbory. Vyhledávání osob vhodných k odeslání do táborů se účastnily i další komunistické organizace – místní a závodní. Pobyt v táboře byl určen podle zákona zejména pro „občan[ny] vyhýbající se práci a poškozující hospodářský život a podle důvěrných směrnic politických institucí hlavně řemeslní pomlouvači a štváči proti režimu z řad třídních nepřátel.“ Směrnice komise pro zařazování osob do tábora nucených prací upřesňovala, že v táboře měl skončit „jen třídní nepřítel, kterého je nutno hledat v rodinách bývalých kapitalistů, mezi městskými povaleči, v hostinských místnostech, kde se hrají hazardní hry a rozšiřuje nepřátelská šuška, v řadách advokátů, učitelů, lékařů, kteří uznávají nemocnými flákače, dále sem patří sabotéři, šmelináři, osoby reakčního smýšlení a ti, kteří rozšiřují nepravdivé zprávy o zásobovací situaci.“ Na konci roku 1949 se v táborech nucených prací nacházelo 9 061 osob.³⁴

2.3 Trestní zákon z r. 1950

K vrcholu trestní represe došlo zákonem č. 86/1950 Sb., trestním zákonem,³⁵ který byl jedním z „produktů“ právnícké dvouletky.³⁶ Tento zákon nahradil trestní zákon z roku 1852.³⁷ Již v úvodu zákona byl zdůrazněn třídní charakter a ochrana lidově demokratické republiky. Skutkové podstaty konkrétních trestných činů, včetně vojenských³⁸, obsahovalo deset hlav zvláštní části zákona.³⁹ Inspirace sovětskými právními normami se projevila „nov[ým] pojetí[m] trestného činu, který [byl] chápán jako čin 'nebezpečný pro společnost', nestač[ilo] jen formální naplnění znaků skutkové podstaty.“⁴⁰ Nebyly rozlišovány politické a kriminální trestné činy. Zákon trestal také pokus o trestný čin a návod i pomoc při spáchání. Zvyšoval trestní odpovědnost z původních čtrnácti na patnáct let.⁴¹

Účelem trestu se stalo „zneškodnit nepřátele pracujícího lidu, zabránit pachateli v dalším páchání trestných činů a vychovávat ho k tomu, aby dodržoval pravidla socialistického soužití, působit výchovně na ostatní členy.“⁴² Zákon umožňoval uložení trestů „hlavní[ch] (trest smrti, odnětí svobody a nápravné opatření) a vedlejší[ch] (ztráta čestných práv občanských, ztráta státního občanství, vyloučení z vojska, ztráta vojenské hodnosti, propadnutí jmění, trest peněžité, zákaz činnosti, vyhoštění, zákaz pobytu, uveřejnění rozsudku a propadnutí věci).“⁴³

³⁴ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 198–199.

³⁵ K. NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, s. 266.

³⁶ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 53.

³⁷ Jana NAVRÁTILOVÁ, *Výjimečný trest*, Praha 2010, s. 48.

³⁸ Tím došlo ke zrušení zvláštního vojenského trestního zákona.

³⁹ E. VLČEK, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, s. 48–49.

⁴⁰ Dagmar CÍSAŘOVÁ, *Trestní právo a trestní řízení na území nynější České republiky v letech 1945–1989*, In: Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990, Praha 2003, s. 212.

⁴¹ L. VOJÁČEK – K. SCHELLE – V. KNOLL, *České právní dějiny*, s. 617.

⁴² J. NAVRÁTILOVÁ, *Výjimečný trest*, s. 49.

⁴³ E. VLČEK, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, s. 49.

Výkon trestu oficiálně nesměl ponižovat lidskou důstojnost.⁴⁴ V praxi to však často neodpovídalo skutečnosti. Sám budoucí ministr spravedlnosti Dr. Štefan Rais⁴⁵ v dubnu 1951 prohlásil, že dozorcí v odsouzených „*musí vidět nejen nepřátele našeho státu a našeho zřízení, nýbrž přímo své osobní nepřátele, jimiž tito lidé ve svém nitru skutečně jsou.*“ Ve vězení na Mírově viselo heslo: „*Osm hodin služby, osm hodin v zápasu s třídním nepřítelem.*“ Výkon trestu byl spojen s prací, často za symbolickou mzdu. V některých zařízeních, např. jako ve věznici na Cejlu v Brně do 1. července, pracovali vězni úplně zdarma.⁴⁶ Skutečně neradostný osud čekal zejména osoby umístěné do „represivně likvidačních“ věznic Bory, Mírov, Valdice a Leopoldov. Podvýživa, otravné hygienické podmínky, draní peří na Borech, práce s konopím na Mírově a v Leopoldově, spojené s tresty za nesplnění přísných denních norem, nízké zimní teploty, odepírání lékařské péče. Kruté podmínky čekaly také na vězně v pracovních táborech, zvláště v uranových dolech.⁴⁷

Trestní zákon z roku 1950 doplnil zákon č. 165/1950 Sb., na ochranu míru, který měl potrestat toho, „*kdo se pokusí rozrušit mírové soužití národů tím, že jakýmkoliv způsobem podněcuje k válce, válku propaguje nebo válečnou propagandu jinak podporuje.*“⁴⁸ Trestní zákon z roku 1950 přinesl odsouzení 106 149 osobám.⁴⁹

Méně závažnější provinění, čili přestupky, byly sankcionovány podle zákona č. 88/1950 Sb., trestní zákon správní hlavními tresty – až šestiměsíčním vězením, pokutou, veřejným pokáráním a vedlejšími tresty – propadnutím věci, zákazem pobytu, činnosti a zveřejněním nálezů Národního výboru. Případy projednávaly zvláštní trestní komise národních výborů ve správním řízení.⁵⁰

⁴⁴ Eva ŽATECKÁ, *Vývoj trestního práva v Československu 1948–2009*, In: Československé trestní právo v proměnách věků, Brno 2009, s. 126.

⁴⁵ Štefan Rais (1909–1975), komunistický politik, 1950–1953 ministr spravedlnosti. Životní data viz Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička – dobová dramata komunistické moci*, Brno 2011, s. 223.

⁴⁶ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 237–238; 268–269.

⁴⁷ Jan KRATOCHVIL – Sabina KRATOCHVILOVÁ, *III. odboj v Československu z pohledu hodnot EPP-ED*, Praha 2006, s. 56–57.

⁴⁸ L. VOJÁČEK – K. SCHELLE – V. KNOLL, *České právní dějiny*, s. 616.

⁴⁹ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 60.

⁵⁰ E. ŽATECKÁ, *Vývoj trestního práva v Československu 1948–2009*, s. 128–129.

3. Státní soud

Zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky a první hlavu zvláštní části zákona č. 86/1950 Sb. trestní zákon měl aplikovat státní soud jako „*speciální tribunál pro postih politických kauz*“, který byl zřízen zákonem č. 232/1948 Sb., o státním soudu. Státní soud rozhodně nelze prezentovat jako „*soud v pravém slova smyslu, ale (...) instituci zřízenou v období ostrého teroru, kdy stát využív[al] politických procesů jako nástroj[ů] své politiky*“ a „*pouhého vyhlášovatele stranických rozhodnutí*.“⁵¹ Státní soud se konkrétně zabýval případy, u nichž hrozil trest smrti, trest odnětí svobody delší než deset let nebo na návrh veřejného žalobce.⁵² Státní soud spolu se Státní prokuraturou představoval od 24. října 1948 do 1. ledna 1953 druhou etapu výroby politických procesů, přičemž za první etapu se považovalo období změn justice v novém režimu a prvních politických procesů mezi březnem a listopadem 1948, za třetí etapu pak řešení politických případů krajskými soudy, krajskou prokuraturou, Nejvyšším soudem a Generální prokuraturou od 1. ledna 1953.⁵³ Každý proces Státního soudu lze označit za politický, i když byl odsouzený skutečně vinen, jelikož soud případ posuzoval z politického a vlastizrádného hlediska a odsoudil ho k nepřiměřenému trestu.⁵⁴ Cílem procesů mělo „*být veřejnosti dokladem o existenci různých protistátních živlů, (...) dokumentovat, že slova o zostřeném třídním boji nejsou žádnou frází, a tak především udržovat potřebnou míru politické bdělosti a ostražitosti u všech (...) občanů*.“⁵⁵

Státní soud sídlil v Praze a jeho samostatná oddělení i v Brně a Bratislavě.⁵⁶ Ve funkci předsedy Státního soudu působil v letech 1950–1952 Dr. Hugo Richter.⁵⁷ Zasedání se konala i v okresních městech a větších závodech.⁵⁸ Senát Státního soudu se skládal z pěti členů, tři soudců z povolání (předseda a dva členové) a dvou soudců z lidu. U vojenských záležitostí se jednalo o příslušníky armády.⁵⁹ Pro srovnání, u běžných soudů většinu senátu tvořili soudci z lidu – v senátu okresního soudu působil jeden soudce z povolání a dva soudci z lidu, u krajského a Nejvyššího soudu dva soudci z povolání a tři soudci z lidu.⁶⁰ Předsednictví jakémukoliv senátu mělo být umožněno předsedovi (prezidentovi) Státního soudu, pokud o to projevil zájem.⁶¹ Složení senátů sestavil předseda Státního soudu na celý rok.⁶² Veřejnou žalobu reprezentovala Státní prokuratura v čele se státním prokurátorem, zodpovídajícím se přímo ministru spravedlnosti. U Státního soudu se uplatňoval i institut vyšetřujícího soudce, jmenovaného předsedou Státního soudu,⁶³ a to do roku 1950, kdy funkci převzal prokurátor zastupující veřejnou žalobu. Instituci vyšetřujícího soudce zrušilo nezákonně ministerstvo spravedlnosti již roku 1949.⁶⁴ Zrušení se zdůvodňovalo pouhým formálním postavením vyšetřujícího soudce a zdržováním přípravy politických procesů. Hlavní roli ale hrála skutečnost, že by vyšetřující soudce mohl i kontrolovat práci Státní bezpečnosti.⁶⁵ Předvolání

⁵¹ K. NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, s. 264–265.

⁵² I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 69.

⁵³ Karel KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost*, Brno 1999, s. 98.

⁵⁴ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 244.

⁵⁵ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 233.

⁵⁶ Ilona SCHELLEOVÁ et al., *Soudnictví: Historie, současnost a perspektivy*, Praha 2004, s. 179.

⁵⁷ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 53.

⁵⁸ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 243.

⁵⁹ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 60.

⁶⁰ D. ČISAŘOVÁ, *Trestní právo a trestní řízení na území nynější České republiky v letech 1945–1989*, s. 211.

⁶¹ I. SCHELLEOVÁ et al., *Soudnictví: Historie, současnost a perspektivy*, s. 180.

⁶² Karel SCHELLE – Ilona SCHELLEOVÁ, *Vývoj organizace soudnictví v letech 1945–1989*, In: *Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989*, Praha 2004, s. 354.

⁶³ J. KUKLÍK et al., *Vývoj československého práva 1945–1989*, s. 152.

⁶⁴ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 77.

⁶⁵ K. KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost*, s. 103.

svědci nesměli před soudem odmítnout vypovídat, jinak by jim hrozil pořádkový trest bez ohledu, že by mohli způsobit trestní stíhání sobě či osobě blízké.⁶⁶

Soudce z lidu (osoby s věkem mezi pětatřiceti a šedesáti lety, zapsané do stálých voličských seznamů) navrhovaly krajské národní výbory, poté byli jmenováni vládou. Vojenské soudce z lidu navrhoval ministr národní obrany.⁶⁷ Soudci z lidu působili již u mimořádných lidových soudů, které vznikly v roce 1945. Zmiňovala je také Ústava Československá z 9. května 1948 a podle zákona č. 319/1948 Sb. o zlidovění soudnictví jim náležely stejné pravomoci jako soudcům z povolání. Kvalifikace nepotřebovali, absolvovali často maximálně jen jeden rok na právnické škole pracujících. Záleželo vlastně jen na jejich profesním a třídním dělení. Podle kontrolního odboru Ministerstva spravedlnosti se „[s]oudci z lidu (...) stali základním kamenem (...) soudní organizace“ a „pod vedením soudců z lidu se soudy staly skutečnými ochránci socialistické výstavby republiky.“⁶⁸ Ne vždy ale soudci z lidu skutečně splnili tato očekávání. V řadě případů k líčení vůbec nepřišli i bez omluvy, čímž celý proces zdržovali. Někteří se dokonce odvážili nesouhlasit s navrhovanými tresty.⁶⁹

Soudci z povolání, kteří samozřejmě museli projít čistkami,⁷⁰ měli, jak naznačil ministr spravedlnosti Dr. Alexej Čepička⁷¹, kauzy posuzovat nejen z hlediska zákonů: „*Náš nový lidově demokratický řád neuznával takovouto zásadní dělbu moci (poznámka: zákonodárnou, výkonnou a soudní), neboť zdrojem veškeré moci ve státě je lid, který si nejen zákony tvoří, nýbrž i sám zákony vykonává. Tomu odpovídá také požadavek, aby soudce byl vázán celým právním řádem a nikoliv jen zákony.*“⁷² Konkrétně se měli řídit „*zásadami lidově demokratického zřízení*“.⁷³

Celý proces se řídil trestním řádem z roku 1873⁷⁴ ve znění pozdějších předpisů a změnami uvedenými v zákoně č. 232/1950 Sb. o Státním soudu.⁷⁵ Zásady zlidovění soudnictví reflektoval zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním ve snaze maximálního urychlení řízení,⁷⁶ který patřil k dalším „produktům“ právnické dvouletky. „*Napadnout rozsudek (...) bylo možné zmatečnými stížnostmi a odvoláním. Mimořádnými opravnými prostředky byly obnova řízení a zmatečná stížnost k zachování zákona.*“ Docházelo k tomu ale pouze výjimečně.⁷⁷ Druhou instancí v trestních věcech spadajících pod Státní soud představoval pětičlenný senát Nejvyššího soudu (ve věcech vojenských byli součástí senátu dva soudci Nejvyššího vojenského soudu).⁷⁸

⁶⁶ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 62.

⁶⁷ I. SCHELLEOVÁ et al., *Soudnictví: Historie, současnost a perspektivy*, s. 179.

⁶⁸ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 167; 181.

⁶⁹ K. KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost*, s. 104.

⁷⁰ K. NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, s. 265.

⁷¹ Alexej Čepička (1910–1990), 1946–1960 poslanec, 1947–1948 ministr vnitřního obchodu, 1948–1950 ministr spravedlnosti, 1950–1956 ministr národní obrany, armádní generál, 1953–1956 náměstek předsedy vlády, zeť K. Gottwalda, 1956 odvolán z vedoucích funkcí, 1963 vyloučen z KSČ. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička*, s. 216.

⁷² Bedřich UTITZ, *Nezavřená kapitola: Politické procesy padesátých let*, Praha 1990, s. 13

⁷³ K. NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, s. 265.

⁷⁴ Glaserův trestní řád

⁷⁵ J. KUKLÍK et al., *Vývoj československého práva 1945–1989*, s. 152.

⁷⁶ E. VLČEK, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, s. 63.

⁷⁷ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 61; 326.

⁷⁸ I. SCHELLEOVÁ et al., *Soudnictví: Historie, současnost a perspektivy*, s. 180.

Do rozhodování soudu a kroků orgánů činných v trestním řízení zasahoval stranický a státní aparát, konkrétně tzv. „bezpečnostní pětky“ nebo „trojky“,⁷⁹ které představovaly „*patrně nejvlivnější neoficiální 'policejně-soudní' orgán, který po stranické linii významně ovlivňoval vývoj státu.*“⁸⁰ Zejména v období let 1950–1951 se staly pětky „*řídícími centry represivní činnosti v krajském měřítku.*“⁸¹ Neexistenci nezávislosti soudů potvrzuje i výrok ministra národní bezpečnosti Karola Bacílka⁸² na celostátní konferenci KSČ v roce 1952: „*[O] tom, kdo je vinen a kdo nevinen, kde končí omyly a chyby a kde nastává trestní odpovědnost, rozhodne strana za pomoci orgánů národní bezpečnosti.*“ Zásahy do rozhodování soudů se týkaly nejen politických, ale i některých zjevně kriminálních případů. Podle rehabilitační tzv. „Pillerovy komise“ lze situaci, kdy se výrok o vině určí jinou institucí než soudem ještě před ukončením procesu, nazývat „kabinetní justici“.⁸³

K hlavnímu líčení a vyhlášení rozsudků docházelo veřejně, výjimku tvořily případy, kdy mohla být ohrožena mravnost nebo veřejný pořádek. Veřejnost tím získala výchovu k „*bdělosti a ostráživosti před třídními nepřáteli.*“⁸⁴ Veřejnost u soudu se dělila na širší nebo kvalifikovanou veřejnost. Zastoupení konkrétních osob určovaly vstupenky vydávané místními národními výbory (MNV), odborovými organizacemi, stranickým sekretariátem, SNB nebo prokuraturou. Výjimečně se vyskytly organizační problémy a u soudu se za veřejnost např. objevily jen dvě osoby.⁸⁵ Publikum se zejména během monstrprocesů střídalo, aby se zamezilo utvoření si celkového obrazu. Například u procesu s Dr. Miladou Horákovou⁸⁶ se tak vystřídalo 4 000 diváků.⁸⁷

Přítěžující okolností a někdy i předpokladem ke spáchání trestného činu se stal oficiálně zámožný a jiný než dělnický původ. Uplatňovala se tzv. „teorie notoriety“, podle které se „*vina v trestním řízení neposuzovala podle zjištěných skutečností, ale podle tzv. obecných zkušeností a notoricky známých skutečností, které není třeba u soudu dokazovat. Tyto notoricky známé skutečnosti vycházely převážně z právě probíhajících politických kampaní. (Např. za notoricky známou skutečnost se považovalo, že Vatikán je špionážní centrála, a kdo s ním udržoval styky, byl automaticky kvalifikován jako špión.)*“⁸⁸ Polehčující okolnost mohl představovat obžalovaného „*předchozí řádný život pracujícího člověka.*“⁸⁹ Výroky

⁷⁹ L. VOJÁČEK – K. SCHELLE – V. KNOLL, *České právní dějiny*, s. 634.

⁸⁰ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 207.

⁸¹ *O procesech a rehabilitacích: Zpráva „Pillerovy komise“ o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968*, Praha 1990, s. 59.

⁸² Karol Bacílek (1896–1974), komunistický funkcionář na Slovensku, 1939–1943 exil v SSSR, 1943–1945 na Slovensku v ilegilitě, 1945–1950 tajemník ÚV KSS, 1952–1953 ministr národní bezpečnosti, 1954–1963 1. tajemník KSS, 1963 odvolán z funkcí. Životní data viz K. KAPLAN, *Mocní a bezmocní*, s. 460.

⁸³ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 185; 195; 198.

⁸⁴ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 81–82.

⁸⁵ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 227.

⁸⁶ Milada Horáková (1901–1950), 1926 absolventka Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 1927 sňatek s Bohuslavem Horákem, jedna dcera, od 1939 členka odbojové skupiny Petiční výbor věrní zůstaneme, 1940 zatčena Gestapem, vězněna na Pankráci a v Malé pevnosti v Terezíně, 1944 odsouzena k osmi letům káznice, vězněna do konce války, po válce poslankyně Prozatímního, později Ústavodárného shromáždění, členka Ústředního výkonného výboru Čsl. národně socialistické strany, předsedkyně Československé rady žen, místopředsedkyně Svazu osvobozených politických vězňů, březen 1949 vzdala se poslanceckého mandátu, vstup do protikomunistického odboje, září 1949 zatčena StB, od 31. května do 8. června 1950 souzena u Státního soudu v Praze, odsouzena za velezradu a vyzvědačství k trestu smrti, 24. června 1950 rozsudek potvrzen Nejvyšším soudem v Praze, 27. června 1950 popravena v Praze. Životní data viz Otakar LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*, Praha 2006, s. 276.

⁸⁷ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 224.

⁸⁸ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 242.

⁸⁹ J. DVORÁKOVÁ, *Státní bezpečnost v letech 1945–1953*, s. 111.

i odůvodnění rozsudků byly předem připravovány v souladu s názory a potřebami KSČ a soudci se od nich nesměli odchýlit.⁹⁰

Problematickou situaci poučovací organizace soudů měl vyřešit ústavní zákon č. 64/1952 Sb. o soudech a prokuratuře,⁹¹ na jehož základě existovaly pouze dva druhy soudů, obecné (lidové soudy, krajské soudy, Nejvyšší soud) a zvláštní soudy (vojenské soudy, rozhodčí soudy). Zákonem č. 66/1952 Sb., o organizaci soudů došlo ke zrušení Státního soudu.⁹² Neznamenalo to však úbytek politických procesů.⁹³ Právomoci Státního soudu přešly na krajské soudy.⁹⁴

Od Státního soudu si během jeho působení od listopadu 1948 do 1. ledna 1953 vyslechlo rozsudek přibližně 27 000 osob. K 1. listopadu 1949 se nacházelo ve vězení za protistátní činy 6 136 osob, roku 1950 bylo odsouzeno Státním soudem 5 044 osob (z toho 21,8 % dělníků a 7 % rolníků), v roce 1951 zatčeno StB 6 089 osob a roku 1952 již 7 129.⁹⁵

3.1 Státní soud Brno

Státní soud Brno zahájil svou činnost 26. října 1948. Do 15. prosince 1949 obdržel 1 159 spisů, z toho 202 obžalob, z nichž rozhodl o 161. Hlavní přelíčení se konala nejen v Brně, ale i v Ostravě, Olomouci, Uherském Hradišti, Jihlavě, Znojmě, Novém Jičíně, Opavě, Třebíči a Valašském Meziříčí. Předsednictví vykonávali čtyři soudci, od dubna 1949 byl jejich počet navýšen na šest soudců. Řady soudců posílili předsedové krajských a okresních soudů, kteří však předsedat Státnímu soudu Brno nesměli. První podané obžaloby dosahovaly nízké úrovně, jelikož neobsahovaly ani odůvodnění. Soudci si po každodenním zasedání a nedostatku času na přípravu stěžovali na tělesné i duševní vyčerpání.⁹⁶ Nejvíce veřejných procesů se u Státního soudu konalo roku 1950, a to 204, z toho 84 v Brně. V Praze pak 106 a 14 v Bratislavě.

Náměstkem předsedy Státního soudu pro oddělení Brno byl v letech 1950–1952 Dr. Jaroslav Hornánský.⁹⁷ A to i přes svou snahu o spravedlnost, když odmítl soudit Dr. Vojtěcha Janděčku, Františka Boublíka a další členy tzv. „orelské skupiny“ z Uherského Hradiště. Získal totiž podezření na vynucené výpovědi svědků, což potvrdila v březnu 1949 jím vyslaná vyšetřovací komise. Případem se poté zabýval pražský senát.⁹⁸ Roku 1951 působili u Státního soudu Brno čtyři předsedové senátů a pět přísedících. Původní plán obsahoval pět předsedů a osm přísedících. V letech 1950–1952 se u Státního soudu jako soudci vystřídali Dr. František Antl (1951), Dr. Václav Červ (1951–1952), Dr. Jaroslav Demczak (1951–1952), Dr. Drahomíra Dohnálková (1950–1951), Dr. Štěpán Flajzar (1950–1951), Dr. Antonín Fresl (1950–1952), Dr. Jan Geisler (1952), Dr. Alfréd Hahn (1950–1952), Dr. Hach (1952), Dr. František Hrabal (1952), Dr. Ferdinand Káňa (1952), Dr. Arnošt Kika (1952), Dr. Jiří Kepák (1952), Dr. Stanislav Kožoušek (1951–1952), Dr. Oldřich Kubánek (1952), Dr. Josef Kučera, Dr. Miloš Mühlstein (1951–1952), Dr. Zdeněk Ondráček (1951–1952), Dr. Jaroslav

⁹⁰ K. NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, s. 265.

⁹¹ Jaroslav FENYK, *Veřejná žaloba: Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*, díl I., Praha 2001, s. 23.

⁹² I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 74.

⁹³ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech*, díl II., s. 25.

⁹⁴ I. SCHELLEOVÁ et al., *Soudnictví: Historie, současnost a perspektivy*, s. 181.

⁹⁵ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 244–246.

⁹⁶ Jaroslav VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech*, díl I., Praha 2003, s. 129.

⁹⁷ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech*, díl II., s. 53; 121–130; 217..

⁹⁸ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 191.

Pastorek (1952), Dr. Emil Pavelka (1951), Dr. Antonín Piak (1950–1952), Dr. Josef Polák (1951), Dr. Josef Prášek (1950–1951), Dr. Oldřich Řezníček (1951), Dr. Ervín Scheuer (1950–1951), Dr. Bohuslav Smutný (1952), Dr. František Stýblo (1951–1952), Dr. Vilém Tomáško (1951–1952), Dr. Karel Trudák (1950–1951) a Dr. Jaroslav Vokál (1951–1952).⁹⁹

Státní soud Brno vynesl v letech 1948–1950 rozsudek pro 5 272 osob (z toho 1 574 dělníků, 382 rolníků a 84 představitelů „buržoazie“).¹⁰⁰

⁹⁹ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 48; 54–56.

¹⁰⁰ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 246.

4. Role prokuratury

Na základě zákona č. 319/1948 Sb. o zlidovění soudnictví funkci veřejné žaloby vykonávala prokuratura. V Československu tak vzniklo 272 okresních prokuratur, 19 krajských prokuratur a generální prokuratura v čele s Dr. Ladislavem Lorkem u Nejvyššího soudu s právem podání stížnosti pro zachování zákona v souvislosti s pravomocným rozsudkem jakéhokoliv soudu. Ústavně-právní a rozpočtový výbor uvažoval o generální prokuratuře následovně: „*Jde o zcela novou instituci dalekosáhlého významu, jejímž úkolem je zaručiti spravedlivé a zákonu odpovídající rozhodování soudu bez zřetele na to, byla-li věc již pravomocně rozhodnuta. Vyhovuje se tak naléhavým potřebám životní praxe, která nezřídka kdy ukázala, že pravomocné rozhodnutí, byť i formálně bezvadné, neodpovídalo zásadě skutečné pravdy tak, aby jí rozuměl pracující člověk.*“

U Státního soudu působila nově zřízená Státní prokuratura se státním prokurátorem, který se zodpovídal pouze ministru spravedlnosti. Státní prokurátor „*na základě pokynů stranických orgánů a v souladu s výsledky vyšetřování státní bezpečnosti vyhotoví[l] žalobu a následně v[edl] předem připravený politický proces.*“¹⁰¹ Měl tři až pět náměstků. Státní prokuratura se skládala ze tří oddělení, pražského, brněnského a bratislavského. V roce 1951 působilo v Brně na prokuratuře, rozdělené na několik oddělení, šest státních prokurátorů, i když se původně počítalo s vyšším počtem, konkrétně s osmi. Náměstkem státního prokurátora a vedoucím I. oddělení byl Dr. Emil Eichler, jako vedoucí II. oddělení pracovali Dr. František Hevelka, Dr. Vilém Hanák, Dr. Rudolf Pokora, ve III. oddělení Dr. Jarolím Jochman, Dr. Jaroslav Bílek, Dr. Eduard Hloušek, ve IV. oddělení Dr. Josef Handl, Dr. Jan Mládek, Dr. Jan Příbyl, Dr. Alois Petřík, v V. oddělení Dr. Karel Kudrna a Dr. František Dosoudil. Kladný posudek pro vedení důležitých politických procesů obdrželi v březnu 1952 z brněnského oddělení prokuratury Dr. Emil Eichler a Dr. Josef Handl.¹⁰²

Prokurátor se měl stát „*iniciátorem a středem vši pečlivé bdělosti, vždy plně informovaným o veškerém politickém a hospodářském dění; (...) připraven[ým] zakročit se vši přísností proti zločinnosti, a to především proti všem protistátním piklům, proti zrádcům, povalečům, rozkradačům socialistického vlastnictví, proti sabotérům a ničitelům státního majetku, proti nepřátelům pracujících a těm, kdo rozvracejí lidově demokratické zřízení.*“¹⁰³ Jelikož jeho pozici posílil zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním, „*hrál dominantní roli ve dvou částech z celkových tří složek trestního řízení, a to v přípravném řízení a při výkonu rozhodnutí.*“ K zahájení trestního stíhání byl nutný souhlas prokurátora. Prokurátor nedisponoval vlastním vyšetřovacím aparátem, proto od něj k vyšetřování obdržela pověření Státní bezpečnost. O výsledku vyšetřování měl být informován obviněný, k čemuž ale v praxi příliš nedocházelo. Pouze prokurátor rozhodoval o zatčení a zadržení, ve skutečnosti ale tuto pravomoc vykonávala Státní bezpečnost. Řada důstojníků StB ani nevěděla, že ke vzetí do vazby je nutný prokurátorův souhlas, navíc uvěznění probíhalo v budovách, které patřily Státní bezpečnosti.¹⁰⁴ Výše uvedené mimo jiné dokazuje skutečnost, že prokurátor nemohl plně dozorovat vyšetřování Státní bezpečnosti. Pokynům ministerstva spravedlnosti o vypracování obžaloby na základě pouze trestních oznámení Státní bezpečnosti nemohlo být v praxi vzhledem k jejich nízké úrovni vyhověno.¹⁰⁵ Snahu co nejvíce se přiblížit sovětskému

¹⁰¹ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 7; 67–69.

¹⁰² J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 46–47; 50; 59.

¹⁰³ L. VOJÁČEK – K. SCHELLE – V. KNOLL, *České právní dějiny*, s. 633.

¹⁰⁴ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 62; 77–81.

¹⁰⁵ K. KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost*, s. 121–122.

vzoru prokuratury dovršil ústavní zákon č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře a zákon č. 65/1952 Sb., o prokuratuře.¹⁰⁶

Míru vlivu prokurátora, i když výrazně ovlivněného StB, jak již bylo výše uvedeno, na verdikt soudu ilustruje příkaz prezidenta Státního soudu určený soudcům Státního soudu z 25. ledna 1950: „*prokuratura je o věci lépe informována, ví více, než je obsaženo ve spisech, a proto věcný zájem žádá stálý kontakt obou složek a iniciativu soudců v tomto směru. Návrhy prokurátora za hlavního přeličení učiněné je zásadně pokládati za závazné a senát, nehodlá-li těmto návrhům vyhovět, nechť rozhodne teprve po předchozí poradě v prezidiu.*“ Pokynem se řídily nejen státní, ale většinou i běžné soudy. „(...) [P]rokuratura tvořila nejvýznamnější složku celého justičního aparátu.“¹⁰⁷ Prokurátor určoval také i výkon trestu.¹⁰⁸

Mezi nejznámější prokurátory patřil pravděpodobně Karel Vaš¹⁰⁹, který zastupoval s JUDr. Janem Vaňkem obžalobu při procesu s generálem Heliodorem Píkou a jakoukoliv vinu popíral. Roku 2001 uvedl: „[V] červnu 1948 [jsem byl] pověřen vyšetřováním případu generála Heliodora Píky pro důvodné podezření, že se dopustil zločinů vojenské zrady. Při jeho stíhání jsem přísně dbal zákona. Nevyvíjel jsem přitom na nikoho žádný psychický ani fyzický nátlak a vylučuji, že by tak činil kdokoliv jiný. Nezařadil jsem do jeho spisu žádné dokumenty při vědomí, že se jedná o falzifikáty. Opatřoval jsem důkazy svědčící jak proti generálu Píkovi, tak i v jeho prospěch. (...) Nikoliv já, ale Státní soud odsoudil gen. Píku v lednu 1949 k trestu smrti (...).“¹¹⁰

Jako jeden z výjimečných protikladů lze uvést prokurátora Stanislava Junu, který označil metody Státní bezpečnosti za „gestapismus“ po rozhovoru se soudcem z lidu. Čekala ho suspendace a odvolání z funkce.¹¹¹

¹⁰⁶ J. FENYK, *Veřejná žaloba: Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby*, díl I., s. 23.

¹⁰⁷ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 81–82.

¹⁰⁸ E. ŽATECKÁ, *Vývoj trestního práva v Československu 1948–2009*, s. 128.

¹⁰⁹ Karel Vaš (1916–2012), podplukovník, 1948 prokurátor Státní prokuratury, 1951 propuštěn z činné služby, 1953 odsouzen na doživotí, 1956 propuštěn, rehabilitován. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička*, s. 226.

¹¹⁰ Karel VAŠ, *Moje perzekuce v právním státě aneb Epochální výlet české justice do 50. let XX. století*, Praha 2001, s. 4; 46.

¹¹¹ Karel KAPLAN – Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001, s. 200.

5. Role StB

O Státní bezpečnosti prohlásil Artur London¹¹²: „(...) *Bezpečnost dokáže přinutit kohokoli přiznat cokoli o sobě či o ostatních...*“¹¹³ „*Vyšetřování se nekoná proto, aby se zjistilo, je-li obviněný vinen, či ne. Vina je uznána předem a důkazem o ní je rozhodnutí (...) o uvěznění. Vyšetřuje se proto, aby se potvrdila správnost tohoto rozhodnutí, tedy vina obviněného. (...) Vysvětlení, které zadržený podává ústně a která dokazují jeho nevinu, nejsou zaznamenána do protokolu. (...) Uvězněný nemá právo formulovat své odpovědi do protokolu. Ty formuluje vyšetřovatel (...). Když chce StB získat doznání – získá je!*“¹¹⁴

30. června 1945 došlo v souvislosti s Košickým vládním programem ke zrušení dosavadních bezpečnostních sborů – četnictva, státní uniformované policie a obecní policie. Nahradil je Sbor národní bezpečnosti (SNB) se čtyřmi složkami – pořádkovou, kriminální, zpravodajskou, státněbezpečnostní a dvěma částmi – uniformovanou (Veřejná bezpečnost) a neuniformovanou (StB).¹¹⁵ Na konci roku 1945 zaměstnával SNB na českém území již 32 027 osob. Pro srovnání, roku 1937 působilo v ČSR ve všech bezpečnostních složkách 29 862 osob.¹¹⁶ Právní existenci SNB uváděl až zákon č. 149/1947 Sb., o Národní bezpečnosti z 11. července 1947.¹¹⁷

V Čechách řídil vnitřní národní bezpečnost Zemský národní výbor, a to pomocí Zemského odboru bezpečnosti (ZOB). SNB v čele se zemským velitelem se stal výkonným orgánem ZOB. U Zemského velitelství (ZV) SNB Praha vznikla Zemská úřadovna StB v Čechách, u Zemského velitelství SNB Brno Zemská úřadovna StB na Moravě a Zemského velitelství SNB Brno – expozitura Ostrava Zemská úřadovna StB ve Slezsku. Dále u oblastních velitelství v každém z krajů SNB oblastní úřadovny StB a u okresních velitelství SNB okresní úřadovny StB. Podle výnosu Zemské úřadovny StB z 1. března 1946 patřily mezi orgány StB Ústředna StB, zemské úřadovny StB a oblastní úřadovny (odbočky) StB, přičemž nejvyšší úřad StB představovala Ústředna StB jako součást ministerstva vnitra, která nepatřila mezi organizační složky SNB.

Odbor „Z“ ministerstva vnitra, později přejmenovaný na VII. odbor,¹¹⁸ byl ústředním orgánem pro státněbezpečnostní a zpravodajskou složku. Jednalo se však o dva plně samostatné útvary s oddělenou, již výše zmiňovanou, ústřednou StB a zpravodajským ústředím. Spory mezi oběma útvary v oblasti kompetencí trvaly až do jejich přesného vymezení. Situaci v StB bylo možné považovat ještě v září a říjnu 1945 za chaotickou. Politické zpravodajství ovládli komunisté na rozdíl od StB do jara 1946.¹¹⁹ Státněbezpečnostní a zpravodajská složka se 31. prosince 1947 sloučily v StB. StB podle zákona č. 149/1947 Sb. o národní bezpečnosti, vyšetřovala, zatýkala osoby, zajišťovala domovní prohlídky za účelem ochrany ČSR a jejího státního zřízení: „*Službou státní*

¹¹² Artur London (1915–1986), 1949–1951 náměstek ministra zahraničí, odsouzen v politickém procesu na doživotí, 1956 propuštěn z vězení, 1963 rehabilitován. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička*, s. 221.

¹¹³ Artur LONDON, *Doznání: V soukolí pražského procesu*, Praha 1969, s. 13.

¹¹⁴ Artur LONDON, *K pramenům doznání: Motáky z ruzyňské věznice z roku 1954*, Brno 1998, s. 27; 33; 35; 37.

¹¹⁵ Jan KALOUS, *Státní bezpečnost a třetí odboj v letech 1948–1951*, In: *Třetí odboj: Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v padesátých letech 20. století*, Praha 2010, s. 275.

¹¹⁶ Karel KAPLAN, *Pět kapitol o Únoru*, Brno 1997, s. 76.

¹¹⁷ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 14.

¹¹⁸ J. DVOŘÁKOVÁ, *Státní bezpečnost v letech 1945–1953*, s. 39–40; 66.

¹¹⁹ Karel KAPLAN, *Protistátní bezpečnost: 1945–1948: Historie vzniku a působení StB jako mocenského nástroje KSČ*, Praha 2015, s. 35–36; 42.

*bezpečnosti se rozumí zajištění Československé republiky před útoky na její svrchovanost, samostatnost, celistvost a demokraticko-republikánskou státní formu, bezpečnost a obranu, dále zajištění osobní bezpečnosti ústavních činitelů a obrana proti hospodářskému vyzvodačství.*¹²⁰

Nejdříve se StB zabývala trestnými činy spáchanými během okupace a retribucí. Většinu vyšetřování StB v těchto případech lze označit za objektivní, či alespoň za snahu o objektivitu. Jaro 1947 znamenalo snížení zátěže StB retribucemi a začala se více zajímat o domácí veřejný život a občany a instituce, které v něm působily. Dohled nad společností prosazovaný KSČ nebyl ještě ze zákonných důvodů možný. KSČ se od počátku snažila o ovládnutí StB, ale bez větších úspěchů. Znepokojoval ji příchod velkého počtu bývalých členů předválečných policejních útvarů a skutečnost, že neovládali ani všechna oblastní velitelství. To však komunisty od svých snah neodradilo. Mocenský souboj o StB pokračoval zejména v roce 1947, kdy často docházelo k jejímu zneužívání.¹²¹

Na začátku roku 1947 oddělení „F“ oblastní úřadovny Státní bezpečnosti v Praze, využívalo ke zjišťování informací o komunistickém odboji, zejména o konfidentech a zrádcích, v době nacistické okupace příslušníky gestapa a sicherheitsdienstu.¹²² Oddělení „F“ vzniklo ve druhé polovině roku 1946 na popud Rudolfa Slánského¹²³. Oficiálně mělo prověřovat státní zaměstnance, ve skutečnosti bylo zaměřeno zejména proti nekomunistickým stranám. Prvním vedoucím oddělení se stal Ladislav Čadek.¹²⁴ Příslušníci StB se po 10. září 1947, kdy byly zaslány ministrům Drtinovi, Masarykovi a Zenklovi balíčky s výbušninou, stali bodyguardy všech ministrů, přičemž podávali hlášení, kde se ministr pohybuje, s kým se setkává a hledali informátory v jeho okolí.¹²⁵

Vše vyvrcholilo převratem v únoru 1948, kdy StB stála na straně KSČ.¹²⁶ Postavení StB potvrdil zákon č. 286/1948 Sb. o národní bezpečnosti. Hlavním úkolem StB se po únoru 1948 stalo odhalování nepřátel nového režimu. StB posílil příchod sovětských poradců a podle vzoru SSSR¹²⁷ nařízení vlády č. 48/1950 Sb., které zřídilo ministerstvo národní bezpečnosti s velitelstvími StB a VB jako výkonnými orgány.¹²⁸ Ladislav Kopřiva¹²⁹ stanul v čele ministerstva národní bezpečnosti.¹³⁰ Spolu s ministrem vnitra Václavem Noskem¹³¹ si vymezili působnost. Ministerstvo národní bezpečnosti mělo za úkol „ochran[*u*] lidové demokratického zřízení, střežení státních hranic, zajišťování bezpečnosti osob a majetku

¹²⁰ J. KALOUS, *Státní bezpečnost a třetí odboj v letech 1948–1951*, s. 275–276.

¹²¹ K. KAPLAN, *Protistátní bezpečnost: 1945–1948*, s. 38–39; 41.

¹²² K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 129.

¹²³ Rudolf Slánský (1901–1952), funkcionář KSČ, 1929 člen ÚV a politického byra, 1939–1945 exil v Moskvě, 1944 účast ve Slovenském národním povstání, 1945–1951 generální tajemník ÚV KSČ, 1951 místopředseda vlády, 1951 zatčen, 1952 odsouzen k trestu smrti, popraven, 1963 a 1968 rehabilitován. Životní data viz K. KAPLAN, *Mocní a bezmocní*, s. 465.

¹²⁴ J. DVOŘÁKOVÁ, *Státní bezpečnost v letech 1945–1953*, s. 44.

¹²⁵ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 126.

¹²⁶ K. KAPLAN, *Protistátní bezpečnost: 1945–1948*, s. 41.

¹²⁷ J. KALOUS, *Státní bezpečnost a třetí odboj v letech 1948–1951*, s. 276.

¹²⁸ K. NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, s. 266.

¹²⁹ Ladislav Kopřiva (1897–1971), člen KSČ, po r. 1945 předseda Zemského národního výboru v Čechách, tajemník pro kádrové záležitosti, ministr národní bezpečnosti. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička*, s. 220.

¹³⁰ Karel KAPLAN, *K politickým procesům v Československu 1948–1954: Dokumentace komise ÚV KSČ pro rehabilitaci 1968*, Praha 1994, s. 63.

¹³¹ Václav Nosek (1892–1955), komunistický funkcionář, za války pobyt v Londýně, 1945–1953 ministr vnitra, 1953–1955 ministr pracovních sil. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička*, s. 222.

a udržování veřejného pořádku (...).“ Pravomoci národních výborů ve vztahu k nižším orgánům StB skončily.

Velitelství StB se skládalo z 19 krajských velitelství (KV) v Čechách, na Moravě a Slovensku na základě politického rozdělení krajů ve státě. Výjimku tvořil KV StB Gottwaldov s KV StB v Uherském Hradišti. V čele KV StB stál krajský náčelník.¹³² Od roku 1949 se StB dělila na operativní, vyšetřovací a pomocné útvary. Na konci téhož roku došlo k oddělení operativně zpravodajské činnosti a vyšetřování. Velitelství v roce 1950 obsahovalo šest sektorů: obranné zpravodajství se čtyřmi odděleními, politické zpravodajství se čtyřmi odděleními, hospodářské zpravodajství, pohraniční stráž, vězeňská stráž a Lidové milice se dvěma odděleními, sledování a zatýkání s pěti odděleními a vyšetřování. Velitelství StB se přejmenovalo na Hlavní správu StB a sektory na odbory a od roku 1952 byla Hlavní správa tvořena následujícími odbory: „*první odbor – boj proti zahraničnímu vyzvědačství (deset oddělení), druhý odbor – boj proti vnitřní reakci (pět oddělení), třetí odbor – boj proti hospodářské špionáži a záškodnictví (tři oddělení), čtvrtý odbor – operativní technika (šest oddělení), pátý odbor – sledování, zjišťování, zatýkání, domovní prohlídky (šest oddělení a dva referáty instruktorů), odbor VI A – vyšetřování případů celostátního významu (pět oddělení), odbor VI B (jako VI A a řízení vyšetřování krajských správ Státní bezpečnosti, pět oddělení).*“ 11. září 1953 zaniklo ministerstvo národní bezpečnosti po sloučení s ministerstvem vnitra. Nový ministr vnitra Rudolf Barák¹³³, provedl na ministerstvu řadu změn, které se týkaly i StB. Od 1. října 1953 přestala existovat Hlavní správa StB a z jednotlivých odborů se staly samotné správy u ministerstva vnitra. Tím došlo k rozdrobení StB, která se někdy označovala už jen jako „operativní součást ministerstva vnitra“.

Výrobu politických procesů umožnilo StB zejména „*ofenzivní pojetí třídního boje*“. Příslušníci StB v této činnosti viděli „*víc[e] než náplň své činnosti a smysl své existence (...), cítili [se] politicky a sociálně svázáni s komunistickou stranou, protože výroba procesů byla policejní formou realizace její politiky a směrnic.*“ V každém občanovi viděla StB potenciálního nepřítele a agenta, provokovala trestnou činnost pomocí agentů-provokatérů a vytvářela protistátní skupiny.¹³⁴ V tomto duchu postupně vytvářela z vlastenců teroristy, „*z církevních představitelů (...) iniciátory zázraků, protistátních úkladů a různě morálně odsouzených podvrtných aktivit[.] z účastníků obou odbojů (...) ozbrojen[é] bandit[y], dobrodruh[y] a hrdlořez[y].*“¹³⁵ Justici považovala StB jen za nástroj k legalizaci nezákonnosti. Sama totiž zákony ignorovala, často z vlastní neznalosti.¹³⁶

Jelikož se za hlavní pilíř soudního přelíčení při inspirování se předválečnými moskevskými procesy považovalo doznání obviněného,¹³⁷ StB při vyšetřování používala fyzické i psychické násilí,¹³⁸ za což si vysloužila označení „*komunistické gestapo*“. Od roku 1950 zkoušela používat i halucinogeny.¹³⁹ A to i v Brně. Některé osoby přesvědčovala inscenovanými popravami. Aby vyšetřovaný nezapomněl, jak má „správně“ před soudem odpovídat, absolvoval, někdy až do konce celého procesu, tzv. „udržovací výslechy“. I bez použití násilí

¹³² J. DVOŘÁKOVÁ, *Státní bezpečnost v letech 1945–1953*, s. 161; 194.

¹³³ Rudolf Barák (1915–1995), 1953–1961 člen politického byra ÚV KSČ, ministr vnitra a místopředseda vlády, 1962 zatčen, zbaven funkcí, 1964 odsouzen, 1968 propuštěn. Životní data viz K. KAPLAN, *Mocní a bezmocní*, s. 460.

¹³⁴ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 241–242.

¹³⁵ J. KALOUS, *Státní bezpečnost a třetí odboj v letech 1948–1951*, s. 278.

¹³⁶ K. KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost*, s. 97; 126.

¹³⁷ R. CÍLEK, *Přejde vás smích aneb Prokletí moci*, s. 189.

¹³⁸ J. KALOUS, *Státní bezpečnost a třetí odboj v letech 1948–1951*, s. 276.

¹³⁹ P. RADOSTA, *Protikomunistický odboj: Historický nástin*, s. 27; 77.

představoval velký nátlak a „motivaci“ k přiznání samotný pobyt ve vyšetřovací vazbě, což si ve vazbě StB jenom v roce 1949 vyzkoušelo asi 25 000 osob. Tomu odpovídalo také vybavení, rozměry cely a strava. Spoluvězněm mohl být konfident StB. Na stížnost generála Václava Palečka¹⁴⁰ na vynucování doznání a zacházení při výslechu reagovala překvapivě soudkyně Blechová: „Proč si stěžujete na bití, vždyť naši to museli za nacistů také vydržet!“¹⁴¹ Pokud se obžalovaný před soudem odvážil poukázat na něco podobného, nesetkal se s úspěchem, naopak ho prokurátor navíc mohl obžalovat ještě z krivého obvinění veřejného činitele.¹⁴² Jako další příklad lze uvést obžalovanou v jiném případě – JUDr. Alena Ticháčková dokonce začala soudu ukazovat zranění, která utrpěla při výsleších. Výsledkem bylo pouze přerušování jednání a vyloučení veřejnosti. Zprávy o tomto incidentu přinesly i zahraniční tiskové agentury. Za jednoho z nejkrutějších brněnských vyšetřovatelů později Ticháčková označila Miroslava Hrazdiru.¹⁴³

Na konci roku 1948 začala v Praze budovat StB první vlastní věznice a od roku 1949 i celou vězeňskou síť, čímž ve vězeňství způsobila tzv. „dvojkolejnost“. Zejména v krajských věznicích vznikala navíc zvláštní oddělení řízená StB. Sjednocení vězeňství a podřízení Státní bezpečnosti proběhlo na podzim 1952 vznikem Správy nápravných zařízení ministerstva národní obrany.¹⁴⁴ Oficiálně měl nad věznicemi a psychiatrickými léčebnami dohled prokurátor.¹⁴⁵ Po roce 1948 zahrnoval obvod Krajského velitelství StB Brno krajskou soudní věznici na Cejlu, okresní soudní věznice ve Znojmě, Blansku, Břeclavi, Bučovicích, Bystřici nad Pernštejnem, Hustopečích, Mikulově, Moravském Krumlově, Tišnově, Náměšti nad Oslavou, Vyškově a Židlochovicích, trestní ústav pro muže v Mikulově, zemskou donucovací pracovnu a správní věznici Brno na Lidické, zemskou donucovací pracovnu a správní věznici pro ženy ve Znojmě a věznici okresního velitelství SNB v Mikulově.¹⁴⁶

Zoufalství vyšetřovaných a vězněných dokazuje také vzpomínka Vincence Koutníka¹⁴⁷: „(...) Na samotkách jsem prožil snad půl roku. Prosil jsem v duchu, aby ke mně někoho dali, abych tam nebyl sám. Jednou večer jsem tak ležel na zemi a na zdi se objevila moucha. Říkám si – sakra Vincku, tak tady nejsi sám! Začal jsem s ní komunikovat a měl takovou radost, že jsem tam s živým tvorem.“¹⁴⁸

¹⁴⁰ Václav Paleček (1901–1907), účastník studentského hnutí, působení v zahraniční čs. armádě, 1941 práce na Ministerstvu financí v Londýně, 1942 předseda Světové rady mládeže, po válce vyslancem a pracovníkem Ministerstva zahraničí, propůjčená hodnost generála, 1951 odsouzen ve vykonstruovaném procesu ke třinácti letům vězení, 1966 rehabilitace, spoluzakladatel Klubu K 231 politických vězňů, emigrace. Životní data viz Jožka PEJSKAR, *Poslední pocta: Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981, 1. díl*, Curych 1982, s. 144.

¹⁴¹ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 155–159; 165–171; 203.

¹⁴² B. UTITZ, *Neuzavřená kapitola: Politické procesy padesátých let*, Praha 1990, s. 13.

¹⁴³ Jan KRATOCHVIL, *Český a slovenský exil 20. století, 3. díl*, Brno 2003, s. 148.

¹⁴⁴ Josef NEJEDLÝ, *Vybrané stejnokrojové doplňky českého vězeňství: Od konce II. světové války do dnešních dnů na obou stranách mříží*, Praha 2003, s. 10; 20–22.

¹⁴⁵ Jiří Libor BÍLÝ, *Právní dějiny na území ČR: Vysokoškolská učebnice*, Praha 2003, s. 278.

¹⁴⁶ Marek TĚŠÍK, *K organizaci brněnské věznice Cejl na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století*, In: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 26, 2012, č. 2, s. 254.

¹⁴⁷ Vincenc Koutník (1911–2007), protinacistický a protikomunistický odbojář, říjen 1950 odsouzen za velezradu a vyzvědačství na doživotí, 1964 podmínečně propuštěn. Životní data viz Jiří BÁRTA, *Odbojář Vincenc Koutník: Jeho činnost a proces před státním soudem (Diplomová práce)*, Brno 2008, s. 12; 14; 43–44; 64; 72.

¹⁴⁸ Miloš DOLEŽAL, *Prosil jsem a přiletěla moucha*, Kostelní Vydří 2004, s. 88.

Za své metody nebyli v letech 1948–1956 vyšetřovatelé StB většinou vůbec potrestáni. Postaveni před soud a odsouzeni byli jako jedni z mála Bohumil Doubek¹⁴⁹ a Vladimír Kohoutek¹⁵⁰ za nezákonnosti při vyšetřování. Některé vyšetřovatele čekalo kárné opatření, odvolání či propuštění nebo přeřazení na jinou funkci a k nejčastějším trestům patřilo „stranické potrestání“, kdy se fyzický a psychický nátlak při vyšetřování považoval za pouhý přestupek proti stranickým předpisům.¹⁵¹

StB v čele s generálem Alojzem Lorencem na konci roku 1989 skartovala důležité dokumenty. A to zejména spisy o činnosti svých agentů, což ztěžovalo novému režimu vyrovnání se s událostmi před rokem 1989. Dne 31. ledna 1990 zrušil rozkaz Federálního ministerstva vnitra jednotlivé správy SNB včetně StB.¹⁵²

Významnou úlohu sehrálo působení sovětských poradců v StB od října 1949. Poradci nebyli nijak podřízeni československým orgánům, ale jen a pouze Moskvě. Dosavadní metody StB považovali za velmi mírné, a proto nařídili používat několikadenní a noční nepřetržité výslechy, nucené pochodování vyšetřované osoby v cele bez možnosti posadit se a přerušování spánku v duchu myšlenky: „*[N]ejlepším materiálem je vyšetřovanec sám a (...) je třeba si s ním vědět rady.*“ Vyšetřovaný se musel bezpodmínečně přiznat. Poradci zahájili výrobu politických procesů, při kterých se obžalovaní museli předem naučit odpovědi na otázky, které jim budou u soudu kladeny. Zavedli při vyšetřování tzv. „otázkové“ protokoly. „*Jejich princip spočíval v tom, že vyšetřovaný obdržel přesně formulovanou otázku a vyšetřovatel měl za úkol docílit odpovědi předem formulované.*“ A to včetně užívání formulací typu „*[n]aše podvratná organizace, můj nepřátelský vztah, moje nepřátelská činnost*“. Základem procesu se mělo stát obžalování z nejhorších zločinů jako vlastizrada či špionáž, „odhalení“ rozvětvených zločineckých organizací a jejich napojení na zahraničí. Neznalost politických poměrů v Československu poradci však způsobovala umístováním osob, které se často ani neznaly, do uměle vytvořených spikleneckých skupin, organizací či buněk.¹⁵³

¹⁴⁹ Bohumil Doubek (1919–1975), vedoucí vyšetřovací skupiny VI A StB, 1952–1954 podíl na přípravách a průběhu politických procesů s komunistickými funkcionáři, 1955 uvězněn, 1957 předčasně propuštěn. Životní data viz Karel KAPLAN, *StB o sobě: Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*, Praha 2002, s. 391, 401.

¹⁵⁰ Vladimír Kohoutek (1912–?), vyšetřovatel StB, člen zvláštního útvaru pro odhalování nepřátel ve straně spolupracovník Doubka, 1955 zatčen, 1957 odsouzen. Životní data viz Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, Brno 2009, s. 362.

¹⁵¹ K. KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost*, s. 166.

¹⁵² Karel ZETOCHA, *Zpravodajské služby v nové demokracii – Česká republika*, Brno 2009, s. 31–35.

¹⁵³ Karel KAPLAN, *Sovětské poradce v Československu 1949–1956*, Praha 1993, s. 7–10; 20; 28–31; 151; 168.

6. Role obhajoby

Obhájcem u Státního soudu se mohl stát pouze advokát uvedený ministerstvem spravedlnosti ve speciálním seznamu, do kterého se zařazovali pouze politicky spolehliví advokáti. Jelikož komunistický režim přistupoval k nezávislé a svobodné advokacii jako k něčemu naprosto nežádoucímu, nelze považovat tehdejšího obhájce za obhájce v pravém slova smyslu. Soukromou advokacii zlikvidoval zákon č. 322/1948 Sb. o advokacii, podle něhož byli advokáti „povinni přispívat zachování a upevnění lidově demokratického právního řádu a napomáhat státním orgánům při provádění zákonů.“ Obhájce Státního soudu charakterizoval královéhradecký advokát Alfred Jüttner následovně: „*Marxistický obhájce při výkonu svého povolání nemůže stát ideově na jiné základně, než prokurátor nebo lidově demokratický soud. Z jeho projevů nemůže vzniknout podezření nebo dojem, že on zaujímá stanovisko nepřátelské socialismu a lidové demokracii, že jemu méně leží na srdci bezpečnost a zájem státu než prokurátorovi. Nemůže vzniknout dojem, že schvaluje trestné činy, stíhané zákonem, nebo že jenom zlehčuje jejich význam a nebezpečnost, že podceňuje socialistickou morálku nebo že otázky socialistické mravnosti jsou mu lhostejné. Kritika obhájce musí dokazovat stejné vlastenectví a oddanost myšlence socialismu, stejný přísně mravní socialistický názor jako u soudce a prokurátora.*“

Obhájce rozhodně nesměl použít argumenty a názory obviněného, které se považovaly za protistátní a nepřátelské.¹⁵⁴ Stal se z něj de facto druhý prokurátor s povinností pomoci usvědčit obviněného.¹⁵⁵ Někdy byl dokonce problém obsahem rozlišit obhajovací řeč od obžaloby. Pokud si klient na tuto skutečnost u soudu stěžoval jako např. Bedřich Kopold¹⁵⁶, pochopitelně to nikoho nezajímalo. S obhájcem se obžalovaný setkal až bezprostředně před procesem, často toto setkání trvalo deset minut a neproběhlo bez přítomnosti vězeňské stráže. Výjimku, kdy mohl obhájce skutečně svému klientovi pomoci, představovaly některé „druhořadé“ procesy s méně známými osobnostmi bez předem připraveného podrobného scénáře. Tehdy docházelo i ke zmírnění trestů zásluhou právě obhájců. Při obhajobě nebylo možné argumentovat činností obžalovaného v protinacistickém odboji ve snaze najít polehčující okolnost, paradoxně se bývalým odbojářům dostalo spíše obvinění z kolaborace.¹⁵⁷ Pokud se chtěl obžalovaný odvolat proti rozsudku, obhájce mu to rozmlouval.¹⁵⁸ Pro případné odvolací řízení byl stejně stanoven scénář a potvrzení původního rozsudku.¹⁵⁹

Trestné činy podle zákona č. 231/1948 Sb. musel advokát ohlásit bez ohledu na povinnost mlčenlivosti. Porušit mlčenlivost musel advokát též v případě, že k tomu dostal pokyn od ministra spravedlnosti. Zákon o advokacii také zrušil obě advokátní komory, pražskou a brněnskou.¹⁶⁰ Faktická likvidace proběhla ještě před přijetím zákona, a to tím, že agendu komor převzaly akční výbory a správní komise. Prezidentem pražské komory byl do té doby Antonín Klouda a brněnské Josef Slezák, který po únoru 1948 stál v čele Akčního výboru

¹⁵⁴ Stanislav BALÍK, *Likvidace soukromé advokacie v českých zemích v letech 1948–1951*, In: *Z minulosti advokacie: Sborník příspěvků z 2. konference o dějinách advokacie konané dne 25. 11. 2005 v Kutné Hoře*, Praha 2008, s. 52–54; 61–62.

¹⁵⁵ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 80.

¹⁵⁶ Bedřich Kopold (1921–2007), generál, zástupce náčelníka Hlavní politické správy, zeť Marie Švermové, 1954 odsouzen velezradu a sabotáž na 18 let, 1956 a 1958 zbaven obžaloby. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička*, s. 220.

¹⁵⁷ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 213–215; 227.

¹⁵⁸ K. KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost*, s. 105.

¹⁵⁹ *O procesech a rehabilitacích: Zpráva „Pillerovy komise“*, s. 83.

¹⁶⁰ S. BALÍK, *Likvidace soukromé advokacie v českých zemích v letech 1948–1951*, s. 56.

Moravské advokátní komory. Do krajských sdružení museli po únoru 1948 vstoupit všichni advokáti, kterým bylo umožněno pokračovat ve výkonu advokacie jako osobám s požadovanou mírou „*oddanosti lidově demokratickému zřízení*.“ Krajská sdružení advokátů se starala o rovnoměrné rozložení advokátů po celé republice a vyřešení problému přebytku advokátů v Praze a naopak nedostatku advokátů v pohraničí. Činnost krajských sdružení a výkon advokacie dozorovalo ministerstvo spravedlnosti.

Struktura advokátní organizace byla změněna zákonem č. 114/1951 Sb., o advokacii, podle něhož představovaly základní jednotku organizace advokátní poradny, které podléhaly Ústředí advokátních poraden sídlícímu v Kaňkově domě v Praze.¹⁶¹ Celostátní orgán advokacie předtím představovalo Ústředí sdružení advokátů. Zákon o advokacii z roku 1951 zahájil tzv. „druhou fázi přestavby advokacie“ Za „první fázi přestavby“ se považoval již zmiňovaný zákon č. 322/1948 Sb., o advokacii.¹⁶²

Advokáti, kteří nechtěli spolupracovat s režimem, byli neustále kontrolováni a často museli čelit nejrůznějším provokacím. Nevyhnula se jim také perzekuce, jako příklad lze uvést pražského advokáta Jiřího Křížka, odsouzeného v procesu s Miladou Horákovou a spol. k pobytu ve vězení na dvaadvacet let nebo advokátů Lidmily Kindlové a Václava Řehořky, které odsoudil Státní soud v Brně také k odnětí svobody. Jaromír Appel, bývalý prezident Moravské advokátní komory, skončil v táboře nucených prací na Jáchymovsku. Rodina Antonína Kloudy byla trestně stíhána. Někteří raději uprchli z republiky, jako např. hlavní žalobce Karla Hermanna Franka¹⁶³ Jaroslav Drábek, který se stal komentátorem Hlasu Ameriky. Nelehké postavení advokáta popsal jeden ze statečných advokátů, kteří se snažili udržet si nezávislost, obhájce Heliadora Píky¹⁶⁴, Rostislav Váhala: „*[B]ýt v té době advokátem a obhájcem bylo utrpením, protože platila zásada, že revoluční doba nepotřebuje práva, zákony si dělá lid podle své potřeby. A upozorňovat na nezákonnost postupu znamenalo vzít na sebe stín třídního nepřítel*“.¹⁶⁵ Existenci k režimu neloajálních advokátů potvrdil 21. listopadu 1949 i Alexej Čepička: „*[N]ěkterým advokátům otrnulo a (...) vracejí [se] ke staré šejdířské praxi, (...) vystupují i ve velmi vážných věcech tak, jako by mezi postojem obžalovaného ke státu a postojem jejich nebylo vůbec žádného rozdílu*“.¹⁶⁶

„Zpráva o odpovědnosti soudců a prokurátorů za porušování zákonnosti v době politických procesů a o přijatých opatřeních“ ÚV KSČ z roku 1963 charakterizovala obhajobu v letech 1949–1954 následovně: „*(...) [P]ro obhajobu nebyly vytvořeny podmínky. Instruováni byli [obhájci] na Ministerstvu národní bezpečnosti několik dnů před procesem, kde se také dozvěděli, koho mají obhajovat. K prostudování dostali protokoly o výpovědi obviněných sepsané vyšetřovacími orgány a podepsané obviněnými. Pohovory obhájců s obviněnými byly*

¹⁶¹ Stanislav BALÍK et al., *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2009, s. 200–207; 211.

¹⁶² Karel SCHELLE – Jaromír TAUCHEN, *Historie advokacie v dokumentech*, Ostrava 2012, s. 15.

¹⁶³ Karl Hermann Frank (1898–1946), nacistický politik v Československu a protektorátě Čechy a Morava, SS–Obergruppenführer, od 1933 v čele sudetoněmeckého hnutí, 1935–1938 poslanec Národního shromáždění, 1939–1943 státní tajemník, poté německý státní ministr, 1946 odsouzen k nejvyššímu trestu a popraven. Životní data viz Jiří JOŽÁK et al., *Za obnovu státu Čechů a Slováků 1938–1945: Slovníková příručka*, Praha 1992.

¹⁶⁴ Heliodor Píka (1897–1949), generál, legionář, 1932–1937 vojenský atašé v Rumunsku, 1941–1945 náčelník vojenské mise v SSSR, 1945–1948 zástupce náčelníka Hlavního štábu, 1948 zatčen, 1949 odsouzen ve vykonstruovaném procesu k trestu smrti, popraven. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička*, s. 223.

¹⁶⁵ S. BALÍK et al., *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 208–212.

¹⁶⁶ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 210.

*odposlouchávány orgány bezpečnosti. Je tedy zřejmé, že ustanovení obhájců bylo čistě formální a jen proto, že to zákon vyžadoval.*¹⁶⁷

Postavení advokátů mírně zlepšil až zákon č. 57/1963 Sb., o advokacii. V advokacii se začali objevovat i nestraníci, např. Otakar Motejl a Karel Čermák.¹⁶⁸ Tímto zákonem vyvrcholilo také budování tzv. „socialistické advokacie“.¹⁶⁹

¹⁶⁷ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 132–134.

¹⁶⁸ S. BALÍK et al., *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, s. 213.

¹⁶⁹ K. SCHELLE – J. TAUCHEN, *Historie advokacie v dokumentech*, s. 15.

7. Trest smrti

V letech 1918–1939 proběhlo v první a druhé Československé republice 21 poprav, z toho 11 za prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka, 7 v době prvního funkčního období Edvarda Beneše a 3 během tzv. „druhé republiky“. Kromě tří vojáků odsouzených v letech 1937–1938 za zradu a špionáž se v případech popravených jednalo o brutální vrahy. V období let 1919–1938 obdrželo prezidentskou milost 422 osob. Prezident Masaryk statisticky neudělil milost pouze každému dvacátému odsouzenému k trestu smrti.¹⁷⁰ Poválečné mimořádné lidové soudy odsoudily 723 osob k nejvyššímu trestu, u 686 z nich byl skutečně vykonán.¹⁷¹

V období let 1949–1953 došlo k přibližně 250 popravám s osmdesáti procentním podílem za tzv. „politické trestné činy“. Státní soud odsoudil v roce 1949 57 osob k trestu smrti, v roce 1950 59 osob, v roce 1951 57 osob a roku 1952 dokonce 72 osob. K poslední popravě z politických důvodů došlo roku 1960. Přesnost uvedených údajů komplikuje kriminalizace politických případů a politizace kriminálních případů.¹⁷² Podle zprávy tzv. „Pillerovy komise“¹⁷³ došlo mezi říjnem 1948 a koncem roku 1952 k odsouzení 233 osob Státním soudem k trestu smrti, z toho 178 se vykonalo.¹⁷⁴ Pro srovnání, v Bulharsku, kde teror trval do roku 1953, proběhlo více než 200 poprav, v NDR během doby její existence popravili přibližně 50 osob z politických důvodů, v Rumunsku s 60 000 politickými vězni v letech 1948–1958 bylo popraveno 137 osob.¹⁷⁵

Podle trestního zákona z roku 1950 byl trest smrti vykonán oběšením, v případě „zvýšeného ohrožení vlasti“ i zastřelením.¹⁷⁶ První polovinu padesátých let charakterizovala poprava „oběšením na oprátce zavěšené na kladce na vztyčeném prkně“. A to na venkovním prostranství krajských věznic. Centralizace poprav do Prahy proběhla roku 1954, i když od začátku 1953 se běžně odsouzení k trestu smrti posílali do zvláštního oddělení Ústavu nápravných zařízení v Praze-Pankráci, kde čekali na popravu. Generální prokurátor sdělil náčelníkovi Ústavu nápravných zařízení termín oznámení rozsudku odsouzenému a výkonu poprav. Odsouzený se o popravě a zamítnutí žádosti dozvěděl den před popravou za přítomnosti zaměstnance Generální prokuratury, náčelníka Ústavu nápravných zařízení, prokurátora a předsedy senátu, který ho odsoudil. Poslední přání odsouzeného se zaprotokolovalo. Zbývající čas do poprav strávil ve zvláštní cele, mohl psát dopisy, přijímat návštěvy a duchovního. Poprav se účastnila stejná komise, za jejíž přítomnosti se předchozího dne odsouzený o popravě dozvěděl. Před přistoupením k exekuci na nádvoří došlo opět k přečtení rozsudku. Již tenkrát se zhruba osmnáctihodinové čekání považovalo za zbytečné utrpení. Od roku 1954 docházelo k popravám již jen ve speciální místnosti v suterénu věznice č. 2 v Praze-Pankráci. Trest smrti zrušil v České a Slovenské federativní republice zákon č. 175/1990 Sb.¹⁷⁷

Podle Otakara Lišky bylo po únoru 1948 v Brně popraveno celkem 22 osob: Bedřich Pilný († 21. května 1948), Josef Kemeter († 31. prosince 1948), František Prudký

¹⁷⁰ Jiří PLACHÝ – Ivo PEJČOCH, *Masarykovy oprátky: Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918–1939*, Cheb 2011, s. 9–10; 206.

¹⁷¹ Benjamin FROMMER, *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010, s. 134.

¹⁷² J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 237.

¹⁷³ čtvrtá rehabilitační komise oficiálně působící v letech 1968–1971, v čele Jan Piller, podrobněji viz kapitola „Rehabilitace“

¹⁷⁴ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 229.

¹⁷⁵ Prokop TOMEK, *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*, Praha 2009, s. 24–25.

¹⁷⁶ E. ŽATECKÁ, *Vývoj trestního práva v Československu 1948–2009*, s. 127.

¹⁷⁷ O. LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*, s. 12; 23–24.

(† 11. února 1949),¹⁷⁸ Miroslav Krábek († 6. května 1949), Jan Sedláček († 3. října 1949), Benjamin Urban († 3. října 1949), František Rod († 17. června 1950), Jan Tuček († 17. června 1950), Karel Veselý († 17. června 1950), Antonín Daněk († 14. října 1950), Karel Daněk († 14. října 1950), František Dvořák († 14. října 1950), Jaromír Vrba († 19. prosince 1950), Rudolf Pohl († 14. března 1951), František Boháč († 14. června 1951), Jan Křížan († 14. června 1951), Petr Křivka († 21. června 1951), Bohumil Sixta († 5. února 1952), Alois Dubnický († 30. dubna 1952), Karel Lomič († 25. července 1952), Miroslav Jurča († 23. srpna 1952) a Leopold Doležal († 30. srpna 1952).¹⁷⁹ Z výše uvedených osob 17 odsoudil k trestu smrti Státní soud Brno, a to konkrétně: Jana Sedláčka, Benjamína Urbana, Františka Roda, Jana Tučka, Karla Veselého, Antonína Daňka, Karla Daňka, Františka Dvořáka, Jaromíra Vrba, Rudolfa Pohla, Františka Boháče, Jana Křížana, Petra Křivku, Bohumila Sixtu, Karla Lomiče, Miroslava Jurču a Leopolda Doležala.¹⁸⁰

Marek Těšík, odvolávající se na Otakara Lišku, uvádí, že všech 22 poprav v Brně proběhlo na Cejlu v trestnici se statutem krajské soudní věznice. Dosud ale není spolehlivě objasněno, kde přesně ve věznici se exekuce uskutečňovaly, věznice měla čtyři dvory. Pamětníci se neshodují, jelikož měly cely okna pod stropem a v době poprav platil přísný zákaz vyhlížení z oken. Pravděpodobně se popravovalo na prvním dvoře areálu, přístupném branou z ulice Cejl, tzv. malém dvoře.¹⁸¹

Při vlastním bádání jsem ale zjistil, že počet popravených v Brně po únoru 1948 nepřesáhl číslo 17, z čehož 12 osob bylo odsouzeno Státním soudem Brno. Jana Sedláčka, Benjamína Urbana, Jana Tučka, Františka Roda a Karla Veselého ve skutečnosti v Brně nepopravili. Sedláček a Urban zemřeli 3. října 1949 v 6:25 a 7:00 na nádvoří Krajské soudní věznice v Olomouci,¹⁸² Tuček, Rod a Veselý 17. června 1950 v 5:24, 6:10 a 6:45 na nádvoří Krajské soudní věznice v Jihlavě.¹⁸³ Dále jsem dospěl k názoru, že Rudolf Pohl nezemřel 14. března 1951, jak uvádí Otakar Liška,¹⁸⁴ ale o tři měsíce později, konkrétně 14. června 1951 ve 4:40 na nádvoří Krajské soudní věznice v Brně.¹⁸⁵ Petr Křivka neskončil 21. června 1951,¹⁸⁶ nýbrž 21. července 1951 v 5:25.¹⁸⁷

¹⁷⁸ Lékař gestapa Pilný, vrchní kriminální tajemník gestapa Kemeter a tlumočník a vyšetřovatel Prudký byli posledními příslušníky gestapa odsouzenými Mimořádným lidovým soudem v Brně. Viz Vladimír ČERNÝ, *Procesy s příslušníky nacistického bezpečnostního aparátu v Brně a jejich osudy v letech 1945–1956*. In: Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945, Brno 2010, s. 417–418.

¹⁷⁹ O. LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*, s. 185–186.

¹⁸⁰ Moravský zemský archiv (dále jen MZA), fond C 145 Státní soud Brno (1948–1952), karton 76–77; karton 99; karton 133–134; karton 138; karton 173; karton 174–175; karton 180–182; karton 182–183; karton 270; karton 279; karton 363–364; karton 384.

¹⁸¹ M. TĚŠÍK, *K organizaci brněnské věznice Cejl na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století*, 2012, s. 256; 261–262.

¹⁸² Protokol z nádvoří Krajské soudní věznice v Olomouci z 3. října 1949, MZA, C 145, karton 99, f. 114.

¹⁸³ Protokol z nádvoří Krajské soudní věznice v Jihlavě z 17. června 1950, MZA, C 145, karton 76, f. 440.

¹⁸⁴ O. LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*, s. 186.

¹⁸⁵ Léčebný a ohledací list z 14. června 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 482.

¹⁸⁶ O. LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*, s. 186.

¹⁸⁷ Zápis o výkonu trestu smrti z 21. července 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 650.

8. Rehabilitace

Pojmem rehabilitace se v právní terminologii označuje „*zahlázení odsouzení a jeho následků za účelem navrácení odsouzenému jeho občanské cti a bezúhonnosti.*“ K rehabilitaci může dojít výrokem soudu, ze zákona nebo milostí prezidenta republiky. Soudní rehabilitace se uplatňuje zejména v případech nezákonného odsouzení.¹⁸⁸ Revize politických procesů v Československu se uskutečnila ve třech etapách: 1955–1957, 1963–1967 a 1968–1975. Zabývaly se ale většinou spíše způsoby zabránění rehabilitace než snahou o její realizaci. Rehabilitaci řídily politické orgány.¹⁸⁹

Prvním pokusem o rehabilitaci se stalo zřízení komise Rudolfa Baráka, náměstka předsedy vlády, na podnět Antonína Novotného¹⁹⁰ z 10. ledna 1955. Barákova komise se skládala převážně z osob podílejících se na politických procesech. Komise nedisponovala většími pravomocemi, proto konečné rozhodnutí patřilo vedení KSČ. Komise prověřovala i postupy StB, což způsobilo i zatčení Bohumila Doubka, velitele správy vyšetřování komunistických funkcionářů a velmi blízkého spolupracovníka sovětských poradců. Případ Doubka se posuzoval jako selhání jednotlivce, nikoliv celého systému. Nakonec byl stejně propuštěn z vazby. V září 1957 byla komise rozpuštěna a „*pouze konstatovala nezákonnost postupů v rámci politických procesů, ale nepřinesla žádnou rehabilitaci odsouzených.*“

Iniciativa Antonína Novotného, tentokrát ve funkci prezidenta, přinesla 30. srpna 1962 zřízení komise Drahomíra Koldera¹⁹¹, tajemníka ÚV KSČ. Kolderova komise se zaměřila na případy, kterými se Barákova komise nezabývala. Činnost komise vedla k plné rehabilitaci většiny komunistických funkcionářů, obvinění některých členů ve vedení StB a za označení ministra spravedlnosti Alexeje Čepičky za hlavního viníka. Závěrečnou zprávu podala komise v dubnu 1963.

V roce 1963 vznikla Barnabitská komise, pojmenovaná podle bývalého kláštera barnabitek, kde zasedala, v čele s Josefem Lenártem, kterého poté ve funkci nahradil Vladimír Koucký. Komise zrušila obvinění tzv. „slovenských buržoazních nacionalistů“ i přes opačný názor Antonína Novotného.

Čtvrtou komisi, Pillerovu¹⁹², lze spojit s tzv. „druhou vlnou rehabilitací“. Vznikla v dubnu 1968 s cílem prozkoumání nezákonného postupu při procesech probíhajících v období let 1949–1954 a důvodů oddalování rehabilitace. Do té doby společenskou poptávku po rehabilitaci částečně uspokojovaly prezidentské amnestie, které však neznamenaly plnou rehabilitaci, ale jen propuštění odsouzeného. Postupovalo se na základě Akčního programu KSČ, který 5. dubna 1968 žádal, aby byly odčiněny křivdy způsobené v padesátých letech:

¹⁸⁸ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 315.

¹⁸⁹ Karel KAPLAN, *Druhý proces: Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení: 1968–1990*, Praha 2008, s. 14; 160–161.

¹⁹⁰ Antonín Novotný (1904–1975), komunistický funkcionář, 1941–1945 v koncentračním táboře, od 1951 člen předsednictva ÚV KSČ, 1951–1952 tajemník ÚV KSČ, 1953 místopředseda vlády, 1953–1968 1. tajemník ÚV KSČ, 1957–1968 prezident republiky, 1968 zbaven všech funkcí. Životní data viz K. KAPLAN, *Mocní a bezmocní*, s. 464.

¹⁹¹ Drahomír Kolder (1925–1972), komunistický politik, 1954–1958 vedoucí oddělení ÚV KSČ, 1961 člen ÚV KSČ, 1962–1968 člen předsednictva a tajemník ÚV KSČ, 1963 předseda Kolderovy rehabilitační komise. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička*, s. 220.

¹⁹² Jan Piller (1922–1995), komunistický funkcionář, 1962–1965 místopředseda vlády, 1964–1971 poslanec, 1969 člen ÚV KSČ, 1968–1969 předseda Pillerovy rehabilitační komise. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička*, s. 223.

„(...) [D]oposud nebyla do všech politických a občanských důsledků provedena vždy ani rehabilitace lidí – komunistů i nekomunistů – kteří byli obětí nezákonností v minulých letech. Z iniciativy orgánů ÚV KSČ se přezkoumává, proč stranické usnesení v tomto směru nebyla důsledně splněna (...). Strana si je vědoma, že nevinně odsouzeným a pronásledovaným lidem nikdo nevrátí ztracená léta života; bude však prosazovat, aby zmizely jakékoliv nedůvěry a ponižování, důsledky, které nezákonné zásahy měly často pro rodinu a příbuzné postižených, a bude důsledně dbát na to, aby všichni takto pronásledovaní lidé měli plnou možnost uplatnit se v práci, ve veřejném životě i v politické činnosti.“ V čele komise stanul Jan Piller a na postu tajemníka Karel Kaplan¹⁹³. Činnost komise výrazně ovlivnil srpen 1968 a události s ním spojené. Svoji závěrečnou zprávu po přepracování schválila komise 26. a 27. února 1969. Oficiálně skončila komise až v květnu 1971.

Komise Jana Kempného, zřízená 23. dubna 1971 za účelem pokračování ve stranické rehabilitaci, hodnotila Pillerovu komisi negativně a někteří členové komise byli perzekuováni kvůli původnímu textu závěrečné zprávy: „Zpráva byla koncipována především tak, aby se podněcovala atmosféra antisocialismu a antisovětsismu. (...) [C]htěla diskreditovat celý náš politický systém, vnitřní život strany (...)“

Zákon č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci měl za úkol „umožnit rychlé přezkoumání případů osob protiprávně odsouzených v důsledku porušování zákonnosti na úseku trestního řízení, odstranit přímo ze zákona některé nepřiměřené tvrdosti v používání represe, zabezpečit neprávem odsouzeným osobám společenskou rehabilitaci a přiměřené hmotné odškodnění a vyvodit ze zjištěných nezákonností důsledky proti osobám, které se na nich podílely.“ Přezkoumávány mohly být rozsudky od 1. ledna 1953 do 31. července 1965. Po červenci 1965 nabyla účinnosti novela trestního zákona, proto se předpokládalo, že další rozhodnutí nebudou obsahovat nezákonnosti. Přezkumným řízením se zabývaly speciální tříčlenné senáty krajských soudů, opravným řízením pětičlenné senáty Nejvyššího soudu. Návrh na zahájení řízení mohl podat jen odsouzený a osoby blízké do 1. srpna 1969, ve výjimečných případech i později. Řízení se povinně účastnil i prokurátor. Odsouzený a nyní znovu odviněný nemohl dostat přísnější trest, než v původním rozsudku. V případě stížnosti nebo odvolání putoval případ před zvláštní senát Nejvyššího soudu.

Neprávem odsouzený měl nárok na odškodnění jako „náhradu výdělků ušlého po dobu vazby, výkonu trestu odnětí svobody, pobytu v táborech nucené práce či v přechodném ústavu v maximální výši 20 000 Kčs za rok, dále pak náhradu majetkové škody způsobenou újmou na zdraví formou náhrady ztráty na výdělků po propuštění na svobodu a náhradu za utrpené bolesti a za ztížené společenské uplatnění v maximální výši 40 000 Kčs a nákladů.“ Byly mu také vráceny náklady řízení, pobyt ve vazbě nebo ve výkonu trestu, obhajoba, peněžité tresty a propadlý majetek. Dědicové a pozůstalí obdrželi náhradu škody kromě bolestného a ztížení společenského uplatnění, manželka a děti většinou ještě za ušlé výživné a ztížené životní poměry. Osoby, které se na nezákonnostech podílely, mohlo čekat odvolání a přeřazení do nižší funkce nebo propuštění z pracovního/služebního poměru. Soudci se zodpovídali před kárným senátem.¹⁹⁴ Za účast na politických procesech v letech 1949–1954 bylo roku 1963 navrženo přeřazení bývalého náměstka státního prokurátora v Brně Antonína Mykisky, pohovor s bývalým státním prokurátorem v Brně Jaroslavem Davidem, přeřazení a pohovor s bývalým předsedou Státního soudu v Brně pplk. Štěpánem Flajzarem, pohovor s bývalým

¹⁹³ Karel KAPLAN (*1928), historik, působení v ÚV KSČ, zástupce ředitele Historického ústavu ČSAV, po srpnu 1948 propuštěn a vyloučen z KSČ, 1972 zatčen, 1976 odchod z ČSR. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, přebal knihy.

¹⁹⁴ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 318–319; 321–322; 323–325; 329; 331–334.

soudcem a náměstkem předsedy Státního soudu v Brně Františkem Stýblem.¹⁹⁵ Zahájené rehabilitace však přerušil následný politický vývoj, odsouzení se pod nátlakem nepokoušeli o zahájení řízení nebo soudci nerozhodovali v jejich prospěch. Rehabilitace se tak podle zákona č. 82/1968 Sb. dočkalo pouze 1 950 osob.

Novela rehabilitačního zákona č. 70/1970 Sb. umožňovala přezkoumat rozsudky vyřčené do 31. prosince 1956, neumožňovala zrušení rozsudku jen kvůli zásadním vadám procesu a přinesla nárok zveřejnit nové rozhodnutí. Rehabilitace se netýkala osob uprchlých do ciziny. Novela pouze komplikovala rehabilitace a prakticky nedošlo k jejímu naplnění. Následující, třetí vlna rehabilitací, se uskutečnila až po pádu komunistického režimu, zákonem č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci a jeho dvěma novelami, zákony č. 47/1991 Sb. a č. 633/1992 Sb. Zákon se týkal soudních rozhodnutí od 25. února 1948 do 1. ledna 1990. Měl za úkol „*zrušit odsuzující soudní rozhodnutí za činy, které v rozporu s principy demokratické společnosti respektující občanská politická práva a svobody zaručené ústavou a vyjádřené v mezinárodních dokumentech a mezinárodních právních normách zákon označoval za trestné, umožnit rychlé přezkoumání případů osob protiprávně odsouzených v důsledku porušování zákonnosti na úseku trestního řízení, odstranit nepřiměřené tvrdosti v používání represe, zabezpečit neprávem odsouzeným osobám společenskou rehabilitaci a přiměřené hmotné odškodnění a umožnit ze zjištěných nezákonností vyvodit důsledky proti osobám, které platné zákony vědomě nebo hrubě porušovaly (...)*.“ Návrhy na přezkumné řízení musel podat odsouzený, jeho příbuzní, prokurátor či zákonný zástupce do 1. července 1992. V případě částečně důvodného návrhu nebo prokurátorova návrhu nesl náklady stát. Po přezkoumání nebylo možné zpřísnit původní trest. Podle zákona č. 119/1990 Sb. bylo podle Generální prokuratury České republiky do října 1992 ze zákona rehabilitováno 255 648 osob a u 2 216 padl návrh na přezkumné řízení u 2 216 osob. Údaje se netýkají vojenských osob.¹⁹⁶

Obecný problém všech rehabilitací představovala ztráta nebo záměrná likvidace soudních spisů a tzv. vyšetřovacích svazků. V některém případě došlo ke spálení spisu již dva měsíce po konání procesu.¹⁹⁷

¹⁹⁵ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 136–138; 146.

¹⁹⁶ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 334–339.

¹⁹⁷ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 309.

9. Případ Antonína a Karla Daňka

Případ bratrů Daňkových je jedním z deseti případů, které následně budu popisovat v samostatných kapitolách. Případy jsem seřadil vzestupně podle data popravy hlavních aktérů.

9.1 Světlana

Protikomunistická odbojová organizace Světlana vznikla pravděpodobně v září 1948 ve Zlíně na základě pokynů Josefa Vávry „Staříka“¹⁹⁸ z Francie. Vávra organizaci pojmenoval podle své dcery. Schůzky, na které byl asi přečten Vávřův dopis, se zúčastnili mimo jiných bývalí partyzáni Rudolf Lenhard¹⁹⁹ a Jaromír Vrba²⁰⁰. Na Uherskohradištsku založil Antonín Slabík²⁰¹ odnož Světlany, Světlanu-Jarmilu a s Lenhardem na Valašsku Světlanu-Makytu, která na podzim 1948 začala tisknout a šířit letáky vyzývající k protikomunistickému odporu. Krajská správa StB v Brně byla o činnosti Světlany na Uherskohradištsku a Valašsku informována již na konci 1948. StB se podařilo do organizace proniknout a získala také archiv organizace. Slabíkovi při odchodu do zahraničí pomohli bývalí partyzáni Antonín a Karel Daňkovi. 29. června 1949 StB zatkla oba bratry. Daňkovi se statečně bránili a zranili dva příslušníky StB. V létě 1949 došlo k zatčení více než 300 osob v souvislosti se Světlanou a vyšetřování dalších 500. Někteří členové Světlany se skrývali v lese. Řada členů zemřela na následky výslechu nebo po podivných sebevraždách. Prokuratura a StB vytvořily z členů Světlany šestnáct skupin pro šestnáct procesů, které probíhaly od dubna 1950 po dobu dvou let. 283 osob odsoudily soudy k vysokým trestům, 16 k trestu smrti, z toho 13 skutečně proběhlo.²⁰²

Zejména u vedoucích činitelů Světlany byla jejich odbojová činnost později zpochybňována. Např. Zdeněk F. Šedivý píše o Josefu Vávrovi: „*Pravda je, že (...) se nikdy v žádných partyzánských bojích s okupanty nevyznamenal. (...) Mnozí partyzáni se domnívali, že se jen*

¹⁹⁸ Josef Vávra „Stařík“ (1902–1953), kontroverzní postava poúnorových dějin Československa, učitel, jeden z hlavních představitelů fašizující organizace Národopisná Morava, do října 1940 člen fašistické Vlajky, 1943 útek na Slovensko, účast v protinacistickém odboji, podíl na vzniku 1. partyzánské brigády Jana Žižky z Trocnova, několikrát vyznamenán, na základě jeho odloučení od štábu od října 1944 do května 1945 jeho činnost relativizována, první poválečný starosta Zlína, člen vedení Sdružení českých partyzánů, březen 1948 útek z ČSR, přesun do Paříže, listopad 1948 odsouzen v nepřítomnosti k trestu smrti, založení Světlany, říjen 1949 unesen z Vídně do ČSR, srpen 1953 popraven v Praze, po roce 1989 rehabilitován. Životní data viz <http://www.ustrcr.cz/cs/josef-vavra-starik#p8> (ověřeno k 4. 12. 2015); Zdeněk F. ŠEDIVÝ, *Světlana: 1. čsl. partyzánská brigáda Jana Žižky z Trocnova ve třetím odboji*, Vimperk 1997, s. 8.

¹⁹⁹ Rudolf Lenhard (1918–1950), dělník, úředník, 1944 vstup do odboje, partyzán v brigádě Jana Žižky z Trocnova, funkcionář Sdružení českých partyzánů, červen 1945 vstup do KSČ, založení skupiny Světlana-Makyta, pomoc pronásledovaným, rozšiřování ilegálních letáků, shromáždění zbraní, plánování atentátů na některé funkcionáře KSČ, plánování únosu Alexeje Čepičky, obstarání vysílačky, organizace dekonspirována StB, květen 1949 zatčen, duben 1950 odsouzen Státním soudem Brno ve Zlíně, říjen 1950 popraven v Uherském Hradišti. Životní data viz <http://www.ustrcr.cz/cs/rudolf-lenhard> (ověřeno k 4. 12. 2015).

²⁰⁰ Blíže o Vrbově případu viz jedna z následujících kapitol.

²⁰¹ Antonín Slabík (1914–1981), člen partyzánského oddílu Olga, zakladatel skupiny Světlana-Jarmila, jeden z mála členů Světlany, kterému se podařil útek do zahraničí, pobyt v Austrálii, jeho pověst hájena manželkou Marií, která např. Jaroslava Pospíšila žalovala za výrocky o Slabíkovi v Pospíšilových knihách, 2007 po dlouhotrvajícím sporu žaloba zamítnuta Vrchním soudem v Olomouci. Životní data viz Vladimír ČERNÝ, *Partyzánský oddíl Olga: Krvavá cesta jedné odbojové skupiny*, In: Soudobé dějiny, Praha 2010, č. 1–2, s. 76.

²⁰² P. RADOŠTA, *Protikomunistický odboj: Historický nástin*, s. 108–111; 113; 116–118.

skrýval. ²⁰³ JUDr. Jaroslavem Pospíšilem je v knize Hyeny Antonín Slabík označen za agenta-provokátora: „(...) po únorovém převratu sehrál smutnou úlohu jako agent-provokátor a jeho zásluhou skončili na šibenici partyzáni Rudolf Lenhard, (...) bratři Daňkové, Jaromír Vrba a další. ²⁰⁴ a negativně líčen i v další autorově knize Hyeny v akci: „(...) skutečně [se] dopustil mnoha zrad a nečestností a tím za sebou zanechal černou stopu. ²⁰⁵ U Hyen by si měl čtenář uvědomit, že se v knize vyskytuje řada neprokazatelných teorií. ²⁰⁶ Světlana s členskou základnou zhruba tří set lidí představovala jednu z největších organizací třetího odboje. Světlana nevznikla za přispění StB a vedení Světlany nepatřilo mezi její agenty. ²⁰⁷

9.2 Obžalování

Josef Navrátil se narodil 23. listopadu 1913 v Heršpicích v okrese Slavkov u Brna do rodiny Josefa a Kristiny (roz. Patkové) Navrátilových. Otec mu zemřel. Podle SNB se Navrátil netěšil v Heršpicích dobré pověsti, dopouštěl se drobných krádeží a nepracoval. ²⁰⁸ Po zahlázení dvou trestů měl čistý trestní rejstřík. Povoláním byl rolník. ²⁰⁹

Antonín Daněk se narodil 24. dubna 1927 v Karolíně v okrese Kroměříž Antonínu a Marii (roz. Řezníčkové) Daňkovým. Během nacistické okupace působil v partyzánské skupině Olga. Dvořákův otec zemřel několik let před zatčením, matka hospodařila na poli a pečovala o Daňkovu babičku. Daněk pracoval jako pomocný dělník a měl čistý trestní rejstřík.

František Nohel se narodil 20. září 1902 v Křenovicích, a to Štěpánovi a Terezii (roz. Konečné) Nohelovým. Pobýval v Holubicích, oženil se a byl zaměstnán jako autodopravce. Otce byl již v důchodu a matka se starala o domácnost. SNB považoval jeho pověst za dobrou, Nohelův rejstřík trestů neobsahoval žádný zápis.

Daňkův starší bratr, Karel Daněk se narodil 29. září 1923 v Karolíně, odkud se v říjnu 1948 odstěhoval do Brna. Stejně jako bratr se připojil k partyzánům v Olze. ²¹⁰ Daňka odsoudil v červenci 1945 Krajský soud v Uherském Hradišti za úmyslné tělesné poškození k pokutě 500 Kčs, v případě nezaplacení na čtrnáct dní vězení. ²¹¹ Ve školním roce 1948/1949 absolvoval první ročník dvouleté Průmyslové školy stavební v Brně, se specializací na dopravu a hospodářství. ²¹²

Jan Obdržálek se narodil 29. března 1907 v Rašovicích Matějovi a Marii (roz. Blicherové) Obdržálkovým. Rodiče vedli hospodářskou usedlost. Rolník Obdržálek měl čistý trestní rejstřík.

²⁰³ Zdeněk F. ŠEDIVÝ, *Světlana: 1. čsl. partyzánská brigáda Jana Žižky z Trocnova ve třetím odboji*, Vimperk 1997, s. 8.

²⁰⁴ Jaroslav POSPÍŠIL, *Hyeny*, Vizovice 1996, s. 249

²⁰⁵ Jaroslav POSPÍŠIL, *Hyeny v akci*, Vizovice 2003, s. 397.

²⁰⁶ V. ČERNÝ, *Partyzánský oddíl Olga*, s. 32; 76.

²⁰⁷ Michaela LIŠKOVÁ, *Organizace Světlana. Studie o působení protikomunistické odbojové skupiny na Zlínsku v letech 1948–1952 (Diplomová práce)*, Brno 2011, s. 16; 48.

²⁰⁸ Zpráva o pověsti – J. Navrátil, MZA, C 145, karton 133, f. 86.

²⁰⁹ Žádost o sdělení výpisu z rejstříku trestů – J. Navrátil, MZA, C 145, karton 133, f. 85.

²¹⁰ Zpráva o pověsti – A. Daněk; F. Nohel; K. Daněk, MZA, C 145, karton 133, f. 81; 84; 88.

²¹¹ Žádost o sdělení výpisu z rejstříku trestů – K. Daněk, MZA, C 145, karton 133, f. 80.

²¹² Dopis Průmyslové školy stavební v Brně Státní prokuraturě Brno z 4. ledna 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 121.

Jindřich Nejezchleb se narodil 9. ledna 1915 do rodiny Františka a Marie (roz. Spisarové) Nejezchlebových v Ruprechtově, odkud se přestěhoval do Křižanovic. Marie Nejezchlebová zemřela. Nejezchleb se oženil, zastával pozici vedoucího tabákového skladu a nebyl soudně trestán.

Alois Hrabovský se narodil 21. června 1925 v Heršpicích Františku a Františce (roz. Fronkové) Hrabovským. Oba rodiče pracovali na vlastním hospodářství. Z Hrabovského se stal pomocný dělník, podle SNB pracovitý, bezúhonný a s dobrou pověstí.

Jan Brunclík se narodil 22. ledna 1909 v Dědicích Janu a Žofii Matýskovým, přestěhoval se do Komořan, oženil se a v továrně pracoval jako lakýrnický mistr. Rodiče mu zemřeli. Manželka Filomena (roz. Hrubá) porodila tři děti: Věru, Jana a Libuši. Brunclík měl čistý trestní rejstřík.

Krejčí Rudolf Vykydal se narodil 21. května 1917 Rudolfovi a Marii (roz. Střelcové) Vykydalovým v Krásensku. Otec, cestář, spáchal roku 1930 sebevraždu. Vykydal se odstěhoval do Komořan a oženil se. Později ukončil živnost, což SNB odůvodňoval jeho neoborností. Podle SNB byl stále s něčím nespokojený, ale soudně netrestaný.

Jan Nohel se narodil 7. července 1918 do rodiny Ferdinanda a Kateřiny (roz. Šedé) Nohelových v Rousínovci a odtud později odešel do Komořan. Vyučil se jako zámečnick, oženil a vykonával práci technického úředníka. Otec zemřel, matka žila u Nohelova bratra Tomáše. S manželkou Zdeňkou (roz. Zouharovou) se Nohel staral o dvě nezletilé děti. SNB konstatoval, že má dobrou pověst a čistý rejstřík trestů.

Vlastimír Havránek se narodil 29. listopadu 1925 v Koberčicích zemědělcům Konrádu a Bernardíně (roz. Hradilové) Havránkovým. Pracoval jako skladník, podle SNB si udržel dobrou pověst a soud ho dosud za žádné porušení zákona neodsoudil.

Jakub Ševčík se narodil 24. května 1924 v Heršpicích Jakubovi a Marii (roz. Hanouskové) Ševčíkovým a pracoval jako strojník stavebních závodů. Rodiče se zabývali zemědělstvím. Ševčík měl podle SNB v Heršpicích dobrou pověst a jeho trestní rejstřík neobsahoval žádný záznam.

Václav Schmied se narodil 3. září 1898 v Komořanech Janovi a Anežce (roz. Šlímarové) Schmiedovým. Rodiče, kteří vlastnili hospodářství, zemřeli. Schmiedovi patřil komořanský hostinec v odhadované hodnotě 250 000 Kčs, který provozoval jeho bratr František, zatímco se Václav Schmied staral o hospodářství švagrové Růženy. Měl čistý trestní rejstřík.²¹³ Plnil předepsané dodávky, za což se dostal i na nástěnku jako vzor.²¹⁴

Bezúhonný rolník Josef Valný se narodil 24. května 1910 do rodiny Josefa a Františky (roz. Pokorné) Valných v Holubicích, kde se těšil dobré pověsti. Otec Josef mu zemřel. S matkou vlastnil napůl pozemek a dům se zahradou.

Jaroslav Srb se narodil 21. července 1927 ve Studnicích četníkovi Jaroslavovi a Františce (roz. Průdkové) Srbovým. Byl zaměstnán jako poštovní úředník a se sestrou Jarmilou vlastnil v Rakvicích rodinný dům. SNB považoval jeho pověst za velmi dobrou. Rejstřík trestů měl

²¹³ Zpráva o pověsti – J. Obdržálek; J. Nejezchleb; A. Hrabovský; J. Brunclík; R. Vykydal; J. Nohel; V. Havránek; J. Ševčík; V. Schmied, MZA, C 145, karton 133, f. 92; 95; 97; 99; 102; 105; 107; 109–110.

²¹⁴ Potvrzení MNV Komořany z 20. dubna 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 182.

bez záznamů.²¹⁵ Okresní poštovní úřad Vyškov 1 uvedl, že Srbův pracovní výkon pravidelně překračoval sto procent.²¹⁶

Rudolf Lančí se narodil 28. listopadu 1912 Františku a Cecilii (roz. Hoďové) Lančiovým ve Velkých Uhercích na Slovensku, odkud se postupně přestěhoval do Rousínova, Komořan a do Bohosudova. Pracoval jako stolařský pomocník a oženil se. Jeho trestní rejstřík byl čistý.

Ferdinand Šimoník se narodil 14. října 1900 v Hodějovicích Ferdinandovi a Františce (roz. Břouškové) Šimoníkovým. Pracoval jako rolník, odstěhoval se do Čechyně a oženil se. S manželkou Františkou (roz. Ondruškovou) měli tři dcery. Šimoníkovi rodiče zemřeli. SNB konstatoval, že se jedná o stále nespokojenou a vypočítavou osobu.²¹⁷ Jeden trest mu byl zahlazen Krajským soudem Brno.²¹⁸

Podle StB proběhl pokus o zatčení bratrů Daňkových následovně: 28. června 1949 se StB dozvěděla, že se Daňkovi skrývají u Blahoslava Cihry v Brankovicích. Příslušník StB se vydal do domu Cihrových, kde Blahoslavu Cihrovi oznámil, že ho posílá Slabík. Ostatní příslušníci StB čekali venku. Bratři Daňkové vytáhli v pokoji na příslušníka StB pistole, prohledali ho a vyptávali se na Slabíka. Další příslušník StB zaklepal na dveře, neskrýval svoji totožnost, představil se a nechal se Cihrou zavést do další místnosti, kam za nimi přišel Karel Daněk. Ozval se výstřel a dovnitř vešel třetí příslušník StB. První příslušník StB, vydávající se za Slabíkovu spojku, nechal svázat oba příslušníky uvnitř domu a dalšího stojícího pod okny, aby zabránil jejich zastřelení. Dále navrhl útěk autem, připraveným před domem. Daňkovi a další ilegální pracovník, jehož totožnost příslušník StB neznal, nasedli do auta, příslušník se vracel po Cihru, někdo na něj začal střílet, proto palbu opětoval. Antonín Daněk utekl, ilegální pracovník a Karel Daněk leželi zranění v autě a spolu se zraněným příslušníkem StB putovali do vesnice.²¹⁹ Ve skutečnosti příslušník StB v hlášení zaměnil oba bratry.

A. Daňka vzali do vazby 29. června 1949, F. Nohela 16. srpna, Brunclíka 23. srpna, J. Nohela 7. září, Vykydala 8. září, Schmieda 14. září, Navrátila a Hrabovského 17. září, K. Daňka 7. října, Srba 19. října, Obdržálka, Havránka a Nejezchleba 8. listopadu, Ševčíka 9. listopadu a Valného 17. listopadu.²²⁰ 23. prosince byli téměř všichni převezeni do Krajské soudní věznice v Brně, ostatní se k nim později nedobrovolně přidali.²²¹

Josefa Navrátila při zatýkání 17. září postřelili a následně převezli do brněnské úrazové nemocnice. Údajně chtěl uprchnout. Zranění podle oficiálního záznamu nebyla vážná a v nemocnici Navrátila hlídal jeden příslušník StB. Dva dny po zatčení proběhl jeho předběžný výslech. Podle jednostránkového protokolu přiznal, že v dubnu 1949 pomohl Slabíkovi s ukrytím auta u Ševčíka, který Slabíka informoval o dění na Heršpicku. Navrhl co

²¹⁵ Zpráva o pověsti – J. Valný; J. Srb, MZA, C 145, karton 133, f. 111; 114.

²¹⁶ Potvrzení Okresního poštovního úřadu Vyškov 1 z 19. dubna 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 185.

²¹⁷ Zpráva o pověsti – R. Lančí; F. Šimoník, MZA, C 145, karton 133, f. 116; 119.

²¹⁸ Žádost o sdělení výpisu z rejstříku trestů – F. Šimoník, MZA, C 145, karton 133, f. 118.

²¹⁹ Úřední záznam z 30. června 1949, ABS, BN-V Vyšetřovací spisy Brno, V-489 Brno, Operativní materiál, f. 5–6.

²²⁰ Rozsudek Státního soudu Brno z 25. dubna 1950, MZA, C 145, karton 134, f. 914.

²²¹ Zpráva o převzetí z 23. prosince 1949 – V. Schmied; J. Nejezchleb; J. Ševčík; A. Hrabovský; J. Brunclík; F. Nohel; V. Havráněk; J. Obdržálek; J. Srb; J. Valný; A. Daněk; K. Daněk; J. Nohel; J. Navrátil; R. Vykydal, MZA, C 145, karton 133, f. 15–29.

nejrychlejší zatčení Ševčíka, aby neinformoval Slabíka o Navrátilově zatčení, a Slabíkovo vylákání do Československa.²²²

Navrátil později podle protokolu vypověděl, že Slabíka znal od roku 1945. Požádal Slabíka, aby mu pomohl s oficiálním uznáním jeho partyzánské činnosti. O Slabíkovo útěku se doslechl v březnu 1949. Nedlouho poté se za ním Slabík zastavil na Havránkův pokyn. Setkání byl přítomen Navrátilův kamarád Hrabovský. Slabík sliboval převrat za tři měsíce. Slabíka Navrátil odvezl na motorce na jednu schůzku, později Slabíka vozil i nadále. Průběh schůzky vylíčil později Hrabovskému. V červenci 1949 Slabík přišel do Navrátilova domu, ukázal mu zbraně a chtěl u něj přespat, což Navrátil odmítl. Slabík ho požádal, aby se na nocleh zeptal jeho známého Ševčíka, který souhlasil. U Ševčíka se dozvěděl Slabíkovo posláním spočívající v organizaci protistátních skupin a viděl Slabíkovy falešné doklady. S Ševčíkem je Slabík požádal o sestavení skupiny, která by během převratu obsadila úřady a Navrátila o pomoc při dopravě. Oba souhlasili. Se Slabíkem si od bývalého partyzána Obdržálka vyzvedli cyklostyl a písemnosti s pokyny a potvrzeními. Slabík u Navrátila i chvíli bydlel. Ševčíkovi a Navrátilovi sdělil jméno organizace – Světlana a jako její úkol vyzvědnou činnost. Slabík Navrátilovi přidělil krycí jméno Heršpický a nechal ho podepsat vstup do Světlany. Slabíka navštívil Hrabovský. Šimoníka pověřil Slabík kontrolou Slabíkova bytu a okolí. Po zjištění, že byt nikdo nehlídá, vstoupili s Ševčíkem oknem do bytu a odnesli pro Slabíka krabici s papíry. Doklady, které Slabík chtěl, v ní ale chyběly. Proto se pro ně Slabík s Hrabovským vrátili. Převezli z bytu i prapor partyzánské skupiny Olga. Havránek půjčil Slabíkovi peníze. Ševčík dostal od Slabíka tajný inkoust, dopisy se posílaly na jméno Hrabovského.

Podle Navrátilovy výpovědi se Slabík přesunul k Obdržálkovi a kontakt se švagrovou mu zprostředkoval Němeček. Slabík se sešel s autodopravcem Nohelem. 30. července se Slabík vydal na cestu zpět do zahraničí. První dopis poslal Slabík Hrabovskému na počátku srpna. Ševčík se snažil prodat Slabíkovo auto, což se ale nakonec nepodařilo. Slabík v polovině srpna pohlednicí upozornil na možnost Nohelova prozrazení, což Nohelovi Navrátil vyřídil. Ševčík Slabíkovi odepsal. Na konci srpna Slabík poslal výzvu k odchodu do ciziny. Ševčík dostal plánek šumperské věznice. Nejezchleb se spojil s Navrátilem, aby zaslali Slabíkovi zprávu o armádě. Od Obdržálka převezli s Hrabovským cyklostyl k Ševčíkovi. Přibližně týden před Navrátilovým zatčením přišel od Slabíka další dopis, ve kterém se Slabík zajímal o Nohelův osud, sděloval svoji novou adresu a požadoval likvidaci muže, který se údajně zasloužil o zatčení jeho spolupracovníka. Navrátilův bratr Vlastislav věděl, že Navrátil působil jako velitel skupiny v Heršpicích a o Slabíkovi. Slabíkovi dal Navrátil dva granáty, které mu lidé na konci války donesli k likvidaci. Svým známým uschoval dvě vojenské pušky. Na konci protokolu uvedl Navrátil, že poslouchal Slabíka, protože se ho obával, a proto také páchal protistátní činnost. Navrátil údajně vypovídal stejně i během dalších výslechů.²²³

Antonín Daněk uvedl 5. října 1949 podle protokolu při výslechu, že Slabíka poznal jako velitele jejich partyzánské čety. Se Slabíkem se s bratrem Karlem stýkali často. Slabík přinesl Daňkovým přihlášku do KSČ, Daněk a pravděpodobně i bratr ji podepsali. Od roku 1947 Slabíka neviděl. V dubnu 1949 ho požádal bratr o údaje o závodní milici ve Zlíně. Tehdy jej také informoval o Světlaně, jejích cílech a činnosti, Staříkovi a Slabíkovi. Karel se písemně přihlásil do organizace, dostal hodnost poručíka a krycí jméno Chříbský a měl za úkol zorganizovat skupinu na Kroměřížsku. Antonín mu slíbil, že se také přidá, načež ho pověřil

²²² Záznam z 17. září; 19. září 1949, ABS, BN-V, V-489 Brno, Svazek 1, f. 72; Svazek 5, f. 1.

²²³ Protokol o výslechu (J. Navrátil) z 19. října; 21. listopadu 1949, ABS, BN-V, V-489 Brno, Svazek 1, f. 76–78; 81–84; 86–114.

náborem spolehlivých osob. Členy závodní milice spočítal na prvomájovém průvodu a ověřil ještě u jednoho zaměstnance, čímž se dostal k číslu 800. Karel mu nikdy nepředal žádný tajný inkoust ani přihlášky do organizace. Do Světlany přivedl Antonín Daněk dva členy. Kvůli polámanému cyklostylu nedošlo k tištění letáků. Po Karlu Daňkovi pátrala policie, proto se musel skrývat. Muže, který měl Daňkovy převést přes hranice, zatkli. Bratři vyrazili do Brankovic za bývalým partyzánem Blahoslavem Cihrou. Cihrův otec nevěděl, že se u nich ukrývají, ale považoval je za brigádníky, jak mu Cihra mladší řekl. Podle protokolu došlo k přerušení výslechu až 6. října v 17:00.

Daňkův další výslech se zaměřil na přestřelku. 29. června 1949 Daňkovy navštívil muž tvrdící, že přichází od Slabíka a dostane je do zahraničí. Antonínovi se to nezdálo, ale Karel muži věřil. Začali se chystat na odchod. Jakmile někdo zaklepal na dveře, Daňkovi si vzali zbraně a schovali se za dveře. Jeden neznámý muž vzal ze stolu aktovku a s dalším mužem chtěli odejít. Jakmile si všimli Daňkových, Antonín na oba muže, které považoval za policii, vystřelil. Střelbu zdůvodnil rozkazem od Karla jako velitele. Poté si všiml, že zasaženým je jejich společník Antonín Doubrava. Na dvoře zpozoroval nějaké vzdávající se muže, tak je na bratrův pokyn svázal. U auta následovala venku přestřelka s dalším mužem, Antonín Daněk zraněn zůstal v autě, v Brankovicích ho lékař ošetřil a byl zatčen. Daněk na závěr dodal, že věděl o bratrově zapojení do Světlany. Podle protokolu Daněk svoji předchozí výpověď potvrdil při dalším výslechu a na konci zdůraznil svedení bratrem a nutností jej jako velitele na slovo poslechnout.²²⁴

Karel Daněk při výslechu 9. října podle protokolu prohlásil, že Slabíka poznal jako partyzán za okupace. Slabík stál po válce v čele likvidační kanceláře partyzánského oddílu Olga. Daněk Slabíka navštívil s žádostí o návrh na vyznamenání, aby snadněji získal práci. Slabík mu sdělil, že existuje ilegální vlastenecká organizace Světlana a nabídl mu k podpisu „Rozkaz č. 2“²²⁵, který obsahoval pověření k vytvoření čtyř a body programu organizace. Daněk chtěl nejdříve dostudovat, ale Slabík nesouhlasil a sliboval brzký převrat. Oznámil Daňkovi, že musí podepsat, když už o organizaci ví a Slabíkův společník vytáhl pistoli. Daněk tedy podepsal přihlášku a přísahu a určil si krycí jméno Chříbský. Dostal za úkol sehnat spolehlivé protirežimně smýšlející osoby, zbraně a ideálně i vysílačku. V čele Světlany stál „Stařík“ v zahraničí a Slabík v Československu. V březnu 1949 oznámil existenci organizace svému bratrovi Antonínovi, který se spoluprací souhlasil. Antonínovi se podařilo získat pro spolupráci pár lidí. Od svého spolužáka Antonína Doubravy se Karel Daněk dozvěděl, že působil v brněnské protistátní organizaci Morava a dostal od něj protistátní letáky, která předal bratrovi. Antonín Daněk letáky rozšiřoval po okolních vesnicích.

Na začátku června 1949 se podle sepsané výpovědi ukryli v Brankovicích u Blahoslava Cihry, bývalého partyzána. Důvod návštěvy nejdříve tajili před Cihrovým otcem, nakonec mu vše narovinu řekli. Cihra mladší se pokoušel Daňkovým sehnat někoho, kdo je převede přes hranice, což se mu nakonec nepodařilo. Doubrava se dostavil do Brankovic s tím, že útěk do zahraničí zařídil. 29. června do Brankovic přijel muž a tvrdil, že ho Slabík pověřil jejich převedením přes hranice. Po počáteční nedůvěře je přesvědčil o své věrohodnosti a nabádal k okamžitému odjezdu. Karel Daněk pod oknem uviděl čtyři muže, v jednom z nich poznal

²²⁴ Protokol o výslechu (A. Daněk) z 5. října; 8. října; 7. listopadu 1949, ABS, BN-V, V-489 Brno, Svazek 1, 120–123; 125; 127–128; 130–141.

²²⁵ Začínal slovy: „Bratře! Příloženě Ti zasíláme rozkaz čís. 1 a pověření, na základě něhož jsi oprávněn velet, vystupovat v hodnosti ... a používat krycího jména Tímto rozkazem jsi zplnomocněn jako velitel organizace či oddílu, který jsi vytvořil, neb vytvoříš, neb jsi určen dle rozkazu pro speciální úkoly.“ Viz Rozkaz č. 2, ABS, BN-V, V-489 Brno, Svazek 2, f. 189.

policistu. Po zaklepání na dveře Cihra otevřel a Daňkovi se ukryli za dveřmi. Karel nařídil Antonínovi střelbu v případě napadení. Do pokoje, kde se skrývali, přišel Doubrava a jeden příslušník StB, který po nich chtěl, aby vyšli ven. Poté začal Antonín Daněk střílet a zasáhl příslušníka StB. Muž vydávající se za spojku od Slabíka přivedl tři muže, které Antonín svázal. Následně se „spojka“, Daňkovi a Doubrava odebrali do auta. „Spojka“ se chtěla vrátit pro Cihru mladšího, vytáhl pistoli a začal střílet do auta. Karel Daněk střelbu opětoval, Antonín ležel raněný v autě, Doubrava, postřelený omylem Antonínem Daňkem, vydali se na útěk. Nakonec uprchl Karel Daněk sám. 1. července se ukryl v Karolíně u strýce Aloise Strašáka. Zůstal zde až do 1. září, kdy se vrátil domů, kde na půdě zůstal do 11. září. Poté se přesunul do Kvasic. 7. října byl Karel Daněk v Kvasicích zatčen. Karel Daněk získal některé informace o závodních milicích, z toho jednu od bratra Antonína. Nikomu je ale nepředal. Řada formulací v protokolu nesla stopy po výrazech obvyklých pro StB, nikoliv pro běžného občana, např.: „*Vesměs se jednalo i [o] lidi kteří jsou proti dnešnímu státnímu zřízení nepřátelsky nakloněni a každá příležitost nějakého protistátního činu je jim vítána.*“ Karel Daněk se hájil tím, že ho Slabík zneužil: „*Na svou obhajobu uvádím, že k celé své protistátní činnosti jsem byl sveden Slabíkem, který využil mé naivnosti.*“²²⁶

25. března 1950 obžaloval státní prokurátor Navrátila z velezrady, vyzvědačství, Antonína Daňka z velezrady, vyzvědačství, nedokonané vraždy, veřejného násilí, Františka Nohela z velezrady, vyzvědačství, Karla Daňka z velezrady, vyzvědačství, nedokonané vraždy, veřejného násilí, Obdržálka z velezrady, vyzvědačství, Nejezchleba z velezrady, vyzvědačství, Hrabovského z velezrady, vyzvědačství, Brunclíka z velezrady, Vykydala z velezrady, Jana Nohela z velezrady, nedovoleného ozbrojování, Havránka z velezrady, Ševčíka z velezrady, Schmieda z velezrady, Valného z velezrady, Srba z velezrady, Lančího z velezrady, Šimoníka z velezrady.²²⁷

V lednu 1950 se k trestnímu řízení proti Antonínu Daňkovi připojila jako soukromý účastník Okresní pojišťovna v Brně a žádala náhradu škody, která jí měla být způsobena poraněním příslušníka SNB Miroslava Závodného Daňkem. Léčba Závodného v nemocnici stála 2 160 Kčs.²²⁸ 17. dubna 1950 ustanovilo Krajské sdružení advokátů v Brně pro hlavní přelíčení obžalovaným obhájce ex offio, Obdržálek, Srba a Šimoník si zvolili obhájce sami.²²⁹

9.3 Oficiální verze událostí

Podle pozdějšího verdiktu Státního soudu v Brně, tj. podle oficiální verze se případ odehrál následovně: Josef Vávra „Stařík“ odešel po únoru 1948 do zahraničí a z Paříže vyslal do Československa agenta s úkolem založit zde ilegální organizace. Staříkova skupina se nazývala Světлана a dělila se na další podskupiny. Jednu z podskupin, Světлана-Jarmila zorganizovali Antonín Slabík a Rudolf Lenhard. Světлана se skládala zejména z bývalých partyzánů. Josef Navrátil se zapojil do Světłany v březnu 1949 na Slabíkův podnět. Pomáhal s dopravou a ukrýváním členů organizace a slíbil vytvořit vlastní organizaci, která by během převratu zajistila státní úřady. Přenesl k letáky vyzývající k odporu proti tehdejšímu režimu.

²²⁶ Protokol o výslechu (K. Daněk) z 9. října; 2. listopadu; 3. listopadu; 18. listopadu 1949, ABS, BN-V, V-489 Brno, Svazek 2, f. 194–195; 198; 200; 205; 214; 218–221; 224–246.

²²⁷ Spis obžalovací z 25. března 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 59–60.

²²⁸ Dopis Okresní národní pojišťovny v Brně Státnímu soudu Brno z 3. ledna 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 120.

²²⁹ Dopis Krajského sdružení advokátů v Brně Státnímu soudu Brno z 17. dubna 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 146.

Navrátil se sešel se zahraničním agentem Jirkou, od kterého dostali plánek jedné věznice a neviditelný inkoust. Z Navrátila se stal velitel Světlany s krycím jménem Heršpický. Navrátil dal Slabíkovi granáty. Antonína Daňka přivedl do organizace jeho bratr Karel. Rozšiřoval nelegální letáky, pokoušel se získat nové spolehlivé členy a informace o závodních milicích v Gottwaldově. Antonín Daněk při zatýkání postřelil příslušníky SNB. Karel Daněk získal v organizaci hodnost poručíka a krycí jméno Chřibský a ostatní jej považovali za velitele skupiny. František Nohel s přiděleným krycím jménem Vlárský vozil v červenci 1949 Slabíka, měl zajišťovat útoky do zahraničí a zasílat výhrůžné dopisy funkcionářům KSČ ve svém okolí. Slabík mu předal neviditelný inkoust.

Soud se domníval, že Jan Obdržálek s krycím jménem Jestřáb u sebe přechovával členy Světlany. Slabík pověřil Obdržálka vytvořením vlastní organizace. Obdržálek dále ukrýval cyklostyly pro rozmnožování letáků. Jindřicha Nejezchleba požádal Slabík o dodávání informací o politice, hospodářství a armádě. Nejezchleb dostal neviditelný inkoust, vyřizoval vzkazy a sehnal skupině cigarety. Alois Hrabovský se stýkal se Slabíkem a sdělil mu adresu svého příbuzného ve Vídni, kterou Slabík používal pro komunikaci s Navrátilem. Hrabovský vezl Slabíka na motorce do Slabíkova bytu, přičemž se ozbrojil Navrátilovou pistolí. Jan Brunclík poskytl svůj byt k nelegální schůdce, napsal a zaslal výhrůžné dopisy funkcionářům KSČ v Komořanech a přislíbil nelegální převedení členů organizace přes hranice. Rudolf Vykydal, s krycím jménem Božena, sestavoval po Slabíkově útěku do zahraničí program protistátní organizace, který obsahoval získání dalších tří členů každým stávajícím členem, získávání zbraní a obsazení důležitých křižovatek, stanic SNB a úřadů během případného převratu. Sám sehnal několik dalších členů, sháněl zbraně, organizoval rozesílání výhrůžných dopisů a plánoval odstranění Františka Peška, předsedy komořanské KSČ.

Jan Nohel podle Státního soudu Brno v dubnu 1949 odnesl od Slabíkovy ženy tři plechovky s náboji, které schoval v potoce. Vykydal nabídl Nohelovi útěk do zahraničí a svěřil se mu s plánem zbavit se Peška a zasláním výhrůžného dopisu. Nohel se sešel se Slabíkem. Vlastimír Havránek se účastnil schůzky se Slabíkem, kterému později půjčil 1 000 Kčs, benzín. Jakub Ševčík vezl s Navrátilem v srpnu 1949 na Slovensko Slabíkovo auto za účelem prodeje. Dokumenty od vozu se snažili neúspěšně získat vloupáním se do Slabíkova úředně zapečetěného bytu. Ševčík nosil u sebe Navrátilovu pistolí. Václav Schmied slíbil, že schová samopaly z domu Slabíkovy ženy. Podílel se na shánění zbraní. Josef Valný ukrýval po dohodě s Františkem Nohelem muže, který se chystal k útěku za hranice. Dále Nohelovi předal dopis ze zahraničí a hlídal obálku s některými písemnostmi o Světlaně. Jaroslav Srb s krycím jménem Marie slíbil Vykydalovi v červenci 1949 pomoc s ilegální činností spojenou se Světlanou. Používal dvě pistole, jeho úkolem bylo přivést další členy a od Vykydala se dozvěděl heslo Světlany „28. října doma“. Rudolf Lančí s krycím jménem Lída se připojil k aktivitám skupiny na žádost Vykydala, který ho informoval o aktivitách organizace. Vykydal měl doma pistolí.²³⁰

9.4 Hlavní přelíčení

Hlavní přelíčení se konalo 20.–22. a 25. dubna 1950. Soudnímu senátu předsedal Dr. Antonín Fresl. Obžalované zastupovali Dr. Vladimír Uličný, Dr. Petr Sklenář, Dr. Zdeněk Vašek, Dr. Antonín Moravec, Dr. Otto Šulc, Dr. Jaroslav Soukup, Dr. Václav Vidlák, Dr. Klement Kutta, Dr. Ferdinand Papoušek. Průběh jednání vyličím na základě Protokolu o hlavním

²³⁰ Rozsudek Státního soudu Brno z 25. dubna 1950, MZA, C 145, karton 134, f. 915–922.

přelíčení. Přelíčení, které bylo veřejné, začalo 20. dubna 1950 v 9:00. Po úvodních formalitách byla přečtena obžaloba. Navrátil se cítil vinen a potvrdil svoji výpověď sepsanou u StB 21. listopadu 1949. Stejně tak i Antonín Daněk, protokolárně vypovídají u StB 7. listopadu 1949, František Nohel se cítil částečně vinen a protokol StB z 16. prosince 1949 potvrdil s výhradou, že do Světlany vstoupil na nátlak Antonína Slabíka. Karel Daněk se cítil vinen a vypovídal v souladu s protokolem StB z 3. listopadu 1949. Během jeho výpovědi došlo ke konfrontaci s bratrem. Jan Obdržálek se cítil vinen, odmítl tvrzení v protokolu StB ze 17. listopadu 1949, že by si ve Světlaně vybral funkci zpravodajce. Líčení bylo přerušeno v 18:30.

21. dubna pokračovalo líčení v 8:15 výpovědí Nejezchleba, cítícího se vinen a potvrzujícího výpověď u StB 14. listopadu 1949. Hrabovský se cítil vinen jen částečně a souhlasil se svojí předchozí výpovědí u StB z 2. listopadu 1949. Stejně tak i Brunclík, protokolárně vyslýchaný StB 18. října 1949, zdůvodňující svoji činnost strachem ze Slabíka, a Vykydal, se kterým StB sepsala protokol 25. října 1949. Následovala konfrontace Brunclíka a Vykydala. Jan Nohel se cítil vinen, ale popřel, že by se od Vykydala dozvěděl o úkolu skupiny bojovat proti tehdejšímu režimu a odstranění některých osob. Poté byli oba konfrontováni. Havránek se cítil vinen a potvrdil protokol sepsaný StB 15. listopadu 1949. Ševčík se cítil částečně vinen a vypovídal stejně jako u StB 16. listopadu 1949. Následně proběhla konfrontace Navrátila se Ševčíkem. Schmied se necítil vinen a souhlasil s informacemi, které obsahoval protokol StB z 24. října 1949. Při konfrontaci popřel Vykydalovo tvrzení, že by ho Vykydal navštívil a informoval o založení protistátní organizace.

Josef Valný se cítil vinen částečně a potvrdil svoji výpověď u StB z 23. listopadu 1949. Srb se cítil plně vinen, potvrdil většinu protokolu StB z 20. října 1949, ale odmítl, že by s ním Vykydal mluvil o zbraních a obsazení důležitých objektů v případě převratu, a to i přes následnou konfrontaci. Rudolf Lančí popřel jakoukoliv vinu a jako jediný z obžalovaných označil protokol, který s ním sepsala StB 19. října 1949, za nesprávný a nepravdivý. Odmítl, že by se mu Vykydal zmínil o vzniku ilegální organizace a obsazování důležitých míst při případném převratu. Nesouhlasil, že by Vykydalovi s něčím podobným slíbil pomoci. Dále popřel, že by se od Vykydala dozvěděl o posílání výhrůžných dopisů, spolupracovnících Světlany. O svém krycím jméně nevěděl, pokud nějaké měl, tak mu ho přidělil Vykydal bez jeho vědomí. Vykydal při konfrontaci potvrdil svoji výpověď, ale Lančí si i nadále stál za svým tvrzením. Předseda ve večerních hodinách, v protokolu neupřesněných, jednání přerušil.

Hlavní přelíčení pokračovalo 22. dubna v 8:30, a to Šimoníkovou výpovědí, ve které prohlásil, že se necítí vinen a potvrdil svoji výpověď u StB. Poté proběhla konfrontace Šimoníka s Navrátilem a Ševčíka s Navrátilem. Soud povolil návrhy obhájců na předložení potvrzení místních národních výborů nebo zaměstnavatelů, která se kladně vyjadřovala o obžalovaných. Soud schválil na základě návrhu prokurátora vyloučení veřejnosti během čtení posudku vojenského znalce. V 9:35 žádal prokurátor uznat a odsoudit všechny obžalované na základě obžaloby. Obhájci požadovali v případě odsouzení mírné tresty.

9.5 Rozsudek

Státní soud Brno vynesl rozsudek 25. dubna v 9:00.²³¹ Odsoudil Antonína Daňka k trestu smrti za velezradu, vyzvědačství, nedokonanou vraždu prostou a veřejné násilí, Karla Daňka

²³¹ Hlavní přelíčení z 20.–22. dubna 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 147–149; 152; 155–162, 164–172, 174–175.

k trestu smrti za velezradu, vyzvědačství, nedokonanou vraždu prostou a veřejné násilí, Josefa Navrátila na doživotí za velezradu a vyzvědačství, Jana Obdržálka k dvaadvaceti letům vězení za velezradu a vyzvědačství, Jindřicha Nejezchleba k šestnácti letům vězení za velezradu a vyzvědačství, Františka Nohela k dvaceti letům vězení za velezradu a vyzvědačství, Rudolfa Vykydala k dvaceti letům vězení za velezradu.

Dále odsoudil Aloise Hrabovského k osmnácti letům vězení za velezradu a vyzvědačství, Jana Brunclíka k patnácti letům vězení za velezradu, Jana Nohela k čtrnácti letům vězení za velezradu a nedovolené ozbrojování, Václava Schmieda k třinácti letům vězení za velezradu, Vlastimíra Havránka k dvanácti letům vězení za velezradu, Jakuba Ševčíka k patnácti letům vězení za velezradu, Jaroslava Srba k dvanácti letům vězení za velezradu, Josefa Valného k deseti letům vězení za velezradu, Rudolfa Lančího k deseti letům vězení za velezradu.

Odsouzení, vyjma bratrů Daňkových, dostali ještě peněžitý trest v rozpětí 10 000–30 000 Kčs. Všechny odsouzené potrestal soud konfiskací celého majetku, kromě Nejezchleba, Brunclíka, Jana Nohela a Valného, kterým měla být zkonfiskována jen polovina majetku. František Nohel a Schmied ztratili živnostenské oprávnění na pět let. Navrátil a Daňkovi přišli o čestná práva občanská navždy, František Nohel, Obdržálek, Hrabovský, Vykydal na deset let od odpykání trestu a Nejezchleb, Brunclík, Jan Nohel, Havránek, Ševčík, Schmied, Valný, Srba a Lančí na pět let od odpykání trestu.

Odůvodnění rozsudku mimo jiné začínalo slovy: „Porážkou v únoru 1948 ztratila československá reakce poslední možnost získati vlastními silami v naší lidově-demokratické republice moc a panství. Byly pohřbeny i naděje reakčních kapitalistů, kteří očekávali, že budou naši republiku a československý lid vykořisťovat tak, jak tomu bylo za první československé republiky. Proto část i zahraniční reakce nenávidí na smrt naši republiku i náš lid a její nenávist jde tak daleko, že se neštítí používat všech možných hanebných a nečestných prostředků, aby poškodila budovatelské úsilí našeho lidu a zabrzdila náš úspěšný vývoj k socialismu. Aby svého konečného cíle, t. j. likvidace lidově-demokratického zřízení dosáhli, snaží se pomocí agentů, školených pro tyto účely v zahraničních uprchlických táborech cizí špionážní službou a vysílaných na území naší republiky a lidově-demokratických států, podchytili a zorganizovali všechny elementy, které jsou lidově-demokratickému zřízení a socialismu nepřátelské. Snaží se vytvořiti z nich protistátní organizace, jež by pomocí podvratných letákových akcí vyvolávali v lidu nedůvěru a nejistotu. Dále jsou to pokusy sabotáží za účelem poškození a zničení naší průmyslové a zemědělské výroby. Je totiž organizování vojenské i průmyslové špionáže, která má nepříteli dopomoci k získání zpráv o naší hospodářské a vojenské síle, aby na základě těchto zpráv mohli proti našemu státu dělati příslušná opatření. A na konec tou nejpodlejší zbraní, kterou chce československá i zahraniční reakce bojovat je organizování vražd na politických i veřejných činitelích a tím vším má být bržděno budovatelské úsilí lidově demokratických zemí a připravována půda pro konečný vojenský zátah.“

Nejvýrazněji pomohly polehčující okolnosti Navrátilovi, kterého zachránily před trestem smrti: *„Při výměře trestu polehčovalo u obžal. Josefa Navrátila kající doznání, zachovalost, usvědčení spolupachatelů a že jednal s ponuknutí Ant[.] Slabíka. (...) Poněvadž u obžal. Josefa Navrátila jsou polehčující okolnosti tak závažné že nejvyšší trest zákonem stanovený byl by u něho nepřiměřeně přísný, bylo u něho použito § 113 zák. č. 319/48 Sb. [o zlidovění soudnictví, umožňujícího v případě závažných polehčujících okolností uložení doživotního trestu odnětí svobody místo trestu absolutního].“* Soud zprostil obžaloby pouze Ferdinanda Šimoníka s následujícím zdůvodněním: *„(...) dle názoru soudu nelze dovoditi*

*vědomost o velezrádné činnosti A[.] Slabika příp. J. Navrátila směřující ke zničení a rozvrácení republiky. Dalších usvědčujících důkazů nebylo, obžalovaný F. Šimoník zapojil se do budovatelského úsilí pracujícího lidu a poněvadž skutková podstata trest. činu obžalovanému za vinu kladeného podle přesvědčení soudu po stránce objektivní a zejména subjektivní naplněna není od obžaloby jej osvobodil.*²³²

Jaroslav Srba a Rudolf Lanči se vzdali práva na odvolání a trest přijali. Šimoník, osvobozený soudem, žádal o své propuštění a zřekl se odškodnění a náhrad za pobyt ve vazbě. Ostatní nepravomocně odsouzení chtěli, aby se rozsudek doručil nejdříve písemně jejich obhájčům. Prokurátor se k rozsudku nevyjádřil. Jednání skončilo v 10:45.²³³

9.6 Odvolání

Proti rozsudku z 25. dubna se odvolalo celkem čtrnáct osob – Ševčík, Antonín Daněk, Havránek, Valný, Nejezchleb, Schmied, Navrátil, Karel Daněk, Lanči, Obdržálek, Brunclík, Hrabovský, František Nohel a Jan Nohel.²³⁴ Státní prokurátor se vzdal práva na vyjádření k podaným odvoláním.²³⁵ Odvolací řízení se konalo u Nejvyššího soudu 6. července od 9:00 do 16:15. Odvolacímu senátu předsedal Dr. Václav Michal. Generální prokuraturu zastupoval Dr. Karel Vašák, který požadoval zamítnutí odvolání.

Soud nakonec všechna odvolání zamítl. Tresty udělené Státním soudem Brno považoval za přiměřené. Spáchání velezrady a vyzvědačství potvrdil bez ohledu na rozsah činnosti obžalovaných a jejich informovanost o činnosti celé skupiny. Námitky obžalovaných v odvoláních považoval většinou za neopodstatněné. Novák namítal, že shromažďování zbraní nelze považovat za přítěžující okolnost, Antonín Daněk, že vystřelení na příslušníka SNB není přítěžující okolností a nemůže být zároveň velezradou i pokusem o vraždu, Karel Daněk podobně argumentoval u své střelby, prý střílel jen naslepo, oba se ještě hájili svedením a účastí v protinacistickém odboji, nedostatečnou výchovou způsobenou ztrátou otce, ostatní obžalovaní zejména tím, že si nebyli plně vědomi své činnosti, nebo svedením.²³⁶

9.7 Osudy pravomocně odsouzených

O milost žádali nejen k smrti odsouzení bratři Daňkovi, ale také jejich matka, Marie Daňková. Své dojemné dopisy adresovala prezidentu republiky, ministru spravedlnosti, ale také i první dámě.²³⁷ Žádná ze žádostí se nakonec s úspěchem nesetkala. 6. října 1950 oznámilo Ministerstvo spravedlnosti zamítnutí žádostí bratrů Daňkových o milost.²³⁸ Daňkovým toto

²³² Rozsudek Státního soudu Brno z 25. dubna 1950, MZA, C 145, karton 134, f. 911–915; 926–927.

²³³ Hlavní přelíčení z 20.–22. dubna 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 176–177.

²³⁴ Odvolání z 24. května 1950 – J. Ševčík, MZA, C 145, karton 133, f. 239; Odvolání z 25. května 1950 – A. Daněk, MZA, C 145, karton 133, f. 247; Odvolání z 26. května 1950 – V. Havránek, J. Valný; J. Nejezchleb; V. Schmied; J. Navrátil; K. Daněk; R. Lanči; J. Obdržálek; J. Brunclík; A. Hrabovský; F. Nohel, MZA, C 145, karton 133, f. 240–242; 244–245; 249; 251–254; 260; Odvolání z 27. května 1950 – J. Nohel, MZA, C 145, karton 133, f. 250.

²³⁵ Dopis Státní prokuratury Brno Státnímu soudu Brno z 12. června 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 261.

²³⁶ Protokol o ústním odvolacím řízení z 6. července 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 280–285; 287.

²³⁷ Žádost o milost z 25. dubna; 6. července; 10. července 1950; MZA, C 145, karton 133, f. 228–230; 234; 236; 238.

²³⁸ Dopis Ministerstva spravedlnosti Státní prokuraturě Praha z 28. září 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 289.

rozhodnutí oznámili o týden později.²³⁹ Exekuce se konala následujícího dne, 14. října 1950, v Krajské soudní věznici v Brně. A to za přítomnosti předsedy senátu Dr. Antonína Piaka, státního viceprokurátora Dr. Josefa Handla, velitele vězeňské stráže, duchovního Jana Odehnala a zapisovatele. Antonína Daňka předvedli v 5:35, předseda mu přečetl část rozsudku, v 5:45 vykonal kat popravu, v 5:55 Daněk podle úředního lékaře zemřel. Karla Daňka popravili v 6:20, zemřel v 6:31. Exekuce skončila v 6:45. Protokol o průběhu popravky neobsahuje jméno kata stejně jako u dalších osmi případů odsouzených Státním soudem Brno a popravených v Brně. Zmiňuje se o něm vždy pouze jako o „mistru popravčím“: „*státní viceprokurátor vyzývá mistra popravčího, aby konal svoji povinnost. (...) hlásil mistr popravčí, že exekuce byla vykonána.*“²⁴⁰ V 8:00 o popravě a jejím klidném průběhu informovali Státní soud v Praze.²⁴¹ 18. října proběhla kremace, urny byly umístěny v podzemní úschovně nevyzvednutých uren a pravděpodobně za rok odneseny do hromadného hrobu.²⁴²

Josef Navrátil si odpykával trest odnětí svobody v Plzni (1950), Ostrově u Karlových Varů (1950–1956) a NPT Příbrami (1956–1960).²⁴³ Amnestie prezidenta republiky z 9. května 1955 snížila Navrátilův doživotní trest na pětadvacetileté odnětí svobody.²⁴⁴ Kvůli údajné účasti na hromadné stávce a hladovce v Příbrami se na něj nevztahovala amnestie prezidenta republiky z 1. prosince 1957.²⁴⁵ Navrátila propustili na základě amnestie z 9. května 1960.²⁴⁶ Po propuštění si Navrátil asi měsíc hledal práci a poté pracoval jako montážní dělník ve Slavkově.²⁴⁷

František Nohel během výkonu trestu prošel věznicemi v Plzni (1950–1951), Ostrově u Karlových Varů (1951–1956), Jáchymovem a NPT Příbram (1956–1960). V Jáchymově onemocněl, a proto byl léčen v Praze.²⁴⁸ Nohelovi byl nařízen náhradní trest odnětí svobody na tři měsíce, jelikož nezaplátil peněžitý trest 30 000 Kčs.²⁴⁹ Amnestie prezidenta republiky z 1. prosince 1957 se na Nohelův trest nevztahovala ze stejného důvodu jako u Navrátila.²⁵⁰ Nohelovi prominula zbytek celého trestu amnestie prezidenta republiky z 9. května 1960.²⁵¹ Nohel po propuštění působil jako zámečnický ve Slavkově.²⁵²

²³⁹ Protokol u Krajského soudu Brno z 13. října 1950 – A. Daněk; K. Daněk, MZA, C 145, karton 133, f. 291–292.

²⁴⁰ Protokol u Krajského soudu Brno z 14. října 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 293.

²⁴¹ Telegram Státního soudu Brno Státnímu soudu Praha z 14. října 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 312.

²⁴² Dopis Pohřebních podniků města Brna Státní prokuratuře Brno z 18. října 1950, MZA, C 145, karton 133, f. 378.

²⁴³ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Navrátil) z 16. května 1950; 28. srpna 1951; 30. června 1956, MZA, C 145, karton 133; 134, f. f. 306; 323; 732.

²⁴⁴ Dopis Krajské prokuratury v Karlových Varech Krajské prokuratuře Brno z 9. května 1955, MZA, C 145, karton 134, f. 694.

²⁴⁵ Dopis Krajského soudu Praha Krajskému soudu Brno z 3. prosince 1957 – J. Navrátil, MZA, C 145, karton 134, f. 758–759.

²⁴⁶ Protokol o zasedání Krajského soudu z 14. července 1960 – J. Navrátil, MZA, C 145, karton 134, f. 856.

²⁴⁷ Zpráva o pověsti – J. Navrátil, MZA, C 145, karton 134, f. 861.

²⁴⁸ Vyrozumění o přemístění vězně (F. Nohel) z 16. května 1950; 28. srpna 1951; 8. dubna; 29. března 1955; 30. června 1956, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 305; 321; 668–669; 734.

²⁴⁹ Usnesení Státní prokuratury Brno z 28. listopadu 1952 – F. Nohel, MZA, C 145, karton 133, f. 593.

²⁵⁰ Dopis Krajského soudu Praha Krajskému soudu Brno z 3. prosince 1957 – F. Nohel, MZA, C 145, karton 134, f. 756–757.

²⁵¹ Protokol o zasedání Krajského soudu z 14. července 1960 – F. Nohel, MZA, C 145, karton 134, f. 858.

²⁵² Dopis VB Vyškov Krajskému soudu Brno z 1. srpna 1960, MZA, C 145, karton 134, f. 862.

Jana Obdržálka věznili v Plzni (1950), Ilavě (1950–1953, 1958–1959), Leopoldově (1953, 1959) a na Mírově (1953–1958).²⁵³ Na Mírově onemocněl plicní chorobou, proto musel být ošetřen v olomoucké nemocnici.²⁵⁴ Amnestie prezidenta republiky z 9. května 1960 prominula Obdržálkovi zbytek celého trestu.²⁵⁵ Obdržálek si ze zdravotních důvodů nemohl najít práci, pracoval příležitostně jako brigádník a zažádal o důchod.²⁵⁶

Jindřich Nejezchleb byl po odsouzení umístěn v Plzni (1950–1951), Ostrově u Karlových Varů (1951–1956), NPT Příbrami (1956–1957).²⁵⁷ Jindřich Nejezchleb zemřel 10. srpna 1957 ve výkonu trestu na mrtvici. Šestnáctiletý trest mu měl skončit 8. listopadu 1965.²⁵⁸

Alois Hrabovský prošel vězeňskými zařízeními v Plzni (1950–1951), Ostrově u Karlových Varů (1951–1955, 1956), Praze Ruzyni (1955, 1957), NPT Příbram (1956, 1957–1959).²⁵⁹ Hrabovský byl podmíněčně propuštěn 27. května 1959. Po návratu z vězení měl pracovat jako malíř pokojů.²⁶⁰ Prezidentská milost Hrabovskému prominula trest ztráty čestných občanských práv.²⁶¹ Prezidentská amnestie z 9. května 1968 prominula zbytek zkušební lhůty, na kterou byl Hrabovský propuštěn.²⁶²

Jan Brunclík si svůj trest odpykával v Plzni (1950–1951, 1952), Ostrově u Karlových Varů (1951–1952, 1956) a NPT Příbram (1956–1959).²⁶³ Na základě amnestie prezidenta republiky z 1. prosince 1957 se Brunclíkovi prominul náhradní trest odnětí svobody.²⁶⁴ 3. března 1959 Brunclíka podmíněčně propustili.²⁶⁵ Trest ztráty čestných občanských práv prominula Brunclíkovi prezidentská milost.²⁶⁶

Rudolf Vykydal trávil svůj trest v Plzni (1950–1951), Pardubicích (1951–1953), Valdicích (1953–?).²⁶⁷ Datum Vykydalova propuštění spis neobsahuje. Během výkonu trestu Státní prokuratura Brno částečně vyhověla jeho manželce, pomocné dělnici s průměrným měsíčním příjmem 3 000 Kčs, která pečovala o dvě děti, a vyjmula z propadnutí jmění vybavení

²⁵³ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Obdržálek) z 16. května; 29. září 1950; 23. března; 23. srpna 1953, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 319; 343; 637; 643.

²⁵⁴ Dopis Krajské prokuratury Brno ÚNZ Mírov z 7. listopadu 1953, MZA, C 145, karton 134, f. 651.

²⁵⁵ Dopis Krajského soudu Brno VB Vyškov z 14. července 1960, MZA, C 145, karton 134, f. 863.

²⁵⁶ Dopis VB Vyškov Krajskému soudu Brno z 5. září 1960, MZA, C 145, karton 134, f. 863.

²⁵⁷ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Nejezchleb) z 16. května 1950; 26. června 1956, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 322; 733.

²⁵⁸ Zpráva o úmrtí z 21. srpna 1957 – J. Nejezchleb, MZA, C 145, karton 134, f. 746.

²⁵⁹ Vyrozumění o přemístění vězně (A. Hrabovský) z 16. května 1950; 12. července; 23. srpna 1955; 26. června 1956; 5. června; 3. října 1957, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 318; 700; 703; 735; 741; 749.

²⁶⁰ Hlášení změn z 30. května 1959 – A. Hrabovský, ABS, BN-V, V-489 Brno, Svazek 3, f. 327.

²⁶¹ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 8. června 1961 – A. Hrabovský, MZA, C 145, karton 134, f. 864.

²⁶² Usnesení Krajského soudu Praha z 8. července 1969, MZA, C 145, karton 134, f. 889.

²⁶³ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Brunclík) z 16. května 1950; 2. dubna 1952; 26. června 1956, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 316; 500; 736.

²⁶⁴ Rozhodnutí Krajského soudu Praha z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 134, f. 755.

²⁶⁵ Usnesení Krajského soudu Praha z 3. března 1959, MZA, C 145, karton 134, f. 813.

²⁶⁶ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 8. června 1961 – J. Brunclík, MZA, C 145, karton 134, f. 864.

²⁶⁷ Vyrozumění o přemístění vězně (R. Vykydal) z 7. listopadu 1950; 29. října 1951; 18. června 1953, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 296; 423; 640.

ložnice.²⁶⁸ Trest ztráty čestných občanských práv prominula Vykydalovi prezidentská milost.²⁶⁹

Jana Nohela věznili v Plzni (1950–1951) a Ostrově u Karlových Varů (1951–1956).²⁷⁰ Za nezaplacení peněžitého trestu 30 000 Kčs mu prodloužili pobyt ve vězení o tři měsíce.²⁷¹ Amnestie prezidenta republiky ze 4. května 1953, vztahující se na trestný čin nedovoleného ozbrojování snížila Janu Nohelovi trest ze čtrnácti na třináct let odnětí svobody.²⁷² 15. června 1956 Nohela podmíněčně propustili.²⁷³

Vlastimír Havránek byl umístěn během výkonu trestu v Plzni (1950), Ilavě (1950–1953) a Ostrově u Karlových Varů (1953–1956). Propuštěn byl na podmínku 17. května 1956.²⁷⁴ Původně měl ve vězení strávit měsíc navíc kvůli nezaplacení peněžitého trestu 10 000 Kčs.²⁷⁵

Jakub Ševčík prošel vězeňskými zařízeními v Plzni (1950–1952), Ostrově u Karlových Varů (1952–1956), NPT Příbram (1956–1957).²⁷⁶ 21. prosince 1957 se dočkal podmíněčného propuštění, i když se stejně jako Navrátil a František Nohel údajně zapojil v Příbrami do stávky a hladovky. Z toho důvodu mu nebyl peněžitý trest amnestií z 1. prosince 1957 prominut.²⁷⁷ Tento rozpor, závadné chování během trestu a podmíněčné propuštění, neunikl pozornosti, ale Krajský soud se vyjádřil, že se nejedná o omyl a že se v potaz bralo Ševčíkovo chování během celého výkonu trestu.²⁷⁸ Ševčík se obrátil na Nejvyšší soud se stížností a žádostí o vyšetření celé události, protože v době stávky se zotavoval v nemocnici po operaci oka, takže se ničeho podobného nemohl účastnit. Podle Ševčíka si ho spletli s jiným nositelem stejného příjmení. Nejvyšší soud mu dal za pravdu a rozhodl, že se na Ševčíka amnestie vztahuje a promíjí se mu peněžitý trest.²⁷⁹

Václav Schmied si trest odpykával v Plzni (1950), Ilavě (1950–1953), Leopoldově (1953–1954), Brně (1954), Valdicích (1954–?) a Praze (?–1959).²⁸⁰ František Schmied, bratr odsouzeného, požádal Krajskou prokuraturu Brno o vyšetření následující nesrovnalosti: Při vyhlašování rozsudku uvedl předseda senátu, že Schmiedovi propadne polovina všeho majetku, ale písemné vyhotovení rozsudku se zmiňovalo o celém majetku. Dr. Antonín Fresl, předseda senátu, který Schmieda odsoudil, vše popřel s odkazem na písemnou verzi. Prokuratura dala Freslovi za pravdu.²⁸¹ 28. srpna 1959 Schmieda podmíněčně propustili.²⁸²

²⁶⁸ Usnesení Státní prokuratury Brno z 30. října 1952, ABS, BN-V, V-489 Brno, Svazek 3, f. 353.

²⁶⁹ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 15. června 1961 – R. Vykydal, MZA, C 145, karton 134, f. 867.

²⁷⁰ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Nohel) z 16. května 1950; 22. června 1956, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 320; 747.

²⁷¹ Usnesení Státní prokuratury Brno z 31. ledna 1953 – J. Nohel, MZA, C 145, karton 133, f. 596.

²⁷² Usnesení Krajského soudu Brno z 26. listopadu 1953, MZA, C 145, karton 133, f. 14.

²⁷³ Usnesení Krajského soudu v Karlových Varech z 15. června 1956, MZA, C 145, karton 134, f. 718.

²⁷⁴ Vyrozumění o přemístění vězně (V. Havránek) z 16. května; 27. září 1950; 27. prosince 1951; 24. února 1953; 17. května 1956, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 295; 317; 468; 632; 717.

²⁷⁵ Usnesení Státní prokuratury Brno z 27. prosince 1951 – V. Havránek, MZA, C 145, karton 133, f. 468.

²⁷⁶ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Ševčík) z 16. května 1950; 17. června 1952; 26. června 1956, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 325; 523; 730.

²⁷⁷ Usnesení Krajského soudu Brno z 28. prosince 1957, MZA, C 145, karton 134, f. 775.

²⁷⁸ Dopis Krajského soudu Praha Krajskému soudu Brno z 21. března 1958, MZA, C 145, karton 134, f. 791.

²⁷⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 12. června 1958, MZA, C 145, karton 134, f. 808.

²⁸⁰ Vyrozumění o přemístění vězně (V. Schmied) z 16. května; 29. září 1950; 23. března 1953; 28. ledna; 4. března; 10. července 1954, karton 133; 134, f. 326; 342; 636; 652–653; 681.

²⁸¹ Vyjádření Krajské prokuratury Brno z 27. srpna 1956, MZA, C 145, karton 134, f. 729.

²⁸² Usnesení Krajského soudu Praha z 28. srpna 1959, MZA, C 145, karton 134, f. 831.

Josef Valný strávil výkon trestu v Plzni (1950), Ostrově u Karlových Varů (1950–1954) a na léčení v Praze (1954).²⁸³ Valný měl kvůli nezaplacení peněžitého trestu 10 000 Kčs zůstat ve vězení o měsíc déle.²⁸⁴ 18. července 1955 byl podmíněčně propuštěn.²⁸⁵

Jaroslava Srba věznili v Plzni (1950), Ostrově u Karlových Varů (1950–1956) a NPT Příbram (1956–1957).²⁸⁶ Srba pravděpodobně propustili roku 1957, kdy také došlo k prominutí měsíčního náhradního trestu svobody za nezaplacení peněžitého trestu 10 000 Kčs díky amnestii z 1. prosince 1957.²⁸⁷ Čestná občanská práva nabyt Srb na základě prezidentské milosti.²⁸⁸

Rudolf Lanči byl umístěn během výkonu trestu v Plzni (1950–1951), Litoměřicích (1951) a v Ostrově u Karlových Varů (1951–1955). Lančeho propustili 20. dubna 1955 na základě prezidentské milosti, která mu prominula také peněžitý trest, za jehož nezaplacení si měl odpykat navíc měsíc ve vězení.²⁸⁹

9.8 Soudní rehabilitace (od r. 1968)

Rudolf Lanči požádal o přezkoumání rozsudku. 3. června 1974 zrušil jeho odsouzení za neoznámení trestného činu Krajský soud Brno na základě zákona o soudní rehabilitaci. Krajský prokurátor podal proti tomuto rozhodnutí stížnost a Lančeho rehabilitaci 14. srpna 1974 zrušil Nejvyšší soud, který nařídil znovu projednání případu. Krajský soud Brno poté 25. září 1974 Lančeho žádost zamítl. Neuvěřil Lančeho zpochybňování protokolu StB z 19. října 1949, který podle něj byl doplňován a upravován až po jeho podpisu. Lančeho tvrzení popřel autor protokolu, vyšetřovatel Jaroslav Daniel.²⁹⁰ Nutno podotknout, že zmiňovaný protokol nenese skutečně znaky žádných dodatečných úprav. V protokole se nachází Lančeho přiznání, že mu Vykydal sdělil existenci protistátní organizace s cílem svržení vlády a ozbrojeného boje v případě vnějšího útoku, rozesílání výhrůžných dopisů a Lanči Vykydalovi slíbil spolupráci, načež dostal krycí jméno Lída.²⁹¹

5. září 1990 rehabilitoval Krajský soud Brno Josefa Navrátila v případě velezrady a vyzvědačství, Antonína Daňka v případě velezrady a vyzvědačství, přičemž mu za nedokonanou vraždu prostou a veřejné násilí vyměřil pětiletý trest, Františka Nohela v případě velezrady a vyzvědačství, Karla Daňka ve stejném rozsahu jako jeho bratra včetně stanovení pětiletého trestu, Jana Obdržálka v případě velezrady a vyzvědačství, Jindřicha Nejezchleba v případě velezrady a vyzvědačství, Aloise Hrabovského v případě velezrady a vyzvědačství, Jana Brunclíka v případě velezrady, Rudolfa Vykydala v případě velezrady, Jana Nohela v případě velezrady se stanovením tříměsíčního trestu odnětí svobody za

²⁸³ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Valný) z 16. května; 5. srpna 1950; 19. května; 8. července 1954, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 327; 350; 679; 680.

²⁸⁴ Usnesení Státní prokuratury Brno z 28. listopadu 1952 – J. Valný, MZA, C 145, karton 133, f. 597.

²⁸⁵ Usnesení Krajského soudu v Karlových Varech z 18. července 1955, MZA, C 145, karton 134, f. 698.

²⁸⁶ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Srb) z 16. května; 5. srpna 1950; 22. června 1956, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 324; 351; 731.

²⁸⁷ Rozhodnutí o provádění amnestie prezidenta republiky z 3. prosince 1957, MZA, C 145, karton 134, f. 754.

²⁸⁸ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 9. června 1961 – J. Srb, MZA, C 145, karton 134, f. 866.

²⁸⁹ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Valný) z 16. května 1950; 28. ledna; 23. listopadu 1951; 8. května 1952; 20. dubna 1955, MZA, C 145, karton 133; 134, f. 328; 345; 446; 507; 671.

²⁹⁰ Usnesení Krajského soudu Brno z 3. června; 25. září 1974, ABS, BN-V, V-489 Brno, Svazek 1, f. 143; 146; 149.

²⁹¹ Protokol o výslechu (R. Lanči) z 19. října 1949, ABS, BN-V, V-489 Brno, Svazek 4, f. 482–484.

nedovolené ozbrojování, Vlastimíra Havránka v případě velezrady, Jakuba Ševčíka v případě velezrady, Václava Schmieda v případě velezrady, Josefa Valného v případě velezrady, Jaroslava Srba v případě velezrady a Rudolfa Lančího v případě velezrady.²⁹²

7. ledna 1993 zprostil Krajský soud Brno Jana Nohela viny z nedovoleného ozbrojování. Soud uznal Nohelovu verzi, že náboje neukrýval, pouze pomohl známé, jejíž muž emigroval a doma po něm zůstaly plechovky s náboji, a to tím, že je hodil do rybníka za účelem znehodnocení a likvidace. Ukrývání nábojů v potoce označil soud za minimálně absurdní a Nohelovo původní doznání považoval za vynucené násilím.²⁹³ 12. května 1994 Krajský soud Brno plně rehabilitoval Karla Daňka. Daněk nikoho neusmrtil ani těžce nezranil, proto rehabilitaci již nic nestálo v cestě. 28. června plně rehabilitoval soud i Antonína Daňka. Zranění příslušníka StB nepovažoval soud za těžkou újmu, která by mohla soudní rehabilitaci bránit, a o dalším zranění nebylo možné nalézt zmínku ve spise ani ve zdravotní dokumentaci.²⁹⁴

²⁹² Usnesení Krajského soudu Brno z 5. září 1990 – J. Navrátil; A. Daněk; F. Nohel; K. Daněk; J. Obdržálek; J. Nejezchleb; A. Hrabovský; J. Brunclík; R. Vykydal; J. Nohel; V. Havránek; J. Ševčík; V. Schmied; J. Valný; J. Srba; R. Lančí, MZA, C 145, karton 134, f. 891–906.

²⁹³ Rozsudek Krajského soudu Brno z 7. ledna 1993, MZA, C 145, karton 134, f. 907.

²⁹⁴ Usnesení Krajského soudu Brno z 12. května; 28. června 1994, MZA, C 145, karton 134, f. 909–910.

10. Případ Františka Dvořáka

10.1 BOZ-38

František Dvořák skutečně vytvořil odbojovou skupinu, později nazývanou BOZ-38, jejíž činnost probíhala ale pravděpodobně na základě provokací StB a pod jejím skrytým dozorem. Jaká byla ve skutečnosti Dvořákova role, to se dodnes jasně neprokázalo. Dvořák působil v odboji již během nacistické okupace jako protektorátní četník, kdy zásoboval zbraněmi odbojáře v Uherském Hradišti. Gestapo ho zatkl v roce 1943 a do konce války věznilo v Bernau v Rakousku. Skupinu měl založit během svého druhého útěku z vojny, který se uskutečnil 6. července 1948, a zapojit do její činnosti bývalého odbojáře, účastníka Slovenského národního povstání a úředníka Radomíra Pompla, manželku krejčího Amálii Herzánovou, Rudolfa Husaříka²⁹⁵, úředníka Ljubomíra Štěrbáka, autodopravce Josefa Štěpanovského, rolníka Františka Jordánka. Představy skupiny o boji proti režimu lze označit za celkem naivní. Za první odbojovou akci skupiny se považuje pomoc při útěku podplukovníku Josefu Chvalovskému²⁹⁶ do Prahy z 24. dubna 1948, který se obával zatčení StB. O den později StB zatkla Husaříka, Štěrbáka a Štěpanovského. Dvořáka ukrýval řezník Dominik Korčák. Ke skupině se přidal František Němeček a Josef Kruták. Skupinu postupující amatérsky a zanedbávající konspiraci infiltrovali agenti StB, kteří naplánovali na 15. srpna 1949 přepadení továrny na výbušniny ve Vsetíně.²⁹⁷

Právě v den plánovaného útoku na vsetínskou továrnu došlo k zatčení Dvořáka, Pompla, Němečka a Krutáka. Dvořáka a Krutáka převezli na Pankrác, Pompla a Němečka do věznice Krajského velitelství StB v Jihlavě.²⁹⁸ StB se zmocnila i Dvořákova deníku, do kterého si vůdce skupiny zapisoval nejen všechny osoby pomáhající BOZ-38, ale i formu pomoci. Dvořákův případ lze označit za jeden z „regionálních monstrprocesů“. Existují teorie, které tvrdí, že od začátku jednal Dvořák v souladu s StB s cílem zlikvidovat co nejvíce odpůrců režimu, a proto se ho StB nakonec zbavila jako nepohodlného svědka. Dvořákova údajně až příliš velká ochota k vyšetřovatelům ale svědčí spíše o Dvořákově povaze a lehkomyšlnosti.²⁹⁹

Kauza kolem skupiny BOZ-38 Dvořákovým zatčením neskončila. Od září 1949 probíhala akce „Podzim“ s cílem zatknout všechny, kteří měli něco společného s BOZ-38. Mezi podezřelé patřilo celkem 180 osob.³⁰⁰ V červnu soudil Státní soud Brno obžalované z napomáhání této skupině.³⁰¹

²⁹⁵ Někdy uváděného jako Husárka.

²⁹⁶ Josef Chvalovský (1896–1986), v protokolech Státního soudu Brno uváděn jako Chvalkovský, příslušník francouzských legií, velitel motopraporu Československé obrněné brigády v Británii, odchod do exilu, exilový organizátor třetího odboje. Životní data viz Ivo PEJČOCH, *Vojáci na popravišti: Vojenské osoby, popravené v Československu z politických důvodů v letech 1949–1966 a z kriminálních příčin v letech 1951–1984*, Cheb 2011.

²⁹⁷ I. PEJČOCH, *Vojáci na popravišti*, s. 53–57.

²⁹⁸ Zdeněk HOMOLA, *Skupina BOZ 38. Případ třetího odboje na jižní Moravě? (Diplomová práce)*, In: *Vysokoškoláci o totalitě: Sborník oceněných studentských prací*, Praha 2011, s. 147.

²⁹⁹ Libor BÍLEK, *Odhalení odbojové protikomunistické skupiny 'BOZ 38' na Hodonínsku v roce 1949*, s. 236–239.

³⁰⁰ Z. HOMOLA, *Skupina BOZ 38. Případ třetího odboje na jižní Moravě?*, s. 147.

³⁰¹ I. PEJČOCH, *Vojáci na popravišti*, s. 59.

10.2 Obžalování

František Dvořák se narodil 13. října 1913 v Hodoníně Františku a Marii (roz. Králové) Dvořákovým. Bydlel v Hodoníně a sloužil jako strážmistr u SNB. Krajský vojenský soud v Opavě ho 8. dubna 1948 odsoudil za zločin zběhnutí ke třem a půl měsícům odnětí svobody zostřeným půstem, tvrdým ložem a samovazbou. 22. června vynesl stejný soud za stejný zločin rozsudek, kterým Dvořáka potrestal deseti měsíci těžkého žaláře, který měl být zostřen půstem, tvrdým ložem a samovazbou. SNB ho charakterizoval jako lehkomyšlnou a nerozváznou osobu se špatnou pověstí.³⁰² Dvořákův otec pracoval jako cukrář a pekař v hotelu a matka jako opatrovnice v mateřské školce. Dvořák se staral o manželku a čtyřleté dítě. Jeho poslední příjem představoval plat 3 500 Kčs měsíčně.³⁰³

Radomír Pompl se narodil 8. listopadu 1926 v Rožmitálu do rodiny Josefa a Ladislavy (roz. Hofmeisterové) Pomplových. Oženil se, bydlel v Hodoníně a pracoval jako úředník v továrně. Jeho trestní rejstřík byl bez záznamů, ale podle SNB se jednalo o osobu nadužívající alkohol, vedoucí nezřízený život a celkově se špatnou pověstí.³⁰⁴ Pompl za svou partyzánskou činnost během války získal medaili Za chrabrost, medaili druhého stupně Za zásluhu a 30. března 1948 byl navržen na udělení Československého válečného kříže 1939.³⁰⁵

František Němeček se narodil 26. listopadu 1930 v Čejkovicích, a to Janovi a Jenoveře (roz. Kopečné) Němečkovým, kteří vlastnili kousek pole a hospodářská zvířata. Strojní zámečník Němeček žil v Čejkovicích. Nikdy nebyl soudně trestán a KSČ v Čejkovicích se o něm vyjadřovala kladně.

Stolař Josef Kruták se narodil 17. listopadu 1929 Josefovi a Josefě (roz. Frýdkové) Krutákovým v Moravské Nové Vsi, kde později i pobýval. I přes čistý trestní rejstřík se o něm SNB nevyjadřoval kladně, označoval ho za prchlivého člověka se špatnou pracovní morálkou, drzým a vulgárním chováním, který se stýkal pouze s budoucími uprchlíky do zahraničí a lidmi s negativním postojem k tehdejšímu státnímu zřízení. Za jeho kritiku režimu ho vyloučili z KSČ.

Amálie Herzánová (roz. Peková), t. č. v domácnosti, se narodila 2. května 1908 ve Vranovicích u Brna. Její rodiče Julius a Marie (roz. Štouračová) Pekovi zemřeli před jejím zatčením. SNB uvedl, že Herzánová veřejně na trzích kritizovala tehdejší státní zřízení.³⁰⁶ Herzánová byla čtyřikrát soudně trestána, vždy za urážky, nadávání nebo nactiutrhání. Dvakrát pokutou (1930) a dvakrát vězením v řádech dnů (1933, 1935).³⁰⁷

Rudolf Husařík se narodil 29. srpna 1920 v Hodoníně Rudolfu a Marii (roz. Čajkové) Husaříkovým. Vykonával práci pomocného dělníka a pobýval v Hodoníně. Podle SNB ho považovalo okolí za lehkovážného, rozmazleného a blahobytně žijícího. V prosinci 1948 byl Husařík odsouzen k deseti týdnům vězení za přečin šíření nepravdivých zpráv a přestupek urážky prezidenta. Rodiče pracovali jako dílovedoucí a dělnice.

³⁰² Zpráva o pověsti – F. Dvořák, MZA, C 145, karton 138, f. 44.

³⁰³ Hlavní přelíčení z 26.–30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 141.

³⁰⁴ Zpráva o pověsti – R. Pompl, MZA, C 145, karton 138, f. 46.

³⁰⁵ Vložka č. 2 k návrhu na udělení na čs. vyznamenání z 30. března 1948 – R. Pompl, MZA, C 145, karton 138, f. 205.

³⁰⁶ Zpráva o pověsti – F. Němeček; J. Kruták; A. Herzánová, MZA, C 145, karton 138, f. 48; 50; 52.

³⁰⁷ Žádost o sdělení výpisu z rejstříku trestů – A. Herzánová, MZA, C 145, karton 138, f. 51.

Ljubomír Štěrbák se narodil 5. ledna 1924 v Hodoníně do rodiny Emila a Marie (roz. Raušové) Štěrbákových. V rodném Hodoníně technický úředník Štěrbák bydlel i nadále. Rejstřík trestů měl bez poskvrny. Otec dříve pracoval jako poštovní úředník, matka v domácnosti.³⁰⁸ Štěrbák se jako voják roku 1947 podílel na odstraňování ledu a pomáhal při povodních, čímž později také argumentoval u soudu a dokládal to různými dokumenty.³⁰⁹

Josef Štěpanovský se narodil 3. března 1909 Augustinovi a Viktorii (roz. Koudelové) Štěpanovským v Hodoníně. Oženil se, žil v Hodoníně a pracoval jako zámečník a autodopravce. Z mravního hlediska neměl SNB k Štěpanovskému výhrady, ale jeho politické smýšlení považovala za reakční. Jeho trestní rejstřík neobsahoval žádný záznam. Rodiče zaměstnávala tabáková továrna jako dělníky, otec zemřel na frontě první světové války.

Řezník Dominik Korčák se narodil 22. dubna 1914 v Kopčanech na Slovensku, kde později také bydlel, Štefanovi a Anně (roz. Kurinové) Korčákovým. SNB vyčíslil hodnotu jeho řeznictví a pozemků na 800 000 Kčs. Korčáka odsoudili celkem sedmkrát (1933, 1934, 1935, 1936, 1940, 1944), z toho pětkrát za ublížení na zdraví nebo násilí, dvakrát za hazardní hry. Nejpřísnějším trestem bylo čtrnáctidenní vězení. Jeho špatnou pověst podle SNB způsobily výše uvedené činy a rodinné poměry.

Bratr Dominika Korčáka, také řezník, Ján Korčák se narodil v Kopčanech 11. září 1909. Stejně jako bratr se oženil a podle SNB se netěšil dobré pověsti.³¹⁰ Korčák byl pětkrát odsouzen vojenskými soudy (1930, 1931, 1932, 1933) – za násilí, krádež, zpronevěru a porušení subordinace. Nejdéle pobyl ve vězení sedm měsíců.³¹¹

Řezník Antonín Fojtík se narodil 31. května 1914 v Terezíně u Čejče. SNB ho považoval za člověka s dobrou pověstí, nezúčastněnou v politickém životě a aktivní ve sboru dobrovolných hasičů.³¹² Fojtíka soudně potrestali třikrát (1933, 1936, 1949) – za krádež, zpronevěru a urážku. Dvakrát strávil ve vězení pár dní a jednou zaplatil pokutu. Otec Pavel zemřel a matka Anna (roz. Valentová) pracovala jako rolnice.³¹³

Jan Jež se narodil 18. září 1911 Františkovi a Anně (roz. Hříbnákové) Ježovým v Čejči. Jan Jež se oženil a sloužil u SNB v hodnosti strážmistra. Neměl v trestním rejstříku žádný záznam, SNB mu přiznával dobrou pověst, svědomitost a ukázněnost ve službě.³¹⁴

Rolník František Jordánek se narodil 13. července 1901 v Čejkovicích Františkovi a Marii (roz. Kovaříkové) Jordánkovým. Rodiče zemřeli. Jordánek se oženil. SNB uvedl, že ho okolí považovalo za šmelináře obchodujícího na černém trhu. František Jordánek byl jedenkrát odsouzen (1940) za ublížení na zdraví a musel zaplatit pokutu.

Otakar Jelínek se narodil 20. června 1912 v Derwentě v Jugoslávii Antonínu a Terezii (roz. Zotscherové) Novákovým. Bydlel v Hodoníně a pracoval jako soudní kancelářský

³⁰⁸ Zpráva o pověsti – R. Husařík; L. Štěrbák, MZA, C 145, karton 138, f. 54; 56.

³⁰⁹ Potvrzení MNV v Bolelouci; Hlubočkách; Lošticích; Moravičanech, 89; 207–208; 253.

³¹⁰ Zpráva o pověsti – J. Štěpanovský; D. Korčák; J. Korčák, MZA, C 145, karton 138, f. 58; 61; 63.

³¹¹ Žádost o sdělení výpisu z rejstříku trestů – J. Korčák, MZA, C 145, karton 138, f. 62.

³¹² Zpráva o pověsti – A. Fojtík, MZA, C 145, karton 138, f. 66.

³¹³ Žádost o sdělení výpisu z rejstříku trestů – A. Fojtík, MZA, C 145, karton 138, f. 64.

³¹⁴ Zpráva o pověsti – J. Jež, MZA, C 145, karton 138, f. 68.

pomocník. Neměl žádný záznam v trestním rejstříku. Jeho otec podle SNB zemřel roku 1945 během náletu na Hodonín, matka byla v důchodě. Se svojí ženou se rozvedl.

Antonín Macků se narodil 15. listopadu 1912 v Hodoníně Antonínu a Anně (roz. Vaculové) Macků. Bydlel v Hodoníně, zastával hodnost strážmistra u SNB, patřil k členům okresního výboru KSČ. Měl čistý rejstřík trestů. Byl ženatý a rodiče mu zemřeli v období druhé světové války.³¹⁵

Štěrbák byl vzat podle údajů uvedených v Protokolu o přelíčení před Státním soudem Brno do vazby 25. dubna 1949, Husařík a Štěpanovský 26. dubna, Dvořák, Němeček a Pompl 15. srpna, Macků 20. září, Jež, Herzánová, D. Korčák, J. Korčák³¹⁶ 21. září, Fojtík, Jordánek a Jelínek 21. září.³¹⁷ Výkon vazby probíhal v Krajské soudní věznici v Uherském Hradišti. StB v trestním oznámení tvrdila, že Štěrbák, Husařík a Štěpanovský putovali do vazby 28. dubna 1949, Dvořák, Němeček a Pompl 16. srpna, jinak údaje odpovídaly výše uvedeným.³¹⁸

Kruták byl v srpnu 1949 zatčen a umístěn do věznice Krajského velitelství StB v Praze.³¹⁹ Okresní soud v Břeclavi, který o zatčení nevěděl, vydal na Krutáka zatykač pro podezření z neoprávněného opuštění republiky.³²⁰ Zároveň mu také svým rozhodnutím zabavil majetek.³²¹ Okresní prokuratura v Břeclavi navrhla Krutákův převoz do věznice Okresního soudu v Břeclavi.³²² Nakonec ho ale převezli 14. října 1949 do Krajské soudní věznice v Uherském Hradišti.³²³

Podle protokolu uvedl Dvořák 30. srpna 1949 při výslechu v Praze na Pankráci následující: 6. července 1948 začala Dvořákovi jako vojínovi prezenční služby v Opavě dovolená a od té doby se k armádě nevrátil a zběhl. Armáda mu nechtěla uznat hodnost strážmistra, ve které působil u SNB, proto odešel do ilegality. Na založení protistátní skupiny, její organizaci, financování a náboru se domlouval s Amálií Herzánovou. V každé vesnici mělo osm příznivců skupiny přesvědčovat o nutnosti nových voleb. Tenkrát kvůli nedostatku financí neuvažovali o ozbrojeném puči nebo ilegálních letácích. Herzánová Dvořákovi doporučila Rudolfa Husaříka a Františka Jordánka. Husařík přivedl do organizace Ljubomíra Štěrbáka a Josefa Štěpanovského. Štěrbák ke spolupráci přesvědčil Radomíra Pompla. Schůzky skupiny probíhaly u Jordánka v Čejkovicích za účasti Dvořáka, Husaříka a Štěrbáka. Jordánek pro Dvořáka obstaral peníze, jídlo a tvrdil, že se mu podařilo sehnat čtyřicet osob se zbraněmi. Dvořák nechtěl dát Husaříkovi pistoli, proto si ji Husařík sám koupil od nějakého důstojníka. Jelikož ji musel ale vrátit, dostal pistoli nakonec od Dvořáka. Štěrbák měl vlastní pistoli.

Herzánová se prý dozvěděla o chystaném zatčení plukovníka Chvalovského. Proto se za ním s Dvořákem, Husaříkem a Štěpanovským vydala a chtěla ho přemluvit k útěku. Nakonec

³¹⁵ Zpráva o pověsti – F. Jordánek; O. Jelínek; A. Macků, MZA, C 145, karton 138, f. 18; 20; 70.

³¹⁶ propuštěn 8. ledna 1950 a podruhé umístěn do vazby 8. května

³¹⁷ Hlavní přelíčení z 26.–30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 141–142.

³¹⁸ I. dílčí trestní oznámení Krajského velitelství StB Gottwaldov z 6. února 1950, ABS, BN-V, V-2804 Brno, Svazek 14, f. 25; 30–31.

³¹⁹ Pátání z 16. září 1949 – J. Kruták, MZA, C 145, karton 138, f. 87.

³²⁰ Zatykač z 26. srpna 1949 – J. Kruták, MZA, C 145, karton 138, f. 82.

³²¹ Usnesení Okresního soudu v Břeclavi z 26. srpna 1949 – J. Kruták, MZA, C 145, karton 138, f. 84.

³²² Návrh Okresní prokuratury v Břeclavi z 26. září 1949, MZA, C 145, karton 138, f. 88.

³²³ Dopis Krajského velitelství StB Praha Okresnímu soudu v Břeclavi z 24. listopadu 1949, ABS, BN-V, V-2804 Brno, Svazek 2, f. 185.

Chvalovského Dvořák se Štěpanovským Štěpanovského autem dopravil do Prahy. Herzánová oznámila Dvořákovi zatčení Husaříka, Štěrbáka a Štěpanovského pro podezření z pomoci Chvalovskému k útěku. Společně s Herzánovou se skrývali dva týdny u Jordánka. Poté i s Pomplm. Dvořák skupinu pojmenoval BOZ-38. Herzánová skupině darovala cca 9 000 Kčs. Od Antonína Fojtíka, známého Jordánka, dostali 1 000 Kčs a salám. Přes Jordánka se ke skupině připojil František Němeček. Pompl později skupinu zavezl k Dominiku Korčákovi do Kopčan, kde pobývali asi pět dní. U něj plánovali přepadení stanice SNB v Kopčanech. Od Jána Korčáka se dozvěděli, kde přesně se ukrývají zbraně. Na stanici ale nikoho nezastihli, proto celou akci o den odložili. Druhý den se na stanici nacházel strážmistr Štefan Jánošík, na kterého namířili zbraně a lehce ho spoutali. Jejich kořist představovaly zejména dva samopaly, dvě pušky, granát a stovky nábojů. Dominik Korčák je s tímto nákladem nechtěl převzít do Hodonína, proto museli jít pěšky. K přepadení stanice je vlastně navedli Korčákové.

K přepadení stanice SNB v Čejči si podle Dvořákovy výpovědi obstarali dvě podomácku vyrobené výbušniny. Obě ale později předčasně explodovaly. Klíč od stanice jim dodal strážmistr Jan Jež. Kvůli ztrátě klíče a nečekanému výbuchu k přepadení nedošlo. Pouze v Čejči poničili telefonní vedení. Od Antonína Fojtíka dostali plánec Terezova s vyznačeným skladištěm zbraní lidové milice, jídlo a 500 Kčs. Jako další akci zamýšleli vystrašit místního funkcionáře v Hovoranech. Nakonec k provedení nedošlo. Jež jim zprostředkoval ubytování. Příslušník SNB Antonín Macků BOZ-38 oznámil, že do Čejče přijede štábní kapitán Dvořáček. Dvořáčka chtěli zesměšnit tím, že přes silnici položí figurínu, kterou bude považovat za přejetého člověka, a skupina mu vezme zbraně. Macků nakonec Dvořáčka varoval. Skupina přerušila další telefonní vedení. S hajným v Moravské Nové Vsi se domluvili, že jim předá svůj samopal, a poté nahlásí, že došlo k přepadení. V Archlebově je tři dny ukrýval Josef Kruták. Skupina se rozhodla k vyhlášení stanného práva v Archlebově. Vtrhli na schůzi MNV, Pompl měl v místním rozhlase protistátní projev a zajali místního předsedu KSČ, svázali ho, donutili k pošlapání stranického oznaku a Dvořák mu popsal legitimaci. Nakonec ho pustili. Skupině pomáhalo několik členů SNB.

S jinou odbojovou organizací v čele s jakýmsi Jindrou plánovala údajně Dvořáková skupina bombový útok na zbrojovku ve Vsetíně. Poté měli dostat falešné pasy a odjet přichystaným autem za hranice. Pro akci obdrželi nové pistole a falešné průkazy, Dvořák na jméno Vít Kalužík, Pompl Sedláček, Kruták Štör a Němeček Hubáček. Jeden z členů druhé organizace odvezl Dvořáka do lesa, kde ho zatkli a odvezli do Prahy. Dvořák si jména osob, které organizaci finančně podporovali a přesné částky, zaznamenával. Dvořákův výslech se podle čtyřiačtyřicetistránkového protokolu protáhl až do 2. září. Dvořák odmítal plánování útěku vězňů z uherskohradištské věznice. 1. března se podle protokolu Dvořákův výslech zaměřil na plánované přepadení štábního kapitána Dvořáčka a výhrůžný dopis a Dvořák popisoval Pomplovu účast: *„Jest také pravdou, že jsme šcpt. Dvořáčkovi zaslali vyhrůžný dopis, ve kterém jsme mu sdělovali, aby vystoupil ze SNB nebo že bude odstřelen. Toto bylo provedeno na žádost Radomíra Pompla, tento sám dopis napsal a já jsem tento podepsal. Písmo se lehce zjistiti, jelikož dopis bude jistě nalezen. Jestliže Pompl tvrdí, že se akce nezúčastnil a že mu o tomto není ničeho známo, pak prohlašuji, že tento lže, jelikož o přípravách věděl a tohoto se také zúčastnil.“*

Dvořák v červnu podle protokolu prohlásil, že ho vytvořením BOZ-38 na Hodonínsku pověřil kapitán tajné služby Jan Knotek. V únoru 1946 ho nadřízení z SNB v Praze poslali za kapitánem Knotkem na kriminální ústřednu. Knotek mu oznámil, že se z něj stane zaměstnanec československé tajné služby s úkolem sledování některých lidí. Ze SNB ho

propustili, ale ihned přijali k „Státně bezpečnostní službě“, kde působil do 1. října 1947. Dostal služební průkaz na vlastní jméno a občanskou legitimaci na jméno František Kvapilák. Jeho měsíční plat činil 4 553 Kčs. Po skončení jeho služby ho Knotek upozornil na převrat chystaný komunisty a nabídl účast na protistátní činnost, s čímž Dvořák souhlasil. Během vojenské služby měl získávat informace o armádě, což skutečně dělal. V obavě z prozrazení dezertoval, byl dopaden, ale osvobozen na základě amnestie. V červnu 1946 utekl znovu a v Praze se setkal s Knotkem, od kterého získal již zmiňované pověření k zorganizování ilegální organizace za účelem získávání hospodářských a vojenských informací a provádění teroristických činů. Knotek sám vymyslel název BOZ-38. Představil Dvořákovi kapitána Žďárského, spojku mezi nimi. Se Žďárským se setkal desetkrát, z toho čtyřikrát v Praze a šestkrát na hodonínském židovském hřbitově, posledně v červnu 1949. Žďárský jezdil autem s diplomatickou značkou. Od něj také dostal za úkol pomoci Chvalovskému k útěku a v Praze mu ho předat. Což se později i stalo. Od Knotka dostal Dvořák za odměnu 15 000 Kčs.³²⁴ Jako velmi podezřelé se, kromě některých formulací používaných v protokolu, jeví i skutečnost, že by Dvořák o Knotkovi mluvil až po takové době ve vazbě, předchozí protokoly žádnou podobnou zmínku neobsahují.

Dvořák a Dominik Korčák trvali i u konfrontace na svých výpovědích: „Dvořák (...): *Rozhodně Dominik Korčák nám namaloval plánec stanice SNB k vyloupení a toto vyloupení pošlo s Dominika Korčáka. Korčák (...): Rozhodně popírám, že bych namaloval nějaký plánec k vyloupení stanice SNB v Kopčanech a také není pravdou, že bych já naváděl tuto skupinu k vyloupení. (...) Dvořák (...): rozhodně jsme informovali Korčáka o naší činnosti do které byl podrobně zasvěcen. Korčák (...): toto se nezakládá vůbec na pravdě.*“ Proběhla také konfrontace Korčáka a Pompla, při které Pompl potvrdil Korčákova slova: „(...) rozhodně Dominik Korčák nevěděl o naší illeg. činnosti.(...) Rozhodně nás Korčák nenaváděl k vyloupení stanice, nedal nám žádný plánec a také nevěděl, že jsme šli tuto stanici vyloupit.“ Při konfrontaci s Janem Korčákem tvrdil Dvořák, že Korčák věděl o akci spojené s přepadením SNB v Kopčanech, vytvoření plánu stanice SNB jeho bratrem a existenci Dvořákovy protistátní organizace. Korčák vše popíral. Konfrontace Dvořáka s Husaríkem se týkala zbraní. Herezánová nabádala Dvořáka ke spolupráci s vyšetřovateli: „*Frantíku podívej se když už je všechno prozrazeno mluvmě pravdu (...).*“ Během konfrontace s Antonínem Fojtíkem označil Dvořák Fojtíka za autora označení skladu zbraní na plánu obce Terezov. Fojtík to ale rázně odmítal: „(...) rozhodně však popírám, že bych (...) [Dvořákovi] při této příležit[ost]i dal nějaký plánec Terezova s označením místa kde měly být uskladněny zbraně. Tento plánec jsem já sám nemaloval a není mě známo, zda jaký plánec byl nakreslen, případně kdo by tento kreslil.“

Dvořák při konfrontaci s Pomplm Pompla obvinil ze sestavení výhrůžného dopisu, s čímž ale Pompl nesouhlasil: „*Odpověď Dvořáka: (...) Pompl již dříve před tím napsal Dvořáčkovi vyhrůžný dopis kde jej žádal aby vystoupil ze služeb SNB nebo, že bude zastřelen. (...) Odpověď Pompla: Rozhodně popírám, že bych psal šcpt. Dvořáčkovi nějaký vyhrůžný dopis který by pak Dvořák podepsal.*“ V dopise z 20. května 1949 zaslanému SNB v Hodoníně, konkrétně štábnímu kapitánovi Dvořáčkovi a štábnímu praporčíkovi Prčíkovi mělo být uvedeno: „*Český a slovenský národ, obzvláště lid na moravském Slovácku má dost Vašeho zatýkání poctivých lidí. Uvědomte si, že se rodí svoboda a demokracie v československu, a že Vy pánové budete postaveni v brzké době před soud lidu, a trest který Vás stihne bude krutý, ale spravedlivý. V zájmu Vaší bezpečnosti zanechte zatýkání lidí persekovaných politickou stranou komunistů a jedině tak se můžete dožít a přesvědčiti se zrodem svobody. Je to*

³²⁴ Protokol o výslechu (F. Dvořák) z 30. srpna; 21. listopadu; 28. listopadu; 28. prosince 1949; 17. ledna; 1. března; 26. června 1950, ABS, BN-V, V-2804 Brno, Svazek 1, f. 7–15; 17–18; 20–24; 35; 42–45; 50–65; 70–72.

poslední výstraha, kterou Vám dává hlavní stan bojujících jednotek na Moravě. Během jednoho týdne chceme vidět Vaše rozhodnutí, které prokážete tím, že okamžitě vystoupíte ze Sboru národní bezpečnosti a politické strany. V záporném rozhodnutí budete zastřeleni. kap. Franta v. r. ³²⁵

Štefan Jánošík, Dvořákem a ostatními přeapadený strážmistr SNB z Kopčan, byl také zatčen, a to 21. září 1949 pro podezření na základě Dvořákova výslechu, že se dozvěděl od Dominika Korčáka jména pachatelů, Dvořáka a Pompla. Pozdější Dvořákův, Pomplův, Korčákův a Jánošíkův výslech prokázal Jánošíkovu nevědomost o totožnosti pachatelů. 28. listopadu Jánošíka propustili z vazby.³²⁶ Jánošíka vyslyšali ve Skalici, StB v Bratislavě a 29. září v Uherském Hradišti.³²⁷

Uherské Hradiště, kam byl Dvořák a ostatní umístěni, se vyznačovalo nelidským zacházením s vězni, což dokazují i výsledky tehdejší provedené kontroly. Předseda oddělení Státního soudu Brno Hornanský v dopise ministerstvu spravedlnosti mimo jiné uvedl: „*Soudcové zdejšího oddělení státního soudu těžko by mohli převzít mravní odpovědnost za souzení lidí, jejichž pochybné doznání bylo vynuceno takovými prostředky (...).*“³²⁸ Své uherskohradištské vyšetřovatele hodnotil v roce 1968 Vítězslav Klíma³²⁹ slovy: „*Byli přesvědčeni, že je v jejich silách donutit člověka k jakémukoliv doznání. (...) napadá mi Einsteinova myšlenka, že násilí přitahuje jen lidi méněcenné. Zároveň však přemýšlím nad tím, jestli to opravdu byli lidé.*“³³⁰ Kruté podmínky mohly způsobit, že zde Jan Jež onemocněl tuberkulózou, kterou v jeho případě uherskohradištská vězeňská lékařská služba nezvládala a žádali o převoz do Brna.³³¹

Otakar Jelínek, který se později o celu dělil s Františkem Jordánkem, se pokusil posílat z Uherského Hradiště do Hodonína své družce motáky v balíku se špinavým prádlem. Vězeňská stráž ale během prohlídky balíků motáky odhalila. Psal v nich např.: „*Zlatečko moje buď statečná a myslí na mne, já si s těch rudých potvor nic nedělám. (...) jsem zdrav nic mi není, revma již přešlo. Česnek i cibuli jím a vitaminy rovněž. (...) Kožich se neopovažuj poslati, oni co vidí lepšího tak to chtějí hned zabavit, tak jako ty hodiny a péro. (...) posílám ti tu prázdnou krabici, játyrka byly výborné, ale příště až v krabici něco posílati, tak zabal tušku do pergamenového papíru dej na spodek a pak krabici naplň. (...) vyhýbej se lidem o kterých pochybuješ, je strašně moc udavačů. (...) ode mne hledej vždy zprávu v podkolenkách a neb ve spodkách v pase neb rozporku. (...) pravděpodobně nechali Dvořáka a spol. odvésti autem na Valašsko, a ti lidé co je odváželi je za dva dny zatkli na Vsetíně a odvezli do Věznice. Dvořák pak vše doznal. (...) kdyby jsi šla v neděli 13.11.49 směrem od věznice ke St. Městu a sice tam kde se staví nové činžovní domy a postavila se tam asi od 1/2 3 do 3.00 hod, bych se díval. Je to na vzdálenost od věznice 200 m i více. Má cela je 3 okýnko v I poschodí v pravo. (...) je mi hrozně, že pořád pláčeš. (...) nesmíme přece za ty rudé svině trpět. (...) posílej bylík s jídlem jednou za 14 dnů a může býti i více i 4 kg.*“

³²⁵ Výhrůžný dopis z 20. května 1949, ABS, BN-V, V-2804 Brno, Svazek 1, f. 75.

³²⁶ Zpráva o propuštění z 28. listopadu 1949 – Š. Jánošík, ABS, BN-V, V-2804 Brno, Svazek 6, f. 53.

³²⁷ Protokol o výslechu (Š. Jánošík) z 29. září 1949, ABS, BN-V, V-2804 Brno, Svazek 6, f. 45–48

³²⁸ K. KAPLAN – P. PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, s. 188.

³²⁹ Vítězslav Klíma (1905–1988), odbojář za druhé světové války, 1952 odsouzen Státním soudem Brno za velezradu a vyzvědačství k pětadvaceti letům vězení jako člen údajné skupiny Včela, 1960 propuštěn na základě amnestie. Životní data viz *Pokus Vítězslava Klímy ze Strání o protikomunistický odboj na přelomu 40. a 50. let*, In: Šestnáct příspěvků k dějinám (Velké) Moravy: Sborník k narozeninám Bohuslava F. Klímy, Brno 2011, s. 153; 171–172.

³³⁰ Libor BÍLEK, *Pokus Vítězslava Klímy ze Strání o protikomunistický odboj na přelomu 40. a 50. let*, s. 169.

³³¹ Doporučení Velitelství oddílu SVS Krajské soudní věznice v Uherském Hradišti z 31. března 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 100.

V dalším motáku mimo jiné stálo: „*Jsmetady drženi velmi přísně, to víš jako v kriminále s politickými vězni. Je tu nuda veliká, s nikým se nedá promluvit. Prvních 14 dní jsem byl úplně sám na samovazbě. Teď mám kolegu a sice z naší party, nějaký Jordánek z Čejkovic, jeho paní Tě asi navštíví v Hodoníně v obchodě. Když budeš potřebovat nějaké požitaviny obrať se na ní (...) vše ti obstará a prodá. (...) jestli by jsi byla vyslýchána tak řekni že u nás byli. ale hned šli pryč, jelikož u nás býti nemohli, jelikož máme vchod hned do pokoje a že šli jinam. Na Tebe že jsem učinil nátlak, že jsi to nechtěla, že jsme se kvůli tomu pohádali a že víc o věci nevíš. Prostě já jsem Tě k tomu donutil. (...) Pokuste se udělati co se dá. Jinak budu tady nejméně 2 roky.*“³³² Pokud motáky ve výše citovaném znění Jelínek skutečně poslal, k čemuž se i přikláním, jedná se o cenné a necenzurované svědectví, kdy pouze autor motáku mohl svou situaci zlehčovat, aby se pokusil zmírnit strádání své partnerky. StB po odhalení motáků žádala Jelínkovo disciplinární potrestání podle vězeňského řádu, o kterém si přála být informována.³³³

Štěpanovského manželka prosila ministra spravedlnosti o Štěpanovského propuštění z vyšetřovací vazby. V dopise uvedla, že se snažila provozovat manželovu živnost, ale zabavený automobil jí nechtěli vrátit a bezpečnostní referent jí doporučil, aby své dvě děti, pěti a sedmileté, z toho mladší vážně nemocné, umístila do ústavu a pracovala.³³⁴ Pobočka Svazu lidových protifašistických bojovníků v Kopčanech (MOSLUB) žádala o neodkladné vyšetření případu Korčáka, který působil jako její předseda a t. č. byl umístěn ve vyšetřovací vazbě.³³⁵ Alžběta Korčáková, manželka Dominika Korčáka, požádala 17. ledna 1950 prezidenta Gottwalda o Korčákovu propuštění z vazby v Uherském Hradišti.³³⁶

27. dubna 1950 obžaloval státní prokurátor Dvořáka, Pompla, Němečka, Krutáka z velezrady a vyzvědačství, Herzánovou, Husařika, Štěrbáka, Štěpanovského, D. Korčáka, J. Korčáka, Fojtíka, Ježe, Jordánka, Jelínka z velezrady a Macků z nepřekážení nebo neoznámení trestného činu.³³⁷ 11. května 1950 byla podle úředního záznamu všem obžalovaným ve vazbě obžaloba přečtena a požádali o obhájce ex offa.³³⁸ Pro hlavní přelíčení přidělilo 21. června 1950 Krajské sdružení advokátů Gottwaldovského kraje v Uherském Hradišti obžalovaným obhájce ex offa.³³⁹

10.3 Oficiální verze událostí

Podle pozdějšího verdiktu Státního soudu v Brně, tj. podle oficiální verze se případ odehrál následovně: František Dvořák, pod krycím jménem Kapitán Franta, založil na jaře a v létě 1949 na základě příkazu kapitána Jana Knotka z ministerstva vnitra protistátní organizaci BOZ-38, která se na konci léta rozrostla na několik desítek členů. Za účelem rozvrácení a svržení tehdejšího režimu prováděla teroristické akce. Dvořák převezl plukovníka Chvalovského, hlídaného vojenskými orgány kvůli podezření z páchaní trestné činnosti, z Hodonína do Prahy, kde mu pomohl kapitán Žďárský, spojka kapitána Knotka, uprchnout

³³² Opis motáků zaslaných O. Jelínkem, ABS, BN-V, V-2804 Brno, Svazek 3. f. 133–134; 136.

³³³ Dopis Krajského velitelství StB Zlín Správě krajské soudní věznic Zlín z 20. ledna 1950, ABS, BN-V, V-2804 Brno, Svazek 3. f. 144.

³³⁴ Žádost L. Štěpanovské o propuštění z vazby z 9. října 1949, ABS, BN-V, V-2804, Svazek 3, f. 49.

³³⁵ Žádost MOSLUBU Krajskému soudu v Uherském Hradišti z 31. ledna 1949, MZA, C 145, karton 138, f. 103.

³³⁶ Žádost A. Korčákové o propuštění z vazby z 17. ledna 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 97.

³³⁷ Spis obžalovací z 27. dubna 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 108–109.

³³⁸ Ohlášení obžaloby z 11. května 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 111.

³³⁹ Dopis Krajského sdružení advokátů Gottwaldovského kraje v Uherském Hradišti Státnímu soudu Brno z 21. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 124.

z Československa. Dvořák plánoval útek členů BOZ-38, umístěných ve vězení Okresního soudu v Hodoníně kvůli útěku Chvalovského, konkrétně Husaříka, Štěpanovského a Štěrbáka. Po jejich přesunu do Krajské soudní věznice v Uherském Hradišti byl plán odvolán. Dvořák zorganizoval přepadení slovenské stanice SNB v Kopčanech. 6. května 1949 se přepad nepodařil kvůli zamčené stanici, 7. května zde Dvořák a Pompl svázali strážmistra Štefana Jánošíka, přerežali telefonní vedení a odnesli si zbraně a munici. Dvořák měl na sobě poručickou armádní uniformu. Přepadení stanice SNB v Čejči zůstalo jen ve fázi příprav, při kterých poškodili telefonní a telegrafní vedení.³⁴⁰

Stejně tak i plánované přepadení předsedy místního národního výboru v Terezově, aby získali uskladněné zbraně, nebylo realizováno. Nevyšel ani pokus o únos okresního velitele SNB štábního kapitána Dvořáčka, protože v den plánovaného únosu nejel po silnici, kde ho Dvořák s ostatními očekávali. 19. června 1949 přepadli Dvořák s Pompl místní národní výbor v Archlebově. Předsedu Melichara Koutného spoutali, popsali mu legitimaci KSČ slovy „Návštěva Kapitána Franty“, v místním rozhlasu odvysílali protistátní řeč, v obci vyhlásili stanné právo a dva občany prohledali. Dvořák se neúspěšně pokusil potrestat Josefa Nešpora za ohlášení nějakých agentů, ale Nešpor šel jinou cestou. V hájence odcizil Dvořák samopal. Dvořák nařídil odeslání výhrůžného dopisu štábnímu kapitánu Dvořáčkovi a veliteli stanice bezpečnosti v Hodoníně Prčíkovi. Dvořák přikázal zhotovení plánek továrny a cihelny, odkud plánoval odnést zbraně závodní milice. Dvořák plánoval bombový útok na zbrojovku, ale před uskutečněním jej zatkli. Dvořák umožnil vstup do BOZ-38 agentům CIC Martinu Tučkovi a Jaroslavu Kavanovi, kteří se do Československa vrátili kvůli špionáži. Ještě před vznikem BOZ-38 působil Dvořák od roku 1947 v organizaci kapitána Knotka, založené z podnětu generála Prchaly³⁴¹. Organizaci informoval jako voják o vojenských skladištích, zbraních a munici v Bruntálu a Hodoníně, průmyslu a lidové milici a prověřoval československé důstojníky, kteří by mohli provádět protistátní činnost. Za tyto informace získal Dvořák 15 000 Kčs.

Radomír Pompl podle soudu zastupoval v BOZ-38 Dvořáka. Účastnil se útěku plukovníka Chvalovského, při plánování útěku členů BOZ-38 z hodonínské věznice měl za úkol sehnat vojenské uniformy, sám používal uniformu poručíka, při přepadových akcích přerušoval telefonní a telegrafní vedení, v Archlebově mluvil do rozhlasu a bydlel s Tučkem a Kavanem. Františka Němečka do BOZ-38 přivedl Jordánek, organizaci daroval 1 000 Kčs. Při akcích hlídal většinou venku. Stýkal se s cizími agenty a Tučkovi předal pistoli na Dvořákův rozkaz. Kruták hlídal v Archlebově, zamýšlel účast na dalších akcích a stýkal se s agenty, přičemž jednomu dal podle Dvořákových instrukcí pistoli. Amálie Herzánová pomohla Dvořákovi se založením BOZ-38, přiměla ke vstupu Husaříka a Jordánka, organizaci věnovala 20 000 Kčs, potravinové lístky, potraviny, sehnala pistoli a munici, účastnila se útěku Chvalovského.

Soud konstatoval, že na podnět Rudolfa Husaříka vstoupili do organizace Štěpanovský a Štěrbák. Štěpanovského ozbrojil pistolí, zajišťoval pro BOZ-38 přepravu, doprovázel Dvořáka, pomáhal při útěku Chvalovského. Štěrbák přivedl do BOZ-38 Pompla a podílel se na dopravě Chvalovského. Štěpanovský vezl Chvalovského z Hodonína do Prahy, předával Dvořákovy vzkazy Husaříkovi. Dominik Korčák ubytovával členy BOZ-38 a musel vědět o jejich činnosti, kterou nepřekazil ani nenahlásil. Antonín Fojtík dal Dvořákovi 500 Kčs,

³⁴⁰ Rozsudek Státního soudu Brno z 30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 190.

³⁴¹ Lev Prchala (1892–1963), legionář, 1931–1933 podnáčelník Hlavního štábu, 1933–1939 zemský vojenský velitel na východním Slovensku a Podkarpatské Rusi, 1939 ministr na Podkarpatské Rusi, 1939 emigrace do Polska, velitel jednotek v Polsku, ve Velké Británii v opozici proti Edvardu Benešovi, pobyt v exilu i po r. 1945. Životní data viz J. JOŽÁK et al., *Za obnovu státu Čechů a Slováků 1938–1945*, s. 79.

potravinu a pistoli, vozil Dvořáka a v Terezově hlídal. Než se Jan Jež připojil k BOZ-38, přepadli ho. Vyřizoval Dvořákovy vzkazy, přinesl potraviny a vojenské kalhoty. František Jordánek umožnil členům organizace přespání, poskytl potraviny a 300 Kčs. Dvořákovi sehnal podrobnosti o zbraních ve skladišti čejkovického Svazu brannosti. Otakar Jelínek členy organizace ubytoval, sehnal jim potraviny, vozil je na své motorce, předával vzkazy a BOZ-38 daroval 10 000 Kčs.³⁴²

10.4 Hlavní přelíčení

Hlavní přelíčení Státního soudu Brno se konalo 26.–30. června 1950 v Kyjově. Jeho průběh vyličím na základě Protokolu o hlavním přelíčení. Senátu předsedal Dr. Emil Pavelka, Obžalobu zastupoval státní viceprokurátor Dr. František Havelka. Obžalované obhajovali Dr. Otto Ševčík, Dr. Kubita, Dr. Barták, Dr. Prokop Frgal, Dr. František Horníček, Dr. Jaroslav Daňek a Dr. Ludvík Vrla. Veřejné přelíčení začalo 26. června v 9:20. Průběh soudního procesu popisují na základě Protokolu o hlavním přelíčení. Předseda po předvolání svědků zjistil, že přišel pouze Melichar Koutný, kterému poté nařídil, aby se k výslechu dostavil 28. června v 15:30. Předseda poučil vojenského znalce kapitána Karla Frydricha, který měl v síni zůstat při výslechu obžalovaných, o přísaze. Následně byla přečtena obžaloba z 27. dubna. Dvořák, Němeček, Kruták, Husařík, Štěrbák, Jež, Jordánek a Jelínek se cítili vinni, Pompl v zásadě vinen, Fojtík vinen, ale ne v celém rozsahu, Herzánová, Štěpanovský, Korčákovi a Macků nevinni. Obžalovaní během následujících dní potvrzovali výpovědi u StB a přiznávali se. Dvořák: „*Tato protistátní skupina měla sloužit ku zvratu lidově demokratického zřízení v ČSR.*“ (...) „*Přiznávám, že jsem byl velitel skupiny. (...) Pompl byl můj zástupce. (...) Herzánová (...) byl[a] nejaktivnější ve skupině. Já jsem užíval jména 'Kapitán Franta'.* (...) *Byl jsem skutečně nepřítel tohoto zřízení.*“ Poté hovořil Pompl. Jednání přerušil předseda v 8:30. Zejména poslední „Dvořákova“ citovaná věta až příliš nápadně působí dojmem, že ji Dvořák nepronесl z vlastní vůle, ale na něčí pokyn.

Přelíčení pokračovalo 27. června v 9:00 výpovědí Němečka, který se považoval za svedeného: „*Já jsem nevěděl, že je to ilegální skupina. Až později jsem se dozvěděl, že je to skupina protistátní. Chtěl jsem (...) jít domů, ale nemohl jsem, nepustili mne a to proto, že se báli, že bych je zradil.*“ Kruták nesouhlasil s obžalobou v celém jejím rozsahu: „*Cítím se vinen. V obžalobě jest však více věcí žalováno, co není pravda.*“ Herzánová: „*Necítím se vinna. Když jsem šla do té organizace, tak jsem věděla, co mne čeká, tak nemohu být vinna. Uvědomila jsem si, že je to trestné. Pracovala jsem proti tomuto zřízení. (...) Celkové vedení se mne nelíbí. V Hodoníně jsou špatní páni na vedoucích místech. Představovali jsme si, že budeme moci v ČSR mluvit veřejně. (...) je nyní hodně lidí pozavíráno a proto, že není u nás nezaměstnanosti.*“ Během Husaříkovy výpovědi na otázku znalce ohledně úkolů skupiny odpověděl Dvořák: „*Mělo to sloužit americké tajné službě.*“ Viceprokurátor rozšířil žalobu na Husařika o vyzvědačství. Husařík své činy zdůvodňoval nerozvážností: „*Lituji svých činů, že jsem se toho účastnil. (...) Zapojil jsem se do této skupiny z nerozvážnosti.*“ Stejně tak i Štěrbák: „*Tohoto jednání jsem se dopustil proto, že jsem si to neuvědomil a neuvážil. Kdybych si byl toho býval vědom, tak jsem tuto věc nepodnikal.*“ Štěpanovský odmítl jakoukoliv vinu: „*Necítím se vinen. O žádné činnosti ilegální jsem nevěděl. Nevěděl jsem, že Dvořák jest stíhán bezpečnostními orgány. (...) O akci týkající se únosu plukovníka Chvalkovského nic nevím. (...) O Dvořákovi jsem nic nevěděl čím je. Já jsem ho neznal jako*

³⁴² Rozsudek Státního soudu Brno z 30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 191–192; 196.

Dvořáka, já jsem ho znal jako Krále. (...) Já nevím, co to znamená BOZ-38.“ Jednání bylo přerušeno v 17:00.

28. června zahájil předseda přelíčení v 8:45. Vypovídal Dominik Korčák. Pompl uvedl, že o ilegalitě s Korčákem nikdo nemluvil a Dvořák: *„Já jsem byl toho mínění, že Korčák se chce dělat velikým, co ví.“* Korčákův bratr Ján se považoval za nevinného: *„Necítím se vinen. Já jsem v žádné skupině nebyl. Já jsem do žádného styku s nimi nepřišel. Chodíval jsem k bratrovi, ale o ničem jsem nevěděl. (...) Já bych jako komunista nikdy k tomu nedovolil.“* Fojtík prohlásil mimo jiné: *„Cítím se vinen, né však v celém rozsahu obžaloby. Jordánek starší mne říkal, že bude převrat, jestli se také nechci zapojit na organizaci. (...) Dvořák říkal, že bude převrat a že bude hejtmanem v Hodoníně nebo tak něco. Říkal také, že se budou komunisté zavírat. (...) Jeli mne předestřeno, abych uvedl motiv svého jednání udávám, že jsem měl obavu, že mne vezmou živnost. (...) Potom jsem se už ničeho nesúčastnil neboť se mne to hnusilo.“* Jež mluvil s pokorou: *„Uznávám nyní co jsem zavinil. (...) Uznávám, že jsem chybil. (...) Uznávám, že jsem učinil zbabělost.“* Poté svědčil Macků. U dodatečného Dvořákova výslechu soud na návrh viceprokurátora nařídil vyloučení veřejnosti, aby nedošlo k ohrožení státního tajemství. Poté se ještě rozšířila obžaloba proti Dvořákovi o další činy klasifikované jako vyzvědačství. Dvořák ještě upřesnil: *„Byl mi zaslán zvláštní dopis v tom smyslu, abych vyzvídal rotní sklady, jaký mají průměr řetězy u housenkových vozů. (...) Kapitán Knotek mne dal úkol, abych zorganizoval skupinu na Mor. Slovácku BOZ-38. Měl jsem za úkol teroristické akce a výzvědné úkoly. (...) Podával jsem zprávy o naftových závodech, cihelnách a lidov[y]ch milicích.“*

Po skončení výpovědi Františka Dvořáka mohla opět vstoupit do síně veřejnost. Jordánek prohlásil, že Dvořákovu činnost neoznámil ze strachu: *„Chtěl jsem to oznámit, ale já jsem nevěřil Dvořákovi, mohl by mne něco udělat. (...) Přímo mne nehrozili. Dvořák říkal, že kdo ho zradí, že se s ním vyrovná.“* Jelínek odmítal postoj proti tehdejšímu zřízení: *„Vím, že jsem chybil a uznávám to. Já jsem nebyl zaměřen proti lidově demokratickému zřízení. (...) Svého činu lituji a prosím, aby mne byla dána možnost napravit čin prací.“* Pomplův obhájce navrhoval jako důkazy partyzánský průkaz, partyzánskou legitimaci a šest vyznamenání. Štěrbákův obhájce žádal předložení pochvalných uznání a potvrzení o prospěšné činnosti Štěrbáka jako velitele vojenského asistenčního oddílu během povodní. Obhájce Macků chtěl předvolat okresního velitele SNB v Hodoníně Augustina Dvořáčka, aby potvrdil, že Macků neznal předem cíle služebních jízd, tudíž je ani nemohl prozradit. Korčák plánoval doložit důkazy o své odbojové činnosti během okupace. Viceprokurátor proti připuštění důkazů neprotestoval.

Existenci důkazů navrhovaných Pomplovým obhájcem soud uznal a nepotřeboval jejich předložení. Svědka Macků nepředvolal, protože věc považoval za dostatečně objasněnou. Další důkazy připustil. Předseda předvolal předsedu KSČ v Archlebově Melichara Koutného, který mluvil o přepadení Dvořákem a dalšími muži, jejich výhrůžkách a v důsledku toho svých přetrvávajících psychických problémech. Jako svědek se měl dostavit praporčík SNB v Kopčanech Štefan Jánošík, ale přítomný příslušník StB předsedovi oznámil, že Janošík pobývá v Bratislavě. Soud rozhodl na návrh viceprokurátora, že svědka nebude během přelíčení vyslyšet. Četla se trestní oznámení, zápisníky Dvořáka a Pompla a další písemnosti. Viceprokurátor navrhl vyloučení veřejnosti během čtení znaleckého posudku, protože obsahoval utajované skutečnosti. Soud návrhu vyhověl. Po výslechu znalce a doplňujících otázkách na obžalované bylo přelíčení přerušeno v 17:45.³⁴³ Znalec kapitán Karel Frydrih

³⁴³ Hlavní přelíčení z 26.–30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 140–143; 148–149; 153; 155–165; 167–174.

obvinil ze styku s cizí zpravodajskou službou Dvořáka, Pompla, Husaříka, Krutáka a Němečka. U dalších obžalovaných to vyloučil: „*U ostatních obžalovaných nelze hovořiti o vyzvědačství pro cizí zprav. službu vůbec.*“³⁴⁴

29. června začalo veřejné jednání v 8:30. Viceprokurátor požadoval odsouzení obžalovaných na základě obžaloby, obhájci zproštění obžaloby a obžalovaní případný mírný trest. Ve 12:00 jednání skončilo a soud zahájil poradu. Rozsudek měl být vyhlášen následujícího dne v 16:00.

10.5 Rozsudek

30. června 1950 v 16:00 vynesl Státní soud Brno rozsudek. Osvobodil Jána Korčáka a Antonína Macků, kteří se na místě vzdali nároků na náhradu škody za pobyt ve vazbě.³⁴⁵ Oba kvůli nedostatku důkazů.³⁴⁶

Dále odsoudil Františka Dvořáka k trestu smrti za velezradu a vyzvědačství, Radomíra Pompla na doživotí za velezradu a vyzvědačství, Amálii Herzánovou k pětadvacetiletému vězení za velezradu, Františka Němečka a Josefa Krutáka k osmnáctiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Jana Ježe a Otakara Jelínka k osmnáctiletému vězení za velezradu, Rudolfa Husaříka, Františka Jordánka a Antonína Fojtíka k šestnáctiletému vězení za velezradu, Ljubomíra Štěrbáka k patnáctiletému vězení za velezradu, Josefa Štěpanovského k dvanáctiletému vězení za velezradu a Dominika Korčáka k čtyřletému vězení za nepřekážení trestného činu.

Vyjma Dvořáka a Pohla soud navíc odsouzené potrestal peněžitým trestem v rozmezí 10 000–100 000 Kčs. Všem odsouzeným byla odejmuta čestná práva občanská na dobu pěti let od odpykání nebo promlčení trestu a kromě Korčáka zkonfiskován všechn majetek. Štěpanovský, Korčák a Fojtík ztratili živnostenské oprávnění.

Soud shledal u obžalovaných následující přitěžující a polehčující okolnosti: „*Obž. Františku Dvořákovi přitěžovala velká škoda v pokračování, konkurence dvou zločinů, polehčovalo kajicné doznání, usvědčení, obž. Radomíru Pomplovi přitěžovalo pokračování, velká škoda, polehčovalo kajicné doznání, zachovalost a okolnost, že usvědčil jiné spolupachatele, obž. Františku Němečkovi přitěžovalo pokračování, polehčovalo doznání, zachovalost, věk pod 20 let, že byl sveden ke zločinu a že usvědčil jiné spolupachatele. Obž. Josefu Krutákovi (...) přitěžovalo pokračování, polehčovalo doznání, zachovalost, věk pod 20 let, že byl sveden ke zločinu a že usvědčil jiné spolupachatele. Obž. Amálii Herzánové přitěžovalo značná škoda, pokračování, svedení jiných ke zločinu, polehčovalo faktické doznání. Obž. Rudolfu Husaříkovi přitěžovalo velká škoda, polehčovalo doznání, zachovalost, že byl sveden. Ljubomíru Štěrbákovi nepřitěžovalo nic, polehčovalo doznání, zachovalost. Josefu Štěpanovskému nepřitěžovalo nic, polehčovalo faktické doznání, zachovalost. Obž. Dominiku Korčákovi nepřitěžovalo nic, polehčovalo doznání. Obž. Antonínu Fojtíkovi přitěžovalo velká škoda, polehčovalo exemplární kajicné doznání, zachovalost, svedení a to, že se dobrovolně zdržel větší škody a upustil od další trestné činnosti. Obž. Janu Ježovi přitěžovalo velká škoda, že byl veřejným zaměstnancem, polehčovalo doznání, zachovalost. Obž. Františku Jordánkovi přitěžovalo značná škoda, pokračování, polehčovalo částečné doznání,*

³⁴⁴ Tajná část protokolu – Znalecký posudek z 28. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 177.

³⁴⁵ Hlavní přelíčení z 26.–30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 174–175.

³⁴⁶ Rozsudek Státního soudu Brno z 30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 197–198.

zachovalost. Obž. Otakaru Jelínkovi přitěžovalo velká škoda, že byl obžalovaný veřejným zaměstnancem, polehčovalo kající doznání, zachovalost.“³⁴⁷

Kromě Františka Dvořáka a Dominika Korčáka se všichni odsouzení vzdali práva na odvolání.³⁴⁸ Státní soud Brno oznámil 30. června 1950 Nejvyššímu soudu v Praze, že v případě Františka Dvořáka nedoporučuje udělení prezidentské milosti se zdůvodněním: „(...) *jelikož čin pro který byl uznán vinným co do svého provedení je[s]t ob[zv]láště zavrženíhodný, přitěžovalo mnoho přitěžujících okolnost[í] a byly prokázány mnohé zvláštní přitěžující kvalifikace.*“³⁴⁹

10.6 Odvolání

Státní prokurátor podal odvolání u všech kromě Františka Dvořáka a Radomíra Pompla.³⁵⁰ Později ale svá odvolání stáhl.³⁵¹ Z obžalovaných se odvolali pouze dva – k smrti odsouzený Dvořák a Dominik Korčák. Dvořák ve svém odvolání odmítal nepřátelský postoj proti tehdejšímu zřízení a své činy odůvodňoval svou dobrodružnou povahou tím, že se nechal svést nadřazeným kapitánem Knotkem. Zdůrazňoval svůj dělnický původ, aktivní účast v protinacistickém odboji, věznění v koncentračním táboře, odhalování nepřátel jako příslušník SNB, kající doznání, pomoc při objasnění případu státním orgánům, zabránění dalším škodám a pouhé stádium pokusu u některých činů. Připomínal, že při činnosti skupiny nedošlo k žádnému úmrtí ani zranění. Navrhoval pro sebe přiměřený trest odnětí svobody.³⁵² Dominik Korčák chtěl důvody odvolání sdělit až soudu.³⁵³

Odvolací řízení proběhlo 26. července 1950 u Nejvyššího soudu v Praze. Rozhodoval senát v čele s předsedou Dr. Václavem Michalem. Generální prokuraturu zastupoval Dr. Emanuel Čimbura. Dvořáka obhajoval Dr. Jan Kamenský a Korčáka stále Dr. Horníček. Jednání trvalo od 8:30 do 11:00. Průběh vyličím na základě Protokolu o ústním odvolacím řízení. Dvořák uvedl, že Korčák o ničem nevěděl a nic mu raději nesdělovali, aby je neudal. U hlavního líčení na Korčáka svedl některé věci, aby sám dostal nižší trest. Korčákův obhájce navrhoval předvolat manželku Alžbětu Korčákovou, bratra Jána Korčáka a další svědky. Předložil také Rudé Právo z 29. června, které psalo, že Korčákovi soud neprokázal vinu. Důkazy však soud zamítl.³⁵⁴ Svědci měli zejména dokázat Korčákovu odbojovou činnost za války.³⁵⁵ Celé jednání proběhlo bez účasti veřejnosti.³⁵⁶

Nejvyšší soud v Praze Dvořákovo i Korčákovo odvolání zamítl. Dvořák se podle něj přiznal k nepřátelství k tehdejšímu zřízení, proto se nemohl vymlouvat na svedení. Dobrodružnou povahu soud nepovažoval za žádnou omluvu, účastí v odboji se nešlo zbavit odpovědnosti za těžké zločiny a Dvořákovi nepřiznal účinnou lítost. Škodě zabránit nemohl, přiznal se až po uvědomění si prozrazení své činnosti. Nezasloužil se o zabránění ztrát na životě a zdraví. Již jeho pokusy o některou činnost se naplnila skutková podstata velezrady. Nejvyšší soud nalezl

³⁴⁷ Rozsudek Státního soudu Brno z 30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 187–188; 196.

³⁴⁸ Hlavní přelíčení z 26.–30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 175.

³⁴⁹ Dopis Státního soudu Brno Nejvyššímu soudu Praha z 30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 200.

³⁵⁰ Odvolání proti rozsudku z 1. července 1950 – státní prokurátor, MZA, C 145, karton 138, f. 185.

³⁵¹ Dopis Státní prokuratury Brno Státnímu soudu Brno z 11. července 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 216.

³⁵² Odvolání proti rozsudku z 6. července 1950 – F. Dvořák, MZA, C 145, karton 138, f. 213–214.

³⁵³ Odvolání proti rozsudku z 10. července 1950 – D. Korčák, MZA, C 145, karton 138, f. 204.

³⁵⁴ Protokol o ústním odvolacím řízení z 26. července 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 218–219.

³⁵⁵ Potvrzení SLUBU v Kopčanech z 4. července 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 221.

³⁵⁶ Nález v trestní věci proti F. Dvořákovi a spol. z 26. července 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 225.

další přitěžující okolnosti opomenuté Státním soudem Brno, a to např. promyšlenou a důkladnou přípravu na trestnou činnost, spáchání více útoků a porušení povinnosti uchovávat státní tajemství. U Korčáka neuznával popření viny při hlavním přelíčení, ale kladl důraz na částečné přiznání během výslechu vedeného StB. Odvolací soud zastával názor, že u Korčáka navíc vzhledem k výše uvedenému neexistuje polehčující okolnost plného doznání, kterou mu přiřkl Státní soud Brno.³⁵⁷

10.7 Osudy pravomocně odsouzených

František Dvořák v žádosti o milost argumentoval svou rodinou, zejména čtyřletým dítětem. Prezidenta republiky žádala také jeho manželka Marie.³⁵⁸ Nebylo mu to však nic platné. 28. září oznámilo Ministerstvo spravedlnosti Státní prokuratuře v Praze zamítnutí žádosti o milost.³⁵⁹ Dvořák se o neudělení milosti a termínu popravu dozvěděl 13. října. Výkon trestu proběhl v Krajské soudní věznici v Brně. 14. října 1950 byl Dvořák předveden na nádvoří věznice z vazby, za přítomnosti předsedy senátu, který ho odsoudil, Dr. Emila Pavelky, státního viceprokurátora Dr. Františka Hevelky, velitele vězeňské stráže a jeho zástupce, duchovního Jana Odehnala a zapisovatele si vyslechl znovu část rozsudku, která se ho týkala. Exekuce započala v 6:45, v 6:52 podal kat hlášení o výkonu popravu a v 7:08 oznámil úřední lékař MUDr. Zdeněk Šňupárek, že František Dvořák zemřel v 7:07. Exekuce skončila v 7:15.³⁶⁰ Ke zpopelnění těla došlo 18. října v brněnském krematoriu.³⁶¹ Dvořákova dcera Zdenka se dozvěděla podrobnosti o uložení ostatků svého otce až v dubnu 1968, ve svých jednadvaceti letech.³⁶²

Radomír Pompl si odpykával trest odnětí svobody na Mírově (1951, 1958–1960) a v Leopoldově (1951–1958). Propustili ho na základě prezidentské amnestie z 9. května 1960.³⁶³ Předchozí amnestie z 9. května 1955, která se ho týkala, mu snížila doživotní trest na pětadvacet let. Pobyť za mřížemi neznamenal pro Pompla jen ztrátu svobody, ale také rozpad manželství, který vyvrcholil podáním žádosti o rozvod jeho ženou.³⁶⁴ Pompl 28. srpna 1968 odjel do Rakouska.³⁶⁵

Františka Němečka věznili v Ostrově u Karlových Varů (1951–1956), odkud byl 1. listopadu 1956 podmíněčně propuštěn.³⁶⁶ Necelý půlrok před propuštěním Němečkovi prezidentská milost snížila trest na deset let.³⁶⁷

Josef Kruták byl umístěn v Plzni (1951–?) a Jáchymově (?–1960). Podmínečně byl propuštěn 9. února 1960.³⁶⁸ Peněžitý trest mu prominula amnestie prezidenta republiky z 1. prosince 1957³⁶⁹ a ztrátu čestných občanských práv prezidentská milost.³⁷⁰

³⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu Praha z 26. července 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 230–233.

³⁵⁸ Žádost o milost z 27. července 1950; 1. srpna 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 244–246.

³⁵⁹ Dopisy Ministerstva spravedlnosti Státní prokuratuře Praha z 1. srpna 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 248.

³⁶⁰ Protokol v trestní věci proti F. Dvořákovi a spol. z 13.–14. října 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 250–251.

³⁶¹ Doklad o zpopelnění F. Dvořáka z 18. října 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 258.

³⁶² Dopis Krajského soudu Brno Z. Dvořákové z 30. dubna 1968, MZA, C 145, karton 138, f. 672.

³⁶³ Vyrozmění o přemístění vězně (R. Pompl) z 18. prosince 1951; 27. prosince 1951; 30. června 1958; 10. května 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 314; 316; 579; 623.

³⁶⁴ Dopis Dr. J. Sovadiny Okresnímu soudu v Hodoníně z 5. ledna 1952, MZA, C 145, karton 138, f. 435.

³⁶⁵ Usnesení Krajského soudu Brno z 16. října 1970, ABS, BN-V, V-2804 Brno, Svazek 14, f. 298.

³⁶⁶ Vyrozmění o přemístění vězně (F. Němeček) z 1. listopadu 1956, MZA, C 145, karton 138, f. 548.

³⁶⁷ Dopis Krajského soudu Brno Krajské prokuratuře Brno z 21. června 1956, MZA, C 145, karton 138, f. 542.

³⁶⁸ Vyrozmění o přemístění vězně (J. Kruták) z 22. dubna 1951; 9. února 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 301; 603.

Amálie Herzánová během výkonu trestu prošla věznicemi ve Znojmě (1951), Kutné Hoře (1951–1952) a Pardubicích (1952–1962). Herzánovou propustili 10. května 1962 na základě amnestie prezidenta republiky.³⁷¹ Po propuštění odmítla Herzánová nabízená zaměstnání a pobývala u svého muže, krejčího.³⁷²

Rudolf Husařík byl umístěn v Praze (?–1953), Leopoldově (1953–1955), Ostrově u Karlových Varů (1955–1959) a NPT Příbram (1959–1960). Husařík byl podmíněčně propuštěn 10. května 1960 díky amnestii z předchozího dne.³⁷³ Peněžitý trest mu již dříve prominula amnestie z 1. prosince 1957.³⁷⁴ Po propuštění nastoupil Husařík jako slévač do armaturky v Hodoníně.³⁷⁵

Ljubomír Štěrbák trávil svůj trest v Ostrově u Karlových Varů (1951–1956), NPT Příbram (1956–?), Opavě (?–1958) a Bratislavě (1958–1960). Štěrbáka propustili na základě amnestie 10. května 1960.³⁷⁶ Od začátku následujícího měsíce pracoval Štěrbák jako technik ve Vítkovických železárnách.³⁷⁷

Josef Štěpanovský si svůj trest odpykával v Plzni (1951–?) a Jáchymově (?–1960). 10. května 1960 ho propustili z Jáchymova na základě amnestie.³⁷⁸ Původně měl ve vězení strávit ještě dva měsíce navíc za nezaplacení peněžitého trestu 20 000 Kčs, ale náhradní trest mu prominula amnestie z 1. prosince 1957.³⁷⁹ Poté pracoval jako zámečník u hodonínské firmy Zásobování vodou a kanalizace.³⁸⁰

Dominik Korčák byl propuštěn na základě amnestie prezidenta republiky z 4. května 1953.³⁸¹

Antonín Fojtík prošel vězeňskými zařízeními v Plzni (1951–?), Jáchymově (?–1958) a Leopoldově (1958–1960). Fojtíka podmíněčně propustili 2. února 1960.³⁸² Peněžitý trest mu prominula amnestie prezidenta republiky z 1. prosince 1957.³⁸³ Čestná občanská práva Fojtíkovi vrátila milost prezidenta republiky.³⁸⁴

³⁶⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Karlových Varech z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 138, f. 562.

³⁷⁰ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 7. června 1961, MZA, C 145, karton 138, f. 650.

³⁷¹ Vyrozumění o přemístění vězně (A. Herzánová) z 18. září 1951; 29. září 1952; 27. února 1957; 10. května 1962, MZA, C 145, karton 138, f. 320; 390; 555; 658.

³⁷² Dopis Okresního oddělení VB v Hodoníně Krajskému soudu Brno z 23. května 1962, MZA, C 145, karton 138, f. 660.

³⁷³ Vyrozumění o přemístění vězně (R. Husařík) z 14. srpna 1953; 17. února 1955; 8. dubna 1959; 10. května 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 465; 516; 593; 627.

³⁷⁴ Rozhodnutí Krajského soudu v Karlových Varech z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 138, f. 564.

³⁷⁵ Dopis Okresního oddělení VB v Hodoníně Krajskému soudu Brno z 20. července 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 645.

³⁷⁶ Vyrozumění o přemístění vězně (L. Štěrbák) z 25. června 1956; 20. června 1958; 10. května 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 541; 575; 619.

³⁷⁷ Dopis Okresního oddělení VB v Hodoníně Krajskému soudu Brno z 20. července 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 646.

³⁷⁸ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Štěpanovský) z 14. března 1951; 12. června 1958; 10. května 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 304; 574; 625.

³⁷⁹ Rozhodnutí Krajského soudu v Karlových Varech z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 138, f. 566.

³⁸⁰ Dopis Okresního oddělení VB v Hodoníně Krajskému soudu Brno z 27. července 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 647.

³⁸¹ Usnesení z 3. června 1953 – D. Korčák, MZA, C 145, karton 138, f. 417.

³⁸² Vyrozumění o přemístění vězně (A. Fojtík) z 22. dubna 1951; 8. srpna 1958; 5. února 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 302; 581; 601.

³⁸³ Rozhodnutí Krajského soudu v Karlových Varech z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 138, f. 563.

³⁸⁴ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 8. června 1961, MZA, C 145, karton 138, f. 652.

Jan Jež byl ve výkonu trestu umístěn na Mírově (1951–1954), Ostrově u Karlových Varů (1954–?) a Jáchymově (?–1960). 1. června 1960 jej podmíněčně propustili.³⁸⁵ Čestná občanská práva zpět získal milostí prezidenta republiky.³⁸⁶ Zbytek zkušební lhůty, na kterou byl propuštěn, prominula Ježovi amnestie z 8. května 1968.³⁸⁷

Františka Jordánka věznili v Plzni (1951–?), Jáchymově (?–1958) a Leopoldově (1958–1960). 2. února 1960 byl podmíněčně propuštěn.³⁸⁸ Vedlejší trest ztráty čestných práv občanských prominula Jordánkovi prezidentská milost.³⁸⁹

Otakar Jelínek si trest odpykával v Plzni (1951–?), Ostrově u Karlových Varů (?–1956) a NPT Příbram (1956–1960). Propuštění se dočkal 9. května 1960 na základě amnestie z téhož dne.³⁹⁰ Peněžitý trest mu prominula již amnestie z 1. prosince 1957.³⁹¹ Na svobodě žil Jelínek se svou manželkou, kadeřnicí a zaměstnávaly ho Československé státní silnice jako dělníka.³⁹²

10.8 Soudní rehabilitace (od r. 1968)

5. července 1968 podala Krajská prokuratura Brno návrh na přezkoumání rozsudků u Pompla, Němečka, Krutáka a Macků. O přezkoumání požádali také Jelínek, Husařík, Jež, Jordánek, Němeček a Josef Štěpanovský mladší za svého otce. 12. ledna 1973 ale prokuratura stáhla svůj návrh zpět a to stejné učinili ostatní 30.–31. ledna. Žádost Dvořákovy matky, Marie Dvořákové, 26. března zamítl Krajský soud Brno.³⁹³

12. září 1990 rozhodl Krajský soud v Brně o rehabilitaci Františka Dvořáka v případě velezrady a vyzvědačství, Radomíra Pompla v případě velezrady a vyzvědačství, Františka Němečka v případě velezrady a vyzvědačství, Josefa Krutáka v případě velezrady a vyzvědačství, Amálie Herzánové v případě velezrady, Rudolfa Husaříka v případě velezrady, Ljubomíra Štěrbáka v případě velezrady, Josefa Štěpanovského v případě velezrady, Dominika Korčáka v případě nepřekažení trestného činu, Antonína Fojtíka v případě velezrady, Jana Ježe v případě velezrady, Otakara Jelínka v případě velezrady a Františka Jordánka v případě velezrady.³⁹⁴

³⁸⁵ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Jež) z 14. března; 16. listopadu; 18. prosince 1951; 5. srpna 1954; 1. června 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 306–307; 313; 616.

³⁸⁶ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 8. června 1961, MZA, C 145, karton 138, f. 651.

³⁸⁷ Rozhodnutí Vojenského obvodového soudu Plzeň z 12. června 1968, MZA, C 145, karton 138, f. 681.

³⁸⁸ Vyrozumění o přemístění vězně (F. Jordánek) z 22. dubna 1951; 8. srpna 1958; 2. února 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 303; 580; 599.

³⁸⁹ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 7. června 1961, MZA, C 145, karton 138, f. 649.

³⁹⁰ Vyrozumění o přemístění vězně (O. Jelínek) z 22. dubna 1951; 25. června 1956; 9. května 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 300; 540; 629.

³⁹¹ Rozhodnutí Krajského soudu Praha z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 138, f. 560.

³⁹² Dopis Okresního oddělení VB v Šumperku Krajskému soudu Brno z 26. července 1960, MZA, C 145, karton 138, f. 648.

³⁹³ Usnesení Krajského soudu Brno z 31. ledna; 26. března 1973, ABS, BN-V, V-2804 Brno, Svazek 14, f. 294; 300.

³⁹⁴ Usnesení Krajského soudu Brno z 12. září 1990 – F. Dvořák; R. Pompl; F. Němeček; J. Kruták; A. Herzánová; R. Husařík; L. Štěrbák; J. Štěpanovský; D. Korčák; A. Fojtík; J. Jež; O. Jelínek; F. Jordánek, MZA, C 145, karton 138, f. 684–695.

11. Případ Jaromíra Vrby

Jaromír Vrba se narodil 5. července 1920 ve Stražisku Bohumilovi a Marii (roz. Grygárkové) Vrbovým. Vyučil se jako zahradník a do roku 1943 byl zaměstnán v otcově zahradnictví. Poté nedobrovolně odjel na nucené práce do Chemnitzu v Německu, kde čtyři měsíce pracoval v továrně vyrábějící obráběcí stroje. Následně uprchl zpět k rodičům. Po zahájení Slovenského národního povstání v srpnu 1944 odešel na Slovensko k partyzánům a vstoupil do 1. partyzánského oddílu Jana Žižky. Po likvidaci partyzánského oddílu odešel a v říjnu 1944 se vrátil na území Protektorátu. V Prlově se přidal k další partyzánské skupině. Po válce získal za statečnost a účast v odboji řadu vyznamenání. Pracoval jako likvidační správce, technický úředník a dostal se do představenstva Partkolu, partyzánského výrobního družstva. V červenci 1947 z Partkolu odešel, pravděpodobně kvůli sporům s Josefem Vávrou „Staříkem“, předsedou Partkolu ve Zlíně a stal se obchodním cestujícím. Manželka MUDr. Adéla Chmelařová, se kterou se oženil v roce 1946, mu porodila syna Jana. Od roku 1946 patřil Vrba ke členům Československé sociální demokracie.

Vrba se dozvěděl od Anny Bečicové, která pracovala u StB ve Zlíně o chystaném zatčení Josefa Vávry, zapomněl na předchozí spory a v březnu 1948 ho varoval a snažil se Vávrovi pomoci s útekem do zahraničí. Vávra z exilu posílal Vrbovi a dalším svým známým dopisy, které je zanedlouho instruovaly k založení odbojové organizace Světлана. Vrba se o Světlaně ale dozvěděl od Vávrovy sekretářky a milenky zároveň Aloisie Doležalové (*1922). Na základě rozkazů Antonína Slabíka pracoval Vrba pod krycím jménem Dr. Čamajka na vzniku zlínské pobočky Světłany Světłana-Jarmila, rozšiřování protirežimních letáků a dostal také neviditelný inkoust. V březnu 1949 se Vrba dozvěděl o svém plánovaném zatčení, proto se uchýlil do ilegality. Jeho žena v té době porodila dceru Adélu. Po návratu z porodnice se Vrbovi manželku a dceru podařilo navštívit. 20. dubna 1949 ve vlaku mířícím do Nového Hrozenkova Vrba zatkl strážmistr Bohumil Hýl, kterého Vrba zastřelil při cestě na stanici SNB. Hýl Vrba zranil na ruce. StB Vrba, který se domníval, že utíká přes hranice, 31. května 1949 vylákala do auta a zatkla. Vrba a další členy Světłany věznili a vyslyšali v Krajské soudní věznici v Uherském Hradišti. 3. srpna 1950 na Vrba podal státní prokurátor obžalobu.

Proces proběhl před Státním soudem Brno 12.–18. září 1950 ve zlínském Velkém kině. Soudu předsedal Dr. Jaroslav Hornánský, Státní prokuraturu zastupovali Dr. Antonín Mykyska a Dr. Josef Handl, kteří Vrba obžalovali spolu s dalšími sedmadvaceti osobami³⁹⁵. Jako svědka předvolali i Josefa Vávru „Staříka“. StB se obávala, aby se před soudem nezmiňovaly její provokace, proto z procesu odňali Aloisii Doležalovou a některé členy Vrbovy rodiny. Vrba soud 18. září 1950 odsoudil k trestu smrti za velezradu, vyzvědačství a vraždu. Jaromíra Vrba popravili 19. prosince 1950 na nádvoří Krajské soudní věznice v Brně.³⁹⁶

Jaromírem Vrbou se podrobně zabývala Michaela Lišková ve své diplomové práci, obhájené na Historickém ústavu Filozofické fakulty Masarykovy univerzity.³⁹⁷ Z tohoto důvodu se již dále jeho osobou zabývat nebudu.

³⁹⁵ Ve výčtu osob Petra Malloty chybí jedna osoba. Viz Michaela LIŠKOVÁ, *Rezistenční činnost Jaromíra Vrby v letech 1948–1950 (Diplomová práce)*, Brno 2014, s. 85.

³⁹⁶ <http://www.ustrcr.cz/cs/jaromir-vrba> (ověřeno k 4. 12. 2015)

³⁹⁷ M. LIŠKOVÁ, *Rezistenční činnost Jaromíra Vrby v letech 1948–1950*.

12. Případ Rudolfa Pohla

12.1 Obžalování

Konrád Laube se narodil 19. března 1938 ve Vídni Václavovi a Marii (roz. Wihartové) Laubeovým. Otec byl československým důstojníkem. Laube se oženil, bydlel v Brně a pracoval jako úředník v pojišťovně. Podle SNB požíval dobré pověsti a měl čistý rejstřík trestů.³⁹⁸ Laube jako podporučík ženistů v záloze získal ocenění za odstraňování výbušnin.³⁹⁹

Jaromír Mikulášek se narodil 7. února 1922 v Šošůvce u Blanska do rodiny Josefa a Františky (roz. Jarůškové) Mikuláškových. Přestěhoval se do Šlapanic a působil jako římskokatolický kněz. SNB celou rodinu považoval za velmi pobožnou, Mikuláška, který neměl záznam v trestním rejstříku, hodnotil kladně.

Tomáš Dvořák se narodil 7. března 1898 Antonínovi a Marii (roz. Šedé) Dvořakovým ve Šlapanicích, kde později bydlel. Se svou ženou se rozvedl, rodiče mu zemřeli. Vlastnil zahradnictví, jehož hodnotu SNB vyčíslil na 500 000 Kčs. Měl čistý trestní rejstřík, ale SNB na něj vypracoval následující posudek: „(...) *neměl ve Šlapanicích dobré pověsti bylo o něm známo, že je mluvkou a pan[i]kářem, klonícím se k imperialistickým státům.*“⁴⁰⁰

Josef Hála se narodil 13. srpna 1919 v Němčanech do rodiny Josefa a Klotildy (roz. Rottreklové) Hálových. Oženil se, přestěhoval se do Šatova a pracoval jako malířský mistr pokojů. Měl čistý trestní rejstřík.⁴⁰¹

Marie Chalupová (roz. Syrová) se narodila 24. srpna 1897 v Dobré Vodě Františkovi a Kateřině (roz. Malé) Syrovým. Její rodiče se rozvedli. Přestěhovala se do Brna a ovdověla. Působila jako vedoucí prodejny Snaha v Brně. Neměla žádný zápis v trestním rejstříku a SNB považoval její pověst za dobrou.⁴⁰² Krajské družstvo obuvníků Snaha v Brně zvýšilo prémii za její práci a překročení tisícího páru bot.⁴⁰³

Josef Hlavatý se narodil 24. listopadu 1925 ve Šlapanicích do rodiny Josefa Hlavatého. SNB si nebyl jistý, zda se Hlavatého matka jmenovala Hedvika či nikoliv, proto za tímto jménem napsal dva otazníky. Povoláním byl elektrotechnik. Otec mu zemřel. Podle SNB se pověst bezúhonného Hlavatého zhoršila: „(...) *měl dosti dobrou pověs[t], ale v poslední době bylo o něm již veřejně známo, že nesouhlasí s dnešním lidově dem. zřízením a proto se jeho pověst stala špatnou.*“⁴⁰⁴ Během základního vojenského výcviku ho nadřízení hodnotili jako klidného, slušného, ochotného, kamarádského a inteligentního. Oceňovali jeho tělesnou zdatnost, vytrvalost a přesnost.⁴⁰⁵ Vojína Hlavatého zatkli 13. prosince 1949. Bylo na něj podáno trestní oznámení kvůli styku s údajným cizím agentem Květoslavem Kyzlíkem.⁴⁰⁶

³⁹⁸ Zpráva o pověsti – K. Laube, MZA, C 145, karton 181, f. 279.

³⁹⁹ Pochvalné uznání z 12. června 1946 – K. Laube, MZA, C 145, karton 181, f. 145.

⁴⁰⁰ Zpráva o pověsti – J. Mikulášek; T. Dvořák, MZA, C 145, karton 181, f. 282; 284.

⁴⁰¹ Žádost o sdělení výpisu z rejstříku trestů – J. Hála, MZA, C 145, karton 181, f. 285.

⁴⁰² Zpráva o pověsti – M. Chalupová, MZA, C 145, karton 181, f. 286.

⁴⁰³ Dopis Snahy M. Chalupové z 7. června 1950, MZA, C 145, karton 181, f. 113.

⁴⁰⁴ Zpráva o pověsti – J. Hlavatý, MZA, C 145, karton 181, f. 288.

⁴⁰⁵ Záznam o službě – J. Hlavatý, MZA, C 145, karton 180, f. 60–61.

⁴⁰⁶ Trestní oznámení z 28. prosince 1949 – J. Hlavatý, MZA, C 145, karton 180, f. 49; 51.

Při výslechu Hlavatý podle protokolu uvedl: On i jeho strýc Tomáš Dvořák měli reakční politické názory. Na začátku srpna 1949 ho Dvořák pověřil ubytováním muže nazývaného Slávek. Oznamoval mu, že se „Slávek“ vrátil zpět nelegálně do ČSR ze zahraničí. Později mu strýc prozradil, kým je „Slávek“ ve skutečnosti, t. j. Květoslavem Kyzlíkem. Hlavatý se dozvěděl, že Kyzlík na jaře utekl do Rakouska a odtud zamířil do Londýna. Intelligence Service, britská zpravodajská služba, Kyzlíka pověřila úkoly. Francouzské tajné službě odmítl spolupráci, protože za informace platila, zatímco u Britů, kteří usilovali o Spojené státy evropské, mohl pracovat z přesvědčení. Po Hlavatém chtěl součástky k vysílači a informace o brněnské Zbrojovce. Dvořák poslal Hlavatého, aby přivedl Mikuláška. Kyzlík Hlavatému slíbil sehnat zbraň. Dvořák dostal dopis psaný neviditelným inkoustem. Kyzlík si schoval aktovku u nějaké Chalupové. Odboj proti ČSR vedlo britské velvyslanectví s jakýmsi kapitánem Milošem.⁴⁰⁷ 29. prosince 1949 přivezli Hlavatého do Vojenské věznice Brno.⁴⁰⁸ Vrchní vojenský prokurátor plukovník JUDr. Jaroslav Šedivý na něj uvalil vazbu na základě podezření z vyvědačství.⁴⁰⁹

Rudolf Pohl, narozen 8. března 1912 v Olomouci, byl synem Rudolfa Kolomazníka a Marie Pohlové. Oženil se, odstěhoval do Pustiměře u Vyškova a pracoval jako stavební asistent. Rodiče mu zemřeli. Podle SNB ho i přes jeho dobrou pověst neměli sousedé a okolí v oblibě. Pohlův rejstřík trestů neobsahoval žádný záznam.

Jan Nečas se narodil 20. srpna 1908 ve Lhotě u Vyškova, a to Petrovi a Františce (roz. Kovářové) Nečasovým. Přestěhoval se do Vyškova, oženil a vykonával funkci soudního kancelářského revidenta. Matka mu zemřela. Měl čistý rejstřík a podle SNB i dobrou pověst.

Karel Altmann se narodil 26. ledna 1922 Desideriovi a Kristině (roz. Václavkové) Altmannovým v Drysicích, kde později zůstal bydlet. Bývalý národní socialista se oženil s Marií Krejčí, se kterou vychovávali dvě děti. Pracoval jako rolník. Kvůli stavbě nového domu dlužil 250 000 Kčs. Otec mu zemřel. Altmannův trestní rejstřík byl bez jakéhokoliv záznamu.⁴¹⁰ Úřady v Drysicích neměly k Altmannovi a jeho rodině žádné výhrady. Altmann překračoval v plnění dodávek sto procent, manželka vstoupila do JZD, Altmannův starší bratr Jan, člen KSČ, pracoval jako úředník a mladší bratr zeměměřič získal odznak „vzorný voják“.⁴¹¹

Vojtěch Indrych se narodil v Pustiměři u Vyškova 8. února 1901 Janovi a Marii (roz. Pospíšilové) Indrychovým. Oženil se a pracoval jako malíř a natěrač. Rodiče mu zemřeli, byl bezúhonný a SNB hodnotil jeho pověst jako dobrou.

Jan Jánský se narodil 14. května 1917 v Pustiměři Františkovi a Marii (roz. Vítkové) Jánským. Oženil se a vyučoval na střední škole. Jeho dospělý bratr Antonín žil dosud s rodiči. Jánský, s čistým trestním rejstříkem, se těšil podle SNB dobré pověsti.⁴¹² Byl členem Svazu osvobozených politických vězňů a pozůstalých po politických obětech nacismu a fašismu v Praze.⁴¹³ Jánský patřil údajně ke vzdáleným příbuzným Klementa Gottwalda.⁴¹⁴

⁴⁰⁷ Protokol o výslechu (J. Hlavatý) z 15. prosince 1949, MZA, C 145, karton 180, f. 52–56.

⁴⁰⁸ Hlášení přírůstku z 29. prosince 1949 – J. Hlavatý, MZA, C 145, karton 180, f. 59.

⁴⁰⁹ Zatýkáci rozkaz z 3. ledna 1950 – J. Hlavatý, MZA, C 145, karton 180, f. 69.

⁴¹⁰ Zpráva o pověsti – R. Pohl; J. Mikulášek; K. Altmann, MZA, C 145, karton 181, f. 290; 292; 294.

⁴¹¹ Posudek MNV Drysice na K. Altmanna z 27. února 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 144.

⁴¹² Zpráva o pověsti – V. Indrych; J. Jánský, MZA, C 145, karton 181, f. 296; 298.

⁴¹³ Členský průkaz Svazu osvobozených politických vězňů – J. Jánský, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Osobní vyšetřovací svazek Jánský, f. 38.

František Bartošek se narodil 29. ledna 1924 v Zelené Hoře u Vyškova Františkovi a Marii (roz. Navrátilové) Bartoškovým. Pracoval jako zedník. Bartošek nebyl soudně trestán a SNB ho považoval za osobu s dobrou pověstí.

Jan Kudlička se narodil 22. května 1899 v Dědicích u Vyškova Mořici a Apolonii (roz. Drnovské) Kudličkovým. Sklenářský mistr Kudlička se přestěhoval do Vyškova a s manželkou se rozvedli. Rodiče mu zemřeli. Podle SNB požíval dobré pověsti.⁴¹⁵ V minulosti Kudlička několikrát porušil zákon, například kradl, za což ho také odsoudili.⁴¹⁶

Karel Palas se narodil 30. ledna 1914 do rodiny Martina a Anny (roz. Šedivé) Palasových v Kloboukách u Hustopeče. Odstěhoval se do Vyškova, oženil a pracoval jako drogist. Palas měl podle SNB dobrou pověst a žádný záznam v rejstříku.

Ondřej Hlaváč se narodil 31. května 1897 ve Vážanech nad Litavou Ludvíkovi a Františce (roz. Otrísalové) Hlaváčovým. Odstěhoval se do Žatčan u Slavkova, oženil se a pracoval jako obchodník. Rodiče mu zemřeli. SNB zjistil, že se Hlaváč v Žatčanech netěší dobré pověsti. Za ublížení na zdraví strávil Hlaváč v roce 1934 ve vězení dva dny.

Cyril Klimeš se narodil 24. srpna 1896 Josefovi a Antonii (roz. Balšínkové) Klimešovým v Boleradicích u Hustopečí, kde později bydlel. Oženil se, pracoval jako rolník a vlastnil zemědělskou usedlost v hodnotě 70 000 Kčs. Rodiče mu zemřeli. Klimeš nebyl soudně trestán. SNB považoval Klimeše za oblíbeného a jeho pověst za dobrou. Tento dojem si ale prý Klimeš neudržel celou dobu: „(...) avšak zvláště v poslední době neprojevoval kladný poměr k dnešnímu lidově demokratickému zřízení.“⁴¹⁷ Během okupace pomáhal Klimeš komunistickému odboji.⁴¹⁸

Josef Dufek se narodil 7. ledna 1929 v Boleradicích Josefovi a Juditě (roz. Horákové) Dufkovým. Pracoval v zemědělství. SNB uvedl, že bezúhonný Dufek požíval dobré pověsti, ale podle KSČ a zástupců obce neprojevoval kladný vztah k tehdejšímu režimu.

Antonín Otýpka se narodil 24. října 1909 v Boleradicích, a to Petrovi a Barboře (roz. Pleskačové) Otýpkovým. Odstěhoval se do Valtic, oženil se a působil jako vrchní strážmistr SNB. Otec mu zemřel. Otýpku s čistým trestním rejstříkem SNB považoval za řádného občana.⁴¹⁹ Při výslechu v říjnu 1949 podle protokolu uvedl okresní soudkyně Dr. Antonínové, že se necítí vinen. Pouze od lednického rybníka dovedl ke státním hranicím neznámého muže, a to na základě několika neodbytných žádostí Josefa Dufka, jehož otec v roce 1939 pomohl Otýpkově rodině při útěku ze Slovenska.⁴²⁰

František Kabela se narodil 23. března 1898 Ondřejovi a Marii (roz. Horákové) Kabelovým v Boleradicích. Oženil se a působil v hodnosti vrchního strážmistra u SNB, odkud později odešel do výslužby. SNB u bezúhonného Kabely konstatoval dobrou pověst až na neprojevovalí kladného postoje k režimu.

⁴¹⁴ Protokol o výslechu (J. Jánský) z 24. listopadu 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Osobní vyšetřovací svazek J. Jánský, f. 7.

⁴¹⁵ Zpráva o pověsti – F. Bartošek; J. Kudlička, MZA, C 145, karton 181, f. 299–300.

⁴¹⁶ Žádost o sdělení výpisu z rejstříku trestů – J. Kudlička, MZA, C 145, karton 181, f. 299.

⁴¹⁷ Zpráva o pověsti – K. Palas; O. Hlaváč; C. Klimeš, MZA, C 145, karton 181, f. 302; 304; 306.

⁴¹⁸ Dopis MV KSČ Boleradice Státnímu soudu Brno z 19. února 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 357.

⁴¹⁹ Zpráva o pověsti – J. Dufek; A. Otýpka, MZA, C 145, karton 181, f. 308; 310.

⁴²⁰ Protokol o výslechu (A. Otýpka) z 24. října 1949, MZA, C 145, karton 180, f. 33.

Jan Kristek se narodil 1. června 1909 v Brně Františkovi a Anně (roz. Hlouškové) Kristkovým. Matka mu zemřela v roce 1938. Oženil se, pracoval jako tesařský mistr a vlastnil pilu u Velké Bíteše. SNB hodnotil jeho pověst jako dobrou a jeho trestní rejstřík neobsahoval žádný zápis.⁴²¹

Před zatčením StB vybrané osoby sledovala a prověřovala je. Na základě informací od sousedů byla vytvořena např. zpráva o Marii Chalupové v tomto znění: „(...) *Chalupová Marie, z Brna – příprava k realizaci. 1. Chalupová Marie, je majitelkou obchodu s obuví na Nám. Svobody vedle býv. obch[od] domu 'JEPA', bydlí na Stalinových Sadech, č. 37, kde obývá dvou a půl pokojový byt, kt[e]rý se nachází ve III. poschodí, ve kterém snad bydlí se svoji snachou, do jejího bytu však dochází někdy návštěvy, tato ji vede domácnost. CHALUPOVÁ chodívá do obchodu vždy ráno po 7. hod. Po 12. hod. chodívá do svého bytu na oběd, načež se zase vrací do obchodu ze kterého přichází až po 19. hod. večer. Dům ve kterém jmenovaná bydlí má vchod ze Stalinových sadů, tento má však dva dvory, kterými je možno projít na ulici Příkop, která spojuje Bratislavskou (...) s ul. Jana Masaryka. (...) 3. (...) Chalupovou je nejlépe možno zastihnouti po 6. hod. ráno, po 12. hod. polední neb večer před 20. hod. Též v hodinách nočních neb po dobu prodejní v jejím obch[od]dě.“⁴²²*

Hlaváče vzali do vazby 15. srpna 1949, Pohla a Nečase 18. srpna, Mikuláška, Laubeho a Dvořáka 27. srpna, Dufka, Indrycha, Bartoška, Kudličku, Kristka, Palase, Altmanna 22. září Otýpku 23. září, Jánského 24. listopadu, Hálu 25. listopadu, Hlavatého 13. prosince, Klimeše 12. ledna 1950, Kabelu 7. února a Chalupovou 9. prosince.⁴²³ Od 22. října je postupně začali převážet do Krajské soudní věznice Brno.⁴²⁴ Hlavatý podal v září 1950 stížnost proti vazbě.⁴²⁵ Bartošek ve vazbě onemocněl zápallem plic a zánětem průdušek.⁴²⁶

U Laubeho našla StB při domovní prohlídce 552 kancelářských a 131 tesařských tužek, které si ponechala k vlastnímu použití, resp. tužky předala „*hospodářskému oddělení (...) [brněnského] velitelství k dalšímu úřednímu opotřebení.*“⁴²⁷

Pohl podle protokolu uvedl 28. srpna při výslechu StB: V letech 1934–1939 působil v armádě a dosáhl hodnosti četaře. Poté se pokusil o útěk, ale zatkli ho u jugoslávských hranic. Během okupace prošel koncentračními tábory Dachau, Mauthausen a Gusenu. Jeho posledním zaměstnáním před zatčením bylo správce pustiměřské cihelny. Od roku 1945 působil jako národní socialista v Pustiměři, do roku 1947 také jako náčelník pustiměřského Sokola. Patřil k členům Svazu osvobozených politických vězňů. Nesouhlasil s režimem, a jakmile se doslechl o protistátní organizaci Petra Křivky, rozhodl se ho vyhledat. Od Křivky se dozvěděl, že se řídí instrukcemi od zahraniční spojky. Pohl dostal za úkol vytvořit na Vyškovsku skupinky ilegálních pracovníků a zjistit, kdo vlastní zbraně. Většinu zbraní měli ale obdržet ze zahraničí. Pohl získal ke spolupráci Indrycha, Jánského, Nečase, Bartoška a Altmanna. Křivka svým spolupracovníkům oznámil nutnost sehnat místo vhodné k přistání zahraničních letadel a seskoku parašutistů, což se plánovalo na červenec 1949. Později si ale celou akci rozmyslel. Pohlovi předal Křivka zpravodajský dotazník s otázkami týkajícími se Vyškovska. O dotazníky se starala Oldřiška Keithová. Dotazníky zanesl Pohl Nečasovi, Pohl je pořádně

⁴²¹ Zpráva o pověsti – F. Kabelu; J. Kristek, MZA, C 145, karton 181, f. 276; 311.

⁴²² Úřední záznam z 19. listopadu 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Operativní svazek 3, f. 213.

⁴²³ Rozsudek Státního soudu Brno z 2. března 1951, MZA, C 145, karton 180, f. 15–16.

⁴²⁴ Zpráva o převzetí z 22. října 1949 – K. Altmann; V. Indrych; J. Nečas; K. Palas; A. Otýpka; O. Hlaváč; J. Dufek; R. Pohl; J. Kudlička; F. Bartošek, MZA, C 145, karton 180, f. 31; 32; 34–35; 37–43.

⁴²⁵ Stížnost do vazby z 29. září 1950 – J. Hlavatý, MZA, C 145, karton 181, f. 322.

⁴²⁶ Lékařská zpráva z 26. listopadu 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 358.

⁴²⁷ Záznam z 14. září 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Laube, f. 7.

ani nečetl. Nečas vrátil Pohlovi vyplněný dotazník s údaji o armádě. Pohl si vymyslel, že sehnal a zakopal v lese bednu se zbraněmi, aby měl od Křivky, s velkým zájmem o zbraně, pokoj. Křivka potřeboval k převratu auta, kterými by odvezl zajaté funkcionáře KSČ.

Podle Pohlovy výpovědi ho Křivka seznámil s rotným Frantou, který měl zajišťovat kontakt mezi Pohlem a Křivkou i Křivkou a zahraniční spojkou. Pohl nabídl účast v organizaci Kudličkovi a chtěl znát jméno velitele vojenské posádky na Kozí Horce. Kudlička mu ale nevyhověl. Podrobnosti o posádce se dozvěděl od Nečase v červnu 1949. Křivka Pohlovi prezentoval svůj další plán spočívající v zasilání výhružných dopisů SNB. Akce nakonec neproběhla. O podobné akci, tentokrát proti funkcionářům KSČ, Pohl slyšel, ale více nevěděl. Franta od Pohla žádal seznam československých posádek, plán mobilizace, informace o letectvu a zapojení příslušníků StB do činnosti organizace. Nečas splnil první úkol, ale zbývající odmítl. Přidal alespoň informaci o výstavbě vojenského objektu u Vyškova a novém rozkazu o skladování munice u každé roty. Od Křivky se dozvěděl o akci na odstranění některých funkcionářů KSČ. Franta požadoval od Pohla pomoc s vytvořením falešného průkazu pro Jana Korejse, který se chystal k útěku do zahraničí. Pohl se měl místo Korejse stát zástupcem velitele v protistátní organizaci a poohlédnout se po nových členech na Olomoucku. Pohl Křivkovi půjčil 2 000 Kčs. Pohl nechtěl přijmout funkci zástupce velitele. Keithová získávala informace o průmyslových podnicích. Křivka vydal „Rozkaz č. 1“, pod který se podepsal jako „Táta“. Od Franty se Pohl dozvěděl o zatčení Korejse. 10. října se podle protokolu Pohl přiznal k sestavení seznamu funkcionářů KSČ v Pustiměři. Jeho výpověď se shodovala se srpnovou. Pohl údajně zorganizoval odstranění výzdoby k IX. sjezdu KSČ ze školy, cihelny a silnice.⁴²⁸

30. října 1950 obžaloval státní prokurátor Kyzlíka z velezrady, vyzvědačství a zběhnutí, Laubeho z velezrady a vyzvědačství, Mikuláška z velezrady a vyzvědačství, Dvořáka z velezrady, vyzvědačství a nadržování při vojenském zločinu, Hálu z velezrady a nadržování při vojenském zločinu, Chalupovou z velezrady a vyzvědačství, Hlavatého z velezrady, vyzvědačství a nadržování při vojenském zločinu, Pohla z velezrady a vyzvědačství, Nečase z velezrady a vyzvědačství, Altmanna z velezrady, Indrycha z neoznámení trestného činu, Jánského z neoznámení trestného činu, Bartoška z velezrady, Kudličku z velezrady, Palase z neoznámení trestného činu, Hlaváče z velezrady, Klimeše z velezrady, Dufka z velezrady, Otýpku z velezrady, Kabelu z velezrady, Kristka z velezrady.⁴²⁹

12.2 Květoslav Kyzlík

Květoslav Kyzlík se narodil 23. dubna 1925 v Chocni Františkovi a Emilii (roz. Bílkové) Kyzlíkovým. Otec pracoval v kanceláři a matka v domácnosti. SNB označoval Kyzlíka za vychloubačného. V prosinci 1948 odsoudil Kyzlíka Krajský vojenský soud Praha k měsíčnímu vězení za přečin proti veřejnému zřízení, kterého se měl dopustit paděláním dokumentů k vyznamenáním.⁴³⁰

Na Velitelství 3. oblasti Brno podle protokolu u výslechu Kyzlík uvedl: V Chocni vychodil obecnou a měšťanskou školu. Maturoval v roce 1945 na lesnické škole v Písku. Vstoupil k sociálním demokratům. Pracoval jako vedoucí polesí v Rotavě u Kraslic. Roku 1947 začal

⁴²⁸ Protokol o výslechu (R. Pohl) z 28. srpna; 10. října 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Osobní vyšetřovací svazek R. Pohl, f. 11–13; 17; 19–34; 36–37; 42–43; 47; 53; 71.

⁴²⁹ Obžaloba z 30. října 1950, MZA, C 145, karton 181, f. 336–337.

⁴³⁰ Zpráva o pověsti – K. Kyzlík, MZA, C 145, karton 181, f. 278.

studovat na Přírodovědecké fakultě v Praze. O rok později přestoupil na Vojenskou inženýrskou akademii v Praze. V prosinci 1948 ho vyloučili za již zmiňované padělání. Zběhl v lednu 1949 a v dubnu nelegálně překročil státní hranice pomocí Josefa Hály. Dvořák, u kterého se předtím skrýval, mu sehnal falešné doklady. Božena Petružálková měla zajistit případnou komunikaci přes svou dceru. V zahraničí se měl obrátit na předsedu Červeného kříže Johna Westerna, amerického kapitána a kontrolního rady v Berlíně Onoschenka, bývalého majora a národního socialisty Antonína Bartoše nebo Dr. Vellera z židovské organizace Džoin. Setkal se s francouzskou tajnou službou, která se zajímala o vojenské jednotky v ČSR, vojenské školství a uranovou rudu. O poměrech v ČSR informoval i rakouskou policii. Kolem začátku července 1949 dostal Kyzlík od britské tajné služby za úkol zjistit v ČSR informace o rotavských dolech, plzeňské Škodovce, leteckém průmyslu v Chocni, prezidentské kanceláři a panující náladě. Do ČSR se vrátil v polovině července. Dvořák ubytoval Kyzlíka u Marie Chalupové. Kyzlík si koupil fotoaparát a seznámil se s Dvořákovým synovcem Josefem Hlavatým a knězem Jaromírem Mikuláškem. Kyzlík mu oznámil, že je agentem anglické tajné služby a řekl mu o svých úkolech. Mikulášek zavedl Kyzlíka ke Konrádu Laubemu, který zprostředkoval kontakt s protistátní organizací v Novém Lískovci. Na konci srpna došlo ke Kyzlíkově zadržení v Novém Lískovci. V ČSR Kyzlík žádný úkol nesplnil, zaslal pouze zprávu o svém příjezdu.⁴³¹

Kyzlíka 27. října 1949 přivezli do Vojenské věznice Brno,⁴³² 28. října na něj uvalil brněnský vrchní vojenský prokurátor vazbu.⁴³³

Kyzlík ve vojenském vězení vypověděl podle protokolu: V srpnu 1949 Kyzlíka seznámil Tomáš Dvořák se svým synovcem Josefem Hlavatým, u kterého několikrát přespal. Dále poznal Dvořákovu družku Boženu Petružálkovou. Kyzlík se sešel s Mikuláškem a Hlavatý hlídal u dveří, aby je nikdo nepřekvapil. Hlavatému později oznámil, že na jaře utekl do Rakouska, odkud se do ČSR vrátil za účelem získání spolupracovníků. Hlavatý mu slíbil spolupráci, Kyzlík ho ale k získávání zpráv nevyužil.⁴³⁴ Kyzlík byl samozřejmě vyslýchán i StB.⁴³⁵

26. února 1951 rozhodl Státní soud Brno o vyloučení Kyzlíkova případu, který měl být projednán samostatně.⁴³⁶ V té době již Kyzlíka odsoudil Státní soud Praha k osmnácti letům vězení.⁴³⁷ 19. července obdržel od Státního soudu Brno Kyzlík ještě dodatkový trest odnětí svobody na čtyři roky.⁴³⁸ Kyzlík, který skutečně působil jako kurýr západních tajných služeb, konkrétně britské, 17. června 1957 zemřel ve vězení.⁴³⁹

⁴³¹ Protokol o výslechu (K. Kyzlík) z 24.–25. října 1949, MZA, C 145, karton 180, f. 72–73; 76–80; 74–86; 88–89.

⁴³² Hlášení přírůstku z 27. října 1949 – K. Kyzlík, MZA, C 145, karton 180, f. 92.

⁴³³ Zatýkácí rozkaz z 28. října 1949 – K. Kyzlík, MZA, C 145, karton 180, f. 93.

⁴³⁴ Protokol o výslechu (K. Kyzlík) z 28. prosince 1949, MZA, C 145, karton 180, f. 57.

⁴³⁵ Protokol o výslechu (K. Kyzlík) z 27.–31. srpna; 1. září; 29. listopadu 1949; 17. února; 27. února 1950, ABS, BN-V, V-2669 Brno, K. Kyzlík, f. 77–109; 157–166.

⁴³⁶ Usnesení Státního soudu Brno z 26. února 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 361.

⁴³⁷ Dopis Státní prokuratury Brno Státnímu soudu Brno z 13. února 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 359.

⁴³⁸ Rozsudek Státního soudu Brno z 19. července 1951, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Skupinový spis Laube, f. 30.

⁴³⁹ Prokop TOMEK, *Na frontě studené války: Československo 1948–1956*, Praha 2009, s. 69.

12.3 Jan Korejs

V případech Rudolfa Pohla a Petra Křivky hraje smutnou úlohu osoba Jana Korejse⁴⁴⁰. Podle Konráda Laubeho patřil Korejs k agentům StB, jehož smrt byla fingována. Nutno podotknout, že se jednalo o jeden z Laubeových argumentů, jimiž chtěl dosáhnout obnovy řízení.⁴⁴¹ Naopak např. Křivkův synovec, Zdeněk Křivka⁴⁴², se domníval, že Korejs nespáchal sebevraždu, která se uváděla jako oficiální příčina smrti, ale zemřel při výslechu.⁴⁴³ Korejsova sebevražda, ať už reálná či fingovaná, není vedena mezi sebevraždami vyšetřovaných ani odsouzených.⁴⁴⁴ V operativním materiálu čili dokumentech StB, určených pro její vnitřní potřebu, jsem podporu pro Laubeho tvrzení nenalezl. Nevylučuji, že by StB Korejse jako svého agenta sledovala, ale hlášení agentů a následná vyhodnocení řídicími důstojníky StB se o Korejsovi vždy zmiňují jako o „cizí“ osobě pracující proti státu, nikoliv v zájmu státu a StB.

Korejse se stýkal s StB, ale nevědomě a její agenty považoval za ilegální pracovníky. Agenti se účastnili také schůzek Korejse s ostatními. Jedno ze setkání s Korejsem popsal agent AP-16 Pavel: *„Korejse se zmínil o tom, že dodal studentské skupině uspávací prostředky a snaží se sehnati pro úkoly ilegální skupiny nějaké jedy. Zdůraznil, že budou-li mít nějaké likvidační akce /studentská skupina/ postará se sám o zahlázení stop (...) svým vlivem na své známé, kteří jsou (...) u soudu a na kriminálce. Mimo to získává adresy členů stb, a že prostřednictvím známého tyto věci si sežene. Jedno jméno již má. Dále se zmínil o tom, že by pro svoji osobní ochranu potřeboval samopal, jelikož bydlí ve vile, kde je několik východů a že by se v případě potřeby pistoli neubráníl. Dodání samopalu jsem mu přislíbil.“* Předpokládám, že v případě procesu by držení samopalu bylo proti Korejsovi jistě použito, bez ohledu na skutečnost, od koho zbraň skutečně dostal. Řídící důstojník StB v hodnocení zprávy předpokládal, že Korejs získal pro spolupráci někoho z StB v Brně. Agent Pavel považoval Korejse za opatrného, ale chvílemi i naivního. Později na Korejsovi začal pozorovat obavy ze sledování policií a kontroly pošty a plánování útěku, což by těžko mohlo nastat, kdyby Korejs s StB spolupracoval. Pavlův nadřízený ho pověřil, aby vyzvěděl Korejsovy styky a datum útěku.

Agent Pavel zjistil, že se Korejs chystá uprchnout do Rakouska ještě s nějakým vysoce postaveným důstojníkem žijícím v ilegalitě. Další agent StB s krycím jménem Tom potvrdil, že se mu Korejs také svěřil s obavou ze sledování StB a z agentů StB, kteří by se mohli infiltrovat do jeho organizace. Od Toma žádal převezení kufru do zahraničí. Řídící důstojník chtěl, aby k předání kufru došlo těsně před Korejsovým útekem, protože se nesměl dozvědět, že Tom kufr neodeslal na místo určení. Podle hlášení agenta Pavla, oficiálně sepsaného tři dny před Korejsovou smrtí, chtěl Petr Křivka po Korejsovi ještě před odchodem granáty a padělat 5 000 Kčs. Jako přinejmenším zvláštní se může zdát hlášení agenta StB AK-201 Karla 30 z 18. srpna 1949, čili deset dní po Korejsově úmrtí. Zmiňuje se o Korejsově chystaném útekem 7. srpna i s manželkou a následném jeho zmizení. Korejsovi spolupracovníci nepředpokládali, že by ho zatkli, jelikož se nekonala domovní prohlídka a manželka zmizení po přibližně týdnu nahlásila policii. Na skutečnosti, že by StB své agenty neinformovala o některých skutečnostech, by nic zvláštního ani být nemuselo. Jenže řídicí důstojník do

⁴⁴⁰ JUDr. Jan Korejs/Koreis (1907–1949), atlet, držitel rekordu ve skoku o tyči, advokát, převaděč do Rakouska, zatčen StB. Životní data viz http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2105 (ověřeno k 27. 2. 2016).

⁴⁴¹ Návrh Konráda Laubeho na obnovu řízení z 29. září 1957, MZA, C 145, karton 182, f. 922.

⁴⁴² Zdeněk Křivka (1927–2012), student FF MU, protikomunistický odbojář, člen skupiny Petra Křivky, zatčen odsouzen k osmnácti letům vězení, 1960 propuštěn na základě amnestie.

⁴⁴³ <http://www.pametnaroda.cz/story/krivka-zdenek-1927-55> (ověřeno k 20. 2. 2016)

⁴⁴⁴ Sebevraždy Brno, ABS, fond E 1 Správa vězeňské stráže Praha, Sebevraždy vězňů, karton 35.

zprávy jako pokyn referentům uvedl: „Zjistit, jest-li není Korejs ve vazbě. Ihned odd. 1.“ Část StB, i když se zabývala Korejsem, o jeho zatčení ani smrti nevěděla.⁴⁴⁵ Agent Karel 30 zjistil, že Korejs písemnosti ukrýl u tety své ženy v Rosicích. 26. srpna se stále nikdo z Korejsových známých ani spolupracovníků nedomníval, že by ho zatklí, ale podle nich musel ještě před svým útekem něco zařídit. Až 31. srpna oznámil jeden z členů skupiny ostatním Korejsovu smrt. Informace o Korejsově smrti měli mít i někteří členové skupiny z Líšně.⁴⁴⁶

Podle SNB v Rosicích odjel Jan Korejs 6. srpna 1949 údajně ke svému tchánovi do Brna. Manželka Marie se domnívala, že zůstal u rodičů v Žebětíně. Po jeho 4–5 denní nepřítomnosti jeho zmizení nahlásila SNB na Orli. 24. srpna provedla StB u Korejsových domovní prohlídku bez udání důvodů. Až následujícího dne Marii Korejsové oznámili zatčení manžela za plánování útěku do zahraničí a jeho sebevraždu oběšením ve věznici. Po sdělení tragické zprávy jí předali jeho osobní věci. Další věci StB předala Korejsovu bratrovi Janovi, kterému ještě řekla, že Korejse pohřbili 13. srpna pod jménem František Šindelář.⁴⁴⁷

StB podle Zápisu o zatčení zadržela 6. srpna ve 23:00 v Poštorné úředníka Františka Šindeláře, narozeného 23. ledna 1906 v Kutné Hoře, syna Františka a Františky (roz. Nové) Šindelářových, manžela Vlastimily (roz. Škrabalové) Šindelářové, z důvodu „*podezření z ilegálního přechodu hranic*“.⁴⁴⁸ StB v oficiálním záznamu uvedla, že 24. srpna došlo k domovní prohlídce u Jana Korejse, při které měl být Korejs zatčen. Proběhla pouze prohlídka, zatčení neuskutečnili kvůli Korejsově nepřítomnosti. Marie Korejsová údajně sdělila StB obavu, aby Korejs nespáchal sebevraždu, o kterou se měl pokusit již někdy v Praze a navíc měl být psychicky nemocný. Záznam z 25. srpna obsahuje sdělení, že nejdříve StB předložila věci zabavené u muže vydávajícího se za Františka Šindeláře z Kutné Hory, které Korejsová označila za majetek svého manžela. Následně ji StB informovala o manželově smrti a pohřbení na centrálním hřbitově pod jménem Šindelář. Obsah záznamu odpovídá skutečnosti, že jej musela podepsat Marie Korejsová, které těžko mohli oznámit, jaký krutý žert jí předešlého dne provedli.⁴⁴⁹

Okolnosti Korejsovi sebevraždy a jeho poslední chvíle života popsal 9. srpna, den po incidentu, příslušník StB, pověřený Korejsovou ostrahou následovně: „*Dne 7. srpna 1949, byl jsem určen ku střežení vězně v budově Stb v Brně. Střežení jsem převzal s orgánem Leciánem. Střežení bylo prováděno střídavě po 2 hod., při čemž bylo dbáno, aby vězeň byl v naprostém bezpečí. Po celou dobu střežení choval se vězeň naprosto klidně a spal, nebo alespoň předstíral. Druhý den 8. srpna 1949 o 6.30 byl však vězeň nalezen oběšen. Oběšení provedl tím, že si z vlastních spodních kalhot – trenek –, které přetrhl, utvořil provazec, tento zavěsil na kliku uzávěru u okna ve výši asi 1.50 m. Veškerá pomoc byla marná, neboť tato sebevražda musela být provedena již v ranních hodinách a to v okamžiku střídání se hlídky, kdy její ostrážitost byla částečně oslabena a byl tak přeslechnut pohyb, který sebevrah při přípravě učinil.*“⁴⁵⁰

⁴⁴⁵ Některé útvary StB si ve vzájemné korespondenci vyčítaly nedostatečné informování a nedělení se s novými poznatky. Viz f. 63

⁴⁴⁶ Agenturní zpráva z 26. května; 10. června; 24. června; 2. července; 21. července; 5. srpna; 18. srpna; 26. srpna; 31. srpna 1949, BN-V, V-2669 Brno, Operativní A listy, f. 74; 94; 132; 143; 167–168; 193; 216; 226; 229–230.

⁴⁴⁷ Dopis Velitelství SNB Rosice Krajskému velitelství StB Brno z 13. února 1950, BN-V, V-2669 Brno, Operativní materiál 2, f. 150.

⁴⁴⁸ Zápis o zatčení z 6. srpna 1949, BN-V, V-2669 Brno, Jan Korejs, f. 4.

⁴⁴⁹ Záznam z 24.–25. srpna 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Jan Korejs, f. 9–10.

⁴⁵⁰ Úřední záznam z 9. srpna 1949, BN-V, V-2669 Brno, Operativní zprávy, f. 320.

Hlášení mělo oporu v ohledání těla údajného Františka Šindeláře úředním lékařem Dr. Vlčkem: „Dne 9. srpna 1949 v 9 hod. ohledal jsem mrtvolu (...) v budově státní bezpečnosti v Brně a našel jsem: Jde o typickou sebevraždu oběšením, kterou domnělý spáchal tím, že se spodků /prádla/ vytvořil si smyčku a oběsil se na okenní klíce tak, že volný konec smyčky připevnil na uzávěr okna, postavil se na matracovou podložku po které nechal sklouznout nohy, čímž došlo k zadrhnutí smyčky na krku. Na krku se nachází typická strankulační rýha. Při zevním ohledání mrtvoly nebyly nalezeny žádné jiné známky zranění. Jde tedy o typickou smrt – sebevraždu oběšením.“⁴⁵¹ Lékař podle mého názoru minimálně zamlčel stopy po násilí, které bylo jistě použito při zatýkání nebo výslechu, pokud tedy StB nezacházela s Korejsem jinak než obvykle. Téhož dne dopravili mrtvé tělo do Ústavu soudního lékařství v Brně, kterému až za více než dva týdny StB oznámila, že zkoumali tělo Jana Korejse a nikoliv Františka Šindeláře.⁴⁵² Pitevní protokol však spis Jana Korejse neobsahuje.

Korejsovou smrti z pohledu Inspekce ministra vnitra se budu ještě zabývat v samostatné kapitole.

12.4 Oficiální verze událostí

Podle pozdějšího verdiktu Státního soudu v Brně, tj. podle oficiální verze se případ odehrál následovně: Na konci roku 1948 založil Petr Křivka⁴⁵³ protistátní organizaci s cílem provést v ČSR převrat. Křivka se na jaře 1949 seznámil s Rudolfem Pohlem, který vytvořil seznam funkcionářů KSČ v Pustiměři a přidal se k jeho organizaci. Z Pohla se stal velitel organizace pro Vyškovsko. Soudní úředník Jan Nečas dostal od Pohla za úkol sledovat vedoucí činitele soudu a vytvořit menší protistátní skupiny. V květnu se Pohl obrátil na Vojtěcha Indrycha, Jana Jánského, Karla Altmanna a Františka Bartoška. Poslední dva jmenované pověřil úkoly. V červenci měli organizaci na pomoc přiletět parašutisté. Nečas hledal vhodná místa k výsadku. V červnu začal s organizací spolupracovat Jan Kudlička, od kterého se Pohl dozvěděl o existenci další protistátní organizace na Vyškovsku, která získávala zprávy o armádě. Jako Křivkův zástupce působil Dr. Korejs, kterého měl ve funkci nahradit Pohl. Křivkova skupina plánovala vraždy funkcionářů KSČ a jednoho poslance. Se zahraničním komunikovala zejména prostřednictvím agenta a studenta vysoké školy Květoslava Kyzlíka. Kyzlíkovi hrozilo zatčení a musel uprchnout z republiky. Ukrývali ho Tomáš Dvořák a Božena Petružálková. Josef Hála Kyzlíka převedl přes hranice. Při návratu Kyzlíkovi opět pomáhal Dvořák, který jako spojku využíval Marii Chalupovou, a Josef Hlavatý. V srpnu 1949 seznámil Dvořák Kyzlíka s knězem Jaromírem Mikuláškem. Mikulášek zase zprostředkoval kontakt se svým známým Konrádem Laubem. Od Dr. Korejse věděl Laube o partyzánech žijících v lese, se kterými se chtěl Kyzlík seznámit. Laube dal Křivkovi svůj samopal. Během Kyzlíkovy a Mikuláškovy cesty za Petrem Křivkou byli oba zatčeni.

Soud se domníval, že další protistátní skupinu vedl Ondřej Hlaváč, jehož bratr pobýval v zahraničí. Hlaváčovi pomohli na podnět jeho známého Aloise Poláčka s ukrytím jednoho spolupracovníka Sece Cyril Klimeš a příslušník SNB František Kabela. O přechod přes hranice se postaral Josef Dufek a příslušník SNB Antonín Otýpka. Dr. Korejs řekl o své

⁴⁵¹ Protokol z 9. srpna 1949, BN-V, V-2669 Brno, Jan Korejs, f. 5.

⁴⁵² Dopis Krajského velitelství Stb Ústavu soudního lékařství Brno z 25. srpna 1949, BN-V, V-2669 Brno, Jan Korejs, f. 11.

⁴⁵³ Blíže o Křivkově případu viz následující kapitola.

činnosti Janu Kristkovi. O nelegální činnosti jiných osob se dozvěděl i Karel Palas. Ani jeden z nich tuto skutečnost nenahlásil.⁴⁵⁴

12.5 Hlavní přelíčení

Hlavní přelíčení v trestní věci proti Květoslavu Kyzlíkovi a spol., ale jak již bylo výše naznačeno, bez projednávání Kyzlíkova případu, se konalo 27. února–2. března 1951 u Státního soudu Brno v zasedací síni bývalé Právnické fakulty v Brně na Veveří 70. Senátu předsedala Dr. Drahomíra Dohnáková. Veřejnou žalobu zastupoval Dr. Vilém Hanák. Obžalované hájili Dr. Vladimír Uličný, Dr. František Zachrdle, Dr. Josef Pouč, Dr. Ferdinand Papoušek, Dr. František Hejný, Dr. Leopold Jelínek a Dr. Zdeněk Vašek. Veřejné přelíčení začalo v 9:00.

Průběh soudního procesu popisují na základě Protokolu o hlavním přelíčení. Předseda ověřil totožnost obžalovaných a státní prokurátor přečetl obžalobu. Obžalovaní potvrzovali své výpovědi u StB. Laube se cítil vinen v případě velezrady. Mluvil o svém plánu na útěk z ČSR v roce 1948, zdůvodněném také skutečností, že byl lidovcem, rozhovoru s Mikuláškem, úloze Vatikánu, plánování převratu, Dr. Korejsovi, Petru Křivkovi a Kyzlíkovi. Nakonec uznal vinu i z vyzvědačství. Mikulášek se cítil vinen, vypovídal o církvi, plánovaném útěku s pomocí Laubeho, seznámení se s Dvořákem, „Slávkem“ a zatčení. Dvořák, cítící se vinen, se ve výpovědi zaměřil zejména na svou pomoc Kyzlíkovi. Hála se necítil vinen, protože sice Kyzlíka převedl přes hranice, ale nevěděl nic o jeho činnosti. Dvořák ale namítl, že Hálu přesně informoval. Hlavatý přiznával vinu u velezrady, hovořil o ukrývání Kyzlíka a příslušnosti k národním socialistům. Chalupová se považovala za zcela vinnou. Opravila svoji výpověď u StB, protože jí Kyzlík neřekl nic o svých špionážních kurzech. Karel Palas se necítil vinen ani v nejmenším. O úmyslu svého známého Skácela utéct do zahraničí ani jeho protistátní činnosti nevěděl. Hlaváč se cítil vinen a se svým uprchlým bratrem měl kontakt. Klimeš přiznal vinu jen u neoznámení trestného činu. O plánu Hlaváče, Dufka a Otýpky na překročení hranic věděl. Dufek odmítal vinu z velezrady. Stejně tak i Otýpka, který vypovídal o převádění přes hranice a identifikoval Hlaváče. Kabela se necítil vinen. Tvrdil, že ho StB k výpovědi donutila. Odmítal i pravdivost výpovědi Hlaváče a Klimeše. Prohlásil, že je obviněn neprávem. Jednání bylo odročeno v 21:30.

28. února pokračovalo hlavní přelíčení v 9:00 Pohlovou výpovědí. Podle protokolu se cítil vinen. Ve výpovědi StB odmítl pouze skutečnost, že působil jako zástupce velitele protistátní organizace a vlastnil zbraně. Některé z obžalovaných naverboval do organizace, konkrétně Indrycha, Jánského a Nečase. Nečase pověřil hledáním vhodného místa pro přistání posil ze zahraničí a Bartoška dalším nábořem. Altmannovi dal za úkol založit odbojovou skupinu v Drysicích. Pohl posílal do zahraničí informace o vojenských jednotkách v Čechách a na Moravě. Plánoval obstarat auta, na kterých by při převratu unesené komunistické funkcionáře odvezli. Člen organizace letec „Franta“ od něj chtěl plány mobilizace a informace o letectvu. Nečas se cítil vinen částečně a přiznal se k vyzvědačství, které prováděl na Pohlův pokyn. Altmann, cítící se vinen, uvedl, že se s Pohlem stýkal pouze za účelem zisku více informací o jeho organizaci. Indrych vypovídal jen krátce, cítil se vinen, Pohl mu oznámil svou nelegální činnost. Jánský se považoval za vinného, Indrych a Pohl ho informovali o zakládání ilegální organizace. Sám neměl zájem se něčeho podobného účastnit a ani s jedním se již nestýkal. Bartošek se cítil vinen, od Pohla se dozvěděl o plánu na ozbrojený převrat. Kudlička

⁴⁵⁴ Rozsudek Státního soudu Brno z 2. března 1951, MZA, C 145, karton 180, f. 16–20.

přiznal vinu, že neoznámil trestnou činnost. Kristek vinu odmítal. Dr. Korejs po něm chtěl zbraně ukryté na Kristkově vile, ale Kristek je odevzdal již v roce 1945.

Obhájci navrhovali předložení důkazů o dřívějším řádném životě svých klientů, např. pochvaly od zaměstnavatele, místní samosprávy nebo doklad o účasti v odboji a výslechy některých dalších svědků. Státní prokurátor žádal vyslechnout Antonína Poláčka, kterého podle něj Hlaváč, Klimeš, Dufek, Kabela a Otýpka ukrývali. Soud povolil navrhované listinné důkazy a Poláčkův výslech. Antonín Poláček, narozený 20. května 1916, zámečník ze Zatčan, uvedl, že v březnu 1949 utekl za hranice. Prohlásil, že jeho i Sece převedl Kabela, který musel vědět, že Sec utíká před bezpečnostními orgány. Ukrývali se také u Kabely doma. To však Kabela ihned popřel. Ještě předtím, na základě posudku vojenského znalce, čteného po vyloučení veřejnosti, se rozšířila obžaloba na Pohla a Nečase kvůli „*prozrazení zvláště důležitých vojenských tajemství*.“ 1. března pokračovalo líčení v 9:00 závěrečnými řeči. Státní prokurátor žádal potrestání obžalovaných na základě obžaloby, obhájci uznání polehčujících okolností.

12.6 Rozsudek

Státní soud Brno vynesl rozsudek 2. března v 15 hodin.⁴⁵⁵ Odsoudil Rudolfa Pohla k trestu smrti za velezradu a vyzvědačství, Jana Nečase na doživotí za velezradu a vyzvědačství, Ondřeje Hlaváče k čtyřadvacetiletému vězení za velezradu, Konráda Laubeho k dvaadvacetiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Františka Kabelu k dvacetiletému vězení za velezradu, Jaromíra Mikuláška k šestnáctiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Tomáše Dvořáka k patnáctiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Cyrila Klimeše k patnáctiletému vězení za velezradu.

Dále odsoudil Josefa Hlavatého a Antonína Otýpku k čtrnáctiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Marii Chalupovou k dvanáctiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Josefa Hálu a Karla Altmanna k desetiletému vězení za velezradu, Jana Kudličku k šestiletému vězení za velezradu, Františka Bartoška k pětiletému vězení za velezradu, Jana Jánského k čtyř a půlročnímu vězení za nepřekažení nebo neoznámení trestného činu, Josefa Dufka k čtyřletému vězení za velezradu, Karla Palase k tříletému vězení za nepřekažení nebo neoznámení trestného činu, Jana Kristka k dvouletému vězení za nepřekažení nebo neoznámení trestného činu a Vojtěcha Indrycha k patnáctiměsíčnímu vězení za spáchání trestného činu nepřekažení nebo neoznámení trestného činu.

Odsouzení, vyjma Pohla, Nečase, Palase a Indrycha, dostali ještě peněžitý trest v rozpětí 10 000 Kčs–50 000 Kčs. Kromě Indrycha, Jánského, Palase a Kristka bylo všem zkonfiskováno veškeré jmění. Dvořák, Hála, Kudlička a Hlaváč rozsudkem přišli o živnostenská oprávnění. Laube, Mikulášek, Dvořák, Nečas, Hlaváč, Klimeš, Kabela a také k smrti odsouzený Pohl ztratili čestná občanská práva na deset let, Hála, Chalupová, Hlavatý, Altmann, Bartošek, Kudlička, Dufek a Otýpka na pět let, Indrych, Jánský, Palas a Kristek na tři roky od odpykání trestu.

Odůvodnění rozsudku začínalo následovně: „*Není zjevem nikterak náhodným, že po únoru 1948 pozorujeme vzrůst illegality. Do té doby totiž všichni reakčníci doufali že se jim v rámci politických stran, které bojkotovaly program národní fronty podaří nejprve zpomalit*

⁴⁵⁵ Hlavní přelíčení z 27. února–2. března 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 362–365; 367–374.

a nakonec úplně zastavit naši cestu k socialismu. Únorové události je přesvědčily o marnosti tohoto postupu a tu počali spekulovat na násilný zvrat našeho lidově demokratického zřízení, spoléhající se na ozbrojenou pomoc imperialistických mocností. Tam, na západě, hledali také prominenti reakčních stran základ další bezpracné a pohodlné existence, platíce za ní zradou vlastního národa. A je pochopitelné, že ti, kteří ve vlasti zůstali a stejně jako příslušníci zrádné emigrace hluboce nenáviděli náš nový společenský řád, snažili se při svých rozvratných piklech nálezi spojení se západem. Odtamtud byly řízeny téměř všechny větší protistátní organizace (...).“

Jakoukoliv formu nátlaku při vyšetřování soud odmítl: „Tvrzení Karla Palase, že jeho administrativní výpověď byla složena ve stavu duševní deprese a není pravdivá, je tak málo věrohodná, že není třeba se jím zvláště zabývat.“ (...) Totéž platí pro Kabelu samého, který se u hlavního líčení choval s bezpříkladnou drzostí napadaje i způsob vyšetřování orgánů Stb, ačkoliv naprostá přesnost administrativních protokolů byla právě v tomto soudním řízení opětovně potvrzena.“

Laubemu a Pohlovi polehčovalo doznání, usvědčení spolupachatelů, bezúhonnost a přitížila existence velezrady i vyzvědačství. Mikuláškovi, Dvořákovi, Hálovi, Chalupové, Hlavatému, Altmannovi, Bartoškovi, Kudličkovi, Hlaváčovi, Klimešovi, Dufkovi, Otýpkovi a Kabelovi většinou polehčovalo doznání (kromě Kabely), usvědčení spolupachatelů (kromě Kabely), bezúhonnost a svedení (kromě Hlaváče). Mikuláškovi, Dvořákovi, Chalupové a Hlavatému přitížilo údajné spáchání velezrady i vyzvědačství zároveň. Hlaváčovi a Kabelovi soud zpřísnil tresty za jejich postoje k tehdejšímu režimu. Dufkovi pomohla blízkost věku mladistvým a „politická dezorientace“. Indrychovi, Jánskému, Palasovi, Kristkovi polehčovalo doznání, usvědčení spolupachatelů a bezúhonnost. Jánský z této čtveřice dostal jako učitel nejvyšší trest. Rozdíl v trestech udělených Pohlovi a Nečasovi zdůvodnil soud následovně: „(...) Pohlovi kromě toho [přitěžovala] chladnokrevná rozvaha, s jakou dával iniciativní návrhy na podnikání akcí teroristických, okolnost, že Pohl zorganizoval pro protistátní činnost řadu obcí na Vyškovsku, svedl na zločinnou cestu značný počet lidí, a jako zavilý nepřítel našeho nového společenského řádu byl nepochybně z celé tentokráté souzené skupiny člověkem nejnebezpečnějším, schopným jakéhokoli i krvavého násilí. Za těchto okolností nebylo lze ani vzhledem právě vylíčené osobnosti Pohlově ani se zřetelem na okolnosti polehčující užít dobrodiní (...) o přeměně trestu smrti v trest odnětí svobody (...). (...) i se zřetelem na hlubokou a opravdovou lítost, kterou Nečas nad svým činem projevil, soud, přihlédnuv i k třídnímu původu, dospěl k přesvědčení, že trest smrti jinak zákonem určený, by se jevil nepřiměřené přísný.“⁴⁵⁶

Laube, Mikulášek, Indrych, Bartošek, Palas a Dufek se na místě vzdali odvolání a přijali trest. Ostatní požádali, aby se rozsudek nejdříve v písemné podobě zaslal jejich obhájčům. Státní prokurátor si vzal tři dny na rozmyšlenou. Soud rozhodl o Indrychově propuštění.⁴⁵⁷ Vojtěch Indrych si totiž patnáctiměsíční trest odpykal již vazbou, ve které byl umístěn od 22. září 1949 do 2. března 1951.⁴⁵⁸

⁴⁵⁶ Rozsudek Státního soudu Brno z 2. března 1951, MZA, C 145, karton 180, f. 14–16; 22–24.

⁴⁵⁷ Hlavní přelíčení z 27. února–2. března 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 374.

⁴⁵⁸ Příkaz k výkonu trestu z 21. června 1951 – V. Indrych, MZA, C 145, karton 181, f. 522.

12.7 Odvolání

Proti rozsudku se odvolali Jánský, Kudlička, Klimeš, Pohl, Dvořák, Hála, Chalupová, Hlavatý, Nečas, Altmann, Hlaváč, Otýpka, Kabela a Kristek.⁴⁵⁹ Odvolací řízení proběhlo u Nejvyššího soudu 9. dubna. Senátu předsedal Dr. Eugen Wagner. Generální prokuraturu zastupoval Dr. Karel Vašák. Soud vyhověl návrhu generální prokuratury, aby jednání bylo neveřejné. Chalupová argumentovala nevědomostí a důvěřivostí, Klimeš svým chováním během okupace a ostatní většinou setrvali u obhajoby z hlavního přelíčení.⁴⁶⁰

Chalupová se původně chystala upozornit na nepravdivost protokolu a svého svědectví, což 27. března oznámila i StB: „Uvedla, že byla vyšetřujícím orgánem řízena v tom smyslu, aby vypovídala a do protokolu uváděla i to čím se necítila býti vina a že po utvrzení orgány, kteří jí řekli, že pro hladké sepisování protokolu musí do něho vypsati i různé jiné věci trestného rázu, avšak, že jí to nebude ku zhoršení její trestné činnosti, již se dopustila a tudíž, že podepsala vše co vyšetřující orgán do protokolu vepsal, aniž by ho četla, ač byla orgánem k tomu vyzvána. Uvedla, že toto dělala z přesvědčení, že skutečně nebude souzena a dle vyjádření vyšetřujícího orgána, že bude propuštěna na svobodu. V tom domění, že tedy připustila různé okolnosti týkající se trestné činnosti, ač nebyly pravda a že si myslela, že jak se orgán, který ji vyšetřoval, vyjádřil, že musí říkati vše co do protokolu uvedla u hlavního přelíčení, že tím pomůže orgánům bezpečnosti k provedení hladkému průběhu hlavního přelíčení. Proto, že na vše co se jí u soudu tázali, řekla ano, ač si byla vědoma, že to není pravda. Po výměře trestu 12ti let si celou věc promyslela a podala odvolání k nejvyššímu soudu do Prahy, neboť si není vědoma celé viny, jež jí byla kladena a za níž byla odsouzena. Dne 9. dubna 1951 jest předvolána k odvolacímu soudu (...) a řekne vše jak se událo. Tím také řekne, že u zdejšího velitelství jí do protokolu byly vypsány trestné činy jichž se nedopustila, ale po utvrzení a přesvědčení orgány tak učinila a vše podepsala.“⁴⁶¹ Nakonec to pravděpodobně StB Chalupové rozmluvila.

Podle příslušníka StB štabního strážmistra Josefa Karáska se nabízí i vysvětlení, že Chalupovou chtěla StB nejdříve využít ke spolupráci, nepodávat na ni trestní oznámení, ale nakonec se asi neosvědčila: „Po výslechu [9. prosince 1949] byla Chalupová ponechána na svobodě na příkaz vedoucího ref. 1 zdejšího oddělení (...), který byl o propuštění požádán některým z vedoucích oddělení 1, nebo některým referentem tohoto oddělení (...) za těchto okolností: Některý z vedoucích operativních orgánů zpracovával tehdy různé sekce, které měly býti řízeny údajně ze zahraničí. Tento orgán měl zájem proniknout do [protistátní] sekce (...), která měla klub v Brně, Na baštách. Chtěl tak učinit prostřednictvím Marie Chalupové, která byla též členkou sekce (...) a dohodl se s ní na spolupráci. Nevím pak z jakých důvodů operativní orgán nařídil aby Chalupová byla předána soudu a učiněno trestní oznámení. Soudím tak, že pravděpodobně Chalupová nepracovala agenturně tak, jak orgán zdejšího operativního oddělení předpokládal, tudíž, že se mu nepodařilo prostřednictvím Chalupové proniknout do sekce (...) a proto s ní přestal spolupracovat a rozhodl se učiniti na ni trestní oznámení. (...) Proti Chalupové nebylo použito při výslechu žádného násilí (...).“⁴⁶²

⁴⁵⁹ Odvolání z 7. března 1951 – J. Jánský, MZA, C 145, karton 181, f. 400–401; Odvolání z 8. března 1951 – J. Kudlička; C. Klimeš; R. Pohl, MZA, C 145, karton 181, f. 394; 396, 398–399; 409–410; Odvolání z 9. března 1951 – T. Dvořák, J. Hála, M. Chalupová, J. Hlavatý, J. Nečas, K. Altmann, O. Hlaváč, A. Otýpka, F. Kabela, J. Kristek, MZA, C 145, karton 181, f. 402–405; 407–408; 413–416; 418–419.

⁴⁶⁰ Protokol o odvolacím ústním řízení z 9. dubna 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 424–425.

⁴⁶¹ Záznam z 27. března 1951, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Vyšetřovací svazek 3, f. 316.

⁴⁶² Vyjádření k věci M. Chalupové z Brna z 28. března 1951, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Vyšetřovací svazek 3, f. 317–318.

Nejvyšší soud všechna odvolání zamítl jako neodůvodněná. Naopak rozhodl, že Dvořákovi, Chalupové, Hlavatému, Nečasovi, Altmannovi, Kudličkovi a Hlaváčovi dokonce Státní soud neprávem uznal některé polehčující okolnosti. U Pohla shledal, že neměl být souzen podle § 1, odst. 3, písm. c) zákona č. 231/1948 Sb., který mu kladl za vinu organizaci ozbrojených osob za účelem puče, ale podle § 1, odst. 3, písm. e) zákona č. 231/1948 Sb. jako za zvláště přitěžující okolnosti. Což ale na původním rozsudku nic neměnilo, i za zvláště přitěžující okolnosti mohl být uložen trest smrti. U Nečase použil Státní soud chybnou formulaci, která ale opět nijak neovlivnila konečný trest.⁴⁶³

12.8 Osudy pravomocně odsouzených

Rudolfa Pohla popravili 14. června 1951 na nádvoří Krajské soudní věznice v Brně. Soudní lékař konstatoval smrt ve 4:40.⁴⁶⁴ 19. června došlo ke zpopelnění Pohlova těla.⁴⁶⁵

Konrád Laube si odpykával trest odnětí svobody ve Valdicích (1951–?), Hradci Králové (?–1953), Ostrově u Karlových Varů (1953–1956), NPT Příbram (1956–1959) a Praze (1959–1960). Laubeho propustili 10. května 1960 na základě amnestie prezidenta republiky z 9. května 1960.⁴⁶⁶ Amnestie mu odpustila i ztrátu čestných občanských práv.⁴⁶⁷ Již předtím Laubemu prominula amnestie z 1. prosince 1957 peněžitý trest⁴⁶⁸ a prezidentská milost pět let z trestu.⁴⁶⁹ Laube po propuštění bydlel s matkou a sestrou a pracoval v Brně jako pomocný dělník ve stavebnictví.⁴⁷⁰ 16. září 1968 odjel Laube do Rakouska. Původně avizované čtyři dny se však „protáhly“ a Laube později zamířil do Bellachu ve Švýcarsku.⁴⁷¹

Přiblížit se k objasnění událostí může pomoci Laubeho svědectví z roku 1957, kdy se neúspěšně pokoušel o obnovu řízení: Na začátku roku 1949 požádal Dr. Ivan Vašíček, který léčil Laubeho manželku v brněnské nemocnici, Laubeho o pomoc s útekem svého švagra přes hranice, což mu Laube slíbil. Přechod měl zajistit Dr. Jan Korejs, s nímž Laubeho seznámil Antonín Kratochvíl, redaktor Lidové obrody. A tím skončila Laubeho úloha. Šlapanický kněz Jaromír Mikulášek, Laubeho známý, se ho ptal, jestli má povědomí o nějaké ilegální skupině. Laube se přes Kratochvíla zeptal Dr. Korejse, který Laubemu představil Petra Křivku jako jednoho z vůdců ilegální organizace. Prostřednictvím Mikuláška se Laube seznámil s agentem „Mirkem“ a dal mu svůj samopal, získaný na konci války. Laube odmítl šíření ilegálních letáků s letcem „Frantou“. Antonín Kratochvíl, Dr. Jan Korejs, Miroslav Maděra jako „Mírek“ a František Brabec jako „Franta“ byli spolupracovníky StB. Korejsovu údajnou smrt během vyšetřování fingovali.⁴⁷²

⁴⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu z 9. dubna 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 433–435; 437–439; 441.

⁴⁶⁴ Léčebný a ohledací list z 14. června 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 482.

⁴⁶⁵ Doklad o zpopelnění R. Pohla z 19. června, MZA, C 145, karton 181, f. 483.

⁴⁶⁶ Vyrozmění o přemístění vězně (K. Laube) z 28. března 1951; 11. června 1953; 27. června 1956; 12. listopadu 1959; 10. května 1960, MZA, C 145, karton 181; 182, f. 443; 738; 889; 1083; 187.

⁴⁶⁷ Protokol o neveřejném zasedání z 29. srpna 1960, MZA, C 145, karton 182, f. 1109.

⁴⁶⁸ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 181, f. 901.

⁴⁶⁹ Dopis Ministerstva spravedlnosti K. Laubemu z 5. června 1958, MZA, C 145, karton 181, f. 911.

⁴⁷⁰ Dopis VB Brno Krajskému soudu Brno z 9. září 1960, MZA, C 145, karton 182, f. 1116.

⁴⁷¹ Usnesení Krajského soudu Brno z 11. května 1971, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Skupinový spis Laube, f. 44.

⁴⁷² Návrh K. Laubeho na obnovu řízení z 29. září 1957, MZA, C 145, karton 182, f. 922.

Jaromír Mikulášek během výkonu trestu prošel věznicemi ve Valdicích (1951–1953, ?–1960), Mírově (1953–1954), Ostrově u Karlových Varů (1954–1956) a Leopoldově (1956–?).⁴⁷³ Amnestie prezidenta republiky z 1. prosince 1957 prominula Mikuláškovu peněžitý trest.⁴⁷⁴ Mikuláška propustili na základě prezidentské amnestie z 9. května 1960, která mu prominula i ztrátu občanských práv občanských.⁴⁷⁵ Mikulášek po propuštění pracoval jako svářeč ve strojárnách v Blansku.⁴⁷⁶

Tomáše Dvořáka věznili v Ostrově u Karlových Varů (1951–1956), Mírově (1956–1958), Leopoldově (1958–1959) a Praze (1959).⁴⁷⁷ Dvořák byl podmíněčně propuštěn 9. října 1959.⁴⁷⁸ Čestná občanská práva se mu vrátila na základě prezidentské milosti.⁴⁷⁹

Josef Hála trávil svůj trest v Ostrově u Karlových Varů (1951–1955).⁴⁸⁰ Pobyt ve vězení o jeden měsíc mu prodloužilo nezaplacení peněžitého trestu 10 000 Kčs.⁴⁸¹ Hálu podmíněčně propustili 13. dubna 1955.⁴⁸²

Marie Chalupová byla umístěna ve Znojmě (1951), v Brně (1951–?) a pravděpodobně v Pardubicích (?–1957). Podmínečně ji propustili 10. května 1957.⁴⁸³ Chalupová měla původně zůstat ve vězení o měsíc déle jako náhradní trest za nezaplacení peněžitého trestu 10 000 Kčs.⁴⁸⁴ Čestná občanská práva znovu nabyla po milosti prezidenta republiky.⁴⁸⁵ Marie Chalupová zemřela 27. dubna 1969.⁴⁸⁶

Josef Hlavatý si svůj trest odpykával ve Valdicích (1951–?), NPT Rtyň v Podkrkonoší (?–1953), Ostrově u Karlových Varů (1953–1955) a Leopoldově (1955–1958). 7. července 1958 Hlavatého podmíněčně propustili.⁴⁸⁷ Náhradní trest měsíčního vězení za nezaplacení peněžitého trestu 10 000 Kčs mu prominula amnestie z 1. prosince 1957⁴⁸⁸ a ztrátu občanských práv milost prezidenta republiky.⁴⁸⁹

⁴⁷³ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Mikulášek) z 4. dubna 1951; 28. července 1954; 28. května 1956; MZA, C 145, karton 181, f. 446; 804; 882.

⁴⁷⁴ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 181, f. 899.

⁴⁷⁵ Dopis Okresní vojenské správy Blansko Krajskému soudu Brno z 5. července 1960, MZA, C 145, karton 182, f. 1104.

⁴⁷⁶ Dopis VB Blansko Krajskému soudu Brno z 7. září 1960, MZA, C 145, karton 182, f. 1116.

⁴⁷⁷ Vyrozumění o přemístění vězně (T. Dvořák) z 25. dubna 1951; 19. března 1956; 23. dubna 1958; 5. října 1959, MZA, C 145, karton 181, 182, f. 485; 878; 907; 1078.

⁴⁷⁸ Usnesení Krajského soudu Praha z 9. října 1959 – T. Dvořák, MZA, C 145, karton 182, f. 1081.

⁴⁷⁹ Dopis Krajského soudu Brno T. Dvořákovi z 15. června 1961, MZA, C 145, karton 182, f. 1121.

⁴⁸⁰ Dopis vězeňského ústavu Ostrov u Karlových Varů Státní prokuratuře Brno z 13. června 1952, MZA, C 145, karton 181, f. 668.

⁴⁸¹ Usnesení z 18. ledna 1952 – J. Hála, MZA, C 145, karton 181, f. 613.

⁴⁸² Usnesení Krajského soudu v Karlových Varech z 13. dubna 1955, MZA, C 145, karton 181, f. 840.

⁴⁸³ Vyrozumění o přemístění vězně (M. Chalupová) z 2. dubna; 15. prosince 1951; 10. května 1957, MZA, C 145, karton 181, f. 446; 539; 889.

⁴⁸⁴ Usnesení z 18. ledna 1952 – M. Chalupová, MZA, C 145, karton 181, f. 593.

⁴⁸⁵ Dopis Krajského soudu Brno M. Chalupové z 15. června 1961, MZA, C 145, karton 182, f. 1120.

⁴⁸⁶ Usnesení Krajského soudu Brno z 25. července 1973, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Skupinový spis Laube, f. 46.

⁴⁸⁷ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Hlavatý) z 28. března 1951; 5. června 1953; 4. srpna 1955; 7. července 1958, MZA, C 145, karton 181, f. 443; 739; 860; 912.

⁴⁸⁸ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 181, f. 902.

⁴⁸⁹ Dopis Krajského soudu Brno J. Hlavatému z 11. července 1961, MZA, C 145, karton 182, f. 1124.

Jan Nečas prošel vězeňskými zařízeními na Mírově (1951, 1952–1953, ?–1960), Ostravě (1951), Plzni (1951–1952) a Leopoldově (1953–?).⁴⁹⁰ Prezidentská milost zkrátila Nečasovi trest o deset let.⁴⁹¹ Nečas byl propuštěn na základě amnestie prezidenta republiky z 9. května 1960, která mu prominula i ztrátu čestných práv občanských. Poté pracoval jako dělník v Přerově v podniku zaměřeném na optiku a jemnou mechaniku.⁴⁹²

Karel Altmann si odpykával trest odnětí svobody ve Zbýšově (?–1953) a Ostrově u Karlových Varů (1953–1955).⁴⁹³ Altmann neuhradil peněžitý trest ve výši 20 000 Kčs, za což měl zůstat za mřížemi o dva měsíce déle.⁴⁹⁴ Altmanna ale 15. března 1955 podmíněčně propustili.⁴⁹⁵ Během Altmannovy nepřítomnosti jeho rodina trpěla finanční nouzí. Státní prokuratura na základě žádosti manželky Marie Altmannové vyjmula, aby umožnila vyživování nezletilých dětí, z propadnutí majetku tyto položky: „*1 kuchyňský kredenc, 2 dětskou postel dřevěnou, 2 sedáčka dřevěná, 1 starý šicí stroj, 1 starý stolový sporák Favorit, 1 železná kamna pokojová, 1 kuchyňské hodiny, 1 kompletní ložnici měkkou.*“⁴⁹⁶ Rodině ulevila i prezidentská milost, která Altmannovi prominula vedlejší trest propadnutí jmění, konkrétně jeho domu.⁴⁹⁷ Příklad Altmannovy rodiny ukazuje, čím si kromě ztráty kontaktu s nejbližším a milovaným člověkem musely rodiny odsouzených projít. Marie Altmannová se musela doprošovat o ponechání dětských postýlek, setkal jsem se však ale i s případy, kdy manželky odsouzených prosily o staré manželovo oblečení, aby z něho dětem něco ušily. Stát žádosti často vyhověl až po zjištění, že např. staré ponožky jsou skutečně neprodejné.

Jana Jánského věznili ve Valdicích (1951–1953). 27. ledna 1953 ho z Valdic podmíněčně propustili.⁴⁹⁸ Zbytek trestu mu prominula amnestie z 4. května 1953.⁴⁹⁹

František Bartošek během výkonu trestu prošel věznicemi v Ostrově u Karlových Varů (1951), Plzni (1951) a Pardubicích (1951–1952).⁵⁰⁰ Za nezaplacení peněžitého trestu 10 000 Kčs měl Bartošek zůstat o měsíc déle ve vězení.⁵⁰¹ Bartoška 21. června 1952 podmíněčně propustili.⁵⁰² František Bartošek zemřel 23. září 1970.⁵⁰³

Jan Kudlička byl umístěn ve Zbýšově (?–1953) a Ostrově u Karlových Varů (1953–1954).⁵⁰⁴ Kudličkovi mělo pobyt ve vězení prodloužit o jeden měsíc nezaplacení peněžitého trestu 10 000 Kčs.⁵⁰⁵ 18. června 1954 Kudličku podmíněčně propustili.⁵⁰⁶

⁴⁹⁰ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Nečas) z 20. července; 30. listopadu 1951; 29. května 1952; 11. února 1953, MZA, C 145, karton 181, f. 454; 536; 656; 714.

⁴⁹¹ Dopis Ministerstva spravedlnosti J. Nečasovi z 5. června 1958, MZA, C 145, karton 181, f. 912.

⁴⁹² Dopis Krajského soudu Brno Meoptě n. p. z 20. června 1960, MZA, C 145, karton 182, f. 1103.

⁴⁹³ Vyrozumění o přemístění vězně (K. Altmann) z 11. srpna 1953, MZA, C 145, karton 181, f. 760.

⁴⁹⁴ Usnesení z 13. května 1952 – K. Altmann, MZA, C 145, karton 181, f. 665.

⁴⁹⁵ Usnesení Krajského soudu v Karlových Varech z 15. března 1955, MZA, C 145, karton 181, f. 829.

⁴⁹⁶ Usnesení Krajské prokuratury Brno z 5. srpna 1954, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Osobní vyšetřovací svazek K. Altmann, f. 6.

⁴⁹⁷ Dopis Ministerstva spravedlnosti K. Altmannovi z 26. června 1957, MZA, C 145, karton 181, f. 892.

⁴⁹⁸ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Jánský) z 28. března 1951; 31. ledna 1953, MZA, C 145, karton 181, f. 443; 713.

⁴⁹⁹ Usnesení státního prokurátora z 2. listopadu 1953, MZA, C 145, karton 181, f. 766.

⁵⁰⁰ Vyrozumění o přemístění vězně (F. Bartošek) z 30. října 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 532.

⁵⁰¹ Usnesení z 13. února 1952 – František Bartošek, MZA, C 145, karton 181, f. 624.

⁵⁰² Dopis Státního vězeňského ústavu Pardubice Státnímu soudu Brno z 23. června 1952, MZA, C 145, karton 181, f. 672.

⁵⁰³ Usnesení Krajského soudu Brno z 20. září 1973, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Skupinový spis Laube, f. 52.

⁵⁰⁴ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Kudlička) z 4. srpna 1953, MZA, C 145, karton 181, f. 754.

⁵⁰⁵ Usnesení z 18. ledna 1952 – J. Kudlička, MZA, C 145, karton 181, f. 590.

⁵⁰⁶ Usnesení Krajského soudu v Karlových Varech z 18. června 1954, MZA, C 145, karton 181, f. 796.

Karel Palas strávil svůj trest ve Valdicích (1951–1952), kde pracoval v dole. Propustili ho 22. září 1952.⁵⁰⁷ Neúspěšně se po propuštění pokoušel žádat o prominutí nákladů trestního řízení prokuraturu, ministra spravedlnosti i prezidenta republiky.⁵⁰⁸

Ondřej Hlaváč si trest odpykával ve Znojmě (1951), Mírově (1951), Leopoldově (1951–1954) a Valdicích (1954–1960). Hlaváče podmíněčně propustili 11. května 1960 na základě amnestie z 9. května 1960.⁵⁰⁹ Amnestie mu prominula také ztrátu čestných práv občanských, zbytek peněžitého trestu a nákladů řízení.⁵¹⁰ Hlaváč se již během výkonu trestu marně pokoušel o obnovu řízení. Tvrdil, že činy, za které ho Státní soud Brno odsoudil, nespáchal, nemohl se řádně hájit, při hlavním líčení, které podle něj trvalo půl hodinu, musel odpovídat pouze „ano“ nebo „ne“.⁵¹¹ Propuštěný Hlaváč pracoval jako stolařský dělník v Brně.⁵¹²

Cyril Klimeš prošel vězeňskými zařízeními v Zastávce u Brna (1951–?) a Leopoldově (?–1960). 12. ledna 1960 ho podmíněčně propustili.⁵¹³ Čestná občanská práva nabyl až udělením milosti.⁵¹⁴ Cyril Klimeš zemřel 8. června 1972.⁵¹⁵

Josefa Dufka věznili ve Zbýšově (?–1953), odkud ho 22. září 1953 po odpykání celého trestu propustili.⁵¹⁶ Dřívější propuštění nebylo možné. K Dufkově podmíněčnému propuštění zaujala StB negativní stanovisko: „*I když lze čekat, že v zásadě změní svoje stanovisko, nelze předpokládat, že řádným zapojením se do práce v době odpykání trestu se tak již za 2 roky stalo. Jeho trest – 4 roky – není nijak vysoký, spíše naopak.*“⁵¹⁷ Ani vedení zbýšovského nápravného zařízení nedoporučovalo Dufkovo propuštění před vypršením trestu. A to přestože pracoval v dole Antonín jako běhač u havíře a normu plnil na 115 % a nabízel v případě propuštění setrvání v dole na půl roku jako brigádník. Ale kvůli údajnému skrývanému zápornému postoji ke kolektivizaci a pěti disciplinárním trestům ještě v Krajské soudní věznici Brno za drzost a ničení materiálu za účelem sabotáže nebyl považován za dostatečně převychovaného.⁵¹⁸ Dufek nezapltil peněžitý trest 10 000 Kčs, za což ho měl čekat měsíc pobytu ve vězení navíc, ale nakonec za něj částku uhradila jeho příbuzná.⁵¹⁹

Antonín Otýpka byl umístěn ve Zbýšově (1951). 3. září uprchl z rosického uhelného revíru, kde pracoval.⁵²⁰ Bezpečnostní orgány předpokládaly, že opustil republiku a usadil se v Argentině nebo Brazílii.⁵²¹

⁵⁰⁷ Vyrozumění o přemístění vězně (K. Palas) z 28. března 1951; 22. září 1952, MZA, C 145, karton 181, f. 445; 699.

⁵⁰⁸ Dopis K. Palase Krajské prokuratury Brno; ministru spravedlnosti; prezidentu republiky, MZA, C 145, karton 181, f. 809; 822; 846.

⁵⁰⁹ Vyrozumění o přemístění vězně (O. Hlaváč) z 18. prosince 1951; 11. října 1954; 11. května 1960, MZA, C 145, karton 181; 182, f. 455; 807; 193.

⁵¹⁰ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 13. dubna 1960, MZA, C 145, karton 182, f. 1108.

⁵¹¹ Usnesení Krajského soudu Brno z 25. února 1960 – O. Hlaváč, MZA, C 145, karton 180, f. 60.

⁵¹² Dopis VB Brno Krajskému soudu Brno z 11. září 1960, MZA, C 145, karton 182, f. 1116.

⁵¹³ Vyrozumění o přemístění vězně (C. Klimeš) z 12. ledna 1960, MZA, C 145, karton 182, f. 1074.

⁵¹⁴ Dopis Krajského soudu Brno C. Klimešovi z 15. června 1961, MZA, C 145, karton 182, f. 1119.

⁵¹⁵ Usnesení Krajského soudu Brno z 3. srpna 1973, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Skupinový spis Laube, f. 54.

⁵¹⁶ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Dufek) z 22. září 1953, MZA, C 145, karton 181, f. 773.

⁵¹⁷ Zaslání stanoviska z 19. listopadu 1951, ABS, BN-V, V-2669 Brno, J. Dufek, f. 144.

⁵¹⁸ Posudek z 21. prosince 1951 - J. Dufek, ABS, fond E 8 Útvar nápravného zařízení Zbýšov, Osobní spisy vězňů, karton 3, f. 8.

⁵¹⁹ Úřední záznam z 24. srpna 1953, MZA, C 145, karton 181, f. 770.

⁵²⁰ Skvosty vězňů z 5. března 1955 – A. Otýpka, MZA, C 145, karton 181, f. 864.

⁵²¹ Dopis Okresní prokuratury Brno Krajské prokuratury Brno z 12. ledna 1956, MZA, C 145, karton 181, f. 869.

Jan Kristek strávil svůj trest odnětí svobody v Ostrově u Karlových Varů (1951). Propustili ho 22. září 1951.⁵²²

František Kabela prošel vězeňskými zařízeními na Mírově (1951) a v Leopoldově (1951–1958). Kabelu podmíněčně propustili 9. června 1958.⁵²³ Dva roky před propuštěním mu prezidentská milost snížila trest na dvanáct let vězení.⁵²⁴ Peněžitý trest Kabelovi prominula amnestie z 1. prosince 1957⁵²⁵ a čestná občanská práva zpět nabyt na základě prezidentské milosti.⁵²⁶ Kabela se nehodlal smířit se svým osudem a několikrát žádal o obnovu řízení a proti zamítavým rozhodnutím podával stížnosti. Ale neúspěšně. Například již v květnu 1951 se s žádostí obrátil přímo na prezidenta republiky. Popřel v ní svoji výpověď před vyšetřovacími orgány, protože ho k ní donutili a on ji v zoufalství a nepřičetnosti odsouhlasil. Uvedl, že svědek, který proti němu vypovídal, Alois Poláček, nakonec přiznal před soudem, že Kabelu nikdy nenavštívil, ale soud na to nebral žádný zřetel a Kabela nemohl položit svědkovi ani jednu otázku. Zprávu o své pověsti se zmíenkou o neprojevoování kladného postoje k režimu označil za nepravdivou.⁵²⁷

10. ledna 1962 žádal Kabela o rehabilitaci se zdůvodněním: „(...) Podle mého mínění nebyl jsem v rozsudku usvědčen ze žádné protistátní činnosti a také jsem nikdy podobnou činnost neprováděl, ani nikoho v podobné činnosti nepodporoval. Žádal jsem již několikrát příslušný soud o opravu, příp. revisi trestního řízení, kde jsem vždy uváděl všechny podrobnosti, aby mohla být zjištěna materiální pravda, ale vždy má žádost byla krátce zamítnuta a dle mého domnění bez náležitého projednání neb odůvodnění. Domnívám se proto, že v tomto případě byla porušena socialistická zákonnost a v důsledku toho jsem byl nevině odsouzen.“⁵²⁸ 17. března 1965 podala Krajská prokuratura Brno, která znovu vyslechla osoby, které dříve proti Kabelovi vypovídaly, návrh na obnovení řízení. Upozorňovala v něm na rozpory ve výpovědích Kabely, Klimeše, Hlaváče a Dufka před StB a dále se brala v potaz skutečnost, že svědek Alois Poláček u hlavního líčení přiznal, že si ukrývání se u Kabely vymyslel.⁵²⁹ Z Kabely se později stal předseda JZD.⁵³⁰

12.9 Soudní rehabilitace (od r. 1968)

V dubnu 1971 zamítl Krajský soud Kristkův, Palasův, Jánského a Indrychův návrh na přezkum rozsudku Státního soudu Brno. V květnu došlo k zamítnutí Laubeho návrhu kvůli jeho nepovolenému pobytu v zahraničí. Na konci prosince vzal svůj návrh zpět Dvořák, v červenci 1973 dcera zesnulé Chalupové, Marie Rychtářová, Klimešova manželka a syn, Marie a Vlastimil Klimešovi, v srpnu Hlavatý, Mikulášek, v září Nečas, Altmann, Pohlova manželka Helena, Bartoškův advokát Dr. Leopold Jelínek a Kudlička.⁵³¹

⁵²² Vyrozumění o přemístění vězně (J. Kristek) z 22. září 1951, MZA, C 145, karton 181, f. 528.

⁵²³ Vyrozumění o přemístění vězně (F. Kabela) z 25. října; 18. prosince 1951; 9. června 1958, MZA, C 145, karton 181, f. 456; 530; 910.

⁵²⁴ Dopis Krajského soudu Brno Krajské prokuratuře Brno z 15. března 1956, MZA, C 145, karton 182, f. 1144.

⁵²⁵ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 181, f. 899.

⁵²⁶ Dopis Krajského soudu Brno F. Kabelovi z 15. června 1961, MZA, C 145, karton 182, f. 1122.

⁵²⁷ Usnesení Státního soudu Brno z 30. ledna 1952, MZA, C 145, karton 181, f. 640.

⁵²⁸ Žádost F. Kabely o rehabilitaci z 10. ledna 1962, MZA, C 145, karton 182, f. 1126.

⁵²⁹ Rozsudek Krajského soudu Brno z 28. ledna 1974, MZA, C 145, karton 182, f. 1145; 1147.

⁵³⁰ Usnesení Okresního soudu Břeclav z 20. června 1969, MZA, C 145, karton 182, f. 1142.

⁵³¹ Usnesení Krajského soudu Brno z 27. dubna; 11. května 1971; 17. ledna 1972; 25. července; 3. srpna; 13. srpna; 27. srpna; 3. září; 19. září; 20. září; 1. října 1973, f. 43–54.

26. ledna 1974 rehabilitoval Krajský soud v Brně Kabely v případě velezrady. Hlaváč, Dufek a Klimeš popřeli své výpovědi u StB, které označili za vynucené psychickým a fyzickým nátlakem. Vyšetřovatelé Jan Jeřábek a Jiří Herýn to, pochopitelně, popřeli. Vzhledem k tomu, že se psal rok 1974, soud nemohl samozřejmě přijít s kritikou režimu a justice a v odůvodnění rozsudku se mimo jiné objevila formulace: „*Vzhledem k tomu, že trestnost těchto činů, které byly v době jejich spáchání pro společnost nebezpečné, vzhledem k upevnění socialistického společenského řádu i s ohledem na následný kladný postoj obv. Kabely k tomuto řádu i jeho řádný život pracujícího člověka pominula, bylo trestní řízení proti obv. Kabelovi (...) zastaveno.*“ Soud poukázal jako již dříve i prokuratura na rozpory ve výpovědích ostatních odsouzených, které Státní soud Brno ignoroval, a výpověď svědka, jenž nakonec při hlavním líčení přiznal, že se u Kabely nikdy neskrýval. Kabelova činnost měla být hodnocena jen jako trestný čin sdružování proti státu (§ 2, odst. 3 zákona č. 231/1948 Sb.) a trestný čin pomoci k neoprávněnému opuštění republiky (§ 50 zákona č. 231/1948 Sb.). Hlaváčův návrh na přezkoumání řízení ale zamítl a konstatoval: „*Zjištění o pomoci, kterou (...) poskytl obviněný Hlaváč osobám protistátně činným a nepřátelským lidově demokratického zřízení a o spolčení se tohoto obviněného s dalšími osobami k pokusu o rozvrácení lidově demokratického zřízení, či společenské nebo hospodářské soustavy republiky zaručených ústavou, tak zůstalo nevyvrácené.*“⁵³²

12. prosince 1990 rehabilitoval Krajský soud Brno Konráda Laubeho, pobývajících ve Švýcarsku, v případě velezrady a vyzvědačství, Jaromíra Mikuláška v případě velezrady a vyzvědačství, Tomáše Dvořáka v případě velezrady a vyzvědačství, Josefa Hálu v případě velezrady, Marii Chalupovou v případě velezrady a vyzvědačství, Rudolfa Pohla v případě velezrady a vyzvědačství, Jana Nečas v případě velezrady a vyzvědačství, Karla Altmanna v případě velezrady, Vojtěcha Indrycha v případě nepřekažení a neoznámení trestného činu, Jana Jánského v případě nepřekažení a neoznámení trestného činu, Jana Kudličku v případě velezrady, Karla Palase v případě nepřekažení a neoznámení trestného činu, Ondřeje Hlaváče v případě velezrady, Cyrila Klimeše v případě velezrady, Josefa Dufka v případě velezrady, Jana Kristka v případě nepřekažení a neoznámení trestného činu.⁵³³

⁵³² Rozsudek Krajského soudu Brno z 28. ledna 1974, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Skupinový spis Laube, f. 38–39; 41–42.

⁵³³ Usnesení Krajského soudu Brno z 12. prosince 1990 – K. Laube; J. Mikulášek; T. Dvořák; J. Hála; M. Chalupová; R. Pohl; J. Nečas; K. Altmann; V. Indrych; J. Jánský; J. Kudlička; K. Palas; O. Hlaváč; C. Klimeš; J. Dufek; J. Kristek, MZA, C 145, karton 182, f. 1154–1167.

13. Případ Jana Křižana a Františka Boháče

Jan Křižan se narodil 12. ledna 1915 Janovi a Emilii (roz. Dobešové) Křižanovým ve Valašském Meziříčí. Jeho otec vlastnil továrnu a parní pilu. Křižan studoval na brněnské právnické fakultě Masarykovy univerzity, studium ale nedokončil. V roce 1939 se oženil a žena mu postupně porodila tři syny. Roku 1941 mu zemřel otec a spolu s dvěma sestrami a nevlastním bratrem zdědil majetek oceněný na zhruba 3 500 000 Kčs. Po válce vstoupil k národním socialistům a neúspěšně bojoval proti znárodnění svého majetku. Obava ze zatčení ho vedla k myšlenkám na útěk.⁵³⁴

František Boháč se narodil 2. října 1914 v Lovrani v dnešním Chorvatsku. V roce 1928 odešel za otcem do Československa a v Brně se snažil vyučit kuchařem, což se mu nepovedlo. Roku 1930 se vrátil do Itálie a jako námořník se dostal i do Afriky a Ruska. V Československu v letech 1935–1937 absolvoval vojenskou službu. U armády zůstal a po nacistické okupaci se dostal do vládního vojska, se kterým se dostal do Itálie jako tlumočnický velitelství. V Itálii spolupracoval s italskými a jugoslávskými partyzány. Z armády ho v srpnu 1949 propustili a v září dali do výslužby. Plánoval uprchnout přes Rakousko za snoubenkou do Jugoslávie.

V noci z 31. prosince na 1. ledna 1950 se tři přátelé, Křižan, Boháč a Vladimír Krejčířík pokusili překročit u Mikulova rakouské hranice. Automobil, ve kterém jeli, zastavil vrchní strážmistr Václav Anschlag a vojín Edmund Sziklai. Křižan nakonec zastřelil strážmistra a s Boháčem postřelili vojína. Do Rakouska se sice dostali, ale rakouská policie je předala sovětské armádě. 4. ledna 1950 následoval převoz uprchlíků zpět do ČSR.⁵³⁵ Nutno podotknout, že zastřelený Anschlag nepatřil k fanatickým stoupencům režimu. Jednalo se o hluboce věřícího člověka a otce čtyř dětí, který v osudnou dobu sloužil, aby stihnul ranní bohoslužbu v pět hodin. Smrt policisty během výkonu služby nikdo neoceníl, v závěrečné zprávě o Anschlagově úmrtí nadřízení dokonce tvrdili, že jeho nedostatečnou ostražitostí způsobila víra. StB jej vyslýchala ve Znojmě a později v Brně. Do vazby putovali také jejich známí, kterým se o útěku zmínili nebo jim pomohli s útekem. StB z těchto osob vytvořila protistátní skupinu. 1. srpna 1950 na všechny podala Státní prokuratura obžalobu.

Ve dnech 12.–14. prosince 1950 stanuli před Státním soudem Brno Jan Křižan, František Boháč, Vladimír Krejčířík a dalších šest osob. 14. prosince odsoudili Křižana za velezradu, zradu státního tajemství, úkladnou vraždu, nedokonanou vraždu prostou, Boháče k trestu smrti za velezradu, nedokonanou vraždu prostou a Krejčíříka k dvaadvaceti letům vězení za velezradu.

2. března 1951 zamítl Nejvyšší soud Křižanovo a Boháčovo odvolání.⁵³⁶ Jana Křižana a Františka Boháče popravili 14. června 1951 na nádvoří Krajské soudní věznice v Brně. Křižan se pokusil ještě před smrtí něco prohlásit.⁵³⁷

⁵³⁴ <http://www.ustrcr.cz/cs/jan-krizan> (ověřeno k 4. 12. 2015)

⁵³⁵ <http://www.ustrcr.cz/cs/frantisek-bohac> (ověřeno k 4. 12. 2015)

⁵³⁶ I. PEJČOCH, *Vojáci na popravišti*, s. 18; 20.

⁵³⁷ <http://www.ustrcr.cz/cs/jan-krizan> (ověřeno k 4. 12. 2015)

14. Případ Petra Křivky

14.1 Skupina 9909

Skupinu 9909 s krycím jménem pro vnitřní potřebu Stříbrná liška, později působící pod názvem Ústřední velitelství odboje (ÚVO), měl založit Petr Křivka, který kolem sebe sdružoval osoby nespokojené s únorovými událostmi. Skutečnou činnost této skupiny, stejně jako i jiných, nelze zmapovat vzhledem k existenci pouze oficiálních materiálů StB. Z pozdějších výpovědí osob označovaných za členy skupiny není možné určit realitu a vynucená přiznání. Přípravy na svržení režimu mohly skončit i pouze u diskuzí. Označování skupiny za fašistickou nebo spolupráce s rakouskou tajnou službu patří mezi některá z nejabsurdnějších obvinění. Za prokázané považuje Ivo Pejčoch Křivkovy styky s Štěpánem Gavendou⁵³⁸, kurýrem západní tajné služby, snad i předání některých vojenských informací a výrobu protikomunistických letáků u osob v Křivkově okolí. Činnost skupiny, ať už byla jakákoliv, ukončilo zatčení Křivky a jeho nejbližších 17. srpna 1949 během tajné schůzky, na kterou je StB vylákala. Křivkův případ StB nazvala akcí „Tábor“. V první vlně zatkla až 180 osob. Na 127 podala StB trestní oznámení. V souvislosti s Křivkou probíhala řada dalších procesů, např. jeho dva bratři byli souzeni 17.–18. dubna 1951 nebo proces s Rudolfem Pohlem, kterému jsem věnoval předchozí kapitolu. Celý případ StB využila také k boji proti národním socialistům. Řada lidí, se kterými se Křivka scházel, patřila mezi agenty StB s dodnes neznámou identitou, i proto můžeme Křivku považovat za oběť jejích provokací.⁵³⁹ Ke Křivkově organizaci údajně patřily i studentské skupinky ze středních a vysokých škol.⁵⁴⁰

14.2 Obžalování

Petr Křivka se narodil 21. října 1897 v Kobyli u Hustopečí Václavovi a Kateřině (roz. Pekaříkové) Křivkovým. Přestěhoval se do Brna, konkrétně do Nového Lískovce, oženil se a pracoval jako asistent u Československých státních drah. Křivka měl podle SNB dobrou pověst a čistý trestní rejstřík.⁵⁴¹ Během okupace působil Křivka v odboji. Jeho útěk gestapu popsali Křivkův synovec Zdeněk Křivka: „*Gestapáci ho zatkli v pracovním oděvu a přivedli do Kounicových kolejí. Podařil se mu neuvěřitelný útěk: stál v přijímací hale, gestapáci, kteří ho přivedli, odešli do nějakých dveří podat hlášení a on v hale uviděl montérskou brašnu s náradím. Nelenil, vzal ji na rameno, a protože byl v pracovním, prošel přes vrátnici – vrátný ho vnímal jako montéra – a byl pryč. Pak se po něm slehla zem.*“⁵⁴² V dubnu 1940 utekl Křivka do Francie, kde vstoupil do československého zahraničního vojska. V letech 1943–1945 sloužil v ochraně prezidenta Edvarda Beneše. Po návratu do Československa se vrátil k drahám, odkud odešel roku 1949 do penze. Byl aktivním národním socialistou.⁵⁴³ Viktor Mezuláník se narodil 23. prosince 1908 v Otnicích u Slavkova do rodiny Františka a Anežky (roz. Pavlovcové) Mezuláníkových. Přestěhoval se do Brna a pracoval jako

⁵³⁸ Štěpán Gavenda (1920–1954), od listopadu 1948 spolupráce s CIC, agent-chodec, převedení cca 65 uprchlíků přes hranice, 1950 odsouzen Státním soudem Praha za velezradu a vyzvědačství k trestu smrti, trest změněn na doživotí milostí prezidenta republiky, 1952 útěk z Leopoldova, zadržen v NDR, 1953 vydán do Československa, 1954 odsouzen v Uherském Hradišti k trestu smrti, popraven. Životní data viz Prokop TOMEK, *Na frontě studené války: Československo 1948–1956*, Praha 2009, s. 89; 91.

⁵³⁹ I. PEJČOCH, *Vojáci na popravišti*, s. 152–153, 155.

⁵⁴⁰ Ivo PEJČOCH, *Protikomunistické puče: Historie pokusů o vojenské svržení komunistického režimu v Československu 1948–1958*, Cheb 2011, s. 112.

⁵⁴¹ Zpráva o pověsti – P. Křivka, MZA, C 145, karton 182, f. 201.

⁵⁴² <http://www.pametnaroda.cz/story/krivka-zdenek-1927-55> (ověřeno k 20. 2. 2016)

⁵⁴³ I. PEJČOCH, *Vojáci na popravišti*, s. 151.

holičský pomocník. V letech 1941–1949 vlastnil obchod s textilem. Požíval dobré pověsti a čistého trestního rejstříku.

Miloslav Střítecký se narodil 9. dubna 1913 v Otnicích Eduardovi a Marii (roz. Pavlovcové) Stříteckým. Oženil se, odstěhoval do Brna a byl zaměstnán u Československé státní automobilové dopravy. SNB na jeho pověsti ani trestním rejstříku nenalezl nic závadného.

Karel Urban se narodil 10. října 1912 Štěpánovi a Anně (roz. Malé) Urbanovým v Malé Lhotě u Valašského Meziříčí. Oženil se a v Brně vedl prodejnu ZDAR. Rodiče mu zemřeli. SNB konstatoval, že na jeho pověsti neshledal nic špatného. Urban měl také trestní rejstřík bez záznamu.

Josef Balatka se narodil 14. března 1920 v Mladeči Josefovi a Marii (roz. Vlčkové) Balatkovým. Oženil se a pracoval jako úředník v pivovaru. Lidovec Balatka, ač s čistým trestním rejstříkem, nebyl SNB v některých oblastech hodnocen příliš pozitivně: *„Po stránce politické jest (...) považován za nepřítele lidově demokratického zřízení.“*

Josef Šinkovský se narodil 20. dubna 1914 v Lažánkách u Tišnova do rodiny Antonína a Emilie (roz. Henčlové) Šinkovských. Oženil se a Annou Huppertovou. S jinou ženou měl nemanželského syna Vladimíra Pohanku. Pracoval jako dělník brněnské textilní továrny Mosilana. Šinkovský si vyslechl odsuzující rozsudek čtyřikrát (1938, 1940, 1941, 1942) – za cizoložství, ublížení na zdraví, hazardní hry, krádež, zpronevěru a podvod. Za poslední tři skutky ho potrestali pětiletým vězením.

Karel Svoboda se narodil 24. října 1906 Janovi a Josefě (roz. Kupové) Svobodovým v Ostrově nad Oslavou. Oženil se a přestěhoval do Brna, kde byl zaměstnán jako skladník u textilní firmy. Svoboda pečoval o nemocnou ženu a dvě děti. Neměl žádný záznam v rejstříku trestů a podle SNB požíval dobrou pověst.

Karel Pohanka se narodil 1. listopadu 1913 v Rakvicích u Břeclavi Ludvíkovi a Adele (roz. Obhlídalové) Pohankovým. Obchodník Pohanka se podle SNB těšil dobré pověsti i čistému rejstříku trestů.

Bohumil Dobrovodský se narodil 24. ledna 1905 v Prsticích Jakubovi a Marii (roz. Grégrové) Dobrovodským. Oženil se a pracoval jako dělník v továrně. Podle SNB měl dobrou pověst a čistý trestní rejstřík.

Vítězslav Skoták se narodil 17. července 1923 v Brně, a to Vítězslavovi a Boženě (roz. Hermanové). Oženil se, s manželkou se jim narodila dcera a pracoval jako svářeč. Do svého zatčení za údajnou protistátní činnost nebyl soudně trestán.

Jan Filipi se narodil v Brně 27. října 1910 Antonínovi a Eleonoře (roz. Šamánkové) Filipiovým. V Brně působil jako úředník. SNB považoval jeho pověst v okolí bydliště za špatnou. Filipiho trestní rejstřík neobsahoval žádný záznam.

Antonín Čoupek se narodil 15. ledna 1905 Havlovi a Josefě (roz. Vedralové) Čoupkovým v Brně, kde později pracoval jako náborový důvěrník. SNB na Čoupka vypracoval negativní posudek: *„(...) má velmi špatnou pověst a v okolí je znám jako osoba práce se štítící, hazardní hráč (...). Pro svůj nezřízený život měl být dodán do TNP, což bylo ze zdravotních důvodů odloženo, čehož Čoupek využil a je již delší dobu nezvě[st]ný.“*

Ing. Vladimír Vinter se narodil 25. března 1914 v Kroužku u Vyškova do rodiny Martina a Žofie (roz. Jírové) Vinterových. Svobodný konstruktér Vinter se odstěhoval do Brna. SNB ho hodnotil jako uzavřeného člověka, který trávil většinu času s odbornou literaturou. Měl čistý trestní rejstřík.

Ing. Ivan Georgiev Popov se narodil 3. srpna 1911 v Golešově v Bulharsku Ikonomovi Georgievovi Popovovi a Dianě (roz. Stojanové) Popovovým. Oženil se a přestěhoval do Brna, kde působil jako strojní inženýr. Jeho trestní rejstřík neobsahoval žádný záznam a jeho pověst podle SNB žádnou poskvrnu.

Josef Malý se narodil 11. ledna 1912 v Brně do rodiny Josefa a Růženy (roz. Ondráčkové) Malých. Rodiče mu zemřeli. Malý působil u Krajské prokuratury Brno jako zřízenec. Měl podle SNB dobrou pověst a čistý rejstřík trestů.

Vlasta Jurišičová se narodila 2. ledna 1926 v Brně Radoslavovi a Bohumile (roz. Jíšové) Jurišičovým. Pracovala jako úřednice a pobývala u otce. Podle SNB se těšila dobré pověsti a rejstříku trestů bez záznamu.

Oldřiška Keithová (roz. Kuchařová) se narodila 23. února 1921 ve Velké Bíteši Vojtěchovi a Hedvice (roz. Chylíkové) Keithovým. Akademická malířka Keithová se vdala za Ing. Karla Keitha a odstěhovala do Brna. Starala se o svého syna. SNB hodnotil její pověst jako dobrou. Keithová měla čistý trestní rejstřík.⁵⁴⁴

Jaroslav Plotěný se narodil 27. srpna 1917 do rodiny Ladislava a Aloisie (roz. Hůlkové) Plotěných v Brně. Oženil se, pracoval jako úředník a neměl žádný zápis v trestním rejstříku.⁵⁴⁵

Vilém Vlasák se narodil 8. listopadu 1910 Tomášovi a Magdaleně (roz. Štěpánkové) Vlasákovým v Brně. Oženil se, s manželkou vychovával šestiletého syna a pracoval jako úředník. V závěru hodnocení jeho jinak dobré pověsti SNB uvedl: „*Vzhledem k jeho protistátní činnosti lze jej považovati za osobu státně nespolehlivou.*“

Karel Wágner se narodil 20. října 1917 v Haliči na Slovensku, a to Václavovi a Kateřině (roz. Špatné) Wágnerovým. Odstěhoval se do Brna, kde vlastnil dílnu. SNB ho hodnotil jako osobu se sklony k rvačkám a vedoucí nemravný život.⁵⁴⁶ Za nadměrné užívání alkoholu dostal dokonce od soudu pokutu 3 000 Kčs.⁵⁴⁷

Miloslav Dostál se narodil 15. června 1925 v Hájku u Tišnova švadleně Marii Dostálové jako nemanželské dítě. Odstěhoval se do Brna, oženil s Hildou Musilovou, se kterou se mu narodily dvě děti. Bezúhonný Dostál s dobrou pověstí pracoval jako krejčí.⁵⁴⁸ Filipiho vzali do vazby 26. července 1949, Křivku 17. srpna, Vintera, Šinkovského, Vlasáka, Mezulánika a Pohanku 18. srpna, Plotěného 21. srpna, Skotáka a Keithovou 22. září, Wágnera

⁵⁴⁴ Zpráva o pověsti – V. Skoták; M. Strítecký; K. Urban; J. Balatka; J. Šinkovský; K. Svoboda; K. Pohanka; B. Dobrovodský; V. Skoták; J. Filipi; A. Čoupek; V. Vinter; I. G. Popov; K. Malý; V. Jurišičová; O. Keithová, MZA, C 145, karton 182, f. 158; 160; 162; 164; 171; 175; 178; 180–181; 183; 185; 191; 195–196; 198; 205.

⁵⁴⁵ Žádost o sdělení výpisu z rejstříku trestů – J. Plotěný, MZA, C 145, karton 182, f. 177.

⁵⁴⁶ Zpráva o pověsti – V. Vlasák; K. Wágner, MZA, C 145, karton 182, f. 172; 206.

⁵⁴⁷ Žádost o sdělení výpisu z rejstříku trestů – K. Wágner, MZA, C 145, karton 182, f. 170.

⁵⁴⁸ Zpráva o pověsti – M. Dostál, MZA, C 145, karton 182, f. 166.

30. srpna, Dostála 22. října, Stříteckého 8. prosince, Urbana 10. prosince, Dobrovodského 13. prosince, Svobodu 18. prosince, Balatku 22. prosince, Popova 23. prosince, Malého 16. ledna 1950, Jurišičovou 7. února a Čouпка 20. února.⁵⁴⁹ Čoupek musel být později převezen do brněnské nemocnice kvůli operaci.⁵⁵⁰ Vazba probíhala v Krajské soudní věznici v Brně, Křivka, Střítecký, Urban, Balatka, Svoboda, Dobrovodský, Filipi, Popov, Malý, Jurišičová a Dostál byli nejdříve drženi ve Znojmě.⁵⁵¹ Ve znojemské věznici, kde jedno patro patřilo přímo StB, potkal Křivku již jedenkrát zmiňovaný Vincenc Koutník, který později přinesl svědectví o jeho zuboženém stavu, zahrnujícím mimo jiné přelomený nos a zlomené zánártní kosti, o což se zasloužili vyšetřovatelé.⁵⁵² Stav Křivkových nohou ilustruje i skutečnost, že během přelíčení musel mít podle svědků bačkory.⁵⁵³

Následující příklad potvrzuje, že během vazby StB sledovala vyšetřované také pomocí nejrůznějších spolupracovníků. Důvěrnice 125 Věra, vězeňkyně, v březnu 1950 hlásila předání vzkazu Jurišičovou, a to vyhozením z okna cely na nádvoří známému příslušníkovi SNB. Lze se domnívat, že Věra byla umístěna na celu s Jurišičovou, jelikož oznámila i přesné znění vzkazu. Stejná důvěrnice informovala o měsíc dříve, že se na cele mluvilo o poměru Keithové s Křivkou a Keithová si stěžovala, že příslušníci StB neumí být diskretní, jelikož prý o poměru i protokolárně vypovídala, protože doufala, že si tím pomůže. Podle Věry se měl Křivka dopustit i dalších poklesků: „jedna z prostitutek, která chodila během dne na práci, po návratu do cely řekla, že viděla Křivku, který byl /doslovně/ jejím kořenem a dostala od něho 1.000 Kčs.“⁵⁵⁴

Předpokládal jsem, že se důvěrnice chtěla StB zavděčit pro nějakou výhodu. Navíc jsem Křivku považoval za pobožného člověka, jehož manželka později žádala, aby ho před popravou mohl navštívit farář.⁵⁵⁵ Minimálně tvrzení, že ve věznici kolovaly zvěsti o bližším kontaktu Křivky a Keithové se však zakládají na pravdivém základě a Věra nelhala. Při bádání jsem totiž narazil na podobné zmínky ve výpovědi Keithové před StB. Zpočátku její líčení událostí připomíná nevinný přátelský vztah, kdy si Keithové Křivka chodil stěžovat na manželskou krizi: „(...) seznámila jsem se s Petrem Křivkou důvěrněji a zvala jsem ho k nám na návštěvu a tento skutečně k nám v pozdější době počínal častěji docházet. Proti tomuto mému počínání neměl můj manžel žádných námitek a s návštěvami Petra Křivky, kterého jsme litovali kvůli jeho nešťastnému manželskému životu, souhlasil.“ Závěr protokolu ale něco takového vylučuje: „(...) své jednání zdůvodňuji tím, že Petr Křivka věděl o poklesku, kterého jsem se dopustila jako vdaná a tímto mě přinutil pod pohrůžkou, že to řekne manželovi, k ilegální práci.“⁵⁵⁶ Pravdivost této části výpovědi nelze ověřit. Vše si mohla vymyslet StB s cílem Křivku ponížít a psychicky zlomit, Keithová ve snaze prokázat, že jednala pod Křivkovým nátlakem nebo intimní poměr obou skutečně existoval. Divím se ale, že se v žádném z výsledkových protokolů z Brna nevyskytuje Křivkovi položená otázka týkající se jeho vztahu ke Keithové.

Křivkův vyšetřovací spis neobsahuje protokoly o případných výsledcích ve Znojmě, které jistě proběhly, jak již bylo naznačeno. Křivku poprvé oficiálně protokolárně vyslechli

⁵⁴⁹ Rozsudek Státního soudu Brno z 23. února 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 1141.

⁵⁵⁰ Dopis Krajské soudní věznice Brno Státnímu soudu Brno z 6. února 1951, MZA, C 145, karton 182, f. 314.

⁵⁵¹ Dopis SVS Znojmo Státnímu soudu Brno z 15. února 1951, MZA, C 145, karton 182, f. 312.

⁵⁵² J. BARTA, *Odbojář Vincenc Koutník*, s. 57.

⁵⁵³ <http://www.pametnaroda.cz/story/krivka-zdenek-1927-55> (ověřeno k 20. 2. 2016)

⁵⁵⁴ Úřední záznam z 16. února; 9. března 1950, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Operativní svazek 3, f. 296; 300.

⁵⁵⁵ Dopis Růženy Křivkové Státnímu soudu Brno z 27. března 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 413.

⁵⁵⁶ Protokol o výslechu (O. Keithová) z 17. listopadu 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Osobní vyšetřovací svazek O. Keithová, f. 20; 32.

23. srpna 1949 v Brně, necelý týden po jeho zatčení. Petr Křivka podle protokolů uvedl: Pocházel z osmi sourozenců, z nichž celkem čtyři zemřeli. Bratr František pracoval jako strojvedoucí, bratr Antonín jako rolník a sestra se provdala a bydlela ve Strachotíně u Hustopeče. Křivka se vyučil jako zámečnický, během první světové války bojoval v Itálii a během dovolené zběhl. Do okupace byl zaměstnán jako zámečnický. V dubnu 1940 uprchl z Protektorátu a ve Francii vstoupil do československé armády, v roce 1943 ho přeložili k hradní stráž. Po válce se stal vozovým revizorem a od roku 1949 byl v penzi. S manželkou Růženu měli dvě děti, Růženu a Vladimíra, který v červenci 1948 utekl do Švédska. Křivka byl národním socialistou, patřil k zakladatelům strany na Hustopečsku a působil i v předsednictvu, ale roku 1946 se z něj stal pouhý řadový člen. Křivkův strýc Jan Bařina bydlel v Texasu. Kvůli nespokojenosti s únorem 1948 založil protistátní organizaci sestavenou z bývalých národních socialistů. Organizace se měla zaměřit na agitaci, pořádání demonstrací a rozšiřování protirežijních letáků. V březnu 1948 se v brněnském pivovaru seznámil s Josefem Šinkovským, t. č. pod vlivem alkoholu. Později se sešli a Šinkovský Křivkovi slíbil spolupráci. Šinkovský získal do organizace dva vojáky, kteří měli provádět nábor mezi vojáky.

Křivka podle protokolu StB potkal studenta Josefa Jandu, který ho informoval o nespokojenosti studentů s novým režimem. Janda si stěžoval na vyhazování některých studentů a chtěl po Křivkovi pomoc s útekem přes hranice. Nakonec ale Křivka Jandu odradil od útěku a přemluvil k zapojení do organizace. Přes letní prázdniny si později dal Janda v ilegální činnosti pauzu. S organizací spolupracoval Křivkův známý z Anglie, Antonín Ticháček, který si vytvořil vlastní skupinu. V pivovaru Křivka seděl u stolu s Karlem Wágnerem, ozbrojeným pistolí a pravděpodobně hledajícím nové spolupracovníky. První větší schůzky, konané v březnu 1948 v pivovaru, se zúčastnili Křivka, Šinkovský, vojáci, Janda, Ticháček a Wágner. Křivka se stal velitelem s krycím jménem „Táta“, propagaci a organizaci měli zajišťovat studenti, Šinkovský sledovat funkcionáře KSČ. Wágnerovi se schůzky moc nelíbily a chtěl rovnou přejít k akcím. Wágner plánoval spolupracovat se studenty bez Křivky, s čímž Křivka nesouhlasil. V červenci 1948 Šinkovský přivedl Křivkovi dva letce, Vaška a Frantu. Oběma Křivka sdělil své pravé jméno i plány organizace. Od Křivky dostali studenti zbraně. Jednu pistolí koupil Křivka v restauraci při náhodném setkání s neznámým mužem za 600 Kčs. Wágner projevoval stále větší netrpělivost a nesouhlasil s pouhým schůzováním. V srpnu 1948 Křivka označil organizaci číslem 9909. Jedním ze spojů, se kterými Křivka pracoval, byl Juříček s krycím jménem Hela⁵⁵⁷, který se mu prokázal potvrzením od Československé národní rady v Londýně. Hela žádal informace o armádě, hospodářství a politice. Křivka ho seznámil se svými spolupracovníky.

Jan Korejs podle Křivky údajně Helovi nevěřil, přesto s ním spolupracoval. Křivka Korejse informoval o svých záměrech, zejména o vyvolání nespokojenosti obyvatel pomocí letáků. Korejs přijal Křivkovu nabídku a slíbil pomoc organizaci. Zpravodajské dotazníky a další dokumenty Křivka ukryl u Oldřišky Keithové, která o činnosti organizace věděla, ale kromě skladování materiálů se na ní více nepodílela. Přes manželku poznal Křivka Terezii Krulovou⁵⁵⁸ z Armády spásy, ženu specializující se na převádění lidí za hranice. Kolem října 1948 žádal Hela vyplnění zpravodajských dotazníků, ale skupina ještě žádné informace nezískala. Hela naplánoval schůzku, na které ho vojáci informovali o armádě, a Šinkovský

⁵⁵⁷ Ve skutečnosti se jednalo o dalšího z agentů StB, stejně jako v případě Toma a Willyho. Viz Dopis Útvaru 518-A Útvaru 701-A z 22. června 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Operativní zprávy, f. 74.

⁵⁵⁸ Terezie Krulová (1910–?), úřednice, 1951 odsouzena za velezradu a vyzvědačství ke čtyřadvaceti letům vězení. Životní data viz Rozsudek Státního soudu Brno z 7. dubna 1951, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Skupinový svazek, f. 12;

o textilní továrně, kde pracoval. Wágner kvůli nedůvěře neřekl Helovi nic. Janda s Korejsem sestavovali výbor organizace. Velitelem měl být Křivka, Korejs jeho zástupcem. Synovec Františka Křivku pověřil budováním organizace na Jihlavsku, další synovec Zdeněk měl působit jako spojka mezi Františkem a Petrem Křivkovými. Synovec ale nejdříve hodlal splnit školní povinnosti. V prosinci 1948 přivezl Hela Křivkovi fotoaparát a pistoli a naléhal na odevzdání vyplněných dotazníků, jenže je Křivkovi stále nikdo nevrátil, ani nepřinesli žádnou informaci. Později si Hela chtěl vyzvedávat zprávy nikoliv přes Křivku, ale přímo od konkrétních osob.

V lednu 1949 se podle protokolu Křivka seznámil s Rudolfem Pohlem, který se měl soustředit na Vyškovsko, a dostal od Křivky několik zpravodajských dotazníků. Wágner a Šinkovský podezřívali Helu ze zrady dvou zatčených spolupracovníků, vojínů. Hela nepřivezl žádné žádané zbraně ani peníze ze zahraničí, což mu Wágner vyčítal. Skupina vlastnila fotoaparát, ale nesehnala film. Wágner se Šinkovským plánovali Helu zabít, protože ho už skutečně považovali za konfidenta, Šinkovský se dokonce pokusil vynutit z Hely přiznání násilím. Křivkův bratr Antonín se skrýval, protože mu hrozilo zatčení. Hela odmítl převzít Antonína Křivku přes hranice, ale slíbil dodat zbraně. Nedůvěřivý Wágner požadoval od Hely předložení rakouských dokladů a Hela ukázal potvrzení rakouské pobočky Československé národní rady v Londýně. Křivka se dozvěděl o zatčení několika spolupracovníků v Hodoníně. Dr. Korejs prověřil Helu a zjistil ze spisů Krajského soudu Brno, že Helu potrestali za ilegální přechod hranic, proto ho za spolupracovníka StB nepovažoval. Korejs dostal od Hely šifrovací klíč. Krůlová se snažila o vytvoření čistě ženské organizace. Křivkovi vyčínila, že jeho organizace nic nedělá a vyjádřila potřebu odstranit některé osoby spjaté s režimem. Za tím účelem si Šinkovský koupil rukavice. Antonín Ticháček se doslechl o jedné organizaci, kterou vedli muži s krycími jmény Tom a Willy.

Podle protokolární výpovědi v březnu 1949 domluvil letec Franta schůzku s kapitánem Tomem a velitelem Willym. S Křivkou se sešli v lese u rosického vodojemu a Křivka je podrobně o své organizaci informoval. Willy Křivkovi doporučil převádění přes hranice u Břeclavi a získání informací o stanicích SNB. Naopak s útoky na komunistické funkcionáře nesouhlasil, prý je v zahraničí zakázali. Křivka souhlasil se sloučením své a Willyho organizace s tím, že „*veškeré velení převezme Villi a Tom.*“ Spojkou mezi nimi a Křivkou bude letec Franta. Willy si vzal na starost prověření Hely a nelíbilo se mu, aby skupina Helovi předávala informace. Korejsovi oznámil Křivka, „*že hlavní vedení měl by Tom a Villi a (...) [Křivka by] vedl pouze dosavadní svoji organisaci.*“ Na konci března došlo k vytvoření výboru Křivkovy organizace, v čele stanul on sám, zastupoval ho Korejs, Keithová, která shromažďovala peníze pro podporu vězňů, dostala na starost finance, Krůlová sociální záležitosti a Janda studentskou organizaci. Seznam osob a funkcí měl dostat každý funkcionář organizace. Korejs žádal dodání jedu, což mu slíbil letec Franta. Někteří Křivkovi vyčítali předání velení Tomovi a Willymu, ale Křivka tvrdil, že jeho organizace bude stále vyvíjet samostatnou činnost. Tom Křivku popoháněl, aby zajišťoval přecházení přes hranice, sehnal léky a obvazy a slíbil finanční prostředky ze zahraničí, ale zbraně až těsně před plánovaným převratem. Přechod v Klenčí ověřil osobně Janda a přešel hranice bez problémů. Pohl získal pro spolupráci nějaké důstojníky. V dubnu 1949 obdržel Křivka návod na výrobu výbušnin. Křivka vytýkal synovci, jak to, že se ještě Jihlavsko nezapojilo do ilegální činnosti. Šinkovský se zmínil, že by mohl unést prezidenta Antonína Zápotockého při jeho návštěvě Brna. Nakonec návrh zamítli. Janda rozšiřoval letáky.

Korejs podle Křivkovy zaznamenané výpovědi řekl, že by v případě dostatku výbušnin zničil všechny trestní spisy, umístěné v Praze. Jandovi spolupracovníci ukrývali v Řečkovicích dvě

vysílačky. S Jandou pracoval Zdeněk Křivka na rozdělení Brna na několik částí, z nichž každou by měl na starost určený velitel. Křivka se pohádal s Helou, který požadoval vrácení pistole a fotoaparátu a tvrdil, že si Willyho prověří. Krůlová zamýšlela přes jednoho dozorce pomáhat vězňům z donucovací pracovny na Lidické. Dále plánovala útek manželky zesnulého prezidenta Beneše, Hany⁵⁵⁹, o který ale bývalá první dáma ani zájem neměla. Tom varoval Křivku před policií a upozornil na stálý zákaz provádění teroristických akcí bez schválení ze zahraničí. Chtěl, aby si Křivka vytvořil z několika členů osobní stráž, zavedl přísnou disciplínu a členy organizace odmítající plnit rozkazy, zejména neprovádět útoky, předal Tomovi k potrestání, což pro ně mohlo znamenat i likvidaci. Korejs se v květnu 1949 chystal k útěku. Janda plánoval obsazení rozhlasu, úřadů a škol studenty během převratu. Křivkův bratr František slíbil získání informací o drážních milicích, což skutečně učinil. Willy nabídl Křivkovi, aby mu v případě potřeby odeslání zpráv informace předal, že je s Tomem odešlou vysílačkou. Křivkova skupina ji totiž neměla a lidé z Řečkovic jim vysílačky odmítali dát. Janda či někdo jiný dal Křivkovi seznam příslušníků SNB v Mikulově. Organizaci chyběly peníze, proto Korejs přišel s nápadem padělání pětistícových bankovek v celkové hodnotě půl milionu, což se ale později nezdařilo. Také chtěl k otravě některých osob použít tyfové bakterie, které by se jim přidaly do jídla, vytvořil návrh protirežijního letáku a získal pro organizaci inženýra ze Zbrojovky, který se podílel i na německých střelách V 1 a jeho výpočty měl Křivka předat Tomovi.

Křivkovi podle protokolů z výsledku předávali později jeho spolupracovníci informace o některých továrnách, např. o brněnské zbrojovce včetně plánu. Willy slíbil v červnu 1949, že Křivku vezmou zanedlouho do zahraničí. Krůlová získala seznam brněnských stanic SNB a vyplněné formuláře o národní spolehlivosti. Šinkovského Křivka nabádal, aby omezil pití. Podle dopisu ze zahraničí neměl Křivka již spolupracovat s Helou. Od nějaké spojky ze zahraničí se dozvěděl, že se Hela snad dopustil i zrady. Ke konci června Willy žádal po Křivkovi svolání schůzky všech vedoucích jednotlivých skupin. Pistoli, kterou od něj dostal, dal letci Frantovi. V červenci sestavil Křivka „Rozkaz č. 1“. Mělo se jednat o představení cílů organizace ve dvanácti bodech. Rozkaz předal i Tomovi. Tom ukrýval zbraně ve skladišti v lese. Františku Křivkovi staršímu, bratrovi Petra Křivky, se podařilo založit skupinu, jejíž členové byli strojívníci. Křivka a ostatní, včetně letce Franty, hledali kolem Macochy vhodné úkryty pro partyzány. Jeden z vojáků osvobodil Jana Horskáka, člena skupiny z Veselí, z brněnské vojenské věznice. Horskáka podezřívali z prozrazení členů organizace při výslechu. Willy to potvrdil a Horskáka zajal. Dále Křivkovi slíbil předvedení skladiště zbraní. O Horskákově osudu se mělo rozhodovat na svolané schůzi vedoucích skupin z Hradištska a Brna, konané u Brněnské přehrady, kde Willy předložil Horskákovu výpověď u StB. Někteří členové skupiny navrhovali pro Horskáka trest smrti. Willy se rozhodl vše ještě jednou prověřit a Horskáka i nadále držet v lese. Křivka vydal „Rozkaz č. 2“, vyzývající členy organizace k získávání informací o příslušnících SNB. V polovině srpna 1949 se Korejs již plně připravil k útěku do Vídně a představil Křivkovi svého známého, Konráda Laubeho, který organizaci přenechal německý samopal.

Zhruba 11. srpna 1949 podle protokolu proběhla prohlídka skladiště zbraní, kterou Willy Křivkovi slíbil. Skladiště se nacházelo ve starém mlýně za Tišnovem. Obsahovalo přibližně dva kulometry, deset samopalů, dvacet až třicet pušek, dvě pušky s dalekohledy, náboje, granáty, jedy, konzervy a léky. Willy předpovídal převrat na jaře 1950. Asi 14. srpna

⁵⁵⁹ Hana Benešová (1885–1974), narozena jako Anna Vlčková, 1909 sňatek s Edvardem Benešem, po odchodu Beneše do exilu vězněna rakouskými úřady, 1938 odchod s manželem do exilu, 1945 návrat do ČSR, 1949 po smrti manžela život v ústraní. Životní data viz Petr ZÍDEK, *Hana Benešová 1885–1974*, Tábor 2013, f. 3; 15; 20; 40; 49–50.

seznámil Laube Křivku s Květoslavem Kyzlíkem. Kyzlík neměl zájem o zpravodajskou činnost, ale pouze vytvářel a sjednocoval skupiny. Nabízel peníze, zbraně a vysílačky. Tom přes svého řidiče Jaroslava vzkázal, aby Křivka na 17. srpna svolal velitele skupin do Bučovic, což Křivka učinil. S Willym se měl sejít v hájovně v lese, kam Jaroslav postupně vozil členy skupiny. Letec Franta na schůzku nepřišel. Zatčení po opuštění vozu popsal Křivka následovně: „*Nato jsme byli někým vyzváni abychom dali ruce vzhůru. (...) a v tom se rozsvítily reflektory a my jsme byli spoutáni a odvedeni do lesa do autobusu, kde jsem uviděl všechny vedoucí ilegálních skupin, kteří přede mnou odjeli.*“ Křivka se domníval, že Tom a Willy se skrývají na Tišnovsku v lesích.

Až v únoru 1950 se v protokolech objevují více jména ostatních později obžalovaných a odsouzených a velkolepější plány organizace. Štěpána Gavendu poznal Křivka údajně přes Ticháčka, chtěl od něj instrukce ze zahraničí a informace o jeho synovi. Gavenda přivezl zpravodajské dotazníky. Korejs přivedl Křivkovi Viktora Mezulánika, který dostal za úkol získání asi šesti spolehlivých lidí a vyplnění zpravodajských dotazníků. Jaroslav Plotěný měl sehnat informace o brněnské Zbrojovce spolu se svým kamarádem Vilémem Vlasákem, Keithová o Královopolské strojírně, konkrétně o minometu. Rudolf Pohl získal seznam všech československých vojenských útvarů a Krulová seznam konfidentů StB. Karel Pohanka by spolupracoval až po ověření, že skupina komunikuje skutečně s Londýnem, a to vysíláním určité věty v londýnském rozhlase, později se už s Křivkou neviděli. Jan Filipi přišel do Československa jako agent s cílem obnovit spojení s Křivkovou skupinou a přinesl informaci o ukončení spolupráce s Helou. Od Jana Kristka měla skupina obdržet granáty. Po povstání měl být komunistům zabráněn útek do SSSR, do čela země by se postavil zahraniční národní výbor a ihned by došlo k přijetí Marshallova plánu. Organizace plánovala vyhazování sekretariátů KSČ do vzduchu včetně zavraždění některých politiků. Každý odpor proti organizaci měl být tvrdě potlačen. Křivka uváděl jako původní záměr organizace ukončit znárodnování a dosáhnout demonstrací, ale později prý chtěl vytvořit organizaci připravující se na ozbrojené povstání a svržení režimu. Jedna z posledních vět v protokolu byla zaměřena proti národním socialistům: „*(...) uvedenou protistátní činnost jsem vyvíjel z toho důvodu, poněvadž jsem byl dlouholetým členem a funkcionářem strany nár. soc. a byl vychován v jejích zásadách. Po únorových událostech 1948 byl jsem změnou politických poměrů roztrpčen, zejména tím, že strana nár. soc. v bývalém složení byla rozpuštěna. V důsledku toho jsem měl proti celému novému státnímu zřízení zášť.*“⁵⁶⁰

Z výslechových protokolů Petra Křivky do února 1950 vyplývá, že bez zásahu StB by Křivka s přáteli a známými zůstal nejspíše u schůzek v restauračních zařízeních, při kterých by se nadávalo na režim, a maximálně by někdo z přítomných navrhl nějaký nereálný plán typu únos prezidenta, který by nikdy nepřesáhl verbální rovinu. Jediný, kdo mohl představovat aspoň potenciální hrozbu pro režim, byl Karel Wágner, nespokojený věčným schůzováním, avšak bez nalezení člověka podobně ochotného k akcím by se sám k ničemu asi stejně neodhodlal. Pokud by organizace vůbec existovala, tak skutečně jen formálně, každý aktivní člen by dříve či později odešel nečinností znechucen. Ani příchod Hely z StB výrazně nezvýšil činnost organizace. Za několik měsíců nebyli členové schopni sehnat žádné relevantní informace, které by se daly použít pro vyplnění Helových zpravodajských dotazníků. Po seznámení s agenty StB Tomem a Willym se Křivka nechal pouze vést.

⁵⁶⁰ Protokol o výslechu (P. Křivka) z 23. srpna; 27.–29. srpna; 30. srpna; 31. srpna; 1. září; 5. září; 6. září; 7. září 1949; 3. února 1950, ABS, BN-V, V-2669 Brno, P. Křivka, f.; 16–23; 25–27; 30–34; 36–38; 41–42; 44–48; 50–51; 56–58; 60–68; 71; 76; 80; 82–84; 86; 88–90; 93–94; 97; 100; 103–106; 108; 110–111; 115–116; 122–123; 125; 129; 136; 138–139; 145–147; 153–157; 163–164; 180; 183; 185; 205; 208; 211; 215–216; 224; 234; 244; 254; 266; 271; 273; 282.

Většina výslechových protokolů tedy Křivku kupodivu, když Křivkovy protokoly srovnáme s protokoly osob později popravených a zmiňovaných v předchozích kapitolách, nelíčí jako velitele mohutné protistátní organizace, ale jen jako „papírového“ velitele, naivního člověka, který o svých plánech a ilegální činnosti mluvil téměř s každým, kdo byl ochoten poslouchat a měl výhrady k režimu, zbraň si neváhal koupit od náhodného kolemjdoucího. Velké autority Křivka asi také nepožíval, řada členů protistátní činnosti hodlala provádět spíše „rekreačně“. A když už mělo k nějaké činnosti dojít, jednalo se o iniciativu někoho jiného, Hely, Toma a Willyho. Neznamená to však, že by Křivka nebyl statečným mužem, který se snažil ochránit svobodu vybojovanou na poli druhé světové války.

30. října 1950 obžaloval státní prokurátor Křivku z velezrady a vyzvědačství, Mezulánika z velezrady a vyzvědačství, Stříteckého z velezrady a vyzvědačství, Urbana z velezrady, Balatku z velezrady, Šinkovského z velezrady a vyzvědačství, Svobodu z velezrady, Pohanku z velezrady a vyzvědačství, Dobrovodského z velezrady a vyzvědačství, Skotáka z velezrady a vyzvědačství, Filipiho z velezrady a vyzvědačství, Čoupka z velezrady a vyzvědačství, Vintera z velezrady a vyzvědačství, Popova z velezrady a vyzvědačství, Malého z velezrady, Jurišičovou z velezrady, Keithovou z velezrady a vyzvědačství, Plotěného z velezrady a vyzvědačství, Vlasáka z velezrady a vyzvědačství, Wágnera z velezrady a Dostála z velezrady.⁵⁶¹

14.3 Zdeněk Tůma

Zdeněk Tůma se narodil 5. dubna 1904 v Hrazánkách u Sedlčan Františkovi a Antonii (roz. Veselé) Tůmovým. Odstěhoval se do Brna, oženil a vstoupil do armády. Podle SNB měl dobrou pověst a trestní rejstřík bez poskvrny.⁵⁶² Podplukovníka na dovolené s čekáním Tůmu zatkl 18. listopadu 1949.⁵⁶³ 19. listopadu při výslechu na Velitelství oblasti 3 v Brně podle protokolu uvedl: V létě 1948 se seznámil se štábním kapitánem Ottou Černým a běžně spolu konverzovali. U krejčího Miloslava Dostála se setkal s chlapcem, kterého Dostál představil jako syna Černého. V červnu 1949 potkal Černého před zábrdovickou vojenskou nemocnicí. Tůmu doprovázel kapitán František Vystrčil. Otto Černý kritizoval poměry, zmínil se o novém odboji a ukázal jim pistoli. Tůma Černého plně nevnímal, myslel na svoji blížící se operaci žaludku. Černý určitě nemluvil o žádné ilegální organizaci nebo dokonce o jejím názvu. S odstupem považoval Tůma Černého za provokatéra. To stejné si myslel i Dostál. Tůma popřel, že by mu Dostál předal nějaké protistátní letáky nebo se s ním bavil o ilegální organizaci. Stejně tak i předání dvou samopalů Dostálovi, jelikož Tůma jediný samopal, co měl, odevzdal ihned po válce. Tůmův syn s ostatními dětmi po válce sbíral střelný prach a náboje, se kterými si potom hráli, proto se nacházely u Tůmy doma.⁵⁶⁴

Od 23. listopadu byl Tůma již umístěn ve Vojenské věznici Brno.⁵⁶⁵ O dva dny později na něj vrchní vojenský prokurátor plukovník JUDr. Jaroslav Šedivý uvalil vyšetřovací vazbu. Podezřívá Tůmu, že se v dubnu 1949 dozvěděl o nelegální činnosti Otto Černého a Miloslava Dostála, ukrýval výbušniny a Dostálovi dal dva samopaly. Čímž se měl dopustit nepřekážení nebo neoznámení trestného činu a nedovoleného ozbrojování.⁵⁶⁶ Podle protokolu na

⁵⁶¹ Žaloba z 30. října 1950, MZA, C 145, karton 182, f. 264.

⁵⁶² Zpráva o pověsti – Z. Tůma, MZA, C 145, karton 182, f. 204.

⁵⁶³ Trestní oznámení z 22. listopadu 1949 – Z. Tůma, MZA, C 145, karton 182, f. 39.

⁵⁶⁴ Protokol o výslechu (Z. Tůma) z 22. listopadu 1949, MZA, C 145, karton 182, f. 51–58.

⁵⁶⁵ Hlášení přírůstku z 23. listopadu 1949 – Z. Tůma, MZA, C 145, karton 182, f. 44.

⁵⁶⁶ Rozhodnutí vrchního vojenského prokurátora z 25. listopadu 1949, MZA, C 145, karton 182, f. 40.

vojenském velitelství vypověděl následující: Obchodník Vilouš Plotice, kterého Tůma neznal, mu přinesl vzkaz s žádostí o schůzku od Benedikta Bednáře, v té době na útěku z psychiatrické léčebny v Černovicích. Bednářova manželka oznámila Tůmovi, že se Bednář pravděpodobně nachází již v zahraničí. Zatčený Bednář mu poslal moták z vězení, ve kterém se zmiňoval o Tůmově slibu Bednářovi pomoci s útekem a jakési schůzi ve sklepě. Tůma moták odevzdal StB. Tůma změnil výpověď v případě samopalů. Schovával doma dva samopaly, ale znehodnocené, které dostal jako dárek od ruských vojáků. Stále popíral, že by s ním Černý hovořil o nějaké ilegální organizaci. V dubnu 1949 si Tůma Dostálovi stěžoval na své přeložení do Bruntálu a schoval si u něj dva samopaly. Dostál jednou Tůmovi ukazoval nějaké propagační letáky, které považoval Tůma za legální a půjčil si je domů. Tůma popíral, že by věděl o Černého nebo Dostálově nelegální činnosti.⁵⁶⁷

MUDr. František Vystrčil se podle protokolu snažil od Tůmy distancovat, nebyli prý žádní velcí přátelé a Tůmy považoval za kariéristu. Stýkali se již jen jako lékař a pacient. Vystrčil připustil, že by Tůma mohl nadužívat morfium. Nevzpomínal si na setkání s Černým před nemocnicí.⁵⁶⁸ Výpověď nezměnil ani při konfrontaci s Tůmou, Tůma též.⁵⁶⁹ V lednu 1950 uvedl podle protokolu Tůma náměstkovi vrchního prokurátora podplukovníkovi JUDr. Robertu Hájkovi při výslechu: „*Prohlašuji, že se doznávám k tomu, že jsem v dubnu 1949 dal Dostálovi do úschovy dva samopaly, jejichž původ jsem vysvětlil v administrativním protokolu. Dále se doznávám, že jsem se dověděl, že Bednář byl osvobozen z ústavu pro choromyslné a nic jsem nehlásil. Jinak jakýkoliv styk s ilegální organizací naprosto popírám a prohlašuji výpověď Černého i Dostála v tomto směru za naprosto vymyšlenou.*“⁵⁷⁰

Od ledna vyšetřoval JUDr. Šedivý Tůmu již kvůli podezření z velezrady. Dostál měl být zapojen do Světlany.⁵⁷¹ Vrchní vojenský prokurátor postoupil případ civilní prokuratuře. Tůma kvůli výraznému hubnutí žádal o převoz do nemocnice. Vojenský prokurátor doporučoval, aby Tůmu léčili v civilní věznici, nikoliv ve vojenské nemocnici, kde se nacházel Vystrčil.⁵⁷² 23. února převezli Tůmu do Krajské soudní věznice v Brně.⁵⁷³ Státní prokuratura Brno navrhla vyloučení Tůmova případu, který měl být projednán samostatně. Tůma se v té době nacházel již jako odsouzený v Ostrově u Karlových Varů.⁵⁷⁴ Odpykával si zde čtyřletý trest odnětí svobody za nepřekažení nebo neoznámení trestného činu, ke kterému ho odsoudil Státní soud Praha 15. května 1950.⁵⁷⁵ Státní soud Brno návrhu v únoru 1951 vyhověl.⁵⁷⁶ V červenci ho ještě potrestal šestiměsíčním vězením Státní soud Brno za nepřekažení a neoznámení trestného činu a nedovolené ozbrojování, které se týkalo již zmíněných dvou samopalů.⁵⁷⁷

⁵⁶⁷ Protokol o výslechu (Z. Tůma) z 28. listopadu; 13.–14. prosince; 15. prosince 1949, MZA, C 145, karton 182, f. 66; 69–72, 74–77; 83.

⁵⁶⁸ Protokol o výslechu (F. Vystrčil) z 15. prosince 1949, MZA, C 145, karton 182, f. 84–86.

⁵⁶⁹ Protokol o konfrontaci z 15. prosince 1949, MZA, C 145, karton 182, f. 87.

⁵⁷⁰ Protokol o výslechu (Z. Tůma) z 5. ledna 1950 – Z. Tůma, MZA, C 145, karton 182, f. 91.

⁵⁷¹ Rozhodnutí vrchního vojenského prokurátora z 6. ledna 1950, MZA, C 145, karton 182, f. 92.

⁵⁷² Dopis Vrchní vojenské prokuratury Brno Státní prokuratuře Praha z 6. ledna 1950, MZA, C 145, karton 182, f. 93.

⁵⁷³ Dopis Státní prokuratury Brno Státnímu soudu Brno z 23. února 1950, MZA, C 145, karton 182, f. 93.

⁵⁷⁴ Dopis Krajské prokuratury Brno Krajskému soudu Brno z 12. února 1951, MZA, C 145, karton 182, f. 326.

⁵⁷⁵ Dopis Stanice SVS Ostrov u Karlových Varů Státní prokuratuře Brno, MZA, C 145, karton 182, f. 327.

⁵⁷⁶ Usnesení Státního soudu Brno z 17. února 1951, MZA, C 145, karton 182, f. 328.

⁵⁷⁷ Rozsudek Státního soudu Brno z 19. července 1951, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Skupinový spis Laube, f. 31.

14.4 Křivkova činnost v hlášení agentů StB

Na základě operativního materiálu StB se osobně domnívám, že Křivkovu činnost měla StB velmi dobře zmapovanou a její většinu později usměrňovala a řídila, jak již bylo v úvodu kapitoly naznačeno. Dokazují to, i když nikoliv vždy zcela výslovně, zejména hlášení agentů StB, kteří byli v přímém kontaktu s Křivkou.

Agent A-4 Harry⁵⁷⁸ hlásil, že Křivka v Brně zorganizoval pět skupin s označením A1–A5 a navázal spojení s dalšími protistátními organizacemi na Moravě i v Čechách. Hlavní skupina na Moravě převáděla u Lanžhota a Poštorné lidi přes hranice. Studentská skupina získala dvě vysílačky neschopné provozu. Harrymu Křivka ukazoval leták s výzvou k novým volbám. Řídící důstojník podepisující se jako „referent 13“ vyhodnotil informace tak, že skupina vyvíjí již činnost s celostátním rozsahem a Křivka se snaží o její centralizaci. Agent AP-16 Pavel hodnotil v květnu 1949 Křivkovou činnost jako více konspirační. Křivka plánoval další schůzky výhradně venku, nikoliv v místnostech. V Lanžhotě jednal o převádění osob. Křivka řekl Pavlovi, že i jeho bratr vede vlastní ilegální skupinu a zjišťuje výzbroj závodních milic. Křivkovi se podařilo přemluvit inženýra z výzkumného oddělení brněnské Zbrojovky ke spolupráci. Inženýr měl mít u sebe plány a patenty, se kterými chtěl utéct do zahraničí. Agent Pavel si pochvaloval, jak mu Křivka věří a zařídil mu schůzku s velitelem jiné skupiny. Nejednalo se však o skutečného ilegálního pracovníka, ale o spolupracovníka StB, která plánovala celou schůzku nahrávat. Křivka chtěl „odbojáři“ předat informace o Zbrojovce a vojenských útvech. A to pravděpodobně z vlastní iniciativy, StB „pouze“ organizovala schůzku. Pavlovi slíbil sdělení jmen svých zdrojů. Zmiňovaným materiálům přikládal Pavlův nadřazený velký význam.

Materiály předával Petr i agentu Harrymu. Jednalo se konkrétně o: „*Seznam podniků Zbrojovky a jména ředitelů, druh výroby. Dislokaci všech vojenských útvarů, jejich krycí čísla a místa přidělení. Údaje o posádce ve Vyškově – Dědicích. Údaje o pohraničním útvaru SNB 8822. Údaje o Stb v Mikulově, o krim. policii v Mikulově, útvaru SNB v Mikulově, jejich vyzbrojení, stav. Hlášení ilegální skupiny v Jihlavě[,] v Uh. Hradišti a v Brně.*“ Harry v hlášení uvedl, že Křivka v Brně vytvořil šest skupin, jejichž velitelé spadají pod něj, a studenti si zorganizovali vlastní organizaci napojenou na nějakou vojenskou organizaci. Řídící důstojník pravdivost informací ověřil u agenta Pavla a zdůraznil potřebu vést Petra Křivku kvůli jeho nezkušenosti. Tuto zmínku z 20. května 1949 považují za první prokazatelnou a doložitelnou snahu výrazně řídit Křivkovu činnost proti tehdejšímu režimu. Na konci května informoval agent Pavel po rozhovoru s několika členy Křivkovy skupiny, kteří mu důvěřovali stejně jako Křivka, o změně názvu organizace ze Stříbrné lišky na Ústřední výbor odboje. Pavel zařizoval další schůzky s údajným velitelem odbojové skupiny a Křivka opět předával zpravodajské materiály. Pavel po Křivkovi žádal obstarání mobilizačních plánů. Pavlův nadřazený, podepisující se jako „13“, sám působil jako zástupce velitele další z „odbojových“ skupin a vydával se za „kapitána Willyho“. Scházel se s Křivkou a Křivka mu věřil. V té době se snažil zejména vypátrat důstojníka z Vyškova, od kterého získával Křivka informace.

Pavel se svým řídicím důstojníkem zjistili od Křivky, že Jana Korejse stíhá policie, a proto musí brzy i s manželkou opustit stát. Jedním ze zdrojů Křivkovy skupiny měl být i brněnský příslušník StB, který je několikrát varoval před zatčením a konfidenty StB v Rakousku. Willy slíbil Křivkovi pomoc s ukrytím dvou důstojníků a chtěl po Křivkovi získání benzínu.

⁵⁷⁸ Agent Harry měl za úkol kontrolovat dalšího agenta Pavla. Viz Dopis Útvaru 518-A Útvaru 701-A z 27. května 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Operativní zprávy, f. 65.

V hodnocení získaných informací se řídicí důstojník StB Willy netajil, jak Křivku ovládá a plánoval si podřídit i velitele dalších odbojových skupin: „*Petr potřebuje stále vedení a instrukce, jak má řídit celou činnost této rozsáhlé ilegální skupiny. Nám plně věří a našich instrukcí dbá a podle nich se řídí. Podle vývinu celkové situace budeme moci ovládnouti větší část ilegálních skupin v ČSR. Mám v úmyslu, aby v případě, když již nebudem moci plně zvládnouti navazování Petrovy skupiny na jiné skupiny, docíliti našim nátlakem na Petra toho, aby pod naší instruktáží byl přesvědčen o tom, že skupiny, na které dál navazuje jsou vytvořené buňky policie a aby potom prostřednictvím svých příslušníků tyto skupiny rozbíjel a znemožňoval jim další činnost. Dále předpokládám, že v případě, když umístíme opět v lesích (...) dalšího člověka, utvrdíme Petra v tom, že jsme skupina, která má veliké možnosti a budeme pak moci lépe celou skupinu řídití.(...) Hodlám (...) svolati instruktáží schůzku všech velitelů buněk, na kterých dostanou přesné instrukce pro další práci, čímž usměrníme jejich činnost.*“ Rukou připsaný „pokyn referentům“ významně ovlivnil další osudy Jana Korejse, kterému v té době zbýval již jen měsíc a půl života: „*Korejsův odchod do zahraničí není žádoucí! Za každou cenu oddálit!*“ Schůzka všech velitelů skupiny 9909 proběhla 8. srpna u Brněnské přehrady.

Asi poslední instrukce dostal Křivka od StB prostřednictvím kapitána Willyho 14. srpna 1949, tři dny před svým zatčením. A to, aby skupiny nejednaly v případě akcí bez Křivkova a asi i Willyho schválení a zůstaly v pohotovosti. Křivka očekával příchod jednoho svého spolupracovníka ze zahraničí, který tam měl prověřit určité informace. Willymu slíbil seznam všech členů organizace. Ve zprávě vypracované 16. srpna nebyla uvedena žádná zmínka o plánovaném zatčení, které proběhlo následujícího dne. Řídicí důstojník pouze v kolonce „opatření“ uvedl převzetí seznamu od Křivky. Jako důvod zadržení Křivky mohla být obava StB z prozrazení své činnosti příchozí osobou ze zahraničí, která k StB evidentně nepatřila. Jenže skutečně StB nemohla dotyčného zadržet a Křivku ještě nějaký čas využívat? Ani zpráva ze dne zatčení, popisující setkání Petra s agentem Pavlem 15. srpna, vyvolává spíše pocit, že StB je se „spoluprací“ s Křivkou spokojena a žádnou zásadní akci neplánuje. Ráno 17. srpna navštívil Křivku ještě agent AK-15 Špirt, kterému řekl, že k zatčení jeho skupiny by byl potřeba celý pluk armády. 19. srpna navštívil Pavel Křivkovu manželku v době konání prohlídky StB. Křivka ukryl dokumenty u Oldřišky Keithové, která je s radostí, že se jich může zbavit, předala Pavlovi. Zmínka o Křivkově zatčení se objevuje až ve zprávě sepsané 26. září, kdy se Pavlovi podařilo zjistit, že Křivkova skupina dokonce získává od jednoho člena SNB informace o průběhu Křivkova výslechu. Podle řídicího důstojníka Křivka vše zpočátku popíral a nechtěl sdělit jméno žádného ze spolupracovníků.⁵⁷⁹

StB svůj vliv na Křivkovu organizaci konci května 1949, kdy ještě nedosáhl vrcholu, celkově hodnotila následovně: „*(...) pomocí našich spolupracovníků je celá skupina usměrňována, takže dopředu jsme informováni o činech, které skupina připravuje.*“⁵⁸⁰

14.5 Oficiální verze událostí

Podle pozdějšího verdiktu Státního soudu v Brně, tj. podle oficiální verze se případ odehrál následovně: Národní socialista Petr Křivka choval vždy nepřátelství ke komunistické straně. Křivka plánoval zničit důvěru občanů v KSČ, což mělo vyvrcholit demonstracemi. Křivka se

⁵⁷⁹ Agenturní zpráva z 22. dubna; 7. května; 8. května; 10. května; 11. května; 16. května; 20. května; 26. května; 1. června; 22. června; 16. srpna; 17. srpna; 23. srpna; 26. srpna; 30. srpna 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Operativní A listy, f. 23; 37–41; 52; 58; 67; 85; 125; 206; 208; 213; 224; 228; 241.

⁵⁸⁰ Dopis Útvaru 518-A Útvaru 701-A z 27. května 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Operativní zprávy, f. 73

sešel s Antonínem Ticháčkem, bývalým vojákem bojujícím na západě, který působil v uherskohradištské ilegální skupině se spojením na emigraci prostřednictvím agenta Štěpána Gavendy. Křivka se setkal s Gavendou, od kterého chtěl konkrétní úkoly. V listopadu do Křivkovy organizace vstoupili Josef Šinkovský a Bohumil Dobrovodský. Šinkovský dostal za úkol získat informace o průmyslu a armádě, dále také nábor vojáků, zejména letců. Od Gavendy obdržel Křivka zpravodajské dotazníky. Své organizaci dal Křivka s krycím jménem Táta krycí číslo 9909. Do činnosti zapojil i své příbuzné Františka a Zdeňka Křivku. Křivka se stýkal s americkým agentem Juříčkou s krycím jménem Hela. Do vedení organizace se dostal Karel Wágner, který po Křivkovi žádal teroristické akce, přepadávání, vyrobil výbušné bombičky a v dubnu 1949 přivedl do organizace Miloslava Dostála. Křivka žádal po Juříčkovi zbraně a vysílačky. Zpravodajské dotazníky ukrývala Oldřiška Keithová, u které se skupina scházela. Na její popud se ke skupině přidal Jaroslav Plotěný. Organizace plánovala útoky na funkcionáře KSČ. Plotěný dostal od Juříčka fotoaparát a získal pro organizaci Viléma Vlasáka. Oba Juříčkovi poskytli informace o jedné továrně včetně plánu. Křivka spolupracoval také s dalšími zahraničními agenty, Willym a Tomem, kteří vedli partyzánskou skupinu na Tišnovsku.

Soud se domníval, že Keithová slíbila získat výrobní plány z jedné továrny. Ke Křivkovi se přidal Viktor Mezuláník, který znal přes Josefa Balatku Dr. Korejse, s kontakty na zahraniční emigraci. Balatka měl sestavit seznam lidí, kteří by mohli pomáhat zahraničním agentům. Křivka odradil Mezuláníka od útěku do zahraničí, protože ho potřeboval v republice. Schůzi skupiny se účastnil Mezuláníkův bratranec Miloslav Strítecký, jehož Korejs požádal o sehnání tyfu k útoku na funkcionáře KSČ, který by zasílal v obálkách. Křivka mezitím detailně naplánoval puč. Křivka se seznámil s partyzánskou skupinou zahraničních agentů Willyho a Toma. V dubnu 1949 se připojil k organizaci Karel Svoboda. Svoboda se rozhodl pomáhat jen v případě protistátních letáků a špionáže a Šinkovskému obstaral gumové rukavice, aby s nimi zavraždil poslance KSČ. Od Šinkovského se o plánovaném atentátu dozvěděl Dobrovodský. Podařilo se mu zjistit informace o zabezpečení Českého rozhlasu. Jako další úkol dostal vytvořit seznam sympatizantů tehdejšího režimu a udělal si výpisky ze závodního časopisu jedné z velkých továren. Svoboda doporučil ke spolupráci svého známého Karla Pohanku, který se zaměřil na hospodářskou špionáž. Na základě mínění soudu se v červenci 1949 k organizaci přidal Vítězslav Skoták. Ten vyrobil plánek jednoho průmyslového areálu, kde se soustředil zejména na skladiště zbraní. Se Šinkovským vytvořil seznam sekretariátů KSČ a stanic SNB. Dr. Korejs dešifroval zprávy ze zahraničí a měl vyrábět výbušniny. Od Rudolfa Pohla obdržel Křivka seznam vojenských útvarů v ČSR. Keithová působila jako pokladník organizace, nahradit ji měl Karel Urban, který to však odmítl. Navrhoval varovat londýnský rozhlas před špionkou. Organizaci se podařilo získat zbraně a výbušniny.

Dostál patřil ke členům organizace Světlana a od podplukovníka Zdeňka Tůmy dostal dva samopaly. Skupina se zabývala také rozšiřováním letáků. Zahraniční agent Jan Filipi a Antonín Čoupek, kteří z Rakouska přišli pro manželku nějakého Ing. Vostrejže. S úschovou peněz jim pomohla Vlasta Jurišičová. Filipi měl předat dopisy Ing. Vladimíru Vinterovi a Ing. Ivanovi Georgiovi Popovovi, od kterých očekával potřebné informace, a Křivkovi instrukce od majora Táborka jako velitele zahraniční zpravodajské služby. Čoupeka a Filipiho ubytovával Josef Malý.⁵⁸¹

⁵⁸¹ Rozsudek Státního soudu Brno z 23. února 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 1147–1154.

14.6 Hlavní přelíčení

Státnímu soudu a prokuratuře byly během hlavního přelíčení z podniků zasílány rezoluce požadující přísné potrestání obžalovaných. Např.: „*My, zaměstnanci závodu Velké říjnové revoluce TOS Kuřim, nanejvýše rozhořčení činy a přípravou dalších protistátních činů skupiny záškodníků (...). Žádáme přísné potrestání těchto záškodníků, kteří nejen, že usilovali o zvrát naší lidově demokratické republiky československé, ale uskutečněním jejich činů by přivedilo zmaření nejen životů jednotlivců, ale i celých rodin. Obvinění (...) připravovali použití takových prostředků, jichž se neodvážil ani největší zločinec poslední světové války Hitler, t. j. použití tyfových bacilů a jedů. Žádáme proto o nejpřísnější potrestání těchto záškodníků, abychom se mohli klidně věnovat své práci v závodech, vědomi si toho, že nebudeme ohrožováni ani my, ani naše rodiny na životech.*“⁵⁸² „*Zaměstnanci závodu Elektrosvit n. p. v Brně (...), kteří se zúčastnili procesu s teroristickou bandou brněnského kraje, přinesli poznatky z průběhu přelíčení, které probíhá právě tyto dny mezi ostatní pracující na závodě. Pracující na závodě, bez rozdílu politické příslušnosti rozhořčení nad rozvratníky našeho národa, kteří se neštítí jakýmikoliv prostředky rozvracet náš lidově-demokratický řád a vymoženosti pracujícího lidu, žádají pro tyto co nepřísrnější potrestání. Dále se zavazují, že budou ještě více bdět a ostrážiti a vyvinou ještě větší pracovní úsilí, abychom dříve dospěli k socialismu a zajistili trvalý mír.*“⁵⁸³

Hlavní přelíčení Státního soudu Brno se konalo ve dnech 20.–23. února 1951 v Brně. V čele senátu stanul Dr. Vojtěch Rudý. Státní prokuraturu zastupoval Dr. Vilém Hanák. Obžalované obhajovali Dr. Vladimír Uličný, Dr. Antonín Moravec, Dr. Ferdinand Papoušek, Dr. Otto Rosenberg, Dr. Alfred Töpfer a Dr. Josef Pouč. Veřejné přelíčení začalo v 9:00.⁵⁸⁴ Křivkův synovec popsal předsedu soudu Rudého, který soudil nejen Petra Křivku, ale i jeho následovně: „*Maďarský Žid, pravý proletář, který měl v pase asi tak sto dvacet centimetrů a tři brady. Naprosto nenávislný člověk.*“⁵⁸⁵

O nelehkém postavení obhajoby a advokátů samotných jsem se již zmiňoval, což dokazuje i následující příklad z listopadu 1949, evidovaný StB v rámci akce „Tábor“. Dr. Zdeňka Vaška navštívil v kanceláři muž, který se představil jako číšník Josef Novák a požádal Vaška, aby zastupoval jeho kamaráda Miloslava Lukeše (*12. října 1921), který byl umístěn ve vazbě Státního soudu Brno kvůli nelegálním letákům. Novák prý poslal Lukešova manželka Anežka. Po Novákově odchodu Dr. Vašek zavolal StB, které návštěvu Nováka nahlásil. Následujícího dne se ještě vydal osobně na velitelství StB. StB řekla Vaškovi, aby zjistil od Lukešové, zda skutečně souhlasí s obhajobou svého manžela Vaška a jestli zná Nováka.⁵⁸⁶ Zde lze jasně vidět obavu advokáta Vaška z případné provokace. Netřeba dodávat, že je naprosto nepřístupné, aby advokát de facto žádal bezpečnostní orgány o dovození komunikovat se známým budoucího klienta a zastupovat klienta.

Průběh soudního procesu popisují na základě Protokolu o hlavním přelíčení. Předseda ověřil totožnost obžalovaných a státní prokurátor přečetl obžalobu. Obžalovaní potvrzovali své výpovědi u StB a přiznávali se. Jako první vypovídal Petr Křivka. Cítil se vinen a přiznal se k vedení až 150 lidí, plánování převratu bez použití zbraní, pokud by mu nekladli odpor, spoléhání se na pomoc ze zahraničí a parašutisty zasláné emigrací, získávání a předávání

⁵⁸² Rezoluce Závodní odborové skupiny ROH TOS Kuřim z 23. února 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 356.

⁵⁸³ Rezoluce Elektrosvitu n. p. z 23. února 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 357.

⁵⁸⁴ Hlavní přelíčení z 20. února–23. února 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 329.

⁵⁸⁵ <http://www.pametnaroda.cz/story/krivka-zdenek-1927-55> (ověřeno k 20. 2. 2016)

⁵⁸⁶ Úřední záznam z 15. listopadu 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Operativní svazek 3, f. 142.

zpráv, organizování protistátních letáků a plánování otrávení politických představitelů. Mluvil o spolupráci s Dr. Korejsem, letcem Frantou, Rudolfem Pohlem, Květoslavem Kyzlíkem a Konrádem Laubem. Usvědčoval i ostatní obžalované – Keithovou, Plotěného a Filipiho. Následovala Mezulánikova výpověď. Cítil se vinen a odmítal pouze výzvědnou činnost. Do skupiny vstoupil jen proto, aby mu pomohli s útekem do zahraničí. Střítecký se cítil vinen z napomáhání a zapojení se do ilegální skupiny. Dr. Korejsovi odmítl sehnat jedy a moč člověka nakaženého tyfem. Balatka se cítil vinen a plánoval útek do zahraničí kvůli studiu cizího jazyka. Dr. Korejsovi slíbil vytvoření odbojové organizace na Litovelsku. Šinkovský se považoval pouze za částečně vinného vstupem a spoluprací s ilegální organizací. Svoboda se cítil vinen, distribuoval protistátní letáky, obstaral gumové rukavice pro Šinkovského a získával informace. Prohlásil, že Šinkovský plánoval v rukavicích vraždit, což Šinkovský popřel. Hlavní líčení bylo přerušeno ve 22:30.

21. února pokračovalo líčení v 9:30 výpovědí Keithové. Cítila se vinna, a to pouze z velezrady. Podle Keithové jí Křivka vyhrožoval, před soudem to ale popřel. Filipi se cítil vinen. Za Popovem a Vinterem ho poslali nějací Bulhaři. Popov mu odmítl poskytnout informace z továrny, kde dříve pracoval. Čoupek se cítil vinen, do Rakouska utekl ze strachu kvůli uvěznění. Americký konzulát žádal o práci. Do ČSR přišel pro manželku Ing. Vostrejže. Josef Malý se nepovažoval za vinného. Ubytoval u sebe své kamarády Filipiho a Čoupka, ale nevěděl o žádném jejich poslání ani nelegální činnosti. Oni sami po něm chtěli jen prodej psacího stroje, což se mu ale stejně nepodařilo. Filipi potvrdil slova Malého. Vinter se cítil vinen v případě vyzvědačství, nikoliv velezradou. Vlasák vinu přiznal jen v pomoci při útěku přes hranice nějakému Cikrlemu. S Plotěným vytvořili jen falešný plánec továrny, s výpovědí Plotěného u StB a Křivky u hlavního přelíčení tvrdící opak nesouhlasil. Prohlásil, že s ním StB jednala slušně a nevyvíjela na něj žádný nátlak. Plotěný se cítil vinen. Souhlasil s předchozí výpovědí Vlasáka, že Vlasákův plánec neodpovídal skutečnosti. Dostál se cítil vinen. Ke spolupráci s organizací Světlna ho svedl Ota Černý. Karel Wágner svou vinu viděl pouze v členství v Křivkově organizaci. S plánováním odstraňování funkcionářů KSČ neměl nic společného. Jeho výpověď v tomto ohledu zpochybnil ale přítomný Křivka. Pohanka se cítil vinen, protože neoznámil úřadům činnost Křivkovy organizace. Dobrovodský se cítil vinen. Opravoval svoji výpověď u StB, kde se přiznal i k vyzrazení řady informací a nesouhlasu s režimem. Změnu výpovědi zdůvodnil tím, že se cítil psychicky deprimován, i když se k němu StB chovala slušně. Obával se pomsty ostatních obžalovaných, proto je neudal. Skoták se domníval, že jeho vina spočívá pouze ve výrobě plánu továrny, která ho zaměstnávala. Plánek přinesl Šinkovskému. Popov v úvodu své výpovědi uvedl, že nyní nemá žádnou státní příslušnost, bulharské se vzdal a po sňatku s Češkou doufal v československou. Vinen se necítil. Nabídku k útěku do zahraničí odmítl. Popov měl vypovídat následující den v neveřejné části líčení. Jurišičová se cítila vinna. Přiznala se k vypůjčení 30 000 Kčs pro Ing. Vostrejže. Líčení bylo odročeno v 22:00.

22. února v 8:30 zahájil předseda líčení, ze kterého vyloučil veřejnost. Popov vypověděl, že se od něj Filipi dozvěděl maximálně informace, které obsahoval denní tisk. Následně byly u soudu čteny zpravodajské dotazníky, šifrovací klíč, letáky, plánky a zprávy. Jejich pravost potvrdil Křivka. Poté se stalo jednání opět veřejným. Přelíčení pokračovalo čtením znaleckých posudků, které se týkaly zabavených jedů u obžalovaných. Předseda vyzval obhájce k návrhům. Dr. Antonín Moravec předložil soudu kladný posudek na Popova ze zaměstnání, Dr. Alfred Töpfer potvrzení partyzána pro Dostála a návrh na přečtení výpovědi podplukovníka Tůmy, který potvrdil, že samopaly uschované u Dostála měly sloužit jako památka, ne však pro nelegální aktivity, dále kladný posudek na Balatku ze zaměstnání, Dr. Otto Rosenberg kladný posudek na Urbana ze zaměstnání a prohlášení otce Jurišičové.

Wágner navrhoval konfrontaci s jedním svědkem, který nevypovídal během hlavního přelíčení, aby dokázal, že nezískával zbraně pro ilegální činnost. Soud vyhověl všem návrhům kromě Wágnerova. V závěrečné řeči požadoval státní prokurátor odsouzení všech podle obžaloby a obhájci mírné tresty a ohledy na polehčující okolnosti. Soud se odebral k závěrečné poradě.

14.7 Rozsudek

Státní soud Brno vynesl rozsudek 23. února 1951.⁵⁸⁷ Odsoudil Petra Křivku k trestu smrti za velezradu a vyzvědačství, Josefa Šinkovského k pětadvacetiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Jana Filipiho k dvaadvacetiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Viléma Vlasáka a Jaroslava Plotěného k dvacetiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Viktora Mezulánika k osmnáctiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Vladimíra Vintera k osmnáctiletému vězení za vyzvědačství, Miloslava Dostála k šestnáctiletému vězení za velezradu, Karla Pohanku k patnáctiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Karla Svobodu a Antonína Čouпка a Karla Wágnera k patnáctiletému vězení za velezradu.

Dále odsoudil Oldřišku Keithovou k čtrnáctiletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Miloslava Stríteckého, Josefa Balatku, Vítězslava Skotáka, Josefa Malého, Vlastu Jurišičovou k desetiletému vězení za velezradu, Bohumila Dobrovodského ke čtyřletému vězení za velezradu a vyzvědačství, Karla Urbana a Ivana Georgieva Popova k osmnáctiměsíčnímu vězení za nepřekážení nebo neoznámení trestného činu.

Odsouzení většinou dostali ještě peněžitý trest v rozpětí 10 000–50 000 Kčs. Kromě Urbana a Popova bylo všem zkonfiskováno veškeré jmění, Wágner a Dostál rozsudkem přišli o živnostenská oprávnění, k smrti odsouzený Křivka, Mezuláník, Svoboda, Pohanka, Filipi, Čoupek, Vinter, Keithová, Plotěný, Vlasák, Wágner a Dostál ztratili čestná občanská práva na deset let, Strítecký, Balatka, Dobrovodský, Skoták, Malý, Jurišičová na pět let, Urban a Popov na tři roky od odpykání trestu. Jurišičová měla být jako jugoslávská občanka vypovězena.

Odůvodnění rozsudku začínalo následovně: *„Existence souzené skupiny je jedním z důkazů zostřeného třídního boje při budování socialismu v zemích lidových demokracií. Je to zákonitý úkaz, že při nástupu nového hospodářského a společenského řádu se nositelé, vyznavači a přísluhovači umírajícího řádu, který tam zdiskreditoval pojem 'svoboda' a pod rouškou demokracie dokázal vys(...)át z pracujících poslední síly pro představitele kapitalismu, v touze udržet a obnovit svoje mocenské postavení, se spolčují a ve svých sobeckých zájmech připravují nové války, utrpení a zkázu. Síla socialismu však roste a mohutní den ode dne. Rychlý a mohutný postup Rudé armády po vítězné sta[lin]gradské bitvě přesvědčil západní imperialisty, že již nemůže nic zabránit příchodu sovětských vojsk do východní a střední Evropy a že po skončení války budou jejich hospodářské, mocenské, i politické posice ve střední a východní Evropě značně otřeseny. Pod vlivem a za podpory vítězné Rudé armády dochází v nynějších zemích lidov[é] demokracie k národní a demokratické revoluci, když lid veden stranami nového typu, povstává a setřásá jho okupantů a kapitalistů. Světovým imperialistům a domácí buržoasii se však toto vítězství a účast lidu na správě státu nelíbí a nehodí. Ohrožuje jejich mocenské postavení a to i v celosvětovém měřítku. Používají proto všech prostředků, aby svoji otřesenou světovládu obnovili. Zejména v ČSR, země průmyslově velmi vyspělá, stát, který byl za první republiky ve*

⁵⁸⁷ Hlavní přelíčení z 20. února–23. února 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 329–341.

vleku západních imperialistů, jest středem zájmu reakce. A tak naše buržoasie ve spojení s mezinárodními válečnými štváči již nedlouho po květnové revoluci 1945 organisuje nástup proti výsledku naší národní a demokratické revoluce, proti hospodářské a politické koncepci naší lidové demokracie. Již tehdy se snažila změnit naši zahraniční politiku a vytrhnout tak ČSR z tábora míru a učinit z ní nástupní stát pro další výboje proti SSSR. Naše buržoasie, která v letech 1945 a 1946 pronikla zejména do stran nár. soc., lidové a t[zv]. demokratické, chtěla opakovat historii let 1918–1920 spoléhajíc na plnou podporu západu, přistoupila v únoru 1948 k pokusu o kontrarevoluční puč. Ve své zaslepené touze po bezplatných ziscích a vykořisťování pracujících neviděla, že v ČSR je jiný lid než po první světové válce, že je to lid, který poznal onu 'demokracii', kdy se do hladovějícího lidu střílelo, kdy byla nezaměstnanost a byly žebračenky a který se učil z tehdejších událostí a příčin, jež vedly k nastolení vlády buržoasie v roce 1920 a k rozkolu v dělnickém hnutí. (...) Uprchlí představitelé čsl. buržoasie a političtí exponenti navázali spojení se západními imperialisty a válečnými štváči nyní již otevřeně a stali se jejich agenty. Spolupracují se špionážními službami těchto států, zejména s výzvědnou službou americkou a anglickou. K těmže úkolům se ve službách těchto mocností z uprchlíků z ČSR školí a vysílají do ČSR špioni, teroristi a rozvratníci, aby pak tito u nás na příkaz anglo-amerických imperialistů připravili zvrát lidově-demokratického zřízení, provozovali vyzvědačství, páchali diverse a sabotáže a spolu s pátou kolonou, zbytky buržoasie v ČSR, obnovili kapitalistické lidožroutské zřízení (...).

Křivkovi polehčovalo doznání, bezúhonnost, usvědčení spolupachatelů a přitížila existence velezrady i vyzvědačství, svedení dalších lidí, jeho rozvaha, pozice zakladatele a velitele. To podle soudu neumožnilo uložit trest odnětí svobody místo trestu smrti. Křivku považoval soud za nepolepšitelného: „V osobě Petra Křivky jest ztělesněna zapřísáhlá nenávisť všech nepřátel našeho nového společenského řádu, nenávisť, která se nezalekne ani použití nejhнусnějších a naprosto nelidských metod. Lidé druhu Křivkova neskýtají nejmenší naděje na polepšení a jsou nebezpečným rušivým elementem při naší cestě k socialismu.“ Šinkovskému a Dostálovi polehčovalo doznání, řádný život, usvědčení spolupachatelů, třídní původ, svedení a politická nevypělost, což je zachránilo před trestem smrti. Filipimu, Vinterovi, Plotěnému a Vlasákovi pomohlo před nejvyšším trestem doznání, svedení, původ a kromě Filipiho řádný život. Ostatním polehčovalo většinou zejména doznání, usvědčení spolupachatelů a původ. Nejnižší udělený trest za velezradu, čtyři roky odnětí svobody u Dobrovodského zdůvodnil soud následovně: „(...) tento člověk pocházející z dělnické třídy a sám po celý život jako dělník stal se nepochybně snadnou obětí svých zločinných druhů, jsa politicky naprosto desorientován. Je beze sporu, že na Dobrovodského mělo neblahý vliv jeho členství v býv. straně nár. soc. a podlehl špatným příkladům prominentů této strany, kteří se po únoru 1948 jasně postavili do tábora nepřátel, do tábora zrádců, do tábora zločinných osnovatelů nové strašlivé války.“⁵⁸⁸

Mezuláník, Střítecký, Urban, Balatka, Šinkovský, Svoboda, Dobrovodský, Skoták, Filipi, Čoupek, Popov, Jurišičová, Keithová, Wágner a Dostál se na místě vzdali odvolání a přijali trest. Ostatní požádali, aby se rozsudek nejdříve v písemné podobě zaslal jejich obhájčům. Státní prokurátor se nevyjádřil.⁵⁸⁹

⁵⁸⁸ Rozsudek Státního soudu Brno z 23. února 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 1140–1142; 1158.

⁵⁸⁹ Hlavní přelíčení z 20. února–23. února 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 341.

14.8 Odvolání

Proti rozsudku se odvolali Malý, Vlasák, Pohanka, Plotěný, Vinter a Křivka.⁵⁹⁰ Státní prokurátor se k odvoláním nevyjádřil.⁵⁹¹ Odvolací řízení proběhlo u Nejvyššího soudu 23. března. Senátu předsedal Dr. Eugen Wagner. Generální prokuraturu zastupoval Dr. Karel Vašák. Líčení bylo zahájeno v 8:00. Soud vyhověl návrhu generálního prokurátora o neveřejném jednání. Křivkův obhájce navrhol předvolání některých svědků, kteří by dokázali, že letec Franta patřil k bezpečnostním orgánům, a znovu čtení části protokolů. K návrhu se připojil i obhájce Vintera a Plotěného. Soud to však nedovolil.⁵⁹²

Křivka v odvolání argumentoval nedostatečnou rozumovou vyspělostí k vedení protistátní organizace, snahou organizovat jen demonstrace, odmítáním terorismu a zabraňováním velkým teroristickým akcím, činností ostatních členů organizace bez jeho vědomí, neprokázáním, že by zasláné zprávy dorazily do zahraničí. Pohanka uvedl, že se nedopustil velezrady, ale pouze sdružování proti státu, za které by měl být potrestán jedním až pěti lety vězení. Zaslal totiž jen jediný leták na americké velvyslanectví. Vinter namítal, že mu nikdo výslovně nenařídil povinnost zachovávat mlčenlivost v případě státního tajemství, ale jen u výrobního tajemství v zaměstnání. Plotěný argumentoval stejně jako Vinter. Vlasák tvrdil, že cizímu agentovi předal falešný náčrtek. Malého odvolání i předcházející výpovědi považoval soud za vytáčky a popírání. Nejvyšší soud nakonec zamítl všechna odvolání a zdůraznil, že dokonce Státní soud Brno neprávem uznal některé polehčující okolnosti, zejména svedení.⁵⁹³

14.9 Osudy pravomocně odsouzených

Křivkova manželka Růžena intenzivně žádala o milost pro svého muže a dokonce jednu ze svých žádostí o milost přinesla do prezidentské kanceláře osobně.⁵⁹⁴ Nebylo to však nic platné. 20. července Křivkovi oznámili zamítnutí žádosti o milost a termín popravu.⁵⁹⁵ 21. července 1951 v 5:00 na nádvoří Krajské soudní věznice v Brně přečetl předseda brněnského senátu, který Křivku soudil, rozsudek Státního soudu Brno, Nejvyššího soudu a zamítnutí žádosti o milost. Křivka nevyslovil žádné poslední přání. V 5:05 předali Křivku katovi, jež Křivku v 5:11 popravil. V 5:25 úřední lékař potvrdil smrt Petra Křivky.⁵⁹⁶ Kremace se uskutečnila 24. července v brněnském krematoriu.⁵⁹⁷

Viktora Mezulánika věznili ve Valdicích (1951–?), NPT Rtyň v Podkrkonoší (?–1953), Ostrově u Karlových Varů (1953–1956) a NPT Příbram (1956–1958). Mezuláníkovi 19. března 1958 přerušili trest a propustili ho.⁵⁹⁸ Prezident republiky mu předtím prominul pět

⁵⁹⁰ Odvolání z 23. února 1951 – J. Malý; V. Vlasák, ZA, C 145, karton 183, f. 380–381; Odvolání z 24. února 1951 – K. Pohanka; J. Plotěný; Vinter, MZA, C 145, karton 183, f. 351; 375; Odvolání z 26. února 1951 – P. Křivka, MZA, C 145, karton 183, f. 372.

⁵⁹¹ Dopis Státní prokuratury Brno Státnímu soudu Brno z 28. února 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 383.

⁵⁹² Protokol o odvolacím ústním řízení z 23. března 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 394.

⁵⁹³ Rozsudek Nejvyššího soudu z 23. března 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 396–397; 399–402.

⁵⁹⁴ Žádost o milost R. Křivkové z 20. března 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 425.

⁵⁹⁵ Protokol z 20. července 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 649.

⁵⁹⁶ Zápis o výkonu trestu smrti z 21. července 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 650.

⁵⁹⁷ Doklad o zpopelnění P. Křivky z 24. července 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 516.

⁵⁹⁸ Vyrozumění o přemístění vězně (V. Mezuláník) z 31. března; 5. června 1951; 30. června 1956; 19. března 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 449; 740; 886; 941.

let z trestu a peněžitý trest.⁵⁹⁹ V květnu 1961 byla Mezuláníkovi milostí navrácena jeho čestná občanská práva.⁶⁰⁰

Miloslav Strítecký během výkonu trestu prošel věznicemi ve Valdicích (1951–?), NPT Rtyň v Podkrkonoší (?–1953) a Ostrově u Karlových Varů (1953–1956). Stríteckého podmínečně propustili 4. července 1956.⁶⁰¹ Původně měl zůstat ve vězení ještě o měsíc déle kvůli nezaplacení peněžitého trestu 10 000 Kčs.⁶⁰²

Karel Urban si trest odpykal již 10. června 1951 v Krajské soudní věznici v Brně.⁶⁰³

Josef Balatka byl umístěn ve Valdicích (1951) a v Ostrově u Karlových Varů (1951–1955).⁶⁰⁴ Nezaplacením peněžitého trestu 10 000 Kčs se mu prodloužil pobyt za mřížemi o měsíc.⁶⁰⁵ Balatku podmínečně propustili 18. února 1955.⁶⁰⁶ Po propuštění pracoval Balatka jako dělník ve vápence v Měrotíně a náklady řízení splácel po padesátikoruně měsíčně.⁶⁰⁷

Josef Šinkovský trávil svůj trest na Mírově (1951), Ostrově u Karlových Varů (1951–1956) a NPT Příbram (1956–1960). Šinkovského propustili 10. května 1960 na základě amnestie z 9. května 1960.⁶⁰⁸ Zároveň došlo k prominutí ztráty čestných práv občanských.⁶⁰⁹ Již dříve Šinkovskému prominula amnestie z 1. prosince 1957 peněžitý trest⁶¹⁰ a prezidentská milost deset let vězení.⁶¹¹ Po propuštění pracoval v jáchymovských dolech.⁶¹²

Karel Svoboda prošel vězeňskými zařízeními v Plzni (1951), Ostrově u Karlových Varů (1951–1956), NPT Příbram (1956–1957), Mírově (1957–1958) a Věznici č. 2 Praha (1958). Propustili ho 5. března 1958.⁶¹³ Karel Svoboda zemřel zanedlouho po propuštění, 24. března 1958.⁶¹⁴ Prezidentská milost z května 1961 prominula více než tři roky zesnulému Svobodovi ztrátu čestných občanských práv. Uvědomění o tom zaslali Svobodovi na jeho poslední adresu.⁶¹⁵

⁵⁹⁹ Dopis Krajského soudu Brno Krajské prokuratuře Brno z 29. ledna 1957, MZA, C 145, karton 183, f. 951.

⁶⁰⁰ Dopis Ministerstva spravedlnosti V. Mezuláníkovi z 23. května 1961, MZA, C 145, karton 183, f. 1029.

⁶⁰¹ Vyrozumění o přemístění vězně (M. Strítecký) z 31. března 1951; 11. června 1953; 4. července 1956, MZA, C 145, karton 183, f. 458; 744; 877.

⁶⁰² Usnesení z 25. ledna 1952 – M. Strítecký, MZA, C 145, karton 183, f. 555.

⁶⁰³ Zpráva o výkonu trestu z 10. června 1951 – K. Urban, MZA, C 145, karton 183, f. 442.

⁶⁰⁴ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Balatka) z 31. března; 24. srpna 1951, MZA, C 145, karton 183, f. 460; 531.

⁶⁰⁵ Usnesení z 26. května 1952 – J. Balatka, MZA, C 145, karton 183, f. 588.

⁶⁰⁶ Dopis Krajského soudu Brno Krajské prokuratuře Brno z 30. června 1955, MZA, C 145, karton 183, f. 792.

⁶⁰⁷ Usnesení z 30. listopadu 1955, MZA, C 145, karton 183, f. 827.

⁶⁰⁸ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Šinkovský) z 29. října 1951; 26. června 1956; 10. května 1960, MZA, C 145, karton 183, f. 546; 887; 1013.

⁶⁰⁹ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky (9. května 1960) z 9. května 1960, MZA, C 145, karton 183, f. 1014.

⁶¹⁰ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 183, f. 919.

⁶¹¹ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 5. června 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 971.

⁶¹² Dopis VB Znojmo Krajskému soudu Brno z 10. září 1960, MZA, C 145, karton 183, f. 1026.

⁶¹³ Vyrozumění o přemístění vězně (K. Svoboda) z 14. dubna 1951; 25. června 1956; 21. června 1957; 25. února; 5. března 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 449; 884; 909; 936; 938.

⁶¹⁴ Dopis Krajského soudu Brno Ministerstvu spravedlnosti z 23. června 1961, MZA, C 145, karton 183, f. 1041.

⁶¹⁵ Dopis Ministerstva spravedlnosti K. Svobodovi z 9. června 1961, MZA, C 145, karton 183, f. 1033.

Karel Pohanka si odpykával trest odnětí svobody v Plzni (1951), Ostrově u Karlových Varů (1951–1959), NPT Příbram (1959–1960) a Leopoldově (1960).⁶¹⁶ Propustili ho na základě amnestie z 9. května 1960, která Pohankovi prominula také peněžitý trest a navrátila mu ztracená čestná občanská práva.⁶¹⁷ Po propuštění z Leopoldova pracoval jako dělník.⁶¹⁸

Bohumila Dobrovodského věznili ve Valdicích (1951–1952), odkud ho 6. května 1952 podmíněčně propustili.⁶¹⁹

Vítězslav Skoták během výkonu trestu prošel věznicemi ve Valdicích (1951–?), NPT Rtyň v Podkrkonoší (?–1953), kde pracoval v dole, Ostrově u Karlových Varů (1953–1955, 1955–1956) a Plzni. Podmínečně byl propuštěn 14. dubna 1956.⁶²⁰ Skoták měl původně strávit měsíc navíc ve vězení za nezaplacení peněžitého trestu 10 000 Kčs.⁶²¹ Výkon trestu nevydrželo Skotákovo manželství a jeho žena Věra požádala o rozvod.⁶²²

Jan Filipi byl umístěn na Mírově (1951), Ostravě (1951), Plzni (1951), Leopoldově (1951–1953, 1958–1964), Ostrově u Karlových Varů (1953–?) a Jáchymově (?–1958). Filipiho podmíněčně propustili 11. března 1964.⁶²³ Peněžitý trest mu prominula amnestie z 1. prosince 1957⁶²⁴ a zbytek zkušební doby, na kterou byl propuštěn, amnestie z 9. května 1968.⁶²⁵

Antonín Čoupek trávil svůj trest v Plzni (1951–?), Praze (?–1952, 1955), Ostrově u Karlových Varů (1952–1956) a Leopoldově (1956–1960). V Ostrově u Karlových Varů onemocněl a musel být hospitalizován v Praze. Čoupeka propustili až 20. února 1960 po odpykání trestu,⁶²⁶ sníženého milostí o pět let.⁶²⁷ Peněžitý trest mu prominula amnestie z 1. prosince 1957⁶²⁸ a čestná občanská práva získal na základě milosti prezidenta republiky.⁶²⁹

Vladimír Vinter si trest odpykával v Plzni (1951), Ostrově u Karlových Varů (1951–?), Leopoldově (?–1953) a Opavě (1953–1958).⁶³⁰ Propustili jej 2. června 1958 na základě

⁶¹⁶ Vyrozumění o přemístění vězně (K. Pohanka) z 14. dubna 1951; 14. dubna 1959; 20. ledna 1960, MZA, C 145, karton 183, f. 448; 993; 1009.

⁶¹⁷ Potvrzení z 6. června 1960, MZA, C 145, karton 183, f. 1013.

⁶¹⁸ Dopis VB Brno Krajskému soudu Brno z 7. září 1960, MZA, C 145, karton 183, f. 1025.

⁶¹⁹ Vracení protokolu z 26. června 1952 – B. Dobrovodský, MZA, C 145, karton 183, f. 602.

⁶²⁰ Vyrozumění o přemístění vězně (V. Skoták) z 31. března 1951; 11. června 1953; 15. ledna 1955; 1. dubna 1955; 13. dubna 1956, MZA, C 145, karton 183, f. 457; 743; 778; 783; 864.

⁶²¹ Usnesení z 25. ledna 1952 – V. Skoták, MZA, C 145, karton 183, f. 527.

⁶²² Dopis Lidového soudu civilního Brno Krajské prokuratuře Brno z 20. května 1954, MZA, C 145, karton 183, f. 763.

⁶²³ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Filipi) z 20. července; 27. listopadu; 14. prosince 1951; 29. srpna 1953; 13. února 1958; 11. března 1964, MZA, C 145, karton 183, f. 537; 540; 544; 751; 935; 1055.

⁶²⁴ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 183, f. 922.

⁶²⁵ Usnesení Okresního soudu Trnava z 27. června 1968, MZA, C 145, karton 183, f. 1081.

⁶²⁶ Vyrozumění o přemístění vězně (A. Čoupek) z 28. června 1951; 12. června 1952; 29. března; 25. srpna 1955; 2. března 1956, MZA, C 145, karton 183, f. 539; 603; 782; 818; 845.

⁶²⁷ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 5. června 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 962.

⁶²⁸ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 183, f. 924.

⁶²⁹ Dopis Ministerstva spravedlnosti A. Čoupkovi z 19. června 1961, MZA, C 145, karton 183, f. 1042.

⁶³⁰ Vyrozumění o přemístění vězně (V. Vinter) z 14. dubna 1951; ledna 1953, MZA, C 145, karton 183, f. 450; 660.

prezidentské milosti.⁶³¹ Další milostí získal zpět čestná občanská práva.⁶³² Vinter se po propuštění oženil a přestěhoval do Olomouce.⁶³³

Ivanu Georgievovi Popovovi skončil trest 23. června 1951 v Krajské soudní věznici v Brně.⁶³⁴ Téhož dne ho převzal SNB, aby byl jako údajný bulharský státní příslušník vyhoštěn.⁶³⁵

Josef Malý prošel vězeňskými zařízeními ve Valdicích (1951–?), NPT Rtyň v Podkrkonoší (?–1953), Ostrově u Karlových Varů (1953–1955).⁶³⁶ Malému se měl trest prodloužit o jeden měsíc, jelikož nezaplatil peněžitý trest 10 000 Kčs.⁶³⁷ Nakonec byl ale podmíněčně propuštěn 15. června 1955.⁶³⁸ Malý po propuštění pracoval jako dělník ve Frutě v Modřicích a kvůli své finanční situaci nemohl uhradit náklady řízení.⁶³⁹ Neúspěšně žádal o prominutí zbytku nezaplacených nákladů. Argumentoval tím, že si po návratu z vězení musel pořídit znovu všechno základní vybavení včetně oblečení, jelikož mu byl celý majetek zabaven, dále nízkým příjmem a zdravotním stavem.⁶⁴⁰

Vlasta Jurišičová si odpykávala trest odnětí svobody v Kutné Hoře (1951), Pankráci (1951–1953), Znojmě (1953–1954) a Nitře (1954).⁶⁴¹ Jurišičovou propustili na základě prezidentské milosti z 5. srpna 1954, která jí prominula také peněžitý trest a vyhoštění.⁶⁴²

Oldřiška Keithová během výkonu trestu prošla věznicemi v Kutné Hoře (1951), Pankráci (1951–1952), Jihlavě (1952–?), Chrudimi (1952) a Pardubicích (?–1956). Keithová byla propuštěna 23. srpna 1956 na základě prezidentské milosti,⁶⁴³ díky které se jí prominul i peněžitý trest.⁶⁴⁴ Další milost Keithové vrátila čestná občanská práva.⁶⁴⁵

Jaroslava Plotěného věznili na Mírově (1951–1952), Ostrově u Karlových Varů (1952–1956) a NPT Příbram (1956–1959).⁶⁴⁶ Amnestie z 1. prosince 1957 prominula Plotěnému peněžitý trest⁶⁴⁷ a prezidentská milost osm let vězení.⁶⁴⁸ Plotěného podmíněčně propustili 3. prosince 1959.⁶⁴⁹

⁶³¹ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 5. června 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 966.

⁶³² Dopis Ministerstva spravedlnosti V. Vinterovi z 14. června 1961, MZA, C 145, karton 183, f. 1031.

⁶³³ Záznam z 11. července 1961, MZA, C 145, karton 183, f. 1045.

⁶³⁴ Příkaz, aby trest byl vykonán – I. G. Popov, MZA, C 145, karton 183, f. 468.

⁶³⁵ Zpráva o výkonu trestu z 23. června 1951 – I. G. Popov, MZA, C 145, karton 183, f. 529.

⁶³⁶ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Malý) z 31. března 1951; 11. června 1953, MZA, C 145, karton 183, f. 451; 742.

⁶³⁷ Usnesení z 25. ledna 1952 – J. Malý, MZA, C 145, karton 183, f. 524.

⁶³⁸ Usnesení Krajského soudu Karlovy Vary z 15. června 1955, MZA, C 145, karton 183, f. 812.

⁶³⁹ Záznam z 11. listopadu 1955, MZA, C 145, karton 183, f. 821.

⁶⁴⁰ Žádost z 28. března 1956 – J. Malý, MZA, C 145, karton 183, f. 861.

⁶⁴¹ Vyrozumění o přemístění vězně (V. Jurišičová) z 12. listopadu 1951; 24. srpna 1953; 7. ledna; 23. srpna 1954, MZA, C 145, karton 183, f. 536; 760; 769.

⁶⁴² Dopis Krajského soudu Brno Krajské prokuratuře Brno z 18. srpna 1954, MZA, C 145, karton 183, f. 768.

⁶⁴³ Vyrozumění o přemístění vězně (O. Keithová) z 12. listopadu 1951; 6. dubna; 3. července; 26. července 1952; 23. srpna 1956, MZA, C 145, karton 183, f. 535; 557; 606; 626; 895.

⁶⁴⁴ Dopis Krajského soudu Brno Krajské prokuratuře Brno z 30. srpna 1956, MZA, C 145, karton 183, f. 896.

⁶⁴⁵ Dopis Ministerstva spravedlnosti O. Keithové z 20. května 1961, MZA, C 145, karton 183, f. 1027.

⁶⁴⁶ Vyrozumění o přemístění vězně (J. Plotěný) z 20. června 1952; 30. června 1956, MZA, C 145, karton 183, f. 593; 885.

⁶⁴⁷ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 183, f. 918.

⁶⁴⁸ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 5. června 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 968.

⁶⁴⁹ Usnesení Krajského soudu Praha z 29. ledna 1964, MZA, C 145, karton 183, f. 1055.

Vilém Vlasák byl umístěn ve Valdicích (1951), Ostrově u Karlových Varů (1951–?) a Jáchymově (?–1958). 19. března 1958 mu přerušili trest a propustili ho do doby, kdy se vyřídí žádost o milost.⁶⁵⁰ Milosti se Vlasák dočkal v červnu.⁶⁵¹ Peněžitý trest mu prominula již amnestie z 1. prosince 1957.⁶⁵²

Karel Wágner trávil svůj trest v Plzni (1951), Ostrově u Karlových Varů (1951–1956) a NPT Příbram (1956–1959). Wágnera podmíněčně propustili 18. prosince 1959.⁶⁵³ Rok před propuštěním mu prezident milostí zkrátil trest o dva roky.⁶⁵⁴ Wágner nemusel platit celý peněžitý trest na základě amnestie z 1. prosince 1957.⁶⁵⁵ Další milost navrátila Wágnerovi čestná občanská práva.⁶⁵⁶

Miloslav Dostál prošel vězeňskými zařízeními ve Valdicích (1951–?), NPT Rtyň v Podkrkonoší (?–1953), Brně (1953), Olomouci (1953), Ostrově u Karlových Varů (1953–1954) a Mírově (1954–1958). Dostála podmíněčně propustili 29. dubna 1958.⁶⁵⁷ Prezidentské milosti mu prominuly šest let trestu⁶⁵⁸ a ztrátu čestných práv občanských.⁶⁵⁹

StB dokumentaci k akci „Tábor“ uložila na konci března 1956 do archivu a přiložila „Závěrečnou zprávu a vyhodnocení akce Tábor“, která mimo jiné obsahovala pasáže: „Členové této ilegální organizace podávali do zahraničí zprávy rázu vojenského, hospodářského a politického, připravovali půdu pro organizované záškodnické bandy, připravovali represalie proti veřejným a politickým činitelům. Organizace byla ve spojení se špiónážními službami americkou, anglickou, francouz[s]kou a rakouskou a územně byla rozšířena po celé republice. Měla k dispozici zbraně, střelivo i jedu. Celá organizace byla celostátního významu s fašistickým zaměřením. Konečným cílem této organizace byla příprava puče, při kterém mělo dojít k obsazení veřejných budov a úřadů, k utvoření nové vlády t. zv. 'Národního výboru' z řad osob, které v zahraničí protistátně pracují. (...) Vedoucí činitel této organizace Petr Křivka byl odsouzen k trestu smrti.“⁶⁶⁰ Je tedy paradoxní, že StB výše uvedeným textem doplnila materiály prokazující, že zmiňovanou protistátní skupinu sama řídila. Na první pohled je těžké uvěřit, že by bývalý bojovník proti nacistům založil fašistickou organizaci nebo by čtyři světové špiónážní služby spoléhaly na informace získané od skupiny, která se k vyplnění zpravodajských dotazníků odhodlávala snad i měsíce nebo informace nebyla schopna získat.

⁶⁵⁰ Vyrozumění o přemístění vězně (V. Vlasák) z 31. března; 24. srpna 1951; 19. března 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 444; 455; 993.

⁶⁵¹ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 5. června 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 969.

⁶⁵² Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 2. prosince 1957, MZA, C 145, karton 183, f. 919.

⁶⁵³ Vyrozumění o přemístění vězně (K. Wágner) z 3. července; 27. září 1951; 30. června 1956; 18. prosince 1959, MZA, C 145, karton 183, f. 538; 545; 888; 1003.

⁶⁵⁴ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 5. června 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 970.

⁶⁵⁵ Rozhodnutí komise pro provádění amnestie prezidenta republiky z 3. prosince 1957, MZA, C 145, karton 183, f. 920.

⁶⁵⁶ Dopis Ministerstva spravedlnosti K. Wágnerovi z 11. července 1961, MZA, C 145, karton 183, f. 1043.

⁶⁵⁷ Vyrozumění o přemístění vězně (M. Dostál) z 31. března 1951; 1. dubna; 20. května 1953; 17. listopadu 1954; 29. dubna 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 454; 711; 741; 775; 958.

⁶⁵⁸ Dopis Ministerstva spravedlnosti Krajskému soudu Brno z 5. června 1958, MZA, C 145, karton 183, f. 965.

⁶⁵⁹ Dopis Ministerstva spravedlnosti Miloslavu Dostálovi z 20. května 1961, MZA, C 145, karton 183, f. 1032.

⁶⁶⁰ Závěrečná zpráva a vyhodnocení akce Tábor, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Operativní svazek 3, f. 333.

14.10 Soudní rehabilitace (od r. 1968)

Skoták, Urban a Popov žádali o přezkoumání rozsudku, ale 30. března 1972 se usnesl Krajský soud Brno na zamítavém stanovisku.⁶⁶¹ Mezuláník, Střítecký, Balatka, Svobodova manželka, Pohanka, Dobrovodský, Filipi, Čoupek, Vinter, Vlasák, Wágner a Dostál také podali žádost, ale v období od září 1974 do září 1975 je postupně vzali zpět.⁶⁶²

26. září 1990 rehabilitoval Krajský soud Brno Petra Křivku v případě velezrady a vyzvědačství, Viktora Mezuláníka v případě velezrady a vyzvědačství, Miloslava Stříteckého v případě velezrady, Karla Urbana v případě neoznámení trestného činu, Josefa Balatku v případě velezrady, Josefa Šinkovského v případě velezrady a vyzvědačství, Karla Svobodu v případě velezrady, Karla Pohanku v případě velezrady a vyzvědačství, Bohumila Dobrovodského v případě velezrady a vyzvědačství, Vítězslava Skotáka v případě velezrady, Jana Filipiho v případě velezrady a vyzvědačství, Antonína Čoupka v případě velezrady, Vladimíra Vintera v případě vyzvědačství, Ivana Georgieva Popova v případě neoznámení trestného činu, Josefa Malého v případě velezrady, Vlastu Jurišičovou v případě velezrady, Oldřišku Keithovou v případě velezrady a vyzvědačství, Jaroslava Plotěného v případě velezrady a vyzvědačství, Viléma Vlasáka v případě velezrady a vyzvědačství, Karla Wágnera v případě velezrady a Miloslava Dostála v případě velezrady.⁶⁶³

⁶⁶¹ Usnesení Krajského soudu Brno z 30. března 1972, ABS, BN-V, V-2669 Brno, f. 314.

⁶⁶² Usnesení Krajského soudu Brno z 16. září; 19. září; 28. září 1974; 7. ledna; 23. července; 18. září; 24. září 1975, ABS, BN-V, V-2669 Brno, f. 306–313.

⁶⁶³ Usnesení Krajského soudu Brno z 26. září 1990 – P. Křivka; V. Mezuláník; M. Střítecký; K. Urban; J. Balatka; J. Šinkovský; K. Svoboda; K. Pohanka; B. Dobrovodský; V. Skoták; J. Filipi; A. Čoupek; V. Vinter; I. G. Popov; J. Malý; V. Jurišičová; O. Keithová; J. Plotěný; V. Vlasák; K. Wágner; M. Dostál, MZA, C 145, karton 183, f. 1116–1136.

15. Případ Bohumila Sixty

15.1 Obžalování

Bohumil Sixta se narodil 18. října 1932 v Nosislavi, kde později zůstal bydlet, Bohumilovi a Aloisii (roz. Vranové) Sixtovým. Pracoval jako zemědělský dělník. Jeho sestrou byla Aloisie Šumberová.

Rolník Jan Křípač se narodil 21. září 1922 v Brně do rodiny Jana a Marie (roz. Kachlíkové) Křípačových. Odstěhoval se do Vlasatic a oženil se.

František Ovesný, vyučený jako kolář a karosář, povoláním řidič, se narodil 19. července 1901 v Němčičkách, a to Martinovi a Marii (roz. Vymazalové) Ovesným. Oženil se, rozvedl se a žil s družkou Emilií Veselou z Pohořelic.⁶⁶⁴ Ovesný byl sedmkrát soudně trestán (1928, 1933, 1935, 1936, 1939, 1941) – za urážku na cti, zakázaný převoz prasat ze Slovenska, rychlou jízdu, zpronevěru, útisk, krádež, kladení odporu při zatýkání a křivé svědectví. Za poslední skutek dostal největší trest, sedmiměsíční vězení.⁶⁶⁵

Rolník Jan Mátl se narodil 1. října 1921 v Rajhradcích do rodiny Jana a Pavly (roz. Šikové) Mátlových. Zůstal v Rajhradcích a oženil se.

Jan Šumbera, narozený 7. června 1927 rodičům Janovi a Anně (roz. Kamenické) v Brně, působící jako rolník, měl trvalé bydliště v Nosislavi. Oženil se s Aloisií Sixtovou.⁶⁶⁶

8. dubna 1949 utekl Sixta od rodičů. 12. dubna přišel dobrovolně na stanici SNB ve Zruči. 26. dubna se podle protokolu přiznal k rozbíjení vývěsních skříněk KSČ a zničení materiálů uvnitř skříněk v Nosislavi, zapálení Stalinova obrazu a stržení propagačních plakátů, to vše z politických důvodů. Způsobil tak škodu přibližně 1 200 Kčs. Sixtu považovali za „náboženského fanatika“. Jeho otec si myslel, že onemocněl duševní chorobou.⁶⁶⁷ Sixta měl také strhnout sovětský státní znak z památníku osvobození.⁶⁶⁸ Od 12. dubna byl Sixta umístěn ve vazbě v Okresní soudní věznici v Židlochovicích, odkud ho 3. května propustili a vyšetřovali na svobodě.⁶⁶⁹

Oldřich Dvořáček podle protokolu uvedl, že na začátku června 1949 naplánovali se Sixtou útěk z Československa a 14. června skutečně uprchli ze Slavonic do Rakouska. Zde je však zatkl rakouský policista, předal sovětským vojákům a zadržené si později převzala StB v Českých Budějovicích.⁶⁷⁰ V Českých Budějovicích StB podle protokolu uvedl Sixta, že jim po překročení hranic lidé na poli doporučili, aby se nechali zatknout od rakouské policie. Proto kontaktovali prvního policistu, kterého uviděli. Zavedl je na stanici, kde přespali a následně s eskortou jeli na obecní úřad ve Waidhofenu a noc strávili ve vězení, odkud je dopravili na ruské vojenské velitelství. Odtud je odvezli do Československa a pod dozorem

⁶⁶⁴ Osobní data – B. Sixta ; J. Křípač; F. Ovesný, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 21; 135; 147.

⁶⁶⁵ Trestní list – F. Ovesný, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 153.

⁶⁶⁶ Osobní data – J. Mátl; J. Šumbera, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 156; 165.

⁶⁶⁷ Závěrečná zpráva z 27. dubna 1949, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 89.

⁶⁶⁸ Životopis B. Sixty z 1. února 1951, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 82–83.

⁶⁶⁹ Dopis Okresního velitelství NB v Židlochovicích Krajskému velitelství NB Brno z 16. července 1949, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 91.

⁶⁷⁰ Dopis Okresní prokuratury v Židlochovicích Krajskému velitelství StB Brno z 14. července 1949, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 90.

SNB z Nové Vsi do Českých Budějovic. Sixta StB při cestě do věznice utekl, ale dopadli ho v jednom z bytů.⁶⁷¹ 29. června převezli Sixtu s Dvořáčkem do vazby v Židlochovicích. 15. července Sixta z nádvoří věznice, kde s ostatními vězni pracoval, uprchl. Po dvou hodinách Sixtu našli v poli.⁶⁷²

29. září 1949 Sixta stanul před Okresním soudem v Židlochovicích. Své činy údajně zdůvodnil poslechem cizího rozhlasu a nasloucháním hlasu Panny Marie. Prokuratura ho žalovala za rozbití vývěsných skříněk KSČ a Sokola, poškození cizího majetku za účelem podněcování proti přívržencům režimu, zapálení Stalinova obrazu, stržení plakátu „Vítězný únor“, odeslání nalezeného protistátního letáku velvyslanectví USA, nelegální překročení hranic a urážku člena SNB během cesty z Nové Vsi do Českých Budějovic. Soudní znalci MUDr. Josef Kohout a MUDr. Josef Krátký 15. října o Sixtovi sestavili znalecký posudek. Sixtův strýc zemřel v psychiatrické léčebně v Kroměříži. Od šesti let měl Sixta strach ze tmy a pobytu sám doma. Znalci Sixtu vyšetřili 10. října. Během testování inteligence se ho ptali na nejdelší řeku v ČSR, hlavní řeky v Čechách a na Moravě, hlavní město, hlavu státu, na daně, důvod jejich placení, matematické výpočty, význam přísloví a další otázky. K rozbití skříněk Sixtu navedl prý jeho duch a musel „zničit zlo“. StB v Českých Budějovicích neřikal o hlasu Panny Marie, protože by to nechápali. Když mu lékaři řekli, že ho čeká trest, odvětil, že když bude trpět, stane se blahoslaveným. Podle mínění znalců jednal pod vlivem halucinací a trpí schizofrenií. Navrhli, aby nebyl uznán odpovědným za své činy a byl umístěn do psychiatrické léčebny, dokud se neuzdraví.⁶⁷³

V září 1950 vypověděl Sixta na stanici SNB v Židenicích, že si zhruba v červnu 1950 půjčil od Josefa Peterky z Nosislavi psací stroj a našel v něm přihlášku do ilegální organizace Jánošík. Ke členům organizace podle Sixty patřil Josef Flodr z Unkovic. Uvedl jména čtyř mužů vlastních zbraň, autora plakátu s výzvou k nevstupování do Svazu české mládeže a křestní jméno muže, který chtěl od Sixty rozbušky.⁶⁷⁴ Bezpečnost Sixtovi jako „důvěrníkovi Bohušovi“ věřila: *„Zpráva jest neprověřená, avšak tuto považuji za pravdivou, jelikož D požívá plné důvěry těchto osob. Současně přihlížím k tomu, že v tomto prostředí nebyla dosud nějaká činnost odhalena ačkoliv, jest známo, že se jedná o místo, kde většina obyvatelstva nen[í] plně spokojena s dnešním zřízením ba většina t[ěc]h[to] jest proti dnešnímu zřízení zaujata, což může mítí právě za následek, že tito mladí lidé se združili v illeg. skupině Jánošík (...).“* 13. září přinesl Sixta informaci, že se Jan Křípač a Jan Mátl chystají uprchnout za hranice. Informace se považovala za věrohodnou, jelikož v zimě měli Křípač i Mátl nastoupit do vězení. Později oznámil Sixta, že podle Křípače se v rajhradském klášteře ukrývá bývalý štábní kapitán František Novotný. Při vyšetřování se zjistilo, že muži, které Sixta označil jako členy Jánošíka, nastoupili vojenskou službu. Po rozhovoru s Křípačem Sixta uvedl, že Křípačovi slíbil bývalý lidovecký poslanec Chudoba⁶⁷⁵ obstarat falešné doklady. Sixta postupně hlásil další osoby, které měly v Nosislavi nelegálně držet zbraň.⁶⁷⁶

⁶⁷¹ Protokol o výsledku (B. Sixta) z 17. června 1949, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 130–132.

⁶⁷² Dopis Okresního velitelství NB v Židlochovicích Krajskému velitelství NB Brno z 16. července 1949, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 91.

⁶⁷³ Znalecký posudek z 15. října 1949 (opis), ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 116–117; 119; 121–122; 126–127; 129.

⁶⁷⁴ Protokol o výsledku (B. Sixta) z 6. září 1950 – B. Sixta, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 5.

⁶⁷⁵ Bohdan Chudoba (1909–1982), historik, publicista, 1946–1948 lidovecký poslanec, po únoru 1948 emigrace. Životní data viz Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005.

⁶⁷⁶ Úřední záznam z 18. září 1950; 20. září 1950; 13. října 1950; 15. října 1950; 17. listopadu 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 10; 12–14; 18–19.

Mátl byl zatčen a oficiálně vzat do vazby 22. listopadu 1950, Křipač 23. listopadu, Ovesný a Šumbera 23. listopadu.⁶⁷⁷ Zprávu o Sixtově zastřelení dvou osob vysílal i rakouský rozhlas s tím, že se asi bude snažit do Rakouska utéct.⁶⁷⁸

Křipač podle protokolu při výslechu sdělil, že se Sixtou se seznámil v židlochovické věznici. Křipače odsoudili k ročnímu odnětí svobody za neplnění dodávek. 1. listopadu 1950 se měl Křipač vrátit do výkonu trestu, který mu předtím přerušili. Rozhodl se tak ale neučinit a Sixta ho ukryl u svého švagra Jana Šumbery. Po Františku Ovesném poslal Křipač své ženě peníze a dokumenty, poté se s ním již nesetkal. Před Šumberou, Ovesným, Křipačem a Janem Mátle mluvil Sixta o přepadení stanice SNB v Židlochovicích, získání zbraní a obsazení Brna. Křipačovi ukázal zbraně. 15. listopadu opustil Křipač Šumberu a od 16. listopadu pobýval u Mátle do svého zatčení 22. listopadu.⁶⁷⁹

František Ovesný se podle protokolu sepsaného u SNB v Pohořelicích seznámil se Sixtou na začátku listopadu 1950, když po něm chtěl Sixta součástku do automobilu. Sixta u Křipače mluvil o přemlouvání sedláků k ignorování JZD a pomstě. Ovesný odmítl Sixtu odvézt na Moravu. Poté se již s ostatními nesetkal. Sixtovo jednání a plány považoval za „klukoviny“, proto nekontaktoval bezpečnostní orgány. Podle protokolu z následujícího dne se Ovesný přiznal, že Sixtu navedl k podávání falešných zpráv StB, ale rozmlouval jim jejich vraždu. Sixta jejich organizaci pojmenoval „Svobodná garda“ a všichni složili slib mlčenlivosti. Dále řekl, že mohl Sixtovým činům zabránit ohlášením jeho plánů, ale nevěřil v jejich uskutečnění.⁶⁸⁰

Šumbera podle protokolu uvedl, že Sixtu znal od dětství, jeho sestra se za Sixtu provdala a kritizoval ho za ničení výkladních skříněk KSČ. Sixta požádal Šumberu, aby u sebe ubytoval Křipače na dva dny, protože po operaci nemůže nastoupit do vězení. Šumbera souhlasil. Šumbera nevěděl, na čem se ostatní domlouvali, nebyl přítomen jednání a nikdo ho neinformoval. O den později Šumbera podle protokolu vypovídal, jak Sixta mluvil o své organizaci, plánu na přepadení SNB v Židlochovicích, ozbrojeném převratu a čekání na příchod zahraničního vojska. Sixta měl Ovesného pověřit vytvářením protistátních skupin a zajištěním přepravy zbraní a osob při převratu. Křipač a Ovesný chtěli, aby Sixta s podobnou akcí ještě počkal. Sixta všem vyhrožoval zbraní, pokud ho neposlechnou. Sixta oznámil, že na příští schůzce s bezpečnostními orgány, kterým podával nepravdivé informace, je zastřelí. Šumbera se přiznal k souhlasu s vraždami a Sixtovou protistátní činností, jelikož nic neoznámili. Při dalším výslechu Šumbera hovořil o Mátlově ilegální organizaci v Modřicích, ukrytí zbraní jeho skupinou, vyslání neznámé ženy s úkolem ohlásit prozrazení organizace, setkání Křipače s poslancem Chudobou a plánovaném návratu exilové vlády po převratu zpět do ČSR.⁶⁸¹

Jan Mátl podle protokolu poznal Křipače a Sixtu ve vazbě v Židlochovicích, kde se nacházel kvůli sabotáži a pobuřování. Ve vězení Křipač tvrdil, že mu Chudoba nabídl, že společně uprchnou do zahraničí. Falešné doklady podle jeho výpovědi z 27. listopadu vystavovali biskupští sekretáři v Brně. S překročením hranic měl pomáhat opat znojemského kláštera.

⁶⁷⁷ Rozsudek Státního soudu Brno z 24. srpna 1951, MZA, C 145, karton 384, f. 8.

⁶⁷⁸ Záznam z 30. listopadu 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 60.

⁶⁷⁹ Protokol o výslechu (J. Křipač) z 22. listopadu 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 97–99.

⁶⁸⁰ Protokol o výslechu (F. Ovesný) z 22. listopadu; 23. listopadu 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 106–107; 116–117.

⁶⁸¹ Protokol o výslechu (J. Šumbera) z 22. listopadu; 23. listopadu; 27. listopadu 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 123–126; 128–129; 133; 136–137.

Křipač Mátla přemlouval k útěku. Ovesný Mátla informoval o Sixtových plánech na povstání. Sixta mu řekl o úmyslu přepadnout SNB v Židenicích a rozhlas. Mátl odmítl skrývat Křipače, navrhl sehnat falešný doklad a upozorňoval na předčasnost převratu. Nechtěl založit odbojovou skupinu v Rajhradcích, jak po něm Sixta žádal. Sixta mu tvrdil, že Američané republiku zvládnou obsadit přibližně za dvě hodiny. Křipače nakonec ukrýval od 16. do 22. listopadu.⁶⁸²

Podle pitevní zprávy z 24. listopadu byl příslušník StB Lebduška zasažen třikrát a zemřel na poranění hrudníku, příslušník StB Sojka čtyřikrát a zemřel na vnitřní krvácení v plicích.⁶⁸³ V souvislosti s pátráním po Sixtovi proběhlo několik domovních prohlídek a 1. prosince pátrací akci v okolí Pálavských vrchů s cílem dopadnout Sixty.⁶⁸⁴ Sixtu zatkli ale až v Polsku 13. prosince a 28. prosince 1950 předali československým orgánům.⁶⁸⁵

Podle protokolu uvedl Křipač StB, že ve vězení Sixtovi řekl, že uprchne z Československa za bývalým lidoveckým poslancem a štábním kapitánem Františkem Novotným. Sixta chtěl také utéct a v zahraničí vstoupit do armády. I Mátl plánoval přidat se ke Křivkovi. Křipač se spoléhal na pomoc opata znojemského kláštera, který prý půjčoval církevní oděvy k usnadnění útěku. V březnu 1950 mu nabídl zorganizování útěku Ovesný, který by u Aše uprchl také. Křipač a Mátl souhlasili. Mátl slíbil, že Křipače ukryje, pokud by musel nastoupit do vězení. Křipač se spoléhal, že mu bude jednoroční trest odnětí svobody odložen kvůli zdravotnímu stavu, což se ale nestalo, proto s útekem pospíchal. Sixta zařídil Křipačovi úkryt u Šumbery. Po Ovesném zaslal manželce peníze. Sixta před ním mluvil o založení protistátní skupiny, plánovaném přepadení židlochovické SNB, obsazení rozhlasu, odvysílání výzvy obyvatelstvu, aby se k nim připojilo a umístění barikád na silnici. Ovesný slíbil přemluvit známé na Pohořelicku a další osoby k účasti. Sixta se chlubil, že zastřelí příslušníky SNB, s nimiž se stýká. Nikdo z přítomných neprotestoval. Mátl po příjezdu Sixtu přemlouval, aby zanechal svých plánů. Upozornil na zatčení několika lidí v Rajhradcích kvůli ilegální vysílačce. Mátl slíbil Křipačovi úkryt a falešné doklady. U Sixty viděl Křipač dvě pistole. 16. listopadu opustil Křipač Šumberu a zamířil k Mátlovi. Křipač čekal brzký převrat. Protokol obsahoval doznání: *„Ačkoliv mě již bylo známo, že Sixta provádí protistátní činnost a že v jeho okolí připravuje ozbrojený puč, zapojil jsem do této činnosti rolníka Jana Mátla z Rajhradic a Františka Ovesného z Pohořelic, kteří byli rovněž Sixtou o protistátní činnosti informováni. I když později mě, Ovesnému, a Šumberovi bylo známo, že Sixta se připravuje na vraždu dvou příslušníků SNB, nesnažili jsme se mu v tom nikterak zabránit a nechali mu možnost, aby si v tomto počínal dle vlastní úvahy. Dnes vidím jakého trestného činu jsem se dopustil a čemu jsem mohl zabránit, kdybych Sixtu včas oznámil bezpečnostním orgánům (...)*“⁶⁸⁶

Šumbera podle protokolu řekl při dalším výslechu: Na začátku listopadu 1950 ho navštívil švagr Sixta, aby Šumbera ukryl Sixtova přítele Křipače před bezpečnostními orgány. Sixta později Křipačovi přivedl Ovesného. Sixta všem oznámil, že ve Velkých Němčicích působí jeho ilegální organizace a nastínil jim plány na sabotáže a přepadávání SNB v okolí. Pomáhat jim měly západní armády. Ovesného pověřil založením další organizace. Sixta příslibil

⁶⁸² Protokol o výslechu (J. Mátl) z 23. listopadu; 27. listopadu; 28. listopadu; 29. listopadu 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 142–143; 145; 147–149; 151.

⁶⁸³ Posudek z 24. listopadu 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 41–42; 46–47.

⁶⁸⁴ Záznam z 2. prosince 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 61.

⁶⁸⁵ Protokol o výslechu (B. Sixta) z 12. února 1951, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 85.

⁶⁸⁶ Protokol o výslechu (J. Křipač) z 12. prosince 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 137–143

zastřelení dvou příslušníků SNB, se kterými se stýkal. Nikdo ho od toho neodrazoval. Sixta později přivedl Mátl, kterému své plány zopakoval a také požádal o vybudování vlastní organizace. Sixta přítomným předvedl pistoli. Nechybělo Šumberovo doznání na konci protokolu: „*Jsem si plně vědom své trestné činnosti, kterou jsem prováděl jednak tím, že jsem ukrýval ve svém bytě před bezpečnostními orgány Jana Křípače, který měl nastoupiti výkon trestu, čímž jsem mařil úřední výkon. Dále tím, že jsem se zapojil do ilegální protistátní organizace Sixtovy, která připravovala plán své ilegální činnosti v ČSR a já jsme toto neohlásil příslušným úřadům. Současně jsem věděl o připravované vraždě bezpečnostních orgánů, které chtěl Sixta odstraniti a já jsem se nesnažil [mu] v tom zabrániti (...).*“⁶⁸⁷

Ovesný se podle protokolu v květnu 1950 dozvěděl o Křípačově úmyslu uprchnout z ČSR. Ovesný slíbil, že se pokusí najít někoho, kdo mu s tím pomůže. V červnu si Křípač útěk rozmyslel, protože očekával příjezd poslance Chudoby. Pouze v případě, kdyby mu soud neodložil nástup trestu, odešel by na Slovensko. Sixta ukrýval Křípače v Nosislavi, kam za nimi Ovesný přijel. Odmítl Sixtu zavést do Němčic, Křepic a Vranovic, aby tam připravoval vzpouru sedláků. Sixta od něj chtěl zablokování silnice během povstání. Ovesný souhlasil s přepadením SNB v Židlochovicích, ale později, až na jaře. Sixta Ovesnému, Křípačovi a Šumberovi oznámil pojmenování jejich protistátní organizace Svobodná garda, ukázal pistoli a oznámil chystané zavraždění příslušníků SNB, které zná. Ovesný za Křípačem přivezl Mátl a sdělil mu informace o organizaci. Od začátku listopadu se s Křípačem, Sixtou ani ostatními nesešel. Na konci protokolu se nacházelo jeho přiznání: „*Jsem si vědom svého trestného činu, který jsem spáchal a sice v tom smyslu, že jsem se zúčastnil schůzky, kde se připravovalo ozbrojené povstání na zvrát v ČSR a když jsem byl vyzván o spolupráci tuto jsem přislíbil. Dále se cítím vinen v tom, že jsem věděl, že se připravuje vražda na bezpečnostních orgánech a toto jsem neohlásil.*“⁶⁸⁸

Přeživší mladší strážmistr Josef Jiráček vypověděl, že mu měl 6. října 1950 mladší strážmistr Rudolf Bugner, kterého odveleli jinam, předat řízení Sixty jako důvěrníka, Sixta ale nepřišel. Jiráček Sixtu poznal 11. října. Sixta od něj dostal za úkol nalezení protistátně pracujících osob okolo jeho bydliště. Sixta mu informace předával téměř každý čtvrtek na silnici mezi Nosislaví a Židlochovicemi. Jiráček se tehdy domníval, že Sixta je motivován snahou o nápravu. 21. listopadu 1950 přijel Jiráček na schůzku s řidičem Sojkou a příslušníkem StB Lebduškou, který měl Sixtu místo Jiráčka řídit. Sixta na ně začal střílet. Zraněného Jiráčka vyslyšeli předtím v nemocnici již 21. listopadu.⁶⁸⁹

Mátl podle protokolu sepsaného u StB v lednu 1950 poznal Křípače a Sixtu ve vazbě v Židlochovicích. Od Křípače se dozvěděl, že odmítl uprchnout s poslancem Chudobou a štábním kapitánem Františkem Novotným z Komína. Křípačovi přislíbil sehnat někoho na pomoc s útekem do zahraničí, ale neučinil tak. Křípačovi a Ovesnému měl zařídit útěk biskupský sekretář v Brně a chtěli vzít za hranice s sebou i Mátl. Mátl později odmítl odejít kvůli rodině. Křípač Ovesnému sdělil, že se schovává, aby nemusel nastoupit do vězení a od Ovesného se dozvěděl o Sixtových plánech na povstání. Křípače nechtěl u sebe ukrývat, doporučoval mu obstarání falešných dokumentů. Sixta před ním mluvil o přepadení SNB v Židlochovicích, obsazení místního úřadu a rozhlasu. Mátl se pokoušel mu tento nápad

⁶⁸⁷ Protokol o výslechu (J. Šumbera) z 13. prosince 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 158–162

⁶⁸⁸ Protokol o výslechu (F. Ovesný) z 14. prosince 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 149–153.

⁶⁸⁹ Protokol o výslechu (J. Jiráček) z 21. listopadu; 14. prosince 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Operativní materiál, f. 26–27.

rozmluvit. Mátl navrhl, aby si sehnali vysílačku a navázali spojení se zahraničím. Nechtěl zorganizovat vlastní ilegální skupinu. Přibližně od 15. listopadu se u něj skrýval Křipač. Sixta s Mátle nemluvil o plánování vražd ani mu neukazoval zbraň. Závěr protokolu obsahoval přiznání: „*Jsem si vědom své trestné činnosti tím, že jsem se zapojil [do] protistátní činnosti, jelikož jsem nesouhlasil s dnešním státním zřízením, (...) a dále, že jsem u sebe v bytě ukrýval před bezpečnostními orgány Křipače, který měl nastoupiti trest.*“⁶⁹⁰

Sixta podle protokolu řekl StB následující: V červnu 1948 si usmyslel ničit vývěsní skřínky KSČ, Sokola a Osvěty. Dohromady poničil sedm skříněk, zapálil obraz Stalina v jedné skříně a odtrhl sovětský znak z památníku. Vnikl do bytu tajemníka Josefa Moučky v Nosislavi a odcizil mu pušku a zásobník do pistole. Přibližně na počátku dubna 1949 se obával zatčení, a proto se skrýval u bratrance Jaroslava Kříže, na jehož radu se SNB dobrovolně vydal. Z vazby v Židlochovicích ho pustili 3. května. V červnu ho navštívil Oldřich Dvořáček, aby spolu utekli z republiky. Poté Sixta líčil již zmiňované události o neúspěšném útěku. 7. listopadu převezli Sixtu z Židlochovic do psychiatrické léčebny v Brně, kde pobýval do 29. prosince. Poté ho propustili po podepsání reversu. Po návratu se zabýval zemědělskými pracemi u rodičů. V červnu 1950 navštívil bývalého spoluvězně Křipače a svěřil se mu s plánovaným útekem. Křipačovi se nechtělo zpět do vězení a nabídl, že se Sixtou a Mátle použijí k útěku letadlo s pomocí štábního kapitána Novotného. Sixtovi slíbil, že mu zavolá čas odletu. V srpnu napadlo Sixtu sblížit se s příslušníky StB a po získání důvěry je zavraždit. Asi v září se dostavil na Okresní velitelství SNB v Židlochovicích, kde požádal o kontaktování StB, k čemuž skutečně za týden došlo. Nabídl StB infiltrování protistátní skupiny v Unkovicích, což se mu ale nepodařilo. Nahlásil několik osob, které držely zbraně, z nichž to byla pravda jen u několika, u zbytku si to vymyslel. Informace o skupině v Němčicích s puškami se také nezakládala na pravdě. Sixta udal Křipače kvůli plánování útěku, aby Křipač z něčeho podobného neobvinil jeho. S StB se sešel celkem pětkrát, vždy na silnici mezi Židlochovicemi a Nosislaví. Křipačovi hledal úkryt, dva lidé ho odmítli, až souhlasila jeho sestra Šumberová. Poté zprostředkoval setkání Křipače s Ovesným. Křipačovi, Ovesnému a Šumberovi oznámil, že zastřelí některé příslušníky SNB. Ovesný chtěl, aby tak učinil až za dva týdny. Za Sixtou přijel Mátl a s Křipačem a Šumberou kritizovali režim. Sixtu požádala sestra o Křipačův odchod, což Sixta Křipačovi vyřídil. Sixta si sehnal pistoli. 21. listopadu přijel na schůzku s StB, která se měla uskutečnit mezi 13. a 14. hodinou na stejné silnici jako obvykle, na kole. Jeden příslušník StB při příjezdu automobilem Škoda Sixtovi řekl, že přiveze dalšího příslušníka, pod jehož vedení měl Sixta spadat. Asi po čtvrt hodině se auto vrátilo a Sixta začal střílet do pravých oken. Když uviděl řidiče na silnici vedle vozu, zahájil proti němu střelbu. Poté uslyšel, že na něj střílí někdo z auta, tak střelbu opětoval. Vystřelil asi deset až dvanáct nábojů. Pistoli s prázdným zásobníkem použil ještě k tlučení do hlavy jednoho z příslušníků v autě, který mu následně pistoli vytrhl. Kolem projížděla motorka, ale motocyklista odjel bez jakéhokoliv zapojení se do děje. Sixta z místa raději utekl.

Sixta při dalším výslechu podle protokolu mimo jiné líčil svůj pobyt v Polsku. Do Polska se dostal ze Slovenska, kde se skrýval zhruba od 24. listopadu do 7. prosince 1950. Ve Štětíně se mu kvůli bezpečnostním opatřením nepodařilo nasednout na žádnou loď, proto se vydal k německým hranicím. Utekl vojenské hlídce, která po něm střílela. Nakonec ho 13. prosince polští vojáci zatkli. Snažil se vydávat za Rusa Vasila Orlova, ale našli u něj československé doklady. Poté se přiznal k vraždě dvou příslušníků StB. 15. prosince ho převezli do vojenské nemocnice a 27. prosince do vojenského vězení v Glivici. 28. prosince si ho převzala StB.

⁶⁹⁰ Protokol o výslechu (J. Mátl) z 15. prosince 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 167–172.

O „věrohodnosti“ protokolů příliš nápadně svědčí některé formulace odpovědí, některých obsažených i již v lednovém protokolu, které údajně Sixta použil: „*Do Polska jsem uprchl z toho důvodu, že jsem vybudoval v Nosislavi ilegální rozvratnickou organizaci a spáchal dvojnásobnou vraždu na příslušnících státní bezpečnosti. (...) Předně to byla moje nenávist k lidově demokratickému zřízení a KSČ, která u mne vyvstala po únoru 1948 a to z důsledku poslušání amerických a anglických štvavých relací proti dnešnímu státnímu zřízení. Rovněž reakční prostředí ve kterém jsem se pohyboval mě utvrdilo v nenávisti proti KSČ a stávajícímu zřízení. (...) Plně doznávám, že jsem hledal způsob, abych se mohl vetřít do řad příslušníků SNB a později spáchal na těchto zločin jako je vražda. (...) Musím se však ještě zmínit, že všechny zločiny, kterých jsem se dopustil dělal jsem po řádném uvážení, s jasným vědomím a úmyslem poškodit dnešní státní zřízení. Jsem si vědom spravedlivého potrestání, které mě musí stihnout za moji zločinnou minulost, pro kterou se nemůže najít ani jedno slovo omluvy.*“⁶⁹¹

Sixtu vyšetřil v březnu 1951 vojenský psychiatr v přítomnosti tří příslušníků StB. Sixta podle protokolu odpovídal na kladené otázky a vyličil průběh zastřelení příslušníků StB s názornou ukázkou: „*(...) Od kdy se datuje váš odpor vůči dnešnímu zřízení? Asi od 15ti roků. Co vás v tom zesilovalo? Únor. Co vás v tom ještě podporovalo? Prostor na tom venkově, že se to tam lidem nelíbí. Podporovalo vás v tom ještě něco jiného? Poslouchal jsem cizí rozhlas. (...) Dosáhl jste tím zastřelením orgánů toho, že se vás ostatní báli? To ne. Dosáhl jste tím něco jiného? Nedosáhl, nebylo to ono. Nehoršilo se to. Bylo to trochu málo působivé. Čekal jste od nás, když budete zavřený, že s vámi bude hrubě zacházeno? Nebylo, zklamal jsem se ve vás. Vadí vám to? Vidím vlastně, že jste ještě lidé. Co jste myslel, že jsme? Nepředstavoval jsem si to tak, že nejednáte lidsky. To hlásil Hlas Ameriky, že zabijíte. (...) Říkal jste, že budete nový mučedník? Neříkal. Myslel jste, že budete mít svatozář? Nemyslel. (...) Já jsme dojel na místo na kole, čekal jsem. Přijelo auto. (...) Já jsem tam stál směrem k Židlochovicím a viděl jsem, že orgán vystoupil, dokonce dva, šel za mnou, pozdravili jsme se, podali mi ruku a ptali se mně, co je nového. Tázali se mne, zdali mám čas, já říkám, že ano. Prohlásili, že přivezou ještě jednoho. Otočili se a jeli pro něho, za čtvrt hodiny přijeli, já jsem stál u kola, vytáhl jsem zbraň, kterou jsem měl pod bundou. (...) vypálil jsem tři výstřely a viděl jsem, že tam leží jeden mládenec a vytahuje pistoli. Klečel, polo-ležel, tak jsem na něho vypálil asi tři výstřely. On padl dopředu na obličej a přešel jsem dopředu a viděl jsem, jak dozadu někdo střílí, jak kulka prolétla oknem, tak jsem tam vypálil zezadu více ran a pak se mně pistole zaskočila a díval jsem se do vozu. V té době projížděl kolem nějaký motocykl. Otočil jsem pistoli na jednoho ve voze, sedícího jsem mlátil po hlavě, tento mě zatrhl zbraň a vyrval mně ji z ruky.*“⁶⁹²

Státní prokurátor podal obžalobu 16. července. Sixtu obžaloval z velezrady a dokonané i nedokonané vraždy, Křipače z velezrady, Ovesného z velezrady, Mátla z velezrady a Šumberu také z velezrady.⁶⁹³

V srpnu vyšetřoval Sixtu kladením otázek opět psychiatr za asistence StB. Sixta odpovídal podle protokolu: „*Proč jsi střílel? Protože mně to vlezlo do hlavy. Na začátku měsíce již jsem mluvil jen o střílení. Komu jsi to říkal? U švagra. Říkal jsem, že je budu všechny střílet, jak orgány státní bezpečnosti, tak i kamarády i SNB. Proč jsi nestřílel je? Protože můj duch mně*

⁶⁹¹ Protokol o výslechu (B. Sixta) z 24. ledna; 12. února 1951, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 53–61; 63–65; 85; 88; 93–94.

⁶⁹² Záznam o provedené zkoušce z 20. srpna 1951, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 106–107; 110.

⁶⁹³ Žaloba z 16. července 1951, MZA, C 145, karton 384, f. 86.

to říkal, ale já jsem říkal všechno tak, jak to páni chtěli slyšet. Mluvil jsi jen pravdu? Ptali se mně na něco a já jsem řekl něco jiného. (...) Proč jsi střílel? Já jsem chtěl toho orgána zastřelit. Ale proč? Prostě, celá spolupráce mně vlezla do hlavy, protože mně to mrzelo. Já jsem chtěl udělat konec spolupráci. Já jsem chtěl střílet. Ale proč jsi nepřišel na státní bezpečnost a neřekl jim, že už nechceš spolupracovat? Tak jsem to nechtěl, já jsem chtěl střílet. (...) Tos' je asi trochu vodil za nos? To vám mohu dokázat, že nevodil. Vlastního kmotra jsem udal. (...) To jsem všechno říkal. Vy to chcete tak slyšet, abych mohl dostat ten nejvyšší trest. (...) Myslíš, že za to vše nemůžeš, že jsi nepřičetný? Mohu za to všechno... No na kolik procent? No, tak z polovičky. Za to mohu... Druhá polovička byla tím prostředím. (...) No zkrátka, ta spolupráce mně brala.“⁶⁹⁴

MUDr. Zdeněk Šňupárek, který zkoumal Sixtův duševní stav, vyhotovil znalecký posudek. Sixta podle něj od puberty trpěl schizofrenií a během halucinací viděl Pannu Marii. Proto nebyl za své první trestné činy umístěn do vězení, ale jako nepřičetný do psychiatrické léčebny. Po uzdravení ho odtud propustili. Šňupárek uvedl v posudku, že během zavraždění příslušníků StB nebyl ovlivněn duševní chorobou: „Naopak to, že si Sixta do nejmenších detailů dovede opakovaně z paměti vybaviti zdejší čin, ukazuje na to, že Sixta nejednal pod vlivem duševní choroby a proto, že je za zdejší čin plně trestně odpovědný. Souhrnem lze tedy říci, že Sixta sice prodělal duševní chorobu, která u něho dodnes zanechala i když nepatrné, známky projevující se zvýšenou vznětlivostí a určitým romantismem, že však se dnes jeví jako jedinec, duševně zdravý, který vlivem prostředí se vyvinul v jedince s vysloveně záporným postojem k dnešnímu zřízení. Výchova Sixty se navíc ubírá takovým směrem, že ze Sixty vytvořila člověka cynického a schopného i vraždy, jak dokázal ve zdejším případě, jedince, který navíc není schopen ani takového činu opravdu hluboce litovati.“⁶⁹⁵

15.2 Oficiální verze událostí

Podle pozdějšího verdiktu Státního soudu v Brně, tj. podle oficiální verze se případ odehrál následovně: Bohumil Sixta se snažil za rozpuštění organizace Orel pomstít bojem proti lidové demokracii. Rozbíjel v Nosislavi vývěsní skříně KSČ, Sokola a Osvěty, což vedlo k jeho zatčení a odsouzení k trestu odnětí svobody. Jakmile byl Sixta propuštěn, pokusil se o neúspěšný útěk do zahraničí se zedníkem Oldřichem Dvořáčkem. Po zatčení se dostal jako duševně chorý (tento stav jen předstíral) do ústavu, odkud ho později, vyléčeného, propustili. Sixta spolu s Janem Mátlem a Janem Křipačem, odsouzenými za pobuřování proti republice a za sabotování dodávek, naplánoval další útěk. Poznali se ve věznicí v Židlochovicích. Křipač předložil vlastní plán, útěk letadlem ve spolupráci s jakýmsi štábním kapitánem Novotným. Když se neozval Sixtovi s termínem odletu, Sixta založil protistátní organizaci. Aby zjistil, jakým způsobem bezpečnostní orgány odhalují podobné organizace, začal s nimi spolupracovat. Po zjištění všeho potřebného plánoval příslušníky StB zavraždit.

Protistátní organizace „Svobodná garda“ dle mínění Státního soudu Brno vznikla v listopadu 1950 v Nosislavi, v domě Sixtova švagra Jana Šumbery. Zde se také ukrýval Křipač před nástupem do vězení za sabotování dodávek. Šumberovi, Křipačovi a Ovesnému, který si také odpykával trest v Židlochovicích, sdělil své další plány – zisk zbraní přepadením stanice SNB v Židlochovicích, obsazení pošty a okresního národního výboru, odkud by rozhlasem obyvatele požádali o pomoc s likvidací příslušníků KSČ, konkrétně uvězněním řadových členů a postřílením funkcionářů. Sixta se ozbrojil pistolí ráže 9 mm. 21. listopadu se Sixta měl

⁶⁹⁴ Záznam o provedené zkoušce z 1. března 1951, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 97–100.

⁶⁹⁵ Znalecký posudek z 20. srpna 1951, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 112–113.

sejít s příslušníky StB mezi Nosislaví a Židlochovicemi. Zde také zavraždil dva z nich. Zatkli jej v Polsku, odkud chtěl uprchnout do Západního Německa. Útěk do zahraničí plánovali také Křípač, Ovesný a Mátl, Sixta tam chtěl vstoupit do armády a Křípač navázat kontakt s bývalým lidoveckým poslancem Chudobou. Ovesný hledal převaděče přes hranice. Šumbera nesouhlasil se vznikem ilegální organizace a nechtěl se zúčastňovat její činnosti.⁶⁹⁶

15.3 Hlavní přelíčení

Proces se Sixtou proběhl bez přítomnosti veřejnosti a tisku.⁶⁹⁷ Hlavní líčení se konalo 23.–24. srpna 1951 v Justičním paláci v Brně v jednací síni č. 85. Senátu předsedal Dr. Štěpán Flajzar. Státní prokuraturu zastupoval Dr. Jan Mládek. Obžalované obhajovali Dr. Otto Šulc, Dr. Jaroslav Streck, Dr. Karel Křepelka, Dr. František Seidl v zastoupení Dr. Jana Svobody a Dr. Jan Řezníček. Jednání se účastnili soudní znalci MUDr. Zdeněk Šňupárek a MUDr. Zbyněk Chmela.

Průběh soudního procesu popisují na základě Protokolu o hlavním přelíčení. Předseda zahájil hlavní přelíčení 23. srpna v 8:00. Po ověření totožnosti přednesl prokurátor obžalobu. Jak již bylo zmíněno, předseda vyhlásil vyloučení veřejnosti, a to na prokurátorův návrh. Jako první vypovídal Sixta, který se považoval za vinného střelbou po příslušnících StB, pořádně ale nevěděl, co tenkrát dělal a zastřelit měl v úmyslu pouze příslušníka StB, který ho řídil. Mluvil o svých zatčeních za jízdu „načerno“ v patnácti letech, za ničení vývěsních skříněk a útěk za hranice. Popřel některé odstavce své výpovědi u StB. S StB chtěl upřímně spolupracovat, potírat protistátní činnost a slíbili mu práci u policie. Křípačovi sehnal úkryt, aby neutekl a mohl od něj získat informace. O převratu před ostatními obžalovanými mluvil, protože se ve skutečnosti snažil odhalit osoby páchající protistátní činností. Po ostatních příslušnících StB střílel jen z obavy, aby nebyl sám jimi zastřelen. Nepřál si jejich smrt a modlil se za ně. Řekl, že cílem protokolu sepsaného u StB je, aby dostal co nejvyšší trest. Nepatřil podle svého názoru do vězení, ale do léčebny v Černovicích. Začal plakat při vzpomínce na elektrošoky v léčebně. Vraždou příslušníků StB chtěl pravděpodobně napravit své udávání. Podle znalců měl během výpovědi hysterický záchvat, mohl ho ale ovládat vůlí a nechoval se jako duševně chorý. Nenalezli žádný důvod k mírnějšímu trestu. Křípač potvrdil výpověď u StB a cítil se vinen neoznámením Sixtovy činnosti a plánů.

Po hodinové polední přestávce vypovídal Ovesný. Souhlasil se správností protokolu StB kromě několika detailů, protože prý přikyvoval i věcem, které se nemusely zakládat na pravdě. Cítil částečnou vinu v neoznámení skutečností, které se dozvěděl. Sixtu považoval za konfidenta tajné policie, od které podle něj dostal i zbraň. Tento názor zastával i před soudem. Popřel, že by Sixtu žádal o odložení vraždy příslušníků StB o čtrnáct dní. Pokud Sixtovi nějak radil, tak jen kvůli tomu, aby měl od něj klid. Ovesný se přišel na stanici SNB v Pohořelicích poradit a tam mu strážmistr Tomšík doporučil kontaktovat StB. Chtěl StB zavolat, ale onemocněl. Šumbera se jako jeho předchůdci cítil vinen neohlášením a odsouhlasil výpověď u StB. Mátl potvrdil správnost protokolu StB a cítil se vinen. Ovesného obhájce navrhl svědectví strážmistra Tomšíka, aby potvrdil Ovesného slova, porodní asistentky a obvodního lékaře, kteří měli dosvědčit, že kvůli páteři nemohl týden po návštěvě stanice SNB nahlásit věc StB. Přiložil také potvrzení od lékaře. Na návrh státního prokurátora došlo k zamítnutí

⁶⁹⁶ Rozsudek Státního soudu Brno z 24. srpna 1951, MZA, C 145, karton 384, f. 8–10.

⁶⁹⁷ Vyrozumění o nařízení hlavního líčení z 9. srpna 1951, MZA, C 145, karton 384, f. 75.

návrhů kromě písemných potvrzení. Líčení přerušil předseda v 17:15 a rozsudek měl být vynesena následujícího dne v 9:30.⁶⁹⁸

15.4 Rozsudek

24. srpna 1951 vynesl Státní soud Brno rozsudek. Odsoudil Bohumila Sixtu k trestu smrti za velezradu, dokonanou a nedokonanou vraždu, Jana Křipače a Františka Ovesného k patnáctiletému vězení za velezradu, Jana Mátlu k dvanáctiletému vězení za velezradu a Františka Šumberu k tříletému vězení a peněžitému trestu 10 000 Kčs za neoznámení trestného činu. Sixta ztratil čestná občanská práva navždy, Křipač, Ovesný a Mátl na deset let a Šumbera na tři roky. Kromě Šumbery všem odsouzeným propadlo jmění.

Začátek odůvodnění rozsudku představoval vlastně obžalobu náboženství: *„Po druhé světové válce pracující lid států střední a jihovýchodní Evropy nastoupil úspěšnou cestu k budování socialismu po vzoru Sovětského svazu. Svou prací bojuje za uhájení světového míru. Imperialistický tábor v čele s USA a z jejich popudu i naše domácí reakce snaží se znemožnit toto budovatelské mírové úsilí pracujícího lidu ČSR. Ve svých snahách po restauraci kapitalismu neštítí se těch nejpodlejších způsobů a sahá k teroru a dokonce k přímému vraždění. Tímto se reakce snaží odradit osoby oddané lidově demokratickému zřízení, které svým úsilím budují socialismus a bojují za světový mír, od jejich četných úkolů, aby tito nepřátelé a zrádci mohli nerušeně rozvracet lidově demokratické zřízení a přisluhovat tak zahraničním štváčům. Reakční nepřátelské živly se spojují k těmto zločineckým vraždám a škůdnictví s vysokým církevním klerem, které pro získání obyvatelstva k těmto činům věřícím, že v socialistické společnosti spěje křesťanství k zániku. Tímto názorem vštěpuje věřícím občanům odpor k dnešnímu lidově demokratickému zřízení. Z procesů před státním soudem vidíme, že nejenom věřící křesťané ale dokonce římskokatoličtí kněží, kteří mají vlastně v prvé řadě bojovat za světový mír, provádějí a organisují ty nejhnusnější zločiny jako je vraždění pokojných občanů. V souzeném případě se setkáváme opět s lidmi hluboce nábožensky založenými, kteří ve svém programu rovněž plánovali vraždy funkcionářů KSČ a jeden z nich dokonce zavraždil dva příslušníky Stb, ochránce lidově demokratického zřízení.“*

Sixtovu obhajobu spočívající podle rozsudku v odmítání plánování převratu a vraždy a zdůvodnění střelby duševní nemocí, soud neakceptoval. Stejně stanovisko zaujal soud u obhajoby Křipačovy, Ovesného a Mátlu. Šrámkovu obhajobu ostatní nevyvraceli, nesouhlasil se založením organizace, ale svůj nesouhlas nahlas neprezentoval a neoznámil to státním orgánům. Z toho důvodu dostal trest, ale výrazně nižší než ostatní. Křipačovi, Ovesnému, Mátlu a Šumberovi navíc polehčovalo doznání. Nejnižší, Šumberův a nejvyšší, Sixtův trest zdůvodnil soud slovy: *„(...) jedná se dle přesvědčení soudu o neúmyslné neoznámení, protože Jan Šumbera jest normálním člověkem s přiměřeným společenským postavením a toto neoznámil jenom proto, že Křipače u sebe ukrýval a jak sám doznává, protože schůzka byla konána v jeho domě. (...) Pokud jde o trest absolutní, který byl uložen obv. Sixtovi, stalo se tak proto, že vzhledem k velké nebezpečnosti a zavrženíhodnosti trestných činů, jichž se dopustil, vyřadil se tím z lidské společnosti a není pro něho místo, obzvláště ne ve společnosti budující socialismus. Polehčujících okolností u obviněného Sixty až na blízký věk, věku mladistvých soud neshledal, naopak však přitěžovala konkurence dvou*

⁶⁹⁸ Hlavní přelíčení z 23.–24. srpna 1951, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 20–28.

nejtěžších trestných činů a proto nenašel soud okolnosti, které by mu umožnily přeměnu trestu smrti v trest odnětí svobody.“⁶⁹⁹

15.5 Odvolání

Křipač, Mátl a Šumbera se po vynesení rozsudku vzdali práva na odvolání, Sixta se odvolal na místě a Ovesný žádal doručení rozsudku svému obhájci. Odvolací líčení proběhlo u Nejvyššího soudu 10. října 1951 od 14 do 17 hodin. Odvolacímu senátu předsedal Dr. Jan Křepela. Generální prokuraturu zastupoval Dr. Emil Čermák.⁷⁰⁰ Odvolání Bohumila Sixty a Františka Ovesného proti rozsudku Státního soudu Brno z 24. srpna 1951 bylo zamítnuto. Nejvyšší soud odmítl, že by Sixta nebyl příčetný a odpovědný za své činy. Vyšetření dvěma znalci z oboru psychiatrie a Sixtovy výpovědi považoval za dostatečný důkaz. Soud považoval za směrodatnou Sixtovu výpověď u StB obsahující jeho doznání, nikoliv výpověď u hlavního líčení, kdy Sixta odmítl plán rozvrácení republiky a založení ilegální organizace zdůvodňoval úmyslem později ji nahlásit StB. Soud konstatoval, že si Sixta chtěl získat důvěru StB, a proto jí poskytoval bezvýznamné zprávy a falešná udání.

Podle soudu to vše činil za účelem maření činnosti StB. Soud se domníval, že chtěl Sixta zabít v autě všechny tři příslušníky StB, ne pouze jednoho. Odvolací soud se ztotožnil s rozsudkem Státního soudu Brno – Sixta spáchal velezradu za zvláště přitěžujících okolností, a to předstíranou spoluprací s StB a plánování vražd příslušníků StB. I přes Sixtův nízký věk a dřívější léčení duševní choroby nepovažoval soud trest uložený Státním soudem Brno za nepřiměřený. Žádné ohledy k Sixtovi nepřipustil. Ovesného výpověď u StB a výpověď dalších obviněných považoval Nejvyšší soud za dostačující k jeho usvědčení. Za velezradu u Ovesného považoval soud již údajné přiznání StB plánování útěku z republiky: „(...) *po delším zapírání na konci administrativního výslechu doznal (...)*.“ Tvrzení Ovesného, že podezřívá Sixtu ze spolupráce s bezpečnostními orgány, se proti Ovesnému spíše obrátila, protože podle odvolacího soudu měl Ovesný odmítnout podílet se na Sixtově činnosti a zejména vše nahlásit. Za polehčující okolnosti považoval soud doznání a Ovesného zdravotní stav, ale zároveň ho považoval za nejstaršího z celé „skupiny“ a schopného všemu zabránit.⁷⁰¹

15.6 Osudy pravomocně odsouzených

Bohumil Sixta byl popraven 5. února 1952 v Krajské soudní věznici na Cejlu.⁷⁰² Inspekce Ministerstva vnitra v roce 1956 rozhodla, že vyšetřovatel použil při výslechu Františka Ovesného „nesprávné metody“.⁷⁰³

Sixtův příběh literárně zpracoval František Vrbecký⁷⁰⁴ jako jednu z kapitol pod názvem Ve jménu boha a svobody v knize Mrtví nemluví z roku 1985. Odvolával se na soudní dokumentaci a svědectví pamětníků. Příběh ale ve skutečnosti představoval prorežimní

⁶⁹⁹ Rozsudek Státního soudu Brno z 24. srpna 1951, MZA, C 145, karton 384, f. 7–8; 11–13; 74.

⁷⁰⁰ Protokol o ústním odvolacím řízení z 10. října 1950, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 36.

⁷⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu z 10. října 1951, MZA, C 145, karton 384, f. 3–6.

⁷⁰² http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=12333 (ověřeno k 27. 2. 2016)

⁷⁰³ Rozsudek Nejvyššího soudu z 10. března 1971, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 178.

⁷⁰⁴ František Vrbecký (1934–?), bývalý příslušník Pohraniční stráže, spisovatel, novinář, knihy *Oni znají cestu, Cestami otců, S nabitou zbraní, Mrtví nemluví*. Životní data viz František VRBECKÝ, *V srdci Šumavy*, Praha 1988, přebal knihy.

vyprávění, plné kritiky církve a procesu rehabilitace, což dokazuje použití termínu „nepřítelé socialismu“ na přebalu knihy: „*Bohumil Sixta visel panu faráři očima na ústech. Až za dva roky budou soudní znalci a psychiatři kroutit hlavou nad zrudným činem tohoto mladíka a podrobovat ho testům, objeví v nich právě motivy z hodin katechismu na vesnické faře. (...) Trest si odpykával v okresní věznicí, kde předstíral duševní vyšinutí. Tu hru 'na cvoka' mu poradil Jan Výchňě, o deset let starší dobrodruh z Vlasatic, který seděl za pobuřování proti republice. (...) I když většina pracovníků Bezpečnosti byla ještě donedávna dělníky, neznamenalo to, že by byli natolik naivní, aby uvěřili v náhlý přerod náboženského fanatika Sixty, který jim chce navíc uvědoměle pomáhat třídního nepřítele. (...) Členové Svobodné gardy, kteří byli v procesu Sixta a spol. odsouzeni ke krátkodobým trestům, se v roce 1968 domnívali, že přišel čas zapomnění. Oni přece byli tenkrát bez viny! (...) Požadovali obnovení procesu u rehabilitačního soudu. (...) 'Rehabilitační soud' v té atmosféře zprostil pracovníky Bohumila Sixty viny a tresty z roku 1951 jim zrušil. (...) Řádný soud v roce 1972 zrušil výrok 'rehabilitačního soudu' z roku 1968 a všem obžalovaným ponechal tresty z roku 1951 v plném rozsahu.“⁷⁰⁵*

15.7 Soudní rehabilitace (od r. 1968)

Jak již bylo naznačeno úryvkem z Vrbeckého knihy, Křipač a Ovesný podali návrh na přezkoumání rozsudku Státního soudu Brno. 10. prosince 1968 Krajský soud Brno zrušil výrok o vině Křipače, Mátle a Ovesného v případě velezrady a u Šumbery v případě neoznámení trestného činu.⁷⁰⁶ Nejvyšší soud ale 10. března 1971 zrušil rozhodnutí Krajského soudu Brno z prosince 1968 na základě stížnosti generálního prokurátora pro porušení zákona ve prospěch obviněných. Zároveň Nejvyšší soud nařídil Krajskému soudu Brno věc znovu projednat a rozhodnout.⁷⁰⁷

V květnu 1974 vzal Křipač svoji žádost o přezkoumání řízení zpět. V únoru 1975 Krajský soud Brno Ovesného návrh na přezkoumání rozsudku zamítl. Své rozhodnutí mimo jiné zdůvodnil následovně: „*Vždyť výpovědi obviněných podle protokolu u hlav. líčení byly spontánní, obvinění odpovídali na četné dotazy a samostatně se k nim vyjadřovali. Že odsouzený Bohumil Sixta nebyl ve své výpovědi v administrativním protokolu nějak ovlivněn, ukazuje jeho vyjádření před znalcem lékařem, jemuž při výslechu dne 1. 3. 1951 sdělil, že při vyšetřování nebylo vůči němu použito žádné násilí.*“⁷⁰⁸ Ovesného stížnost proti usnesení Krajského soudu Brno zamítl v dubnu 1975 Nejvyšší soud jako nedůvodnou.⁷⁰⁹

⁷⁰⁵ František VRBECKÝ, *Mrtví nemluví*, Praha 1985, přebal knihy; s. 181; 185; 194; 200–201.

⁷⁰⁶ Rozsudek Krajského soudu Brno z 10. prosince 1968, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 177.

⁷⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu z 10. března 1971, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 178.

⁷⁰⁸ Usnesení Krajského soudu Brno z 27. května 1974; 6. února 1975, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 182–183.

⁷⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu z 16. dubna 1975, ABS, BN-V, V-1061 Brno, Skupinový svazek, f. 188.

16. Případ Karla Lomiče

Karel Lomič se narodil 28. října 1924 v Sychotíně Karlovi a Anně (roz. Kopřivové) Lomičovým.⁷¹⁰ Po vyučení pracoval jako topič. Později se z něj stal voják z povolání. Oženil se a s manželkou Marií se jim narodilo dítě. Spolehlivému vojákovvi Lomičovi začalo kazit pověst přátelství s podporučíkem Vladimírem Sedlákem⁷¹¹. Podle StB spolu chodili do různých barů, na večírky a zpronevěřovali armádní majetek včetně dvou pistolí, které také prodali. Proto se prý také snažili společně uprchnout do zahraničí. Dochované materiály dnes neumožňují potvrdit či vyvrátit tuto vyšetřovací verzi, která mohla ve skutečnosti pouze kriminalizovat Lomičovy a Sedlákovy důvody k útěku.

Na útěku se podle pozdější Lomičovy výpovědi domluvili se Sedlákem 26. prosince 1951. Následující den ozbrojení včetně samopalu zamířili vlakem ze Slavkova do Brna. Dále pokračovali do Kájova, Třebíče a taxíkem do Libčic. Když taxikáři Vilému Pospíšilovi sdělili svůj plán útěku z republiky, přislíbil jim odvoz k hranicím. Za křižovatkou silnic Majolice-Ivančice-Moravský Krumlov natankoval Pospíšil benzín. Během toho přijelo auto s příslušníky StB v uniformě SNB i civilu, vrchním strážmistrem Adolfem Müllerem a štábním strážmistrem Václavem Hájkem. Lomič začal střílet a zasáhl oba příslušníky StB. Jejich auto ukryl. Pohraničnickovi, kterého potkal, oznámil, kde se umírající Müller nachází, ale pohraničnick nejevil žádnou ochotu k pomoci. Müller nakonec zemřel v nemocnici, Hájek utrpěl těžká zranění. Lomič ukryl auto. Pospíšil Lomiče a Sedláka odvezl ke svému známému Isidoru Vybíralovi do Vrbky, který jim pomohl s přechodem do Rakouska. Rakouští policisté na nádraží, odkud chtěli uprchlíci jet do Vidně, oba zatkli a předali sovětským vojákům. 31. prosince 1951 byli vydáni do Československa. Všechny čtyři aktéry obžaloval státní prokurátor 19. února 1952.

24. března 1952 proběhl před Státním soudem proces s Lomičem, Sedlákem, Pospíšilem a Vybíralem. Kromě útěku se Lomič a Sedlák údajně přiznali k plánu vyzrazení informací o československé armádě zahraniční zpravodajské službě, o což se pravděpodobně zasloužila StB. Isidor Vybíral byl zproštěn obžaloby, protože Lomič a Sedlák prohlásili, že ho donutili k cestě na hranici pohrůžkou zbraní.⁷¹² Státní soud Brno odsoudil Karla Lomiče k trestu smrti za velezradu, vyzvědačství, dokonanou a nedokonanou vraždu, vydírání, zběhnutí, rozkrádání národního majetku, Vladimíra Sedláka na doživotí za velezradu, vyzvědačství, vydírání, zběhnutí, rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a Viléma Pospíšila k dvanáctiletému vězení za velezradu, vydírání, pomoc při zběhnutí a nadřívání. Lomič a Pospíšil přišli o státní občanství, Pospíšil o celé jmění, čestná občanská práva na šest let od odpykání trestu, živnostenské oprávnění k provozování autodopravy navždy a musel zaplatit peněžitý trest 50 000 Kčs.⁷¹³

25. dubna 1952 zamítl Nejvyšší soud Lomičovo a Pospíšilovo odvolání. Pospíšilovi nepomohlo ani svědectví Lomiče a Sedláka jako Vybíralovi, ani svědectví příslušníků SNB, kterým po odjezdu od Vybírala vše nahlásil. 25. července 1952 byl Karel Lomič podle Ivo Pejčocha popraven na nádvoří pankrácké věznice v Praze a jeho ostatky s největší

⁷¹⁰ Zpráva o pověsti – Karel Lomič, MZA, C 145, karton 270, f. 31.

⁷¹¹ Vladimír Sedlák (*21. července 1951 Drnovice), rodiče Antonín a Albína (roz. Jeřábková), ženatý, poslední bydliště před zatčením Slavkov u Brna, podle SNB líný člověk se špatnou pověstí. Životní data viz Zpráva o pověsti – V. Sedlák, MZA, C 145, karton 270, f. 36.

⁷¹² <http://www.ustrcr.cz/cs/karel-lomic> (ověřeno k 19. 5. 2015)

⁷¹³ Rozsudek Státního soudu Brno z 24. března 1952, MZA, C 145, karton 270, f. 268–269.

pravděpodobností skončily na pražském d'áblickém hřbitově.⁷¹⁴ Zápis o výkonu trestu ale toto tvrzení vyvrací. Lomiče popravili na nádvoří Krajské soudní věznice v Brně 25. července 1952 v 5:05, podle úředního lékaře zemřel v 5:15.⁷¹⁵ Stejný čas a stejné místo úmrtí uvedl také dotyčný brněnský soudní lékař MUDr. JUDr. H. Kreisler v Léčebném a ohledacím listě.⁷¹⁶ Krajská soudní věznice Brno nahlásila provedení popravu Státní prokuratuře Brno.⁷¹⁷ Státní prokuratura Brno stanovila a vyplatila v den popravu 4 000 Kč jako odměnu mistru popravčímu Josefu Trojanovi.⁷¹⁸ 25. července 1952 nebyl v Praze na Pankráci popraven ani nikdo jiný, v červenci 1952 zde proběhly dvě popravu, a to 8. července.⁷¹⁹

⁷¹⁴ <http://www.ustrcr.cz/cs/karel-lomic> (ověřeno k 19. 5. 2015)

⁷¹⁵ Zápis o výkonu trestu z 25. července 1952 – K. Lomič, MZA, C 145, karton 270, f. 325.

⁷¹⁶ Léčebný a ohledací list z 25. července 1952 – K. Lomič, MZA, C 145, karton 270, f. 333.

⁷¹⁷ Dopis Velitelství SVS Brno Státní prokuratuře Brno z 25. července 1952, MZA, C 145, karton 270, f. 328.

⁷¹⁸ Usnesení z 25. července 1952, MZA, C 145, karton 270, f. 326.

⁷¹⁹ J. KRATOCHVIL – S. KRATOCHVILOVÁ, *III. odboj v Československu z pohledu hodnot EPP-ED*, s. 52.

17. Případ Miroslava Jurči

Miroslav Jurča se narodil 2. března 1926 v Novém Hrozenkově Josefovi a Anně (roz. Jochcové) Jurčovým. Roku 1944 získal výuční list u textilní firmy Černocký. V létě téhož roku začal pracovat jako totálně nasazený ve vsetínské zbrojovce. Odtud utekl a do konce války se ukrýval u rodičů v Lípě. V červenci 1945 vstoupil do KSČ. Vystřídal práci účetního a studenta středních textilních škol, až se usadil v textilní továrně v Horním Městě u Rýmařova. Z továrny odešel na začátku roku 1948 do autodílny ve Štenberku, kde pracoval načerno. Začal také nelegálně obchodovat s potravinovými lístky. Na jaře 1949 musel Jurča nastoupit na vojnu, kde se rozhodně vzorně nechoval. Porušoval služební povinnosti, často se opíjel a odcházel z kasáren bez povolení. 6. února 1950 byl po nedovoleném opuštění kasáren ve Kbelích zatčen. Během vyšetřování vyšly najevo jeho dosavadní prohřešky, což vedlo k Jurčově postavení před vojenský soud, který ho v prosinci 1950 potrestal šesti lety odnětí svobody za špionáž a jiné činy. Špionáž měla spočívat v prozrazení informací o letišti ve Kbelích Vladimíru Černockému, bývalému zaměstnavateli, jako údajnému agentovi americké tajné služby. Během výkonu trestu byl Jurča umístěn ve vojenských věznicích na Hradčanech a v Opavě. Z Opavy 9. června 1951 utekl.

Události po jeho útěku vzhledem k existenci pouze dokumentů StB není možné přesně popsat. Skrýval se na Zlínsku. 27. července 1951 vykradl místní národní výbor ve Vítové, v září 1951 se spoluvězněm Zdeňkem Šuflarským místní národní výbor v Židkově a Lípě. V závěru září 1951 spolu vypálili chatu Bondík u Želechovic. A důvod podle StB? Chata patřila funkcionáři KSČ a používal ji Československý svaz mládeže. Jurča prý plánoval zastrašování funkcionářů KSČ, rozšiřování výhružného letáku a žhářského útoku na místní ovčín a JZD v Bařínách. Podzim 1951 znamenal Jurčův přesun na Krnovsko. Stýkal se s dalšími osobami, které se mezi sebou ani příliš neznaly, ale to StB nebránilo k jejich označení za teroristickou protistátní skupinu, kterou obvinila z přípravy útoku na stanici SNB v Horním Městě za účelem opatření zbraní a kamenolomu v Kobylí u Krnova kvůli výbušninám pro zničení čerpací stanice a skladu benzínu v Opavě-Jěktaři, železničního mostu mezi Svinovem a Bohumínem a dalších cílů. 13. prosince 1951 přepadl Jurča poštu na opavském nádraží a 19. prosince 1951 v noci zapálil statek JZD v Krnově. O den později byl Jurča zatčen. Ostravská StB z něj udělala zakladatele protistátní organizace.

Proces před Státním soudem Brno probíhal v krnovském kulturním domě 23.–25. dubna 1951. Soudnímu senátu předsedal Dr. František Stýblo, Státní prokuraturu zastupovali Dr. Ladislav Holubec a Dr. Emil Eichler. Spolu s Jurčou soudili dalších šest osob. 25. dubna 1952 odsoudili Jurču k trestu smrti za velezradu, loupež, krádež, obecné ohrožení, poškozování cizí věci, rozkrádání národního majetku a maření výkonu úředního rozhodnutí. Další proces se sedmi osobami v souvislosti s Jurčou se konal v červnu 1952.

Jurčovo odvolání zamítl Nejvyšší soud 30. května 1952. Milosti se také nedočkal. Miroslav Jurča byl popraven 23. srpna 1952 na nádvoří Krajské soudní věznice v Brně. Jurča pravděpodobně žádnou protistátní skupinu ve skutečnosti nezaložil.⁷²⁰ Místní národní výbory vykrádal s cílem získat finanční prostředky a zapálení statků a chaty lze spíše přirovnat k obyčejnému vandalismu, nikoliv k protikomunistické odbojové činnosti. Z kriminální kauzy vytvořila StB kauzu politickou.⁷²¹

⁷²⁰ <http://www.ustrcr.cz/cs/miroslav-jurca> (ověřeno k 4. 12. 2015)

⁷²¹ I. PEJČOCH, *Vojáci na popravišti*, s. 143–144.

18. Případ Leopolda Doležala

Leopold Doležal se narodil 27. října 1913 Emilovi a Adéle (roz. Hubrové) Doležalovým. Otec byl Němec, matka Češka. Holič Emil Doležal opustil rodinu v roce 1918 a došlo také k rozvodu. Doležal se vyučil strojním zámečníkem a roku 1931 začal pracovat jako automechanik. Po absolvování vojenské služby se roku 1936 stal policistou ve Vítkovicích, o rok později přestoupil do Brna. Poprvé se Doležal oženil s Věrou Bednářovou v roce 1939, podruhé roku 1945 s Ludmilou Ullmanovou.⁷²² Během okupace působil v odbojové organizaci Vojenská orlice. Eliška a Alžběta Niesnerovy potvrdily po válce, že Doležal v srpnu 1942 ukryl tři zbraně odbojáře rotmistra Augustina Lose, který u Niesnerové bydlel, aby je gestapo nenalezlo při domovní prohlídce. Během stanného práva tak za držení zbraní riskoval trest smrti. Augustinovi Pokornému do vězení nosil potraviny a zařídil zrušení trestního oznámení na jeho ženu u vyšetřujícího gestapáka. Pomáhal Miroslavu Ullmannovi, který se od února 1943 pohyboval v ilegalitě před dopadením gestapem a následným transportem do koncentračního tábora. V červenci 1944 varoval hostinského Richarda Konečného, že na něj přišlo udání kvůli hromadnému poslouchání zahraničního rozhlasu a schůzkám komunistů v jeho restauraci. Po válce sloužil Doležal u SNB a vstoupil v roce 1948 do KSČ.

Odbojovou činnost proti komunistickému režimu zahájil v létě 1950. Zapojil se do činnosti ilegální skupiny, kterou vytvořila britská tajná služba Intelligence Service (IS). Čtrnáct dní skrýval agenta IS Josefa Kolíska s krycím jménem Josef Kavka a informoval ho o bezpečnostních záležitostech státu. V červnu 1950 pomáhal vyzvednout a dopravit ilegální vysílačky ze Znojma do Brna. Převozu se účastnil v uniformě SNB na motocyklu, aby zajistil volný a bezproblémový průjezd. 26. října 1950 přijela StB Kolíska zatknout. Podle hlášení StB ho obklíčili, poranili a Kolíska se v bezvýchodné situaci střelil přes bradu do hlavy. Při vědomí ho přepravili do brněnské úrazové nemocnice, kde po operaci ve 13:00 zemřel. Doležal se o tom doslechl a v budově soudního lékařství se přesvědčil, že se jedná o skutečnost. 4. listopadu 1950 v 9:00 StB zatkla Doležala a další osoby během akce „Kozel“.

Doležala soudil Státní soud Brno s dalšími pětadvaceti osobami, z toho čtyřmi příslušníky SNB. Hlavní přelíčení, které bylo neveřejné, se konalo 16.–19. ledna 1952. V čele soudního senátu stál Dr. Jiří Kepák, Státní prokuraturu zastupoval Dr. Vilém Hanák. Doležala 19. ledna 1952 odsoudili k trestu smrti za velezradu a vyzvědačství. Na základě rozsudku ztratil čestná občanská práva a hodnost vrchního strážmistra u SNB.

StB shledala u procesu následující nedostatky: rozdílné uvádění doby vzetí do vazby, nejasnost některých důkazů a zasedací pořádek neumožňující okamžitou poradu, když se proces ubíral jiným než žádaným směrem. V souvislosti s akcí „Kozel“ probíhaly také další procesy.

Doležal a další spoluobžalovaní se odvolali, ale Nejvyšší soud 2. května 1952 potvrdil rozsudek Státního soudu Brno. 18. srpna 1952 zamítli Doležalovi žádost o milost. Leopolda Doležala popravili 30. srpna 1952 v 5:30 na nádvoří Krajské soudní věznice v Brně jako zde poslední popravenou osobu.⁷²³ Doležalovu odbojovou činnost a spolupráci s britskou

⁷²² Ivo PEJČOCH – Prokop TOMEK, *Policisté na popravišti: Příslušníci SNB, popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, Cheb 2013, s. 50–51.

⁷²³ <http://www.ustrcr.cz/cs/leopold-dolezal> (ověřeno k 4. 12. 2015)

zpravodajskou službou lze zařadit mezi ty, které rozhodně StB nevykonstrovala, nevyprovokovala ani neřídila.⁷²⁴

⁷²⁴ I. PEJČOCH – P. TOMEK, *Policisté na popravišti*, s. 54.

19. Vyšetřování Inspekce ministra vnitra

S využitím materiálů vzniklých při vyšetřování Inspekce ministra vnitra se pokusím na příkladu několika případů analyzovat a objasnit okolnosti vyšetřování StB a následného odsouzení justičními orgány osob, kterými se tato magisterská práce zabývá.

19.1 Vznik a činnost Inspekce ministra vnitra

Ministr národní bezpečnosti zřídil 7. dubna 1953 tajným rozkazem Inspekční oddělení ministra. Oddělení mělo kontrolovat činnost složek ministerstva, zejména dodržování ministrových rozkazů, disciplínu a zákonnost. Z důvodu nezávislosti podléhalo přímo ministrově národní bezpečnosti. Běžné vyšetřování probíhalo otevřeně, studováním dokumentů a dotazováním příslušníků ministerstva, tajně pouze s ministrovým souhlasem. Inspekce oficiálně nenavazovala na činnost dosavadních orgánů s malými pravomocemi, např. kontrolního oddělení ministerstva. Inspekční oddělení se mělo skládat z osmnácti osob, které přicházely zejména z StB. Na základě zrušení Ministerstva národní bezpečnosti a sloučení s Ministerstvem vnitra 9. září 1953 došlo k přejmenování kontrolního orgánu na Inspekční oddělení ministra vnitra a od roku 1964 se orgán nazýval Inspekce ministra vnitra (tento název používám pro přehlednost již od prvočárky pro Inspekční oddělení ministra vnitra). V rámci krajů vznikly inspekce náčelníků krajských správ, které velitelsky nebyly podřízeny Inspekci ministra vnitra.

Ve druhé polovině padesátých let se Inspekce zabývala vyšetřováním činnosti příslušníků bezpečnostního aparátu z padesátých let. O stížnostech a obnovách soudního řízení rozhodovaly složky Ministerstva spravedlnosti, ale velký vliv měla právě Inspekce. Je nutné si uvědomit, že vedení KSČ nelpělo na řádném provedení rehabilitací, což samozřejmě ovlivnilo i činnost Inspekce. Pokud se proto setkala s doložitelným případem porušení zákona, doporučovala podmíněčné propuštění poškozené osoby nebo udělení prezidentské milosti, zřídkakdy obnovu řízení. U pachatelů nezákonností, pracovníků ministerstva, většinou Inspekce nenavrhovala potrestání, což zdůvodňovala časovým odstupem, jinými poměry a jednáním v domnění, že tak činili ve prospěch KSČ. Např. roku 1955 se Inspekce zabývala 62 případy s podezřením na porušení socialistické zákonnosti, následující rok již 208 případy, z toho porušení shledala u 36 a 112 případů. Komunisté „nápravu“ řešili převážně pomocí amnestií, nejvíce politických vězňů propustila amnestie z 9. května 1960. Ani okupace v srpnu 1968 nesnížila počet žádostí poškozených o vyšetření nezákonností. V prosinci ale ztížil práci Inspekce rozkaz ministra vnitra, aby Inspekce mohla pracovat pouze s vyšetřovacími spisy, nikoliv dalšími materiály, a později ani nemohla vyslýchat vyšetřovatele z padesátých let. Inspekce ministra vnitra pokračovala ve své činnosti, samozřejmě s určitými změnami, i po r. 1990.⁷²⁵

Inspekce ne vždy rozhodně odmítala drobné násilí, páchané na vyšetřovaných. Tuto skutečnost dokazuje vyšetřování stížnosti Františka Vršťaly, odsouzeného v souvislosti s Petrem Křivkou a příslibem pomoci k útěku Dr. Korejsovi ke dvaceti letům vězení za velezradu a vyzvědačství, kdy Inspekce ve Zprávě o prošetření klidně konstatovala: „*VRŠŤALA se při výsleších choval zpupně a drze a proto není také vyloučeno, že tímto svým*

⁷²⁵ Milan BÁRTA, *Inspekce ministra vnitra v letech 1953–1989: Výběr dokumentů*, Praha 2009, s. 9–13; 15–17; 19; 27.

*chováním vůči vyšetř. pracovníku zavedl příčinu k tomu, že ho tento udeřil po tváři.*⁷²⁶ Inspekce se musela potýkat také s tím, že někteří odsouzení v ní neviděli šanci na spravedlivou nápravu a nechtěli s ní aktivně spolupracovat. Jelikož Inspekce formulovala otázky stylem podobným, ne-li stejným, jako StB, nelze se divit případné nedůvěře vyslýchaných. Výslech tak mohl trvat i pouhých pět minut a zapsané otázky s odpověďmi nepřesahovaly délku několika řádků: „*Otázka: Vypovězte kdy jste začal ilegálně pracovat proti lid. demokratickému zřízení. Dále rozve[d'te] jakým způsobem a s kým jste byl ve styku. Odpověď: Nepamatuj[i] se a myslím že to m[á]te ve spisech. Otázka: Hodláte dále vypovídat o své nepřátelské činnosti? Odpověď: Co bych Vám měl vypovídat, pokud [vi]m m[á]te to ve spisech.*“⁷²⁷ Osoby ochotné vypovídat, pravděpodobně obeznámené s „nevhodností“ stížnosti na vyšetřovací metody v minulosti nebo stále traumatizované, se k nim mnohdy odmítaly vyjadřovat: „*Ke způsobu vyšetřování odmítám vypovídat. [V]yšetřovatele jsem jménem neznal.*“⁷²⁸

19.2 František Dvořák a spol.

František Dvořák ve své výpovědi před StB podle protokolu mluvil o jakémsi Jindrovi, který měl vést jinou ilegální organizaci a navrhoval zničení vsetínské zbrojovky, po kterém měl Dvořákovi a jeho skupině umožnit odchod do zahraničí. Jak již víme, na cestě k továrně StB Dvořáka zatkla. Inspekce zjistila, že se jednalo o příslušníka StB Jaroslava Turečka⁷²⁹. Tureček se k Dvořákovi dostal přes hodonínskému lékaře Oldřicha Koláře, který léčil Dvořákova otce a měl patřit mezi členy BOZ-38. Zajímavý je Kolářův další osud: Pro Koláře se kupodivu setkání s Turečkem, vydávajícím se za agenta francouzské tajné služby, nestalo osudným. Kolář nevědomě pomáhal Turečkovi, což zjistil až později. StB po konzultaci s viceprokurátorem Hevelkou Koláře nezatkla ani nezařadila do procesu a plánovala z něj udělat svého spolupracovníka. Jelikož při procesu Dvořák Koláře obvinil z udání, čímž mu nakonec vlastně pomohl, sešlo z toho.⁷³⁰

Fakt, že tento „incident“ nezmiňuje Protokol o hlavním přelíčení,⁷³¹ připomíná, jak tento typ dokumentu nemusí plně informovat o skutečném průběhu procesů, i když byly předem zrežirovány. Nejdůležitější však zůstává skutečnost, že největší a nejnebezpečnější akci, kterou měla BOZ-38 provést, naplánoval příslušník StB Tureček.

19.3 Jan Korejs

Podporučík Bohumil Lecián uvedl v červnu 1956 Inspekci, že Jana Korejse, jehož jméno tenkrát prý vůbec neznal, hlídal spolu s Karlem Součkem v Hlinkách. Oba seděli na židlích před jeho celou a později se rozhodli, že jeden bude spát a druhý střežit, načež se vystřídají. Do 2:30 měl mít službu Souček. Když ho Souček vzbudil, chodil po chodbě a za 40–45 minut

⁷²⁶ Zpráva o prošetření případu F. Vršťaly z 13. března 1958, ABS, fond A 8 Inspekce ministra vnitra, inv. j. 607, f. 47; 49–50.

⁷²⁷ Protokol o výslechu (K. Nečas) z 23. května 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 1, f. 126.

⁷²⁸ Protokol o výslechu (J. Slabík) z 17. února 1966, ABS, A 8, inv. j. 1365, Podsvazek 2, f. 50

⁷²⁹ Jaroslav Tureček (1912–?), 1947–1951 příslušník StB, velitel 1. oddělení v Uherském Hradišti, „autor“ řady „kontrolních sítí“ (tj. infiltrované, zakládané či řízené sítě StB, jejichž členy se stávali skuteční odbojáři, aniž by o úloze StB věděli, inspirováno „volavčími sítěmi“ gestapa). Životní data viz L. BÍLEK, *Odhalení odbojové protikomunistické skupiny 'BOZ 38' na Hodonínsku v roce 1949*, s. 246.

⁷³⁰ Zpráva o vyšetření činnosti Oldřicha Koláře z 29. dubna 1957, ABS, A 8, inv. j. 488, f. 2–4.

⁷³¹ Hlavní přelíčení z 26.–30. června 1950, MZA, C 145, karton 138, f. 745–779.

se kukátkem podíval do cely a zahlédl kukátkem, jak Korejs stojí u okna a nehýbe se. Proto vstoupil do cely a našel Korejse oběšeného na trencích přivázaných ke klíče od okna. Lecián usoudil, že je mrtev. Ráno nahlásil sebevraždu zástupkyni náčelníka 1. oddělení Marii Lencové a jejímu zástupci Františku Flomovi. Leciána a Součka potrestali kázeňsky a dostali stranickou důtku. Od Součka se dozvěděl, že za nízké tresty může skutečnost, že StB Korejse unesla a ne oficiálně zatkla. V 19 nebo 20 hodin odvezli tělo do Městského dezinfekčního ústavu na Masné, pravděpodobně s potvrzením, že tělo patří neznámému sebevrahovi, nalezenému v lese. Lecián viděl chybu ve špatném překontrolování vězně, když vystřídal ve službě Součka a nedostatečném informování nadřízenými, že se Korejs měl již v minulosti třikrát pokusit o sebevraždu.⁷³² Osobně mě zaráží skutečnost, jak se Souček s Leciánem spokojili s vlastním neodborným konstatováním Korejsovy smrti a nejenže nepřivolali lékaře, ale celou událost oznámili nadřízeným až po několika hodinách.

MUDr. Miloš Vlček (*1909), úřední lékař provádějící prohlídku oběšeného „odborné“ ohledání popsal Inspekci v květnu 1956 následovně: *„Při ohledávání jsem postupoval tak, že jsem nejdříve oběšeného vzal za ruku a kontroloval tep, který však již oběšený neměl. Začal jsem prohlížet sm[ý]čku na krku a n[a]čez mně bylo jedním z orgánů řečeno tak si ho již viděl, že je mrtv[ý] a můžeš to jít napsat vedle do kanceláře. Tímto skončilo moje ohledání jako lékaře, provedl jsem ho jen v takovém rozsahu jak mně bylo orgány umožněno. Celé moje hledání bylo pouze jen formální (...).“* Na otázku, jestli zaznamenal na tělo stopy po násilí, odpověděl: *„Tak jak jsem prováděl ohledání na oběšeném nemohl jsem ani nalézt nějaké stopy.“* Důležitá je také skutečnost, že úřední záznam nepsal Vlček osobně, ale diktoval ho poručíkovi StB, čímž nad textem dokumentu získala StB plnou kontrolu.⁷³³ Na druhou stranu, i kdyby se Vlček vzepřel, těžko by to obsah nějak ovlivnilo. Tento příklad dokazuje, jak je nutné obezřetně přistupovat k podobným „odborným“ posudkům. Zároveň svědectví Vlčka a následně zmíněné výpovědi bývalých příslušníků StB Lencové, Floma a Procházky potvrdily můj předpoklad, vyslovený v kapitole „Případ Rudolfa Pohla“, o zamlčení stop po násilí na Korejsově těle.

Marie Lencová (*1921), bývalá příslušnice StB, v květnu 1956, kdy ji Inspekce vyslýchala, dělnice v První brněnské strojírně, prohlásila, že Korejse zatkli na základě informací o jeho plánovaném útěku někde kolem jeho bydliště. Vyslýchali ho Vlastimil Procházka, František Flom a také sama Lencová. Netajila se násilím spáchaným na Korejsovi: *„Je mně známo, že na KOREJSE bylo při vyšetřování jak Vlastimilem PROCHÁZKOU tak i FLOMEM fyzické násilí. Toto fyzické n[á]sil[í] mělo značný vliv, že KOREJS spáchal sebevraždu.“* Podle ní o použití násilí musel vědět i Dr. Vlček: *„(...) ohledání provedl úřední lékař VLČEK, který zjistil po smrti KOREJSE (...) při ohledání (...) stopy po fyzickém násilí. Zda Dr. VLČEK toto napsal do úředního záznamu o hledání mně není známo, a mám dojem, že fyzické násilí neuvedl do své zprávy.“* Vydání zatykače na údajného Šindeláře až po Korejsově smrti podle Lencové proběhlo kvůli utajení zatčení před Křivkovou skupinou. Lencová si nevzpomínala, že by někoho potrestali za Korejsovo vyšetřování či smrt. V březnu 1963 tvrdila, že o Korejsově výslechu neexistuje žádný protokol.⁷³⁴

František Flom (*1911), bývalý příslušník StB, během výslechu Inspekci v květnu 1956 ve výkonu trestu v Jáchymově, vypověděl, že Korejse věznili a vyslýchali ve vile v Hlinkách, jelikož se jednalo o tajné zatčení. Písemný příkaz k zatčení podle něj asi ani neexistoval. Při

⁷³² Protokol o výslechu (B. Lecián) z 4. června 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 1, f. 131–133.

⁷³³ Protokol o výslechu (M. Vlček) z 15. května 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 1, f. 136–137.

⁷³⁴ Protokol o výslechu (M. Lencová) z 11. května 1956; 25. března 1963, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 1; inv. j. 1650, f. 39; 41; 14–15.

Korejsově dvouhodinovém výslechu prý potřebovali objasnit zejména jeho kontakty na kriminální policii. Flom po poukázání na výslech Lencové Inspekcí připustil použití násilí při Korejsově výslechu, a tím i podíl vyšetřovatelů na jeho sebevraždě: „*Já sám musím doznat, že jsem KOREJSE bil a to rukou do obličeje a taktéž Vlastimil PROCHÁZKA, který navíc použil gumového obušku /pendrek/ kterým ho bil na chodidlech. (...) Připouštím, že fyzické násilí s mé strany i Vlastimila Procházky mělo vliv na jeho sebevraždu.*“ Použití falešného jména Šindelář zdůvodnil Flom zabráněním prozrazení Korejsova zatčení.⁷³⁵ Tajné zatčení také ozřejmuje mnou již zmíněnou skutečnost, že se Korejsova sebevražda neevidovala mezi běžnými sebevraždami, spáchanými vyšetřovanými nebo odsouzenými v Brně.

Vlastimil Procházka (*1920), bývalý příslušník StB, odsouzený k šesti letům vězení, v květnu 1956 vedoucí výkupu, potvrdil výpověď Lencové a Floma ohledně násilí při výslechu Dr. Korejse v konspirační vile v Hlinkách: „*Musím doznat, že na KOREJSE bylo použito fyzické násilí.*“ V březnu 1963 upřesnil, že Korejse zatkli na Masarykové. Procházka předal Korejsovi po výslechu tužku a papír, aby mu napsal o svém spojení se zahraničím. Sebevražda ho prý překvapila a o použití falešného jména Šindelář se dozvěděl až v roce 1952.⁷³⁶

Zpráva Inspekce z března 1963 uvádí, že místo zatčení Korejse v Zápisu o zatčení, kde se vyskytuje pod jménem František Šindelář, Poštorná je napsáno chybně, jelikož Korejse zadrželi v Brně nedaleko nádraží. Za Šindeláře se vydávat nemohl, protože byl při zatýkání i výslechu přítomen Vlastimil Procházka, se kterým se s Korejsem osobně znali. Jméno Šindelář použila StB v dokumentech z důvodu utajení Korejsovy sebevraždy. Pohřbení Korejse jako Šindeláře ale Inspekce neobjasnila: „*Proč byl JUDr. Jan KOREIS pochován jako František Šindelář se nepodařilo v průběhu šetření osvětlit.*“⁷³⁷ V dubnu 1963 adresovalo vedení Inspekce 1. náměstkovi ministra vnitra následující doporučení při vyšetřování smrti Jana Korejse: „*Vzhledem k značnému časovému odstupu doporučuji, aby věc nebyla dále vyšetřována a materiál uložen do archivu.*“⁷³⁸

V případě Jana Korejse považuji za prokázané tyto skutečnosti: StB ho zatkla, vyslýchala za použití násilí a věznila v Hlinkách, kde Korejs také zemřel. Osobně si myslím, že skutečně spáchal sebevraždu, což samozřejmě nesnímá z StB vinu za jeho smrt. Předpokládám, že využití Korejse k získání informací dostalo přednost před jeho případnou likvidací jako nepohodlného svědka řízení odbojové protirežimní činnosti StB. Pokud by Korejs zemřel nečekaně během výslechu, jistě by s odstupem několika let alespoň jedna z osob vyslýchanych Inspekcí toto prozradila. K dokonalejšímu objasnění by dnes mohlo přispět nalezení nového dokumentu či svědka, který by snad maximálně přinesl svědectví z druhé ruky, o jejichž existenci spíše pochybuji. Hlavní aktéři, jejichž roky narození jsem záměrně uvedl za jmény, nám již stěží s hledáním pravdy pomohou.

19.4 Zdeněk Tůma

Na konkrétním příkladu Zdeňka Tůmy, jehož případ byl nakonec oddělen od Křivkova, lze ilustrovat, co skutečně asi znamenaly formulace ve výslechových protokolech StB či

⁷³⁵ Protokol o výslechu (F. Flom) z 20. května 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 1, f. 147–150.

⁷³⁶ Protokol o výslechu (V. Procházka) z 27. května 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 1; inv. j. 1650, f. 16–18; 4; 6.

⁷³⁷ Zpráva o prošetření úmrtí J. Korejse z 27. března 1963, ABS, A 8, inv. j. 1650, f. 8–10.

⁷³⁸ Dopis Inspekce MV 1. náměstkovi MV z 10. dubna 1963, ABS, A 8, inv. j. 1650, f. 1.

vojenských orgánů typu „(...) přihlásil jsem se dnes (...) k novému výslechu u kterého chci dobrovolně podle svého nejlepšího svědomí a vědomí vypovědět úplnou pravdu. (...) uvědomil jsem si, že jen upřímným doznáním mohu ulehčit svému svědomí. (...) dnes jsem sám prosil o výslech s prohlášením, že se hodlám přiznat. (...) Vypověděl jsem dobrovolně bez jakéhokoliv psychického, nebo fyzického nátlaku.“⁷³⁹

Tůma, propuštěný na základě prezidentské amnestie, totiž s odstupem času v dubnu 1966 Inspekci výslech nelíčil rozhodně jako příjemný, jak by se z výše uvedených formulací mohlo zdát: „Násilí psychické spočívalo v tom, (...) že mi bylo vyhrožováno, že bude zatčena manželka, že (...) syn bude vyloučen ze střední školy a fyzické násilí spočívalo v tom, že jsem byl fackován, že mi bylo vyraženo pět zubů, (...) dále jsem byl kopán, bit přes prsty, (...) gumovou hadicí přes chodidla, takže jsem asi 4 dny nemohl chodit. Chodidla mi zmodraly. Když jsem se dostal k lékaři asi [za] týden nebo 10 dní (...), řík[a]l jsem mu, že mne bolí nohy, ukázal jsem mu modré chodidlo. On asi poznal, že to asi bylo od bití, protože mi ani neodpověděl. Také mne píchali špendlíkem pod nehty. To byla hrozná bolest, strašně jsem křičel a prosil jsem je, aby mne nechali, že se ke všemu přiznám. Tak mne pak nechali.“⁷⁴⁰

Inspekce uznala, že Tůma skutečně nevěděl o žádné nezákonné činnosti Otto Černého ani Miloslava Dostála, za což byl nespravedlivě odsouzen, ale k násilí na něm páchaném se nikdo nepřiznal.⁷⁴¹ Otto Černý v souvislosti se svou výpovědí i konfrontací s Tůmou, které již v roce 1950 Tůma označil za nepravdivou, zdůvodnil Inspekci v dubnu 1966: „(...) ve věci pplk. TŮMY se nezakládá na pravdě neboť v té době jsem byl v důsledku mého nervového vyčerpání v takovém stavu, že jsem nevěděl nejen co říkám, ale ani co podepisuji. (...) nebyl jsem schopen řádně kontrolovat své jednání a jenom proto se mohlo stát, že jsem na některé z dotazovaných věcí v té době přikývl a nebo je i podepsal.“⁷⁴² Požadavek StB neodchylovat se od výslechového protokolu před soudem popsal Miloslav Dostál: „(...) asi 14 dní před soudem jsem byl (...) převezen do Brna (...), kde mě přečetl můj vyšetřovací referent protokol a řekl mi, že musím u soudu vypovídat podle obsahu protokolu, což jsem také učinil.“⁷⁴³

I když se jedná o notoricky známou skutečnost, za užití jakých metod StB vznikaly výpovědi a „doznání“, musí si ji každý badatel zabývající se procesy státních soudů neustále připomínat. V opačném případě by dříve či později propadl pokušení nekritickému přejímání informací z protokolů a vydávání je za reálné vyličení událostí. Pro obezřetnost také svědčí, že „administrativní protokoly“ provázely vyšetřované jako vinoucí se červená nit příběhem téměř od prvopočátku jejich zadržení, během celého soudního procesu, kdy „potvrzovali“ v drtivé většině případů jejich autentičnost, a to nejen do rozsudku státních soudů či soudů odvolacích, ale až do rehabilitace, které se mnozí ani nedožili.

19.5 Rudolf Pohl, Petr Křivka a spol.

O oficiální odhalení nezákonností prováděných v rámci rozsáhlé akce StB se zasloužila kupodivu jedna úplně obyčejná, ale velmi statečná žena pobývající ve vězení a její dopis adresovaný přímo ministru spravedlnosti. V dopise přímo obviňovala StB, konkrétně „letce

⁷³⁹ Protokol o výslechu (Z. Tůma) z 14. prosince 1949, ABS, BN-V, V-2669 Brno, Osobní vyšetřovací svazek Z. Tůma, f. 26; 37; 39.

⁷⁴⁰ Protokol o výslechu (Z. Tůma) z 20. dubna 1966, ABS, A 8, inv. j. 1389, f. 32–33.

⁷⁴¹ Informace pro náčelníka MV, ABS, A 8, inv. j. 1389, f. 42.

⁷⁴² Protokol o výslechu (O. Černý) z 19. dubna 1966, ABS, A 8, inv. j. 1389, f. 26–27.

⁷⁴³ Protokol o výslechu (M. Dostál) z 18. dubna 1966, ABS, A 8, inv. j. 1389, f. 25.

Frantu“: „Dnes jsem se rozhodla celou věc Vám písemně přednésti se žádostí o přezkoumání případu, vlastně celé skupiny, která byla založena a řízena orgánem státní bezpečnosti. (...) hlavním viníkem a tím i největším nepřítelem státu a celého zřízení byl 'Franta' člen brněnské státní bezpečnosti, který za státní peníze sváděl neuvědomělé lidi, nebo nepřátelsky zaměřené občany k fingované protistátní činnosti, za níž pak několik z nich to zaplatili životem.“⁷⁴⁴

Inspekce prošetřovala akci „Tábor“ na podnět Ludmily Fliedrové (*1905), odsouzené ke čtrnácti letům vězení za styky s Terezií Krulovou, přepis dvou letáků a převoz neznámé ženy do Znojma. Vyšetřováním dospěla Inspekce v červnu 1956 k závěru: „(...) *stížnost FLIEDROVÉ je v podstatné části oprávněná a (...) v celé akci [bylo] používáno provokací, které měly značný vliv na aktivitu a rozšiřování protistátní skupiny Petra KŘIVKY. Rovněž při vyšetřování bylo před soudem použito podvržených materiálů (skladiště zbraní), fyzického násilí a samotná účast orgánů a spolupracovníků v akci, kteří svými tehdejšími methodami práce vyprovokovali protistátní činnost, která byla dána za vinu obviněným. V akci 'Tábor' bylo realizováno 200 osob a polovina je dosud ve výkonu trestu. Petr KŘIVKA a Rudolf POHL byli odsouzeni k trestu smrti a dr. KOREJS během tajné vazby spáchal sebevraždu oběšením. Vynesené rozsudky v akci „Tábor“ jsou nespravedlivé a neodpovídají vině odsouzených.*“ Inspekce navrhovala obnovu trestního řízení u všech osob, které si trest ještě odpykávaly. Činnost všech odsouzených v akci „Tábor“ vyhodnotila maximálně jako sdružování proti republice, za což hrozilo nejvýše pět let vězení. Proto Inspekce uznala za vhodné všechny osoby propustit, jelikož si většinou odpykaly již sedm let.

Někteří bývalí velitelé a příslušníci Krajské správy StB měli být stíháni za porušení povinnosti veřejného činitele. Jednalo se o krajského velitele Valtra Šíšu (*1923), zástupce velitele Vladimíra Krále (*1923), zástupce velitele Antonína Langmayera (1913–1956), velitele 1. oddělení Marii Lencovou, řídicího pracovníka akce „Tábor“ Vlastimila Procházku a velitele vyšetřovacího oddělení Jana Papouška (*1911). Františka Janka (*1927), vydávajícího se za letce Frantu, chtěla inspekce přeložit z Brna k jinému útvaru. Procházka působil jako údajný ilegální pracovník kapitán Willy. Rozšíření Křivkovy organizace dávala Inspekce za vinu Lencové: „(...) [Lencová] připustila, že členská základna ilegální skupiny Petra KŘIVKY, která z počátku měla 12–15 osob, nabyla masovosti.“ Na neobjektivním vyšetřování, násilí a ovlivňování výpovědí měl mít výrazný vliv Papoušek: „(...) *kteřý připustil používání fyzického násilí proti vyšetřovancům v akci 'Tábor'. Sám připustil, že případ nebyl objektivně vyšetřen, přestože znal (...), kdo je kpt. WILLY a FRANTA-letec, jejich existenci zamlčel před soudem a připustil, aby vyšetřovanci neměli možnost zejména k těmto osobám vypovídat.*“⁷⁴⁵

Konrád Laube, žádající o obnovu řízení, se mýlil, když podezříval Jana Korejse ze spolupráce s StB, ale v případě Cyrila Maděry (*1918) jako „partyzána Mirka“ se nemýlil. Maděra od roku 1948 spolupracoval s StB, která mu kolem června 1949 nařídila, aby se vydával za vůdce partyzánské skupiny Jánošík. Křivkovi důvěru si získal již tím, že spolu sloužili v zahraničí během války. Na pokyn StB působil jako spojka mezi Křivkou a Willym.⁷⁴⁶

Jedním, kdo o násilí a zákazu mluvit o příslušnících StB vydávajících se za ilegální pracovníky před Inspekcí vypovídal, byl Josef Šinkovský: „*Během své vyšetřovací vazby nesměl jsem do protokolu uvádět všechny skutečnosti (...) o FRANTOVI (...). [Vyšetřovací referent] (...) vůči mně použil pendreku kterým mně zbil.*“ Šinkovský odhalil některé falešné

⁷⁴⁴ Dopis L. Fliedrové ministru vnitra z 21. března 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 2, f. 2.

⁷⁴⁵ Dopis Inspekce MV ministru vnitra z června 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 2, f. 6–7.

⁷⁴⁶ Protokol o výslechu (C. Maděra) z 21. května 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 1, f. 54; 56.

odbojáře ještě před zatčením skupiny, ale Křivka mu nevěřil.⁷⁴⁷ Alespoň nějaké svědectví o Křivkově výsleších v Brně, kterých se ale téměř neúčastnila, přinesla pouze písarka StB Jarmila Vaňková: „*Pokud jsem byla přítomna nestalo se, že by proti Petru Křivkovi bylo použito fyzického násilí, choval se klidně a před soudním přelíčením při jeho přípravě k soudu byl přesvědčen o své vině a smířen s tím, že ho čeká velký trest.*“⁷⁴⁸ Vaňková „přípravou k soudu“ s největší pravděpodobností myslela „udržovací výslechy“ za účelem toho, aby Křivka „nezapomněl“ svou výpověď. Důstojníků StB se na průběh Křivkových výslechů Inspekce neptala.

Činnost skupiny do doby, než ji začala ovlivňovat StB, charakterizovala Inspekce následovně: „*(...) celá skupina mimo reakčních a pomlouvačných řečí nevyvíjela žádnou činnost. Schůzky skupiny nebyly systematicky organizovány a konaly se převážně při náhodném setkání ve Starobrněnském pivovaru, kde byly postupně zapojováni další členové skupiny. Ve skupině tehdy bylo asi 12–15 osob.*“ Zásadní zlom nastal až po zásahu StB: „*(...) byla prostřednictvím spolupracovníků, zejména HELY (Helmuth JURÍČEK⁷⁴⁹) a FRANTY-letce a přímým zapojením orgánů, zejm. kpt. WILLIHO (Vlastimil PROCHÁZKA), zvyšována aktivita skupiny. Na pokyn KV StB v Brně byly získávány zprávy podle zpravodajských dotazníků, (...) vydávány letáky, získávání pro skupinu další členové, vybudována fingovaná ilegální skupina 'Jánošík', vydány rozkazy č. 1 a 2, opatřeny trhaviny a k utvrzení ilegální činnosti vybudováno fingované skladiště zbraní. Toto byla také podstatná vina odsouzených, když před soudem účast bezpečnosti byla zatajena a tím skreslené zavinění odsouzených a vyneseny nesprávné, neúměrně vysoké tresty.*“

Skutečná Křivkova činnost, nevyprovokovaná StB, spočívala podle Inspekce v „*(...) provokačních řečech, které vedl všude a při každé příležitosti s osobami, o kterých zjistil, že projevují nesouhlas z jakéhokoliv důvodu se zřízením. Z počátku zapojoval do skupiny své nejbližší příbuzné a známé (...).*“ Mezi těmi osobami byli Josef Šinkovský, Dr. Jan Korejs, Zdeněk Křivka, Oldřiška Keithová a Karel Wágner. K výraznější činnosti ho přiměl až Hela. Trest smrti pro Křivku hodnotila Inspekce jako nepřiměřený: „*Ačkoliv KŘIVKA byl reakčního zaměření proti (...) zřízení a měl snahu ilegálně pracovat, neodpovídá [tomu] uložený trest, neboť svou trestnou činnost prováděl na návod a pod dohledem KV StB Brno (...). (...) masovost organizace nastává až po našem převzetí vedení skupiny, kdy na skupinu byly napojeny desítky osob, vesměs dělnického původu a teprve potom začíná aktivní činnost skupiny. (...) trestná činnost KŘIVKY odpovídá sdružování proti republice. Vynesený trest smrti KŘIVKOVÍ neodpovídá jeho vině.*“ Skutečnou trestnou činnost, v podstatě ale s Petrem Křivkou nesouvisějící, měli v rámci akce „Tábor“ spáchat pouze Jan Filipi a Květoslav Kyzlík jako skuteční zahraniční agenti, Jaromír Mikulášek, Josef Hála a Marie Chalupová, pomáhající Kyzlíkovi.

Procházka se jako Willy vydával za anglického parašutistu a vůdce celého odboje na Moravě a Křivku vedl ke shánění zpravodajských informací a nových členů. Z Willyho se stal bezpochyby neaktivnější člen celé Křivkovy organizace. Trestní oznámení, vypracované StB předložené soudu mylně uvádělo, že Willy uprchl. Zbraně, které Křivkovi, jehož si tím chtěl plně získat, ve mlýně ukázal, zde byly převezeny ze skladu StB. Procházka-Willy podle Inspekce „*(...) svým protiprávním jednáním zavinil svými provokacemi nespravedlivé odsouzení členů organizace, kteří právě jeho způsobem práce byli do skupiny zataženi a vedení v tom smyslu, aby si sami na sebe zaopatřili s naší pomocí [i] dokumentaci o své*

⁷⁴⁷ Protokol o výslechu (J. Šinkovský) z 24. května 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, f. 77–78.

⁷⁴⁸ Vyjádření J. Vaňkové z 7. června 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek I, f. 164.

⁷⁴⁹ Juríček (*1920) patřil dříve k reálným zahraničním agentům, ale StB ho po dopadení donutila ke spolupráci.

trestné činnosti.“ Willyho ke Křivkovi přivedl spolupracovník StB Josef Čech (*1910) jako Harry. Willyho společník Tom byl ve skutečnosti příslušník StB František Folly (*1920). Řadoví příslušníci StB představovali „křoví“ – partyzány, Willyho bodyguardy, řidiče a spojky. Část StB, která byla angažovaná v akci „Tábor“, klamala i nadřizený útvar 701-A, který od nich dostával nepravdivé zprávy, zejména o skutečné míře účasti StB skupiny a skladišti zbraní.⁷⁵⁰ Zaslouhou zprávou o nalezení zbraní skupiny 9909 Petra Křivky zdůvodnila bývalá vysoce postavená příslušnice StB Lencová jednoduše: „(...) *dálnopis (...) byl odeslán proto, aby celý případ byl podepřen a nafouknut.*“⁷⁵¹

Generální prokuratura obnovu řízení u nespravedlivě odsouzených ve výkonu trestu nedoporučovala, ale rozhodla se vše vyřešit podmíněnými propuštěními a milostmi. Ve svém stanovisku k akci „Tábor“ uvedla, že se obnova řízení týká také dvou popravených, Pohla a Křivky, kterým, přeloženo z úředního jazyka a užití kontextu, by to již stejně nijak nepomohlo. Obávala se též o prestiž a pověst bezpečnostních orgánů: „(...) *je to příliš široký okruh lidí (bylo jich odsouzeno) a z politických důvodů, že by nebylo vhodné ventilovat nedostatky orgánů (...).*“ Nakonec se i Inspekce ztotožnila s tímto navrhovaným „řešením“. Kritizovala však reakci prokuratury, které měla trvat až čtrnáct měsíců. Zajímavé je, že také nesouhlasila s tvrzením Generální prokuratury o nevědomosti justice o nezákonných praktikách StB, čímž vlastně připustila i její spoluvinu: „(...) *mám pochybnosti k bodu zprávy gen. prokuratury, kde je uvedeno, že prokurátor a předseda senátu, který případ soudil, věděli velmi málo o nesprávnostech bezpečnostních orgánů v tomto případě.*“⁷⁵²

Poznatky o povědomí pracovníků justice i o provokacích StB získala Inspekce v prosinci 1955 z výsledku Dr. Drahomíry Dohnákové (*1913), působící jako předsedkyně Státního soudu Brno v procesu s Rudolfem Pohlem, jedna ze soudců z povolání v procesu s Petrem Křivkou a také jako soudkyně u případu Antonína a Karla Daňkových. Výslech se týkal milenky a sekretářky Vávry „Stařika“ Aloisie Doležalové, odsouzené k pětadvaceti letům vězení v procesu, kterému Dr. Dohnáková, v době výsledku vedoucí právního oddělení Vlnap n. p., předsedala. Doležalová jako milenka Jindry Tabary, ve skutečnosti Jaroslava Turečka, věděla až příliš o úloze Turečka a StB, proto ji soudili v samostatném neveřejném procesu. Doležalová se hájila, že od seznámení s Turečkem pracovala nikoliv proti státu, ale pro StB. Kvůli tomuto tvrzení Dohnáková podle své výpovědi přerušila hlavní líčení a žádala krajského velitele StB Uherské Hradiště Antonína Prokeše o vysvětlení. Prokeš potvrdil pravdivost výpovědi Doležalové s tím, že Tureček skutečně patřil k StB a milostným poměrem s Doležalovou překročil pravomoci. Prokeš podle pokynů ministerstva národní bezpečnosti doporučil Dohnákové obrátit se na náměstka ministra spravedlnosti Dr. Karla Kloše. Následující události popsala Dohnáková: „*Dr. Klos byl rozhořčen, že se senát vůbec opovážil k vůli takové maličkosti odročit hlavní líčení. Činil mne zodpovědnou, že jsem neovlivnila soudce z lidu a připustila jako předseda senátu, aby náš nehorázn[ý] postup ohrozil dobré jméno Státní bezpečnosti. Dal mi striktní příkaz, abych předem projednala se s. Prokešem, že na náš dotaz byl li či nebyl li TABARA orgánem STB, nám KV-Stb dá negativní odpověď a rovněž všechny další skutečnosti na něž se Doležalová odvolávala, jsou nepravdivé. Toto jsem učinila.*“⁷⁵³

Lze předpokládat, že se Dohnáková snažila vypovídat zejména ve svůj prospěch. Přijmout svůj díl zodpovědnosti se jí pochopitelně nechtělo. I po zohlednění výše uvedeného

⁷⁵⁰ Zpráva o vyšetření stížnosti L. Flieškové z 12. června 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 2, f. 9–14; 17.

⁷⁵¹ Protokol o výsledku (M. Lencová) z 11. května 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 1, f. 43.

⁷⁵² Stanovisko k akci „Tábor“ z 6. prosince 1957, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 2, f. 37.

⁷⁵³ Protokol o výsledku (D. Dohnáková) z 17. prosince 1955, ABS, A 8, inv. j. 1365, f. 74–75.

představuje její výpověď cenné svědectví o ovlivňování rozhodování Státního soudu Brno a dokazuje existenci nátlaku nejen StB na justici, ale také justice na StB. Kuriózně může působit skutečnost, že pravdomluvného (samozřejmě bráno s rezervou) vysokého důstojníka StB nutil náměstek ministra spravedlnosti ke lži.

Vyšetřování Inspekce ministra vnitra potvrdilo mé předběžné závěry vyslovené na základě operativního materiálu k akci „Tábor“. StB ze skupiny nepřesahující patnáct osob, které v pivovaru nadávaly na režim a stavěly „vzdušné známky“, vytvořila rozsáhlou organizaci čítající téměř dvě stě lidí. Všechna iniciativa pocházela od StB, která prostřednictvím svých agentů a příslušníků naváděla členy organizace ke špionáži a náboru dalších nešťastníků. Nechci rozhodně nikterak špinit památku obětí, ale v porovnání se skupinou Petra Křivky by větší odhodlání k ozbrojené akci projeвили a větší bezpečnostní hrozbu pro stát představovali malí kluci hrající si na vojáky. Když např. srovnáme činnost 9909 a BOZ-38 bez zásahů StB, vidíme jasný rozdíl. StB Státnímu soudu Brno předložila podvržené dokumenty, fotografie (zejm. skladiště zbraní, které vytvořila StB) a vynucené výpovědi. Obžalovaní se těchto výpovědí museli u soudu držet a nezmiňovat se o falešných ilegálních pracovnících a partyzánech. V rámci akce „Tábor“ byly spáchány dvě justiční vraždy, Rudolfa Pohla a Petra Křivky, vinou protizákonného věznění a výslechu spáchal sebevraždu Dr. Jan Korejs a ostatní odsouzení dostali od soudu drakonické tresty. I když svou činností někteří odsouzení porušili tehdejší platné zákony, ve spravedlivém procesu by výše jejich trestu nepřekročila pětileté vězení.

Z vyjádření náčelníka Krajské správy MV majora Hrabiny k výsledkům vyšetřování Inspekce, adresovaného přímo ministru vnitra, by se mohlo zdát, že Křivkův případ představuje ojedinělé výraznější porušování zákonů StB: „(...) ani v letech 1949–1950 nebyla běžná praxe takové falsifikace materiálů a takových způsobů práce, kterých ve zprávě uvádění příslušníci použili.“ Drobnější nezákonné postupy tím ale Hrabina nepopíral. Některé další části písemného vyjádření ale spíše připomínají snahu řádně se od provinilců distancovat a zamezit případnému prověřování současného stavu či dokonce hloubkové kontrole: „(...) pracovním kolektivem KS-MV bude navrhované opatření [tj. sankce pro některé bývalé příslušníky StB] přijato kladně, neboť převážná část pracovníků zná tyto bývalé příslušníky jako nečestné a nerespektující pracovníky ve státní bezpečnosti. Zpracování a realizování akce 'TÁBOR' je zdejšími pracovníky (...) nyní po objasnění skutečně použitých method odsuzován a nepříznivě kritizován, zejména proto, že největší část odsouzených z této akce je dělnického původu.“⁷⁵⁴

Naopak Inspekce určitě stejný názor jako Hrabina nesdílela. Velmi podobná pochybení jako u akce „Tábor“ konstatovala v lednu 1957 např. u řady akcí prováděných StB v Uherském Hradišti: „Orgáni inspekce ministra přešetřovali případy 'Světлана', 'Včela', 'Blaník', 'Jan Masaryk' a další. Šetřením byly zjištěny provokace, hrubé zásady ve vyšetřování, používání fyzického i psychického násilí, falšování údajů o domovních prohlídkách a podvržení zbraní. Na základě zjištění těchto skutečností podalo ministerstvo vnitra generální prokuratuře návrh na obnovu trestního řízení v těchto námi prošetřovaných případech.“⁷⁵⁵ Provokace, násilí a falzifikace tudíž rozhodně nepatřily mezi výjimečně používané metody nebo excesy páchané jednotlivci. Své tvrzení opírám také o již zmiňovaný případ BOZ-38, kde výraznou roli sehrál provokatér StB Tureček.

⁷⁵⁴ KS MV Brno ministru vnitra z 29. srpna 1956, ABS, A 8, inv. j. 1515, Svazek 2, f. 24.

⁷⁵⁵ Dopis Inspekce MV ministru vnitra z 21. ledna 1957, ABS, A 8, inv. j. 459, f. 6.

20. Reflexe dobového tisku

Tisk představoval „[d]ůležit[ého] pomocník[a] v propagačním využívání výsledků procesů.“ Za nedostatky v novinových člancích se považovalo používání „nepřesné právní terminologie, nebo (...) referován[í] na základě předběžných poznatků, nepřesnětřených prokuraturou, nebo dokonce soudem dosud nerozhodnutých, které se poté ukáží [být] nadsazenými. [Bylo] těž nedostatkem, že se v člancích málo hovoř[ilo] o samotné trestné činnosti pachatele a společenské nebezpečnosti činu, a naopak [byl] článek více zaměřován na minulost pachatele, jeho osobní profil, politickou příslušnost apod. Takové články vyvoláva[ly] pak ve veřejnosti často dojem, že obvinění namísto pro trestné činy, kterých se dopustili, jsou souzeni pro svůj původ nebo dřívější politickou minulost.“ Pokyny k tvorbě článku zněly podle nedatované „Směrnice pro nové zpravodajství o soudní činnosti“ následovně: „neuvádět počet obžalovaných, žádná konkrétní fakta o jejich činnosti, která by mohla být zneužita cizí špionážní službou, nejmenovat osoby veřejně činné a osoby vojenské, v event. souvislosti jejich spojení s cizími špionážními službami neuvádět jméno exponované země, pokud k tomu nebude dán výslovný pokyn, nýbrž mluvit pouze o agentuře jedné západní imperialistické velmoci – ve zkratce: nekomentovat tak, aby se snad zpráva mohla stát návodem pro prostistátní živly, jak postupovat, aby nebyly prozrazeny a aby byly ve své činnosti úspěšné. (...) Zprávy musí být dobře rozmyšleny, a to nejen pokud jde o obsah, ale i samotnou stylizaci.“⁷⁵⁶

Za řešení se považovalo větší zapojení krajského a okresního tisku a také, aby si redaktoři informace ověřovali u zástupců justice.⁷⁵⁷ Např. při procesu s „Miladou Horákovou a spol.“ každý den obdržel tisk výpisky z protokolu.⁷⁵⁸ O nesouhlasu v zahraničí s procesy samozřejmě tisk neinformoval. Posledním procesem s širokou publicitou včetně přenosu rozhlasem se stal proces s „Rudolfem Slánským a spol.“.

Od 7. září do 8. října 1948 informovalo Rudé právo a brněnská Rovnost veřejnost o 43 procesech s 276 osobami, z toho třemi odsouzenými k trestu smrti a popravenými.⁷⁵⁹ Z 5 044 odsouzených osob v politických procesech během roku 1950 se v tisku objevilo jen zhruba 10 %, čili 534, tj. 5 152 let vězení z 49 455, 41 ze 191 doživotních trestů a 32 z 59 trestů smrti.⁷⁶⁰

Tisk výrazně ovlivňoval dobovou atmosféru i smýšlení veřejnosti a zasloužil se také o požadování nejpřísnějších trestů. Například od 20. listopadu do 2. prosince 1952 v souvislosti s procesem s Rudolfem Slánským a spol. obdržel Státní soud a ÚV KSČ 8 520 telegramů, dopisů a rezolucí s výzvou k trestu smrti a přísnému potrestání. U JUDr. Milady Horákové se jednalo o 6 300 rezolucí. Rezoluce se vždy netýkaly jen trestů smrti, ale i zpřísnění podmínek ve výkonu trestu. Nesouhlasit s rezolucí se považovalo za spáchání trestného činu. Texty rezolucí se četly i obviněným či obžalovaným ve vazbě s cílem je zlomit.⁷⁶¹

Dobovou (oficiální) atmosféru, někdy dosahující až hysterie, během procesů s Antonínem Daňkem, Karlem Daňkem, Františkem Dvořákem, Rudolfem Pohlem, Petrem Krivkou

⁷⁵⁶ J. VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, s. 231.

⁷⁵⁷ I. BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti*, s. 76.

⁷⁵⁸ Karel KAPLAN, *Největší politický proces „M. Horáková a spol.“*, Brno 1995, s. 278.

⁷⁵⁹ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 222; 224–225.

⁷⁶⁰ K. KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, s. 245.

⁷⁶¹ V. HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, s. 221–225.

a Bohumilem Sixtou se pokusím zprostředkovat pomocí tehdejšího tisku. Konkrétně jsem při bádání použil „Lidovou demokracii: Orgán Československé strany lidové“ (dále jen Lidová demokracie), „Rovnost: Krajský deník Komunistické strany Československa“ (dále jen Rovnost), „Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa“ (dále jen Rudé právo), „Svobodné slovo: List Československé strany socialistické“ (dále jen Svobodné slovo). Ne každému z výše uvedených k smrti odsouzených a popravených se však dostalo pozornosti na stránkách tisku. Často museli přenechat místo velkým pražským procesům nebo zprávám o úspěšných pracovnících, kteří překračovali normy o stovky až tisíce procent. O vykonání poprav u těchto osob nebylo informováno, na rozdíl od odsouzených Státním soudem Praha, např. u generála Heliodora Píky.⁷⁶² Rozsahem a umístěním nedosahovala ani důležitosti zpráva „Pozor na uskladněné seno“.⁷⁶³ Pro zachycení autentičnosti jazyka a formy oficiální žurnalistiky výrazněji použiji citací.

20.1 Lidová demokracie

Lidová demokracie se nezabývala žádným ze sledovaných procesů. Téma soudních procesů ale Lidová demokracie obecně nezanedbávala. Intenzivně přinášela zpravodajství např. o tzv. „Případu Babice“.⁷⁶⁴ 14. července 1951 mu věnovala článek „Přísný trest teroristům z Babic“,⁷⁶⁵ „Čtrnáctičlenná tlupa velezrádců před soudem v Jihlavě“,⁷⁶⁶ 15. července „Druhý den přelíčení s bandou vrahů, teroristů a jejich pomahačů“,⁷⁶⁷ „Rozsudek státního soudu v Jihlavě nad vrahy z Babic“,⁷⁶⁸ 17. července „Poučení i výstraha“,⁷⁶⁹ 22. července „Duchovní odsuzují babický zločin“,⁷⁷⁰ „Jejich pravá tvář“,⁷⁷¹ 24. července „Babice vyzývají ke zvýšené bdělosti“,⁷⁷² 26. července „Hrdina bojuje, hrdina nikdy neumírá“,⁷⁷³ 27. července „Církevní trest duchovním“,⁷⁷⁴ 28. července „Duchovní odsuzují zločin“.⁷⁷⁵ K „Případu Babice“ se vrátím podrobněji ještě u Svobodného slova.

⁷⁶² *Odvolání Heliodora Píky zamítnuto*, Lidová demokracie, 1949, V, č. 145, s. 2; *Rozsudek nad H. Pikou*, Svobodné slovo, 1949, V, č. 146, s. 2.

⁷⁶³ *Pozor na uskladněné seno*, Svobodné slovo, 1949, V, č. 146, s. 2.

⁷⁶⁴ Zastřelení místních funkcionářů KSČ Tomáše Kuchtíka (1898–1951), Josefa Roupece (1913–1951), Bohumila Netoličky (1918–1951) v babické škole 2. července 1951, podle StB stříleli agent CIC Ladislav Malý (1920–1951) s Antonínem Mityskou (1927–1951) a venku hlídali Antonín Plichta (1829–1951) a Stanislav Plichta (1931–1953), popis události dostupný pouze z Mityskovy výpovědi před StB, otec Plichtových Antonín (1894–1951) zatčen, Malý a A. Plichta zastřeleni při zatýkání, S. Plichta ochrml, 14. července 1951 Mityska, Antonín Plichta starší, kněží Václav Drbola (1912–1951), František Pařil (1911–1951) za ukrývání atentátníků a povědomí o jejich akcích a další odsouzení k trestu smrti, 10. února 1953 také Stanislav Plichta, v rámci „Akce Babice“ realizováno devět procesů s uměle vytvořenými skupinami a šest s jednotlivci. Viz Adolf RÁZEK, *StB + justice: Nástroje třídního boje v akci Babice*, Praha 2002, s. 8; 18; 26; 29; 45; 48–49.

⁷⁶⁵ *Přísný trest teroristům z Babic*, Lidová demokracie, 1951, VII, č. 164, s. 2.

⁷⁶⁶ *Čtrnáctičlenná tlupa velezrádců před soudem v Jihlavě*, Lidová demokracie, 1951, VII, č. 164, s. 3.

⁷⁶⁷ *Druhý den přelíčení s bandou vrahů, teroristů a jejich pomahačů*, Lidová demokracie, 1951, VII, č. 165, s. 3–4.

⁷⁶⁸ *Rozsudek státního soudu v Jihlavě nad vrahy z Babic*, Lidová demokracie, 1951, VII, č. 165, s. 4.

⁷⁶⁹ *Poučení i výstraha*, Lidová demokracie, 1951, VII, č. 166, s. 1.

⁷⁷⁰ *Duchovní odsuzují babický zločin*, 1951, VII, č. 171, s. 2.

⁷⁷¹ *Jejich pravá tvář*, Lidová demokracie, 1951, VII, č. 171, s. 3.

⁷⁷² *Babice vyzývají ke zvýšené bdělosti*, Lidová demokracie, 1951, VII, č. 172, s. 3.

⁷⁷³ *Hrdina bojuje, hrdina nikdy neumírá*, Lidová demokracie, 1951, VII, č. 172, s. 3.

⁷⁷⁴ *Církevní trest duchovním*, Lidová demokracie, 1951, VII, č. 175, s. 2.

⁷⁷⁵ *Duchovní odsuzují zločin*, Lidová demokracie, 1951, VII, č. 176, s. 2.

20.2 Rovnost

Rovnost se na svých stránkách zabývala případy bratří Daňkových, Františka Dvořáka a Rudolfa Pohla, v souvislosti s Pohlem a Daňkovými zmiňovala Petra Krivku.

21. dubna 1950 zveřejnila Rovnost na titulní straně článek „Další skupina Světlany před státním soudem v Brně“. Onou skupinou měla na mysli sedmnáct obžalovaných, včetně bratrů Daňkových. Líčila činy obžalovaných a kladla důraz na doznání: „*Navrátil, kterého Slabík jmenoval velitelem skupiny v Heršpicích, hospodařil na sedmi měřicích půdy, jiného zaměstnání neměl a proto vyvinul mimořádnou činnost ve své funkci velitele protistátní skupiny. Pečlivě se staral, aby vyplnil všechny rozkazy, které mu osobně nebo prostřednictvím jiných osob dával(...) Slabík (...). sháněl a ukrýval zbraně, rozšiřoval pobuřující letáky, organizoval a získával nové členy do Světlany. Bratři Antonín a Karel Daňkovi byli rovněž zaregistrováni jako členové Světlany a byli v přímém nebo nepřímém styku se Slabíkem. Při svém zatýkání v Brankovicích použili oba střelných zbraní proti orgánům státní bezpečnosti, při čemž Antonín Daněk těžce zranil jednoho člena státní bezpečnosti a další osobu. František Nohel pomáhal Slabíkovi při útěku, a také jinak byl činný jako člen Světlany. Jan Obdržálek ukrýval Slabíka a jiné osoby, stíhané pro svou velezrádnou činnost bezpečnostními orgány a provozoval státu nepřátelskou zpravodajskou činnost. Obžalovaní, kteří byli slyšeni při věrejších přelíčení, učinili obšírné doznání, a velmi podrobně líčili všechny své činy, jichž se dopustili.*“⁷⁷⁶

Následujícího dne, 22. dubna, vyšel článek „Druhý den přelíčení se Světlanou před státním soudem v Brně“, jenž se zaměřil na další obviněné, kteří před soudem vypovídali. Opět se zde zdůrazňovalo doznání a vyjadřovalo nepochopení nad činností obžalovaných, kterým podle mínění novin v republice nic nechybělo: „*V podstatě všichni obžalovaní se k svým činům doznali a potvrdili obsah žaloby. Uvědomili si, jakých těžkých zločinů se dopustili tím, že uposlechli zaprodance amerických válečných štváčů Slabíka, a dali se do jeho služeb, protože jim řekl, že to brzo 'praskne'. (...) Měl se špatně technická úředník Jan Nohel nebo dílovedoucí Brunclík, kteří měli měsíční příjem okolo 5000 Kčs, nebo pošt. asistent Srb, jemuž vystavili jeho představení velmi dobré vysvědčení, a měl nejlepší předpoklady, aby si zlepšil svoji existenci? A tak defilují před státním soudem lidé, kteří pozdě litují, že připravovali úklady republice, která jim dává svobodu i blahobyt pod jednou podmínkou – že chce od nich poctivou práci.*“⁷⁷⁷

Článek z 23. dubna „Za velezradu a vyzvědačství nejvyšší trest“ svým titulkem mohl čtenáře zmást, že rozsudek již padl, i když ve skutečnosti samozřejmě o osudu obžalovaných bylo dávno předem rozhodnuto. Zatím však vyjadřoval jen oficiální stanovisko redakce. Zopakoval prokurátorovu řeč a pochválil obhajobu: „*Státní prokurátor připomněl, že po únoru 1948 dal pracující lid našeho státu rozhodně najevo, že nadále a navždy on se stal pánem ve své vlasti a nepřipustí, aby mu kdokoliv jeho republiku boural. Svým vítězstvím odňal pracující lid reakci možnost obnovit v našem státu kapitalismus, o němž dobře ví, že se nevzdá dobrovolně ztracených posic a že bude stupňovat boj a útočit všemi prostředky čím dál ostřejšími, aby základy lidově demokratického zřízení zviklal. (...) Po řečech obhájců, kteří se ujali svých klientů s největší odpovědností (...).*“⁷⁷⁸

⁷⁷⁶ *Další skupina Světlany před státním soudem v Brně*, Rovnost, 1950, 66, č. 94, s. 1.

⁷⁷⁷ *Druhý den přelíčení se Světlanou před státním soudem Brno*, Rovnost, 1950, 66, č. 95, s. 3.

⁷⁷⁸ *Za velezradu a vyzvědačství nejvyšší trest*, Rovnost, 1950, 66, č. 96, s. 3.

O vynesení rozsudku nad bratry Daňkovými a dalšími obžalovanými informovala Rovnost 26. dubna 1950 článkem „Těžké tresty zrádcům a vyzvědačům“. Po krátkém úvodu následoval výčet jednotlivých trestů u konkrétních nepravomocně odsouzených, na závěr pak výstraha a výzva k hlášení podezřelých osob: „*Proces je výstrahou těm, kdož se domnívají, že z nenávisti k lidově demokratickému zřízení mohou se beztrestně s nepřátelskou zahraniční reakcí spolčovat, organisovat sabotáže a terorizovat spoluobčany. Je také poučením ostatním občanům, aby si všímali co se děje v jejich okolí, všímali si každého cizího člověka, a pomáhali pečovat o bezpečnost a klidný vývoj u nás společně s orgány státní bezpečnosti, tím, že včas upozorní jakýmkoliv způsobem na podezřelé živly. To není udavačství, to je služba republice a jejímu pracujícím lidu.*“⁷⁷⁹

27. června zveřejnila Rovnost článek „Teroristická skupina BOZ 38 před soudem“ oznamující zahájení procesu s členy BOZ 38. Popisoval uskutečněné i plánované akce skupiny. Na závěr uvedl obsah obžaloby a Dvořákovo přiznání: „*Státní prokurátor žaluje členy skupiny z velezrady, vyzvědačství a napomáhání těmto zločinům. Jako první byl vyslechnut František Dvořák, který se cítí vinen ze všech žalovaných činů.*“⁷⁸⁰

28. června se Rovnost v článku s titulkem „Proces s teroristy v Kyjově“ věnovala podrobněji než předchozího dne začátku procesu s Františkem Dvořákem. Krátce zmínila Dvořákův životopis, přešla k citaci z jeho odpovědi na otázky předsedy soudu a velmi stručně „objasnila“ úlohy jednotlivých obžalovaných. Kromě Dvořáka blíže zmínila ještě Radomíra Pompla a již jeho projev před soudem líčila negativně: „*Na otázky odpovídá mnohdy drze a jízlivě. Prošel několika národními správami, práce však byla pro něho zbytečným zlem. (...) zúčastnil se všech akcí skupiny, jejíž činnost se snaží bagatelisovat. Tvrdí, že nebyl zástupcem velitele, ale jako 24letý nejstarším členem štábu a jakýmsi vojenským poradcem, protože byl za války zapojen do partyzánského hnutí. Spolupracoval prý s Dvořákem jen proto, že chtěl odejít za hranice, nedovede však vysvětlit, jak s tím souvisely přepady a terorizování. Přiznal se, že jako zkušený voják vysvětlil dvěma studentům, členům zahraniční špionážní služby, jak vyplnit formulář pro jejich chlebobárce a kde si opatřit příslušné informace. On také jednal s agentem zahraniční zpravodajské služby o vyhození jedné zbrojovky. S agentem odjeli do chaty a podrobně se připravili na velkorysou akci, která však díky zásahu bezpečnostních orgánů znamenala konec bandy.*“⁷⁸¹

1. července referovala Rovnost o závěru procesu a vynesení trestech s Dvořákem v článku „Přísné tresty hodonínským rozvratikům“. Ve skupině BOZ-38 spatřovala důkaz neustálých a stále trvajících útoků na tehdejší zřízení a na závěr ostře vystoupila proti nepravomocně odsouzeným: „*Proces s teroristickou skupinou BOZ 38 ukázal opět, jak živly státu nepřátelské se snaží stále a všemi prostředky rozvracet a rušit naše pokojné budování a cestu k socialismu. Plná zaměstnanost, ba nedostatek pracovních sil, vzrůstající životní úroveň všech vrstev národa ukazují pracujícím v imperialistických zemích veliký rozdíl mezi oběma tábory, pro kapitalisty však jsou předzvěstí jejich blížícího se, nevyhnutelného konce. Oddálit jej sliby, výhrůžkami, terorem a vraždami nebo i válkou – to je pravý smysl jejich nenávisti k lidovým demokraciím. Hodonínští bandité a jejich pomahači, zaslepení nenávistí k novému státnímu zřízení, nechtěli tyto skutečnosti vidět. (...) V (...) odůvodnění [rozsudku] zhodnotil předseda soudu podrobně rozvratnickou činnost odsouzených, odchovanců zahraničního*

⁷⁷⁹ *Těžké tresty zrádcům a vyzvědačům*, Rovnost, 1950, 66, č. 98, s. 7.

⁷⁸⁰ *Teroristická skupina BOZ 38 před soudem*, Rovnost, 1950, 66, č. 149, s. 4.

⁷⁸¹ *Proces s teroristy v Kyjově*, Rovnost, 1950, 66, č. 150, s. 4.

nepřátelského rozhlasu, živících se stále odsunovanými termíny 'převratu' a nepřátel lidu, jimž jsou přísné tresty spravedlivou odměnou.“⁷⁸²

3. března 1951 přinesla Rovnost článek „Spravedlivý trest zrádcům“, ve kterém čtenáře informovala o rozsudku nad skupinou osob kolem Rudolfa Pohla jako součástí Křivkovy organizace. O usvědčení dotyčných pochopitelně nepochybovala. Kromě Pohla z dalších obžalovaných zmínila jen Jana Nečase odsouzeného na doživotí a chybně jej uvedla jako Jaroslava Nečase a Pohlovu činnost na základě jeho „přiznání“ líčila následovně: „(...) odevzdal Křivkovi pro nepřátelskou výzvědnou službu četné zprávy, které měly být v zájmu obrany státu utajeny. Dbal o to, aby lidé, které získal pro protistátní činnost, byli ozbrojeni, připravoval teroristické a sabotážní akce, a ve všem počítal s útočnou válkou západních imperialistů proti Sovětskému svazu a ostatním lidově demokratickým zemím. Státní soud velmi pečlivě zvážil vinu všech členů Pohlovy skupiny, aby tresty za jejich činy byly přísné a spravedlivé.“⁷⁸³

8. dubna spokojeně v článku „Spravedlivé tresty zrádcům“ kvitovala Rovnost vynesení rozsudku v případě dalších údajných členů Křivkovy skupiny, Jaroslava Pekárka, Terezie Krulové a jiných. Neopomněla zdůraznit přiznání obžalovaných. Článek uzavíralo shrnutí upozorňující na zahraniční kořeny „spiknutí“: „*Náš lid takto spravedlivě a po zásluze trestá zrádce, kteří se spřáhli s úhlavními nepřáteli našeho národa, americkými válečnými štváči a jejich esesáckými žoldnéry. S největším opovržením se odvracíme od ničemů, kteří se svými zločiny proti budující republice podílejí na amerických přípravách války proti vlastní rodné zemi, kteří se tak podílejí na remilitarisaci západního Německa. Nepřipustíme už opakování nového Mnichova nových Lidic. Proto spravedlivě, ale přísně trestáme a budeme trestat všechny, kdož by chtěli národu připravovat nové krveprolití, novou porobu.*“⁷⁸⁴

20.3 Rudé právo

Rudé právo se věnovalo případu bratří Daňkových. 21. dubna 1950 Rudé právo přineslo v rubrice Brněnský den na poslední straně plátku svědectví o prvním dni procesu s Antonínem Daňkem, Karlem Daňkem a dalšími obžalovanými. Znechuceně všechny obžalované popisovalo jako prospěcháře a budižkničemy, dehonestovalo jejich odbojovou činnost během nacistické okupace a vysmívalo se jejich zoufalosti před soudem: „(...) *i tato skupina se skládá z neslavně proslulých individuí, darmošlapů, kariéristů a zločinců. Nejlépe to vysvitlo na kajícím doznání Karla Daňka z Karolína, který vyličil před státním soudem své zapojení do této skupiny. Daňek podle jeho prohlášení neměl důvodů být v našem lidově demokratickém státě nespokojen. Chtěl se však mít ještě lépe. Byl také jedním z těch partyzánů, kteří svoji ilegální činnost za okupace zahájili za pět minut dvanáct, ne-li po dvanácté, když již slyšeli hřmět děla Rudé armády. To však Karlu Daňkovi nikterak nevadilo, aby se ještě v roce 1949 nepokoušel získat potvrzení o své partyzánské činnosti (...), když se o to po několik let marně pokoušel. Potřeboval to samozřejmě pro získání osobních výhod. (...) Josef Navrátil (...) byl již několikrát vyšetřován pro krádeže a loupež. Ve své obci je všeobecně znám jako darmošlap, který všeobecně nepožívá důvěry. (...) K lajdáctví měl sklony již v 18 letech, kdy na pouti vykradl stánek s cukrovím a byl za to odsouzen. (...) zločinci, nejhoršího typu, kariéristé a povaleči, kteří se předem dělili o konfiskáty, továrny a vedoucí místa v úřadech. Ani ostatní členové této skupiny nejsou o nic lepší. Pro tyto kariéristické*

⁷⁸² *Přísné tresty hodonínským rozvratníkům*, Rovnost, 1950, 66, č. 153, s. 5.

⁷⁸³ *Spravedlivý trest zrádcům*, Rovnost, 1951, 67, č. 52, s. 4.

⁷⁸⁴ *Spravedlivé tresty zrádcům*, Rovnost, 1951, 67, č. 82, s. 4.

*a zjištěné osobní cíle si již vzájemně vydávali potvrzení o 'partyzánské činnosti'. Již předem počítali, kolik jim to vynese. (...) Dnes je na tyto hrdiny před státním soudem na lavici obžalovaných věru smutný pohled. Kajičně se doznávají a nechybí ani krokodýlí slzy.*⁷⁸⁵

22. dubna 1950 psalo v rubrice Brněnský den v článku „Druhý den přelíčení s protistátní skupinou“ Rudé právo o činnosti a v některých případech také o chamtivosti dalších obžalovaných: „*František Nohel (...) se rovněž velmi ochotně zapojil do protistátní činnosti se zjištěným úmyslem, aby po provedení převratu získal výhodné postavení. (...) Na otázku předsedy, co chtěli dosáhnout provedením převratu, [Rudolf Vykydal] odpověděl, že chtěli obsadit všechny funkce a důležitá veřejná místa. A v další jeho výpovědi vyšlo najevo, že zradil vlastní národ čistě z egoistických zájmů. Nechtěl poctivě pracovat, ale připravoval se již na to, jak za své 'zásluhy' obdržít krejčovský konfiskát, jak na něho budou zaměstnanci pracovat a on sám obsadí důležitá veřejná místa a bude žít z práce druhých.*“⁷⁸⁶

23. dubna 1950 otisklo Rudé právo prokurátorův projev u soudu, ve kterém v úvodu prohlásil: „*(...) pracující lid dal v únoru 1948 rozhodně najevo, že se stal navždy pánem ve své vlasti a nepřipustí, aby kdokoli republiku boural. Svým vítězstvím odňal vnitřním nepřátelům možnost obnovit v našem státě kapitalismus a proto se tato reakce uchýlila k bojům do podzemí nebo uprchla za hranice, aby odtud se pokoušela rozvracet naši republiku. Metodou práce reakce je špionáž, sabotáže, rozvratná propaganda, teroristické akce a různá reakční spiknutí. Také tato ilegální organizace 'Světлана' se uchýlovala k těmto nejnebezpečnějším akcím.*“⁷⁸⁷

Sérii článků o procesu s Daňkovými uzavřelo Rudé právo 26. dubna 1950 článkem „Rozsudek nad protistátní ilegální organizací 'Světлана' vyneseno“. Po výčtu trestů a pochvale bezpečnostních orgánů se Rudé právo ještě vrátilo ke zdůraznění údajné motivace členů skupiny, kterou již předtím tvrdě odsuzovalo: „*Je však zajímavé, jaké pohnutky vedly členy této skupiny do protistátní činnosti. Jejich zrada vlastního národa spočívala především v tom, jak bylo u státního soudu při přelíčení odhaleno, že nebyly po osvobození ukojeny jejich egoistické zájmy. Chtěli obsadit především důležitá místa, chtěli továrny a pod., a republika zatím od nich žádala poctivou práci na výstavbě naší vlasti. Jak také během přelíčení vyšlo najevo, byli členové této skupiny získáváni s tím slibem, že v případě převratu jim bylo slibováno obsazení důležitých funkcí. Někteří ovšem dovedli z této činnosti již nyní těžit. František Nohel (...) bral za svou 'vlasteneckou činnost', převážení osob na hranice, za každého jednotlivce 5000 Kčs. Nechal si ovšem potvrdit také činnost ve skupině 'Světлана', aby v případě převratu měl dokument a mohl ještě více těžit a uplatňovat nárok na vyšší postavení. Od této činnosti zrádců, kořistníků a teroristů se musí každý poctivý člověk s hnusem odvrátit a jejich počínání odsoudit.*“⁷⁸⁸

20.4 Svobodné slovo

Svobodné slovo nereflektovalo žádný z případů, kterými se tato práce zabývá, a to ani v rubrice Moravské slovo. Přesto nelze tvrdit, že by téma justice v ČSR i v zahraničí v období zmiňovaných procesů Státního soudu Brno a následných poprav v Brně vynechávalo, což doložím na několika příkladech zpráv z Československa i zahraničí.

⁷⁸⁵ V Brně zahájen proces s protistátní skupinou, Rudé právo, 1950, 30, č. 94, s. 6.

⁷⁸⁶ Druhý den přelíčení s protistátní skupinou, Rudé právo, 1950, 30, č. 95, s. 6.

⁷⁸⁷ Další den přelíčení s protistátní skupinou, Rudé právo, 1950, 30, č. 96, s. 7.

⁷⁸⁸ Rozsudek nad protistátní ilegální organizací „Světлана“ vyneseno, Rudé právo, 1950, 30, č. 98, s. 3.

21. června 1949 oznámil článek „Maďarsko zneškodňuje zrádce“ zatčení László Rajka⁷⁸⁹ a dalších devatenácti osob a s konstatoval: „Mezi uvězněnými není ani jeden dělník nebo rolník. (...) dělníci a všichni ti, jimž je strana drahá, přijali zprávu o odhalení trockistické špionážní skupiny s hněvem a pobouřením.“⁷⁹⁰ 2. října přineslo Svobodné slovo obsáhlejší článek „M. Rákosi“⁷⁹¹ o procesu s Rajkem“, týkající se Rákosiho projevu, zaměřeného proti Jugoslávii, se kterou Maďarsko zrušilo spojeneckou smlouvu.⁷⁹²

Svobodné slovo se podrobněji zabývalo „Případem Babice“. 24. července 1951 zveřejnilo článek „Jak se připravovala vražda v Babicích“. Článek s fotografií radiopřijímače, kterým měl Malý dostávat pokyny z Německa, citacemi z Mityskova výslechu před soudem v Jihlavě začínal z dnešního pohledu netradičně, oslavou zemědělství v Jihlavském kraji a dále zanedbáváním půdy obžalovanými: „Pracuje se také na bývalém Mityskově poli, které svého pána takřka ani neznalo. Vždyť on měl na starosti jiné věci, vraždy, zhárství, teror. Dnes se na krásné Mityskovo pole vypravil předseda MNV (...), aby spolu s brigádou újezdských občanů sklídl úrodu. Dobrovolníci pracují i na poli vraha a teroristy Plichty (...). Ti, které se Plichta chystal zavraždit, svázejí dnes s jeho lánů úrodu.“⁷⁹³ 25. července vyšel v rubrice Moravské slovo článek „Příprava vraždy v Babicích“ popisující nelichotivě Mityškův statek.⁷⁹⁴

26. července se článek s minimálně již jednou použitým názvem „Jak se připravovala vražda v Babicích“ zaměřil na faráře Františka Pařila jako údajného Mityskova pomocníka, Plichtu a poměry, ve kterých žili. Vše doplněno ještě fotografiemi farářova stolu v kuchyni a Plichtova statku a Mityskovou výpovědí před soudem.⁷⁹⁵ Na stejné straně se nacházel i článek „Církevní tresty dvěma farářům-teroristům“ o zbavení Pařila a dalšího faráře Václava Drboly kněžských funkcí.⁷⁹⁶ 27. července se článek „Tlupa teroristů v Babicích“ v rubrice Moravské slovo zabýval zavražděnými funkcionáři, údajně na pokyn faráře Drboly, a rekonstruoval průběh událostí. Na závěr chválil přísnost trestů: „Účastníci vraždy z Babic byli po zásluze potrestáni: Mityska s Drbolou trestem smrti, Roupec doživotním žalářem (...). Jejich smrt se stává pracujícím lidu celé republiky pobídkou k zostření bdělosti a ostráživosti k ještě nemilosrdnějšímu boji proti škůdcům, k ještě většímu vypětí všech sil v dějinné bitvě za mír, vlast a socialismus.“⁷⁹⁷ 28. července se Svobodné slovo v článku „Řádění Malého tlupy v obci Heraldice“ soustředilo na činnost Ladislava Malého před seznámením se s Mityskou a Plichtou. Článek obsahoval fotografii, na níž se měly nacházet zbraně Malého skupiny.⁷⁹⁸ 29. července se Svobodné slovo vrátilo k babickým událostem článkem „Poučení z babické vraždy“ a neopomnělo kritiku církve: „Všichni tři byli ozbrojeni. Kolem krku měli růžence, které jim věnoval farář Pařil (...). O těchto zločincích dnes vykládá vatikánský rozhlas (...). Z Vatikánu bylo možno zaslechnout, že prý Pařil s Drbolou jsou 'vlastenci'. (...) a dobře to vědí ve Vatikáně i Washingtoně, za co 'bojovali' tyto vrazi: za plné prkenice, za právo žít z práce jiných, za neomezenou vládu agrárnicko-klerikální šlechty na vesnicích (...).“⁷⁹⁹

⁷⁸⁹ László Rajk (1909–1949), vrcholný maďarský politik, odsouzen v politickém procesu. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, s. 368.

⁷⁹⁰ *Maďarsko zneškodňuje zrádce*, Svobodné slovo, 1949, V, č. 144, s. 2.

⁷⁹¹ Mátyás Rákosi (1892–1971), maďarský politik, 1952–1956 premiér. Životní data viz K. KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, s. 368.

⁷⁹² *M. Rákosi o procesu s Rajkem*, Svobodné slovo, 1949, V, č. 231, s. 2.

⁷⁹³ *Jak se připravovala vražda v Babicích*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 172, s. 3.

⁷⁹⁴ *Příprava vraždy v Babicích*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 173, s. 3.

⁷⁹⁵ *Jak se připravovala vražda v Babicích*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 174, s. 3.

⁷⁹⁶ *Církevní tresty dvěma farářům-teroristům*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 174, s. 3.

⁷⁹⁷ *Tlupa teroristů v Babicích*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 175, s. 3.

⁷⁹⁸ *Řádění Malého tlupy v obci Heraldice*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 176, s. 3.

⁷⁹⁹ *Poučení z babické tlupy*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 177, s. 3.

24. srpna oznámilo Svobodné slovo v článku „Proces s nacistickými zločinci“ zahájení procesu s Maxem Rostockem⁸⁰⁰, Richardem Schmidtem⁸⁰¹ a dalšími německými důstojníky před Státním soudem Praha.⁸⁰² 25. srpna věnovalo obsáhlý článek „Nacističtí válečníci zločinci před soudem“, který se zaměřil zejména na osobu a výpověď Maxe Rostocka.⁸⁰³ 26. srpna článek „Druhý den hlavního líčení proti nacistickým zločincům“ navazoval na předchozí hodnocení Rostockovy výpovědi a výpovědí dalších obžalovaných. Svobodné slovo kritizovalo mimo jiné vynucování výpovědí a násilí jako součást vyšetřovacích metod u gestapa.⁸⁰⁴ 28. srpna oznámily noviny článkem „Nacističtí zločinci odsouzeni“ konec sledovaného procesu pěti rozsudky smrti.⁸⁰⁵

Svobodné slovo kupodivu ignorovalo proces s bratry Daňkovými, ačkoliv 26. dubna 1950 v článku „Republiku si rozvracet nedáme“ ohlásilo zahájení jednoho z dalších procesů se členy Světlany ve Zlíně. Článek se zaměřil zejména na Rudolfa Lenharda, jehož výpovědi měl proces začít. Lenhard se podle Svobodného slova „*Stal (...) velitelem štábu a dostal dokonce blahopřání od Vávro-Staršíka ze zahraničí. To už je přece něco: pochvala od blízkého přítele gestapa. Lenhart chtěl později uprchnout za hranice za Vavro-Staršíkem, ale to už se nepovedlo.*“⁸⁰⁶ 27. dubna se věnovalo druhému dni procesu v článku „Proces se skupinou rozvratníků“.⁸⁰⁷

⁸⁰⁰ Max Heinrich Rostock (1912–1986), SS-Obersturmführer, velitel SD v Kolíně, zástupce velitele SD v Českých Budějovicích a Hradci Králové, účast na likvidaci Lidic, 1951 odsouzen k trestu smrti, 1953 trest změněn na doživotí milostí prezidenta republiky, 1955 trest změněn amnestií na pětadvacet let odnětí svobody, 1959 spolupráce s StB, krycí jméno Fritz, 1960 propuštění z vězení, vyhoštění do Německa, ukončení spolupráce s StB. Životní data viz Jiří PLACHÝ, *Případ FRITZ: Válečný zločinec Max Rostock jako agent StB*, Praha 2002, s. 109.

⁸⁰¹ Richard Schmidt (1899–1977), generálmajor Wehrmachtu, velitel 254. pěší divize, 1950 vydán do Československa, souzen za vypálení slovenské vesnice Benika, odsouzen k trestu smrti, 1960 trest změněn na doživotí, prosinec 1961 propuštěn. Životní data viz <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/Personenregister/S/SchmidtRichard.htm> (ověřeno k 31. 1. 2016)

⁸⁰² *Proces s nacistickými zločinci*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 199, s. 2.

⁸⁰³ *Nacističtí válečníci před soudem*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 200, s. 4.

⁸⁰⁴ *Druhý den hlavního líčení proti nacistickým zločincům*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 201, s. 3.

⁸⁰⁵ *Nacističtí zločinci odsouzeni*, Svobodné slovo, 1951, VII, č. 202, s. 3.

⁸⁰⁶ *Republiku si rozvracet nedáme*, Svobodné slovo, 1950, VI, č. 98, s. 4.

⁸⁰⁷ *Proces se skupinou rozvratníků*, Svobodné slovo, 1950, VI, č. 99, s. 3.

21. Závěr

Jak jsem již v práci zdůraznil, Státní soud Brno nepředstavoval soud v pravém slova smyslu. Jeho činnost nevybočovala z tehdejší běžné praxe politických tribunálů, byl pouze jedním z mnoha koleček v soukolí komunistického soudnictví a legalizovaných nástrojů perzekuce proti reálným či vykonstruovaným odpůrcům. V případech, se kterými jsem se setkal, se jednalo skutečně de facto o divadelní představení čili standardní procesy projednávané Státním soudem Praha či jeho odděleními. Pro srovnání, výjimečnosti postavení, které zastával v letech 1945–1948 Mimořádný lidový soud Brno v soustavě čtyřadvaceti mimořádných lidových soudů, Státní soud Brno nedosáhl. Zjednodušeně řečeno, StB sepsala scénář – trestní oznámení, prokurátor scénář opsal, popř. upravil, z čehož vznikla obžaloba a soudci, kteří dostali roli odsoudit osoby podle obžaloby, se od scénáře neodchylovali. Soudní senát pouze výjimečně uznal žalostnou úroveň důkazů. Stalo se tak u Jána Korčáka a Antonína Macků, souzených s Františkem Dvořákem a osvobozených oficiálně kvůli nedostatku důkazů. Žádného odškodnění se ani jeden z nich nedočkal, jelikož se ihned na místě „vzdali“ náhrady za pobyt ve vazbě. Obžaloba se často rozšířila i v průběhu hlavního přelíčení, a to v případě Františka Dvořáka, Rudolfa Husáříka, Rudolfa Pohla a Jana Nečase.

S hlavními aktéry se předem pečlivě zkušelo, aby text své role „nezapomněli“. Kupodivu jsem nezaznamenal potrestání těch z obžalovaných, jak bylo u státních soudů jinak běžné, kteří se s rolí „nesžili“, odmítali pravdivost výslechových protokolů a stěžovali si na nátlak při vyšetřování ze strany StB. Rudolf Lančí (deset let vězení) před soudem označil protokol StB za nepravdivý a František Kabelka (dvacet let vězení) prohlásil, že ho StB k přiznání donutila a zpochybnil nejen svůj protokol, ale i protokoly ostatních. Přesto žádného z nich prokurátor neobžaloval z křivého obvinění veřejného činitele. Na druhou stranu se tím minimálně připravili o polehčující okolnost doznání, což se také odrazilo v jejich trestech. Decentnější zpochybnění své výpovědi u StB zvolil Bohumil Dobrovodský, který popřel část výpovědi zahrnující vyzrazení důležitých informací a nesouhlas s režimem, což zdůvodnil psychickou deprivací, ale hned dodal, že ji StB, chovající se k němu slušně, rozhodně nezpůsobila. „Selhat“ mohli také svědci – Alois Poláček při hlavním přelíčení přiznal, že se u obžalovaného Kabelky neskryval a výpověď si vymyslel.

Na obhájce zbylo představovat spíše komparz a žádat tribunál o shovívavost a mírný trest. Nejčastěji jsem v této nevděčné roli zaznamenal Dr. Vladimíra Uličného, Dr. Františka Papouška, Dr. Zdeňka Vaška, Dr. Antonína Moravce, Dr. Otto Šulce a Dr. Josefa Pouče. Domnívám se, že z obhájců není nutné vytvářet spoluviníky nespravedlivých rozsudků, jelikož se mnozí skutečně snažili i na velmi úzkém prostoru, který jim vymezili, ukázat svého klienta v co nejlepším světle prostřednictvím posudků nejrůznějších institucí či svědeckví. Soud připustil jako důkaz alespoň navrhované dokumenty, konečný rozsudek to neovlivnilo. Roli obhájců je třeba navíc posuzovat v celém kontextu tehdejšího postavení advokacie, které jsem v jedné z úvodních kapitol nastínil. Diváci – veřejnost – se vybírali a o tomto „představení“ se ostatní mohli dočíst jen pozitivní „recenze“ – v oficiálním a KSČ ovládaném tisku.

O odvolání proti rozsudkům Státního soudu Brno i dalších oddělení Státního soudu rozhodoval tehdejší Nejvyšší soud, který si také označení „soud“ ve svém názvu příliš nezasloužil. V žádném z deseti procesů rozsudek nezmírnil a pokud našel nějakou nesrovnalost, např. chybnou formulaci v předešlém rozsudku, ke snížení trestu to stejně nestačilo. Naopak mnohdy poukazyval až na přílišnou mírnost rozsudků a uznání polehčujících okolností odsouzeným, kterým neměly příslušet, zejm. plné doznání nebo

svedení. Poslední naději k smrti odsouzených představovala milost prezidenta republiky, podání žádosti o její udělení totiž mělo odkladný účinek. Prosby žádného z dvanácti odsouzených brněnským Státním soudem však prezident nevyslyšel a prodlužovalo se pouze čekání na smrt. Nepomohl ani slzami zkrápěný dopis první dámě Martě Gottwaldové, na kterou se obracela Marie Daňková jako matka dvou nešťastných synů na matku národa. S neúspěchem se setkala i návštěva prezidentské kanceláře a snahy o audienci u hlavy státu Růženy Křivkové. Udělení milosti záviselo na vyjádření soudu, které ani u jednoho odsouzeného milost nedoporučovalo. V opačném případě bylo možné očekávat, že prezident žádosti vyhoví. Jak jsem se již zmiňoval, prezidentská milost změnila trest smrti na doživotí např. agentu-chodci Štěpánu Gavendovi, odsouzenému Státním soudem Praha. Po útěku z vězení ho ale po novém odsouzení už nic před smrtí nezachránilo.

Pro odsouzené „pouze“ k různě dlouhým trestům vězení po propuštění trest ještě neskončil. Vraceli se na svobodu zatíženi náklady trestního řízení, věznění či peněžitým trestem. „Doma“ navrátilcům nepatřilo nic, protože jim často soud zkonfiskoval veškeré jmění. A bezpečnostní orgány se o ně stále nepřestávaly zajímat, a to minimálně do zahlazení trestu. Řešení neutěšené finanční situace mohla částečně přinést amnestie či milost, odpouštějící úhradu dluhů, výjimečně propadnutí části majetku. Ještě hůře se všechny strážně snašely těm, kterým se během výkonu trestu rozpadla rodina, Radomíru Pomplovi a Vítězslavu Skotákovi.

Případy, které jsem studoval, vylučují obecně stále rozšířenou představu, že režim trestal osoby něčím vyčnívajícím či provokujícím. Většina odsouzených se těšila dobré pověsti a měla čistý trestní rejstřík. Navíc Konráda Laubeho (dvaadvacet let vězení) vyznamenali za odstraňování výbušnin po válce, Ljubomíra Štěrbáka (patnáct let vězení) několikrát ocenili za obětavou pomoc při povodních, Václav Schmied (třináct let vězení) byl za vzorné plnění dodávek na nástěnce dáván ostatním zemědělcům jako příklad, Jaroslav Srb (dvanáct let vězení) překonával pravidelně svým výkonem na poště sto procent, Marie Chalupová (dvanáct let vězení) dostávala prémie a pochvaly za nadprůměrný pracovní výkon, Karel Altmann (deset let vězení) překračoval v plnění dodávek sto procent, jeho manželka vstoupila do JZD a bratr do KSČ. Naopak např. sedmkrát soudně trestaný Dominik Korčák dostal od Státního soudu Brno jen čtyři roky a jeho pětkrát trestaného bratra Jána soud dokonce osvobodil.

Vynucená doznání ani konečné rozsudky neodpovídaly skutečnému provinění. U Rudolfa Pohla a Petra Křivky již sama Inspekce ministra vnitra označila tresty smrti za nepřiměřené a jednání všech členů Křivkovy skupiny, spočívající v jakémsi „hospodském odboji“, označila za postihnutelné maximálně pěti lety vězení. O zbytek činnosti se zasloužily provokace StB. Také nejnebezpečnější akci Františka Dvořáka, vymyslela StB. Z vandalismu Miroslava Jurči vytvořila StB protistátní činnost a z Jurči se tak stal zakladatel ilegální organizace, do které StB zařadila osoby, které vzájemně spolu neměly nic společného, maximálně známost s Jurčou. Skutečně prokazatelnou zpravodajskou činnost neovlivněnou StB vykonával z dvanácti odsouzených Státním soudem Brno a popravených v Brně snad jen Leopold Doležal.

Obtížněji lze vždy ospravedlnit použití zbraně. Bratři Daňkovi stříleli na příslušníky StB, kteří se je snažili zatknout, přičemž Antonín Daněk postřelil dvě osoby, odbojáře a příslušníka StB. Zadržený Radomír Vrba zastřelil strážmistra při cestě na stanici SNB. Jan Křížan zastřelil při kontrole nedaleko hranic vrchního strážmistra a s Františkem Boháčem postřelili vojína, kteří střežili hranice. Z jejich pokusu o útěk před zatčením kvůli odmítání znárodnění a za snoubenkou vytvořila StB protistátní skupinu. Bohumil Sixta měl plánovaně zastřelit dva

příslušníky StB a jednoho postřelit. U Sixty si nejsem jistý jeho skutečným duševním stavem, jelikož lékařské posudky potvrzující jeho přičetnost mohly být stejně „odborně“ vypracovány jako v případě ohledání těla Jana Korejse. Karel Lomič při útěku přes hranice zastřelil jednoho příslušníka StB a jednoho vážně zranil. Pohraničnickovi oznámil, kde umírající leží, ale ten se k pomoci neměl. Je nutné zdůraznit, pokud vyloučím Sixtův případ, že žádné z výše uvedených usmrcení příslušníka ozbrojeného sboru nebylo předem plánováno a uskutečnilo se vždy po náhodné konfrontaci, na útěku, v ohrožení nebo situaci, kdy na dlouhé rozmýšlení nezbýval čas. Lomič se dokonce postřeleného snažil zachránit. Vše je nutné navíc posuzovat v kontextu doby, kdy se podobné incidenty odehrály a v konkrétních souvislostech – zda se jednalo o zatýkacího příslušníka StB nebo otce čtyř dětí na obchůzce.

Se zohledněním charakteru dostupných pramenů a případné literatury jsem v magisterské práci popsal deset procesů, z toho pět velmi podrobně, které se projednávaly před Státním soudem Brno a dvanácti osobám přinesly oprátku na nádvoří věznice na Cejlu. Jejich skutečné pozadí a průběh jsem analyzoval na základě vyšetřování Inspekce ministra vnitra, která se zabývala podrobně zejména akcí „Tábor“ a dalšími případy pouze stručně či vůbec, a zodpověděl výzkumnou otázku stanovenou v úvodu. Magisterská práce tak přispěla k dosud souhrnně nezpracovanému tématu Státního soudu Brno.

23. Seznam použitých pramenů a literatury

23.1 Prameny

Moravský zemský archiv Brno
fond C 145 Státní soud Brno (1948–1952)

Archiv bezpečnostních složek Praha
fond A 8 Inspekce ministra vnitra
fond BN-V Vyšetřovací spisy Brno
fond E 1 Správa vězeňské stráže Praha
fond E 8 Útvar nápravného zařízení Zbýšov

23.2 Publikované prameny

Milan BÁRTA, *Inspekce ministra vnitra v letech 1953–1989: Výběr dokumentů*, Praha 2009.
Karel KAPLAN, *K politickým procesům v Československu 1948–1954: Dokumentace komise ÚV KSČ pro rehabilitaci 1968*, Praha 1994.
Artur LONDON, *K pramenům doznání: Motáky z ruzyňské věznice z roku 1954*, Brno 1998.
Jaroslav VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl I.*, Praha 2003.
Jaroslav VOREL et al., *Československá justice v letech 1948–1953 v dokumentech, díl II.*, Praha 2004.
O procesech a rehabilitacích: Zpráva „Pillerovy komise“ o politických procesech a rehabilitacích v Československu v letech 1949 až 1968, Praha 1990.

23.3 Literatura

Stanislav BALÍK et al., *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, Praha 2009.
Stanislav BALÍK, *Likvidace soukromé advokacie v českých zemích v letech 1948–1951*, In: Z minulosti advokacie: Sborník příspěvků z 2. konference o dějinách advokacie konané dne 25. 11. 2005 v Kutné Hoře, Praha 2008, s. 52–64.
Libor BÍLEK, *Odhalení odbojové protikomunistické skupiny 'BOZ 38' na Hodonínsku v roce 1949*, In: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 26, 2012, č. 2, s. 236–252.
Libor BÍLEK, *Pokus Vítězslava Klímy ze Strání o protikomunistický odboj na přelomu 40. a 50. let*, In: Šestnáct příspěvků k dějinám (Velké) Moravy: Sborník k narozeninám Bohuslava F. Klímy, Brno 2011, s. 153–174.
Jiří Libor BÍLÝ, *Právní dějiny na území ČR*, Praha 2003.
Ivana BLÁHOVÁ et al., *Oběti komunistické spravedlnosti: Právní aspekty politických procesů 50. let 20. století*, Praha 2013.
Roman CÍLEK, *Přejde vás smích aneb Prokletí moci: 1948–1953: Pohled do zákulisí politických zločinů*, Praha 2008.
Jaromír CÍSAŘ – Vladimír KINDL, *Vývoj zákonodárství na území ČSR 1945–1990*, In: Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990, Praha 2003, s. 79–95.
Dagmar CÍSAŘOVÁ, *Trestní právo a trestní řízení na území nynější České republiky v letech 1945–1989*, In: Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990, Praha 2003, s. 209–225.

- Vladimír ČERNÝ, *Partyzánský oddíl Olga: Krvavá cesta jedné odbojové skupiny*, In: Soudobé dějiny, Praha 2010, č. 1–2, s. 31–81.
- Vladimír ČERNÝ, *Procesy s příslušníky nacistického bezpečnostního aparátu v Brně a jejich osudy v letech 1945–1956*, In: Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945, Brno 2010, s. 393–435.
- Miloš DOLEŽAL, *Prosil jsem a přiletěla moucha*, Kostelní Vydří 2004.
- Jiřina DVOŘÁKOVÁ, *Státní bezpečnost v letech 1945–1953: Organizační vývoj zpravodajských a státně bezpečnostních složek*, Praha 2007.
- Lukáš FASORA – Jiří HANUŠ, *Masarykova univerzita v Brně: Příběh vzdělání a vědy ve střední Evropě*, Brno 2009.
- Jaroslav FENYK, *Veřejná žaloba: Historie, současnost a možný vývoj veřejné žaloby, díl I.*, Praha 2001.
- Benjamin FROMMER, *Národní očista: Retribuce v poválečném Československu*, Praha 2010.
- Jiří HANUŠ, *Malý slovník osobností českého katolicismu 20. století s antologií textů*, Brno 2005.
- Vilém HEJL, *Zpráva o organizovaném násilí*, Praha 1990.
- Zdeněk HOMOLA, *Skupina BOZ 38. Případ třetího odboje na jižní Moravě? (Diplomová práce)*, In: Vysokoškoláci o totalitě: Sborník oceněných studentských prací, Praha 2011, s. 133–164.
- Jiří JOŽÁK et al., *Za obnovu státu Čechů a Slováků 1938–1945: Slovníková příručka*, Praha 1992.
- Jan KALOUS, *Státní bezpečnost a třetí odboj v letech 1948–1951*, In: Třetí odboj: Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v padesátých letech 20. století, Praha 2010, s. 274–286.
- Karel KAPLAN, *Druhý proces: Milada Horáková a spol. – rehabilitační řízení: 1968–1990*, Praha 2008.
- Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Alexej Čepička – dobová dramata komunistické moci*, Brno 2011.
- Karel KAPLAN, *Kronika komunistického Československa: Klement Gottwald a Rudolf Slánský*, Brno 2009.
- Karel KAPLAN, *Mocní a bezmocní*, Toronto 1989.
- Karel KAPLAN, *Nebezpečná bezpečnost*, Brno 1999.
- Karel KAPLAN, *Největší politický proces „M. Horáková a spol.“*, Brno 1995.
- Karel KAPLAN, *Nekrvavá revoluce*, Praha 1993.
- Karel KAPLAN, *Pět kapitol o Únoru*, Brno 1997.
- Karel KAPLAN, *Protistátní bezpečnost: 1945–1948: Historie vzniku a působení StB jako mocenského nástroje KSČ*, Praha 2015.
- Karel KAPLAN, *Sovětské poradci v Československu 1949–1956*, Praha 1993.
- Karel KAPLAN, *StB o sobě: Výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*, Praha 2002.
- Karel KAPLAN – Pavel PALEČEK, *Komunistický režim a politické procesy v Československu*, Brno 2001.
- Jan KRATOCHVIL, *Český a slovenský exil 20. století, 3. díl*, Brno 2003.
- Jan KRATOCHVIL – Sabina KRATOCHVILOVÁ, *III. odboj v Československu z pohledu hodnot EPP-ED*, Praha 2006.
- Jan KŘEN, *Dokumenty StB jako pramen poznání minulosti*, In: Soudobé dějiny, Praha 2005, č. 3–4, s. 708–733.
- Jan KUKLÍK et al., *Vývoj československého práva 1945–1989*, Praha 2009.
- Otakar LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1989*, Praha 2006.
- Artur LONDON, *Doznání: V soukolí pražského procesu*, Praha 1969.

- Karel MALÝ, *K teorii a praxi socialistického zákonodárství*, In: Příspěvky k vývoji právního řádu v Československu 1945–1990, Praha 2003, s. 43–49.
- Jana NAVRÁTILOVÁ, *Výjimečný trest*, Praha 2010.
- Karel NEDVĚDICKÝ, *Komunistické právo proti třetímu odboji*, In: Třetí odboj: Kapitoly z dějin protikomunistické rezistence v Československu v padesátých letech 20. století, Plzeň 2010, s. 259–273.
- Josef NEJEDLÝ, *Vybrané stejnokrojové doplňky českého vězeňství: Od konce II. světové války do dnešních dnů na obou stranách mříží*, Praha 2003.
- Jožka PEJSKAR, *Poslední pocta: Památník na zemřelé československé exulanty v letech 1948–1981, 1. díl*, Curych 1982.
- Jaroslav POSPÍŠIL, *Hyeny*, Vizovice 1996.
- Jaroslav POSPÍŠIL, *Hyeny v akci*, Vizovice 2003.
- Ivo PEJČOCH, *Protikomunistické puče: Historie pokusů o vojenské svržení komunistického režimu v Československu 1948–1958*, Cheb 2011.
- Ivo PEJČOCH, *Vojáci na popravišti: Vojenské osoby, popravené v Československu z politických důvodů v letech 1949–1966 a z kriminálních příčin v letech 1951–1984*, Cheb 2011.
- Ivo PEJČOCH – Prokop TOMEK, *Policisté na popravišti: Příslušníci SNB, popravení v Československu z politických nebo kriminálních důvodů v letech 1949–1962*, Cheb 2013.
- Jiří PLACHÝ, *Případ FRITZ: Válečný zločinec Max Rostock jako agent StB*, Praha 2002.
- Jiří PLACHÝ – Ivo PEJČOCH, *Masarykovy oprátky: Problematika trestu smrti v období první a druhé Československé republiky 1918–1939*, Cheb 2011.
- Petr RADOSTA, *Protikomunistický odboj: Historický nástin*, Praha 1993.
- Adolf RÁZEK, *StB + justice: Nástroje třídního boje v akci Babice*, Praha 2002.
- Karel SCHELLE – Ilona SCHELLEOVÁ, *Vývoj organizace soudnictví v letech 1945–1989*, In: Vývoj práva v Československu v letech 1945–1989, Praha 2004, s. 343–383.
- Karel SCHELLE – Jaromír TAUCHEN, *Historie advokacie v dokumentech*, Ostrava 2012.
- Ilona SCHELLEOVÁ, *Prof. JUDr. Jaromír Blažke*, Brno 1993
- Ilona SCHELLEOVÁ et al., *Soudnictví: Historie, současnost a perspektivy*, Praha 2004.
- Zdeněk F. ŠEDIVÝ, *Světlana: 1. čsl. partyzánská brigáda Jana Žižky z Trocnova ve třetím odboji*, Vimperk 1997.
- Marek TĚŠÍK, *K organizaci brněnské věznice Cejl na přelomu čtyřicátých a padesátých let 20. století*, In: Sborník prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 26, 2012, č. 2, s. 253–263.
- Prokop TOMEK, *Na frontě studené války: Československo 1948–1956*, Praha 2009.
- Prokop TOMEK, *Svazek StB jako historický pramen*, In: Soudobé dějiny, Praha 2005, č. 1–2, s. 208–215.
- Prokop TOMEK, *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*, Praha 2009.
- Bedřich UTITZ, *Neuzavřená kapitola: Politické procesy padesátých let*, Praha 1990.
- Karel VAŠ, *Moje perzekuce v právním státě aneb Epochální výlet české justice do 50. let XX. století*, Praha 2001.
- Eduard VLČEK, *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*, Brno 2006.
- Ladislav VOJÁČEK – Karel SCHELLE – Vilém KNOLL, *České právní dějiny*, Plzeň 2008.
- František VRBECKÝ, *Mrtví nemluví*, Praha 1985.
- František VRBECKÝ, *V srdci Šumavy*, Praha 1988.
- Karel ZETOCHA, *Zpravodajské služby v nové demokracii – Česká republika*, Brno 2009.
- Petr ZÍDEK, *Hana Benešová 1885–1974*, Tábor 2013.
- Eva ŽATECKÁ, *Vývoj trestního práva v Československu 1948–2009*, In: Československé trestní právo v proměnách věků, Brno 2009, s. 124–142.

23.4 Nepublikované diplomové práce

Jiří BÁRTA, *Odbojář Vincenc Koutník: Jeho činnost a proces před státním soudem (Diplomová práce)*, Brno 2008.

Michaela LIŠKOVÁ, *Organizace Světлана. Studie o působení protikomunistické odbojové skupiny na Zlínsku v letech 1948–1952 (Diplomová práce)*, Brno 2011.

Michaela LIŠKOVÁ, *Rezistenční činnost Jaromíra Vrby v letech 1948–1950 (Diplomová práce)*, Brno 2014.

23.5 Dobový tisk

Lidová demokracie: Orgán Československé strany lidové, 1949; 1951, roč. V; VII.

Rovnost: Krajský deník Komunistické strany Československa, 1949–1951, roč. 65–67.

Rudé právo: Ústřední orgán Komunistické strany Československa, 1949–1950, roč. 29–30.

Svobodné slovo: List Československé strany socialistické, 1949–1951, roč. V–VII.

23.6 Internetové materiály

Dokumentace popravených z politických důvodů 1948–1989 [online]. 2015; 2016 [cit. 2015-10-16; 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.ustrcr.cz/cs/dokumentace-popravenych-politicke-duvody-48-89>

Encyklopedie dějin města Brna [online]. 2016 [cit. 2016-02-27]. Dostupné z: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/>

Encyklopedie Wehrmachtu [online]. 2016 [cit. 2016-01-31]. Dostupné z: <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/>

Paměť národa [online]. 2016 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/>